

Sigrid Undset

Ida Elisabeth

bokselskap.no

Oslo 2021

bokselskap.no, Oslo 2021

Sigrid Undset: *Ida Elisabeth*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1932 (Oslo/Aschehoug). Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-597-2 (digital, bokselskap.no),

978-82-8319-598-9 (epub), 978-82-8319-599-6 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

[Del] I.

1.

Idet Ida Elisabeth gikk de skridtene fra klinikkens port ut til bilen fikk hun en fornemmelse av at natten som lå høyt oppe over byen var uigjennemtrængelig svart og tykk. Det gule lyset som faldt på de oppmaakede snehauger langs gaten tydet likesom ut under et tungt dæksel av mørke. På den annen siden av gaten var der huser med oplyste butiksvinduer i første etasje, men så steg facaderne tilveirs med bare et svakt skin bakom rullegardiner i en og annen rute. Midt ned igjennem gaten løp sporvognsskinner og glinset, og ovenover dem hang en rad med perlehvite elektriske lamper og blaant mørket et litet stykke omkring sig. Byen lå som på bunden av en gryte; de hvite fjeld omkring skimtet frem gjennom mørket, med små lysprikker i husene opover siderne. Men så tok natten og mulmet på, bundløst svart og frosthardt. Det var visst stjerneklart, ante hun, men en kunde ikke se stjernene her nede fra den oplyste gaten.

Den ene av søstrene som fulgte hende ut puttet teppetullen med gutten ind i bilen til hende, mens den annen anbragte hendes bagage foran hos chaufføren. Og så kjørte hun avsted med Kallemand i fanget. Vekslede lys fra siderne streifet indover hende i den mørke bilen, og det indtrykket som hun hadde fått, idet hun kom ut, blev sittende i hende alt dette kunstige lyset var likesom på [8] bunden av en brønd, og ovenover ruget natten tung og vældig.

Veiret var klart, stille og bitende koldt. Rammelen på bryggen skrelte så forfærdelig over den frosne brolægning. Kjettingerne skrek høyt og raatt; det skramlet så hardt naar vogner kjørte og rygget. Folkene på kaien og mandskapet ombord hørtes forkjølet i stemmene naar de ropte. Langs bryggekannten stod alle de menneskene som hadde fulgt bekjendte på baaten, de snakket høyt og skrek hitover. Der var ingen møtt frem for at si farvel til hende – men Aslaug hadde forresten sagt det på forhånd; hun haabet at hun skulde få jobb ikveld og vikariere for en veninde som spillet på en kafé. Og hun kjendte ikke andre her i byen nu end Aslaug – ingen som hun brød sig om ialfald.

Det kjendtes velgjørende at komme ned under dæk – lyset var så rolig, og så var der denne dampskibsluften, lun og stillestående, som om den aldrig blev luftet ut andet end gradvis og nødtørftig. Å alle de gamle lugtene som hang igjen her nede i lugarerne – fet oljet lugt og mindelse om tobaksrøk og øldunst og lugten av støv i plyschsofaer. Og en svak, ubestemt lugt som fikk hende til at huske på reiser i forrykende veir, med sjøsyke passagerer og lyden av svært hav omkring baaten og lamper som klirret og stentøi som raslet ned og slog sig sund. Ida Elisabeth blev altid opmuntret av denne rare luften, – det sat vel i hende siden dengang hun var småpik; da hadde hun alltid været som tullet av fryd naturligvis, naar hun kom ombord i disse baatene og skulde reise til Vallerviken i ferien. Endda Vorherre skulde vite at det var aar og dag siden hun hadde hat noget at glæde sig til naar hun reiste her. Stik imot al fornuft dukket den op i hende allikevel, den gamle glade spændingen, bare hun gikk ombord i en av fylkesbaatene. Dampskibsjomfruen hilste kjendt på hende og [9] spurte hvordan det var gått med operationen – det gjorde Ida Elisabeth varm og glad. Og nu strømmet en deilig frisk lugt av biff som de holdt på at steke ut i korridoren; hun merket hvor forfærdelig sulten hun var. Her på denne baaten hadde de alltid sånt nydelig aftensbord; nu skulde hun spise sig rigtig god og mett. Hele tiden inde i byen hadde hun spart alt hun kunde, for hun visste jo ikke hvad doktorregningen og klinikkopholdet vilde komme på. Men lægen hadde været svært rimelig – og så snil og omhyggelig med Karlemand; gutten hadde fått stel som han skulde været en prins.

Det blendende skarpe lyset i den lille hvite lugaren skar i øinene, men hun syntes det var godt allikevel; det var saa ubevægelig, støtt og rolig. Isch, begge køierne ved den anden væggen var optatt: de laa fulde av reisetøi.

«– akkurat som en prins» – mumlet hun og kysset gutten paa kindet; det var saa hvitt og saa mykt og kjølig endda av den friske luften. «Men nu skal duttemand reise hjem med mamman sin, ja det skal han det, nu skal duttemand og mamma være sammen bestandig igjen –.» Gutten viste egentlig ikke nogen tegn paa glæde, eller synderlig interesse i det hele tatt. Stakkar, han var vel trøtt og noksaa slap endda –.

Hun satte sig paa kanten av køien sin, tullet ham ut av tepper og sjal. Bedst at faa lagt ham, før baaten begyndte at gaa. Søsteren hadde natstelt ham og byttet bandasjen, før de reiste fra klinikken.

«Kallemand! Kallemand da – har du rent glemmt mamma da –.» Hun klemte gutten forsiktig ind til sig. «Er vi ikke *litegran* gla for at være hos mamsen vor igjen da –?» Da smilte han ørlitet gran. Aa det var blit saa litet og gult, ansigtet hans indi alle de hvite gazebindene. «Og saa skal Kallemand faa melk – deilig namnam melk!» – hun lette frem flasken og koppen og posen med bananerne.

[10] «Omforladelse!» Ida Elisabeth saa op. Det var to blottende unge piker i skindkaaper som var kommet ind; de fylde op hele det lille rummet mellem køierne. «–Men gid, det er jo fru Braatø jo!»

– Om et øieblik gik det op for Ida Elisabeth at det var den ældste smaapiken til ingeniør Meisling paa jodfabrikken i Rostesund og saa kusinen, pleiesøsteren. «Gid saa go han er,» sa de i kor, og «tit tit», mens de hængte fra sig skindkaaperne og fik vite at Kallemand hadde hat en øreoperation, jo det hadde været ordentlig alvorlig, og nei, det var ikke den ældste, hun hadde en smaapike som var ældre, og nu bodde de i Berfjord. Ida Elisabeth spurte ikke dem om noget, og Cecilie Meisling pudret sig foran det lille speilet, sa noget om at de saaes vel ved bordet. Dermed strøk pikebarna ut igjen.

Ida Elisabeth blev sittende. Hun sat svært umakelig der, krøket fremover under overkøien. Nu buldret vandet omkring propellen, det gik smaa dirringer gjennom baaten, og saa tok sjøen til at stryke og risle langs skibssiden. Hun hørte at folk gik ind i salonen, der blev klirret med tallerkner og kopper. – Men hun fik sitte her hos Karlemand til han var sovnet.

Forresten hadde hun ikke lyst til at træffe kjendte heller. Og saa nogen av Meislings da – de som var saa overlegne; det sa alle mennesker. Ikke for det at de virket saan forresten, naar man traf dem. Men de holdt sig for sig selv og var næsten ikke noget sammen med andre folk i fjorden. Fru Meisling var engelsk desuten, søster til Oxley som hadde anlagt jodfabrikken. Og saa var Oxleys katolikker. Hun husket godt at kandidat Myking hadde været saa spydig, fordi Ciss Meisling og Cecilie Oxley ikke skulde ha religion sammen med de andre barna, det aaret da de bodde hos doktoren i Vallerviken for at gaa paa middelskolen. «Begge Cecilier,» som han kaldte dem.

[11] Hun hadde ikke skjønt at det skulde bety en vits. Der var forresten mange andre paa skolen som ikke hadde skjønt det. Men det blev hende og Frithjof som Mykings spydigheter gik ut over altid. «En spøkefuld hentydning til historiske og geografiske forhold gaar av gode grunde altid hus forbi hos Elisabeth Andst og Frithjof Braatø.»

Hun orket ikke sitte slik krøket paa den haarde køiekanten længer. Staaende foran det lille speilet rettet hun paa sit haar, drog reisehatten nedover det igjen. Ansigtet hendes var likesom ingen verdens ting længer – andet end almindelig: smalt, farveløst lyst, øinene som falmet. Der fandtes ikke glans i haaret længer, det var askefarvet graa-agtig, og selv krøllerne hendes var underlig visne og slappe, da

hun forsøkte at karre dem litt frem under hatten. Ida Elisabeth speilet sig alvorlig, uten et sukk – konstaterte bare, saan var det. Og det var da ikke mange aarene siden hun hadde været svært pen – minst like pen som Ciss Meisling. Ciss *var* blit pen – meget penere end hun regnet som barn. Den anden hadde været nydelig altid.

De maatte være en atten-nitten aar nu. For hun selv var fire og tyve aar. Hun og Frithjof gik i øverste klasse det aaret da de kom ind paa skolen.

Hun og Frithjof. Det hadde været saan allerede paa skolen at det het bestandig Ida Elisabeth og Frithjof. Endda hun syntes ikke at hun hadde likt ham da heller. Tvertimot, det hadde kjendtes dobbelt ydmykende; hun hadde følt sig endda mere sat utenfor, fordi hun blev sat utenfor i selskap med Frithjof. Han saa ut som han aldrig vasket sig ordentlig, og han skjønte ikke at han var bare til narr for de andre paa skolen med skrytet sit. Nei hende og Frithjof turde Myking sagtens gjøre narr av – det blev vist sjelden betalt skolepenger for nogen av dem. Braatøs sat daarlig i det den tiden og, men Frithjofs far brød sig ikke en døit [12] om slikt, han interesserte sig bare for violinen sin. Og alle mennesker visste jo alting om hendes far –.

– Det hadde vel været bestemt paa forhaand da at hun og Frithjof Braatø skulde slaa sine pjalter sammen.

*

Efterat hun hadde spist til aftens kløv Ida Elisabeth op paa promenadedækket.

Det var deilig at kjende luftdraget som syget og tonet i riggen, mens baaten støtt og rolig stevnet utover i den stille nat. Ikke saa skrækkelig koldt heller. Gudskelov at de fik saa pent veir; hun hadde været noksaa ængstelig for at reise med Karlemand saa snart efter operationen; det var ikke sikkert at han vilde hat godt av det, om de var kommet ut for styggveir.

De var langt ute i leden allerede. Efterhvert som hendes øine vænnet sig til mørket tok hun til at skjelne. Sjøen var blikkende stille, dampskibsbølgerne som rislet og bruste svakt langs skibssiden glittret svakt i streifene av lys fra køoierne; oppe i riggen hang de smaa lanterner og lyste saa rolig. Ind i den svarte stjernestrødde himmel pekte mastetopperne; den tykke røken som væltet ut av skorstenen drev næsten ret bakover efter baaten. Og den gamle meningsløse glade følelsen fra barndommen piplet op i hende trods alt, fordi hun gik heroppe paa dækket og saa paa natten som skibet bar sine lys igjennem, og saa utover den svarte sjøen: den var levende og anelsesfuldt *blankt* mørke, men inde der hvor landet var, var mulmet tætt og likesom løent – og himmelen –

– Der var nordlys ute i nordvest ogsaa – ikke svært sterkt, men en bue av hvitlig lysning, saa meget saa fjeldkanten stod tydelig imot det bleke strøk av himmelen. Ida Elisabeth dukket haken ned i skindkraven, begravet henderne dypt i kaapelommerne og gav sig til at gaa op og ned paa dækket.

[13] Det snakket borte paa den anden side av skylightet over salonen. Og det svarte:

«Jamen jeg *kommer* ikke til at faa sove, det er jeg viss paa. – Og saa den ekle lugten da, av jodoform eller hvad det er de bruker paa saanne forbindinger – akkurat som paa et sykehus jo –»

Ida Elisabeth blev sprutrød i mørket. Trassig slængte hun med nakken: en fik da sandelig faa lov til at reise paa baaten med et sykt barn, fordi om saan et par bortskjemte jentunger –. Men det hadde ikke faldt hende ind at det kunde genere nogen –.

Hun satte føtterne haardere i dækket, gik rundt og marsjerte opover paa styrbordssiden. Indved skylightet skimtet hun to røde glør i mørket – de sat nok og røkte cigaretter, frøknerne. Der stod ikke stoler paa det øverste dækket nu vintertiden, saa det maatte de altsaa ha sørget for at faa op ekstra. Aajo, de visste da at gjøre sig det bekvemt.

Det var mere læ her allikevel, endda saa stille som natten var. Ida Elisabeth blev staaende ved rælingen. De var næsten ute i fjordgapet nu – øerne ganske lave. Nordlyset stod som en bred, rolig bue, speilet sig litt i vandet. Og ovenover buen lavest i vest stod en stor stjerne som var saa skinnende og klar.

«Fru Braatø – værsgod, vil ikke De sitte her?» Det var Cecilie Oxley som kom bort til hende. Det var Ciss Meisling som hadde sagt det om Karlemand.

«Tak, men jeg gaar ned om et øieblik.»

Den anden kom ogsaa bort til rælingen:

«Er det ikke vakkert? Aa det er da igrunnen deilig at være kommet hjem ogsaa – for noget saa pent som Norge findes da ikke allikevel! Jeg undres hvad det er for en stjerne jeg – er det Venus tror du, Cecilie?»

«Nei Venus – den er vist ikke oppe nu – det kan vist ikke være den som vi ser der. – Vet De hvad det er for en, fru Braatø?» spurte Cecilie Oxley.

[14] «Aner ikke. Stjerner har jeg ikke det mindste greie paa.»

«Igrunden kunde man godt tænke sig at det var *stjernen*,» sa Ciss Meisling drømmende. «Som de hellige tre konger styrte efter, mener jeg. Det maatte være skrækkelig eventyrlig igrunnen. For de maa altsaa ha reist forfærdelig længe. Et helt aar kanske, saa længe kan de godt ha været underveis, det har jeg læst. Fordi om vi feirer Helligtrekonger bare fjorten dager efter juleaften. Jeg har altid syntes at Helligtrekonger er saan deilig fest – for man blir likesom saa *længselsfuld*, naar man tænker paa det der med stjernen –»

Hellig tre konger – Ida Elisabeth hadde slet ikke husket paa det før, men det var jo sandt, det var Helligtrekongersaften iaften. – Reise, reise efter en stjerne som viste en vei et sted hen. Aaja den som det kunde. Med en syk, bristende fornemmelse i sit trøtte hjerte kjendte hun det et øieblik: hun ogsaa blev «længselsfuld» som denne vesle Ciss Meisling sa.

«Du da!» lo Cecilie Oxley blidt. «Men vi skulde vist gaa ned og lægge os nu, Ciss, det er sent –»

«Du, det amerikanske verset som Sunniva Aarstad hadde oversat, det synes jeg var saa pent. Nydelig likefrem!» Pikebarnet gav sig til at deklamere sagte og noksaa svermerisk:

Melchior bragte det dyre guld.
Det eneste guld jeg bringer
er skyer som maanen skinner i
og smir til gyldne ringer.

Røkelse fin gav Balthasar.
Alt som jeg fattige kvinde

kan offre er røken som over mit tak
danser i morgenens vinde.

Bitter myrrha i skrin av guld
gav Kaspar. O Jesus, jeg finder
bare mit hjerte, men det skal du faa
med alt som det gjemmer av minder.

[15] De tre kvinder blev staaende litt, saa ut i natten mot nordlys-buen over fjordgapet og den klare stjerne.

«Nei jeg faar gaa ned og se til gutten min jeg,» sa Ida Elisabeth.

*

Karlemand sov søtt. Ida Elisabeth fandt frem den detektivromanen som Aslaug hadde git hende med til reiselektyre. Hun satte sig ind i salonen med den – der var ikke et menneske. Saa trak hun føtterne opunder sig i sofaen, vilde rigtig nyde det alt sammen – varmen og den myke plyschsofaen, lampernes sagte klirring, dampbaatelegancen som vakte de fjerne minder om ferie og frihet og velvære fra den tiden hun var liten.

Men neppe hadde hun begyndt at roe sig og var kommet en halv snes sider ind i «Mordet i svømmebassinet» saa var de der, jentungerne. I skindkaaper og med armerne fulde av plæd – var det nogen sak da, at sitte oppe paa dæk og sverme om stjerner.

«Vil De lægge Dem først, fru Braatø, eller skal vi? For vi kan jo ikke klæ av os derinde mere end en om gangen.»

Ida Elisabeth vilde helst vente tilsidst. Hvorefter pikebarna var inde i lugaren og skilte sig av med plæd og kaaper, men saa kom de tilbake. Ciss Meisling bød hende konfekt av en kjempeæske – dermed blev de sittende og pratet –.

Ida Elisabeth forholdt sig faamælt – mistænksom. De gjørs paa at være søte, tænkte hun. *Hun* hadde aldrig bedt folk om at være søte mot sig eller synes synd paa hende.

Uopfordret fortalte Ciss Meisling at de hadde været i England, først et aar i en klosteskole og siden et aar hos sin bedstemor Oxley. Hun skravlet og skravlet og irriterte Ida Elisabeth usigelig med sin begeistring. Hun hadde dumme himmelblaa barneøine – var i det hele dukkenydelig, med melkehvit [16] fint fregnet hud, kirsebærmund og rødgyldne krøller. En juletræsengel – hvis der er engler som er shinglet da.

Ida Elisabeth brøt midt ind i hendes taleflom, vendte sig til kusinen: «Hvordan lever Deres mor, frøken Oxley?» Det var enslags lyst til at bite fra sig, for hun ante at her var et saart punkt i Cecilie Oxleys sind. Folk skulde ha sagt baade ett og andet, hadde hun hørt, om fru Oxley og denne ingeniør Næser som hun giftet sig med svært kort tid efter Oxleys død, og hun hadde latt sin datter bli igjen hos onkelen og tanten i Rostesund, da hun reiste til Kristiania med den nye manden.

Ciss Oxley rødmet da ogsaa. Det klædte hende yndig forresten. Det var misundelsesværdig pent med saanne lyse graa øine i et ansigt som var aldeles mørkt ellers – hun hadde lange, svarte øienvipper, brunagtig hud og ramsvart haar.

Men hun svarte pent og rolig, jotak bra. De kom like fra Oslo, hadde været hos hendes mor i julen. Jo hun hadde to barn med direktør Næser, søte, kjække smaagutter.

Ciss Meisling mol og mol om sit – hvor storartet London var og hvor snil grandma' Oxley var, og hvor herlig de hadde hat det hos Ursulinerne. Mother dit og Mother dat og Mother den og den – den ene hadde været værre søt end den anden.

«Men i himmelens rike!» sa Ida Elisabeth foragtelig. «Hvor mange motherer var der paa den anstalten deres da?»

Jo hos Ursulinerne kalder de alle de nonnerne som tar sig av barna for mødre, forklarte Ciss Meisling.

«Gud for no jaal! Men saan gaar det, naar folk vil sætte sig op imot naturen. De har naturligvis akkurat de samme lidenskaper som alle vi andre, og saa gaar hele kodiljen av gamle jomfruer der og lar sig kalde for mor av andre folks unger. Isch!» [17] «Det er ikke saan,» sa Cecilie Oxley og blev rød igjen. «For nogen er det saan at de faar kald til det der. Det er da ikke saa rart heller, naar en tænker sig om. Naar en ser hvor egoistiske mange mennesker blir av familiebaand og alt det der – bare for balancens skyld kan en skjønne at Gud tar ut nogen til at være alt for alle. Saan at de føler, de kan ikke binde sig nærmere til nogen mennesker end til alle mennesker som trenger dem –» Hun var aldeles mørkerød i hodet nu, og hun gik istaa.

«Aah! Det skal vist nogen faa mig til at tro. Vi er nu vel skapt paa den samme maaten alle sammen, med de samme naturlige lidenskaper – det nytter vist ikke for nogen av os om vi vil sætte os ut over det.»

«Hvis jeg trodde saan!» Ciss Meislings blaa øine gnistret av sinne, «ja da vet jeg ikke hvad jeg gjorde! Gik like op og hoppet paa sjøen, aller mindst!»

«Ciss da!» sa kusinen forfærdet.

«Aa tøv. Bare vent til De blir forelsket De, barnet mit.»

«Ja tak! Hvis jeg kan faa lov til at vente til jeg blir forelsket saa. Kan jeg vente *saa* længe, saa kan jeg vel likegodt gi avkald paa det der for godt da, hvis det er en som jeg elsker, som kanskje ikke De tror paa – det vet jeg jo ikke noget om. Men han hadde ikke hus og hjem han heller. Tænk om jeg aldrig blir forelsket i nogen mand – det er en masse som aldrig møter nogen som de *kan* bli forelsket i, men bare fordi at det likesom skal være saa mindreværdig, saa forsøker de at bilde sig selv ind at de er det i en eller anden –»

Ida Elisabeth lo spotsk:

«Det er nok snarere naturen som melder sig og spiller dem et puss, lille frøken Meisling. Og bums, sitter vi i rævesaksen –.» «Ja naar man tror *saan* saa!» Den unge pikens [18] stemme blev iskold av forargelse. «Da maa man naturligvis finde sig i alting da, av naturen. Om den saa spiller en et puss med den værste sabb eller en ren pøbel.»

«Ciss!» hvisket Cecilie Oxley rædselsslagen.

Der blev en stilhet som var aldeles forfærdelig. Begge smaapikerne saa røde som tyttebær i

ansigterne. Ida Elisabeth kjendte sig likesom lam. – Ciss Meisling tittet bort paa hende, sky og skamfuld, øinene hendes blev blanke av taarer – og et rædselsfuldt øieblik trodde Ida Elisabeth at den anden vilde be omforladelse – og da kom hun til at fly paa hende og gi hende en ordentlig ørefik –.

Men Ciss blev sittende og bare saa ynkelig ut. Saa mumlet Cecilie Oxley noget om at det var vist sent –. Klokken hang over buffeten midt foran alle øinene deres, saa det kunde ungen da se –. «Godnat,» hvisket begge smaapikerne og strøk ut, som de hadde vondt i maven eller i samvittigheten.

Og raseriet brøt op i Ida Elisabeth – det kjendtes som det maatte sprænge hende. Gid hun kunde tatt de to motbydelige tøsungene i nakken og ristet dem som etpar kattunger – dængt de skinhellige smaa asnerne den ene med den anden. – Aa de var grusomme, grusomme, saa grusomme som rene barn –.

*

Ida Elisabeth laa i den trange underkøien med gutten som sov i armkroken hendes. Mørket var saa kvælende varmt her nede i lugaren, barnekroppen hetet hende, og lugten av bindene om hodet hans gjorde hende kvalm i længden. Hun laa og spekulerte paa om hun turde krype op og lægge sig i overkøien en liten stund – siden; ikke nu turde hun la Karlemand ligge alene, for netop nu duvet baaten og kastet sig noksaa meget i de lange dønninger: de gik utenskjærs nu.

Jammerfuldt ømt og varsomt klemte hun barnet tettere ind til sig. Aa Gud ja – da hun reiste ind [19] med ham, saa længe det stod om livet med ham, hadde hun syntes, nei skulde hun miste ett av barna sine saa kom hun vel til at bli gal av sorg. Men nu naar hun laa her og holdt ham i armen sin, kunde hun ikke la være at tænke paa et theaterstykke som hun hadde sett engang mens hun var smaapike – om en græsk dame som het Medea, som tok livet av begge barna sine da hun fik ordentlig forstaaelse av hvordan faren deres var. Nu skjønnte hun det godt.

Endda Karlemand – aa hun var saa sikker paa at Karlemand lignet ikke Frithjof det mindste. Han hadde været saa søt bestandig, saa snil og rolig, og saa glad i hende altid – ja helt siden han bare var etpar maaneder gammel hadde han likesom kunnet vise at han visste, han var gutten hendes egen. Sølvi var meget mere egoistisk men hun var jo saa liten. Men hun *var* lik faren. Akkurat saan apeagtig livlig ogsaa som Frithjof hadde været da han var barn. Dengangen hadde folk jo trodd, det var tegn paa at han var begavet.

Hun hadde vist trodd det selv ogsaa, sommetider ialfald, eller hun hadde faatt sig til at tro det i det mindste. Naar hun og Frithjof likesom skulde være skumpelskudd, saa var det enslags trøst at tro, det var fordi han ialfald var for begavet til at finde sig tilrette paa den dumme skolen.

Nu syntes hun – det var vist noget saant som hadde faatt hende til at gaa med paa det, da Frithjof begynde at ville kline med hende, den vaaren de gik for presten sammen. Han vilde at de skulde være kjærester. Det var den tiden da han var saa ivrig til at spille violin – fra først av var det for at hun skulde høre ham spille, naar han endelig vilde stikke sig bort med hende i uthuser og oppe i marken. Han hadde lært forbløffende hurtig at spille nogen stykker ganske ordentlig. Og naar han stod saan, oppløpen og ung, næsten litt voksen, med felen indtil kindet og et hvitt lommetørklæde stukket indimellem, [20] akkurat som en ordentlig violinist, naar han svaiet med kroppen og slængte den lange lyse haarbusken unda panden av og til, mens hænderne og fingrene hans rørte sig saa levende og fint naar de spillet – ja saa trodde hun vel, fordi hun hadde lyst til at tro det, alt som han malte ut om at han skulde bli en stor kunstner og lægge hele Europa for sine føtter, som han sa.

Hun syntes at han var pen, naar han spillet – og hun hadde opdaget at hun selv var blit pen. Meget, meget penere end nogen av de andre pikerne som hun kjendte. Kanske blev hun en skjønhed –. Hun kunde bli aldeles forelsket i sit eget billede, naar hun stod foran speilet og kjemmet sit lyse haar, slog det fremover brystet og skuldrene og holdt et perlebaand tversover panden eller draperte sig med silketørklær og skjerf. Det var naturligvis *det* som de andre hadde sett hele tiden, længe før hun selv skjønnte det – hun blev vakrere end dem. Derfor var det at de hadde uglesett hende.

Hun begyndte at digte sin fremtid ind i det som Frithjof digtet om sig selv. Og hun gjorde ialfald ikke motstand, naar han blev klænget. Endda hun syntes ofte han var ekkel – der kunde være noget ved ham som mindet om en hund, naar det strir i den mellem lyst til at snappe en bit og frygt for piskan. Men andre ganger blev hun selv aldeles gæren – hun staaet med Frithjof og egget ham indpaa sig, knuskjælte ham og puffet ham væk, akkurat som hun hadde pleiet at husere med hundene deres hjemme. Netop fordi hun visste at det var galt, aldeles paa grænsen av det som hun visste om at det var det værste som kan hænde en ung pike. Det var det som var det spændende, det var den egentlige lyst i denne leken – at dette var forfærdelig uskikkelig, og hvis nogen fik vite om det, saa Gud naade dem! Det var akkurat som hun tok sin mon igjen for alt det fæle hjemme – faren som suste [21] og drak: sommetider sat han og tøiset og halvgraat over alle ulykkerne som var veltet indover ham aldeles uforskyldt, og sommetider var han aldeles vild og rasende, skjeldte ut hende og moren, og moren brukte en mund igjen –! Og naar han ikke var inde, sa moren de fæleste ting om ham, kaldte ham en alkoholist og jamret sig fordi de var blit fattige, og saa klaget hun over datteren fordi hun var daarlig paa skolen og fordi hun fløi ute baade tidlig og sent. For længe siden hadde Ida Elisabeth skjönt, det var nok ikke fritt for at moren i smug tok sig en støit av farens flasker, – noget for ofte.

Til konfirmationen gav Frithjof hende en ring med en liten rød sten i. Da syntes hun at hun hadde likesom bundet sig til ham. Endda hun hadde ingen present at gi ham til gjengjæld. Men straks efter hændte saa det som hun visste var det værste. Skjönt hun kunde ikke huske at hun hadde syntes det var saa farlig. Isch var det ikke andet, hadde hun tænkt, lei og skuffet. Men det blev jo anderledes efterhvert. Likevel hadde det *egentligste* ved det, det som gjorde hende rent som vild sommetider, og endda vildere naar hun merket at hun kunde skræmme Frithjof – det hadde for hende været følelsen av at hun trodset, hevnet sig. De skulde bare vite, alle sammen som hadde været slemme mot hende og Frithjof, hvad de turde –. Hun fantaserte om alt som hun skulde svare dem, hvis de opdaget det. Og naar hun tænkte paa det som kunde følge efter, var spændingen næsten endda større end rædselen. For hun hadde vist aldrig virkelig kunnet forestille sig hverken at det blev opdaget eller at det skulde faa følger. I bund og grund syntes hun vel ikke andet end at de lekte en forfærdelig farlig og forbuden lek, og hun kunde likesom ikke tænke sig andet end at slik skulde det bli ved at gaa fremover i en ubestemmelig lang fremtid.

Saa kom den natten – en blendende lys og lun [22] sommernat like efter Sankthans. De hadde rodd indover til Ervik og skulde fiske. Ved den ytterste av Ervikgaardene gik de iland og op i en utløe, og saa sovnet de. De blev vækket av at der var kommet ind en mand og han hadde lommelygt. Det var doktoren – han hadde søkt ind i løen for en liten skur av sommerregn.

Frithjof maatte ro hjem alene og hun bli med doktoren i motorbaaten hans. Han snakket alvorlig til hende; sa igrunnen ikke noget som ikke hun visste før – men det var som det gik op for hende for første gang, at dette gjaldt virkelig for alvor hende selv. Det var saa forfærdelig saa hun syntes hun maatte dø.

Han sa, hendes forældre maatte ikke faa vite det. Men han gik til Braatøs, for han vilde at de skulde

sende Frithjof bort. Og fru Braatø blev saa fortvilet saa hun kunde ikke la være at betro sig til en veninde, og saa blev det ført utover.

Den dagen da hun maatte staa til regnskap hjemme – den vilde hun ønske at hun kunde glemme. Ikke et utnavn saa grovt saa ikke hendes far kaldte hende det, han hylte og ristet knytnæverne op i ansigtet hendes, truet med at slaa hende ihjel. Og saa skulde det likesom være toppunktet av forvorpenhet at hun hadde drevet med Frithjof mens hun gik til konfirmation. Faren som aldrig hadde gjort andet end gjort narr av religion og kirker og prester – hadde *han* ment at hun skulde bry sig noget om det som pastor Sønedeled sa. Han var saa snil stakkar, men det var ikke faldt hende ind at ta pastor Sønedeled alvorlig.

Og saa – saa blev Frithjof hentet. Aa! Hvordan hun nogensinde hadde kunnet finde paa at indlate sig med ham igjen efter det – nei det skjønte hun ikke! Det elendigste – en vetskræmt gutunge som blunket med øinene og løftet op armene som for at bøte for slag, hver gang hendes far rørte [23] sig, og da faren saa slog, skrek han himmelhøit «mamma!» Og – ja – han skyldte paa hende –.

Og moren – nei hun syntes næsten at det var det værste. Først var hun rent som fra vettet. Ja den reisen ind til byen med forældrene – at ikke *hun* hoppet over bord da. Men saa da det var paa det rene at det ialfald ikke var noget iveien med hende – saa var det likesom moren slog sig til ro, blev mild. Gudskelov, det var altsaa ikke saan forførdelig ulykke allikevel, det som var skedd –.

Da foretrak hun tusen ganger faren, han skrek op som et dyr og bandte det forførdeligste han kunde – at det var akkurat det samme; enten hun fik en unge eller to eller ingen, det gjorde fordømmede litet fra eller til, mot det at barnet var skjæmt ut, skjæmt og sølt med, «– det siste av vakkert og fint og rent som jeg visste om her i verden,» og saa graat han, og pludselig slog han armene omkring hende: «Aa Herregud om du heller hadde dødd, Ida Elisabeth! En hund som er blit skamfert, den skyter en da, om en har hjerte i livet – men ingen orker at gjøre det med barnet sit –.»

*

Og allikevel –. Fire aar efter, da Frithjof kom op til hende den dagen i Oslo, sa at han hadde faatt hendes adresse og vilde da hilse paa hende, saa sendte hun ham ikke paa dør.

Hun hadde ikke hatt det for morsomt disse aarene. Hun var blit sendt til en veninde av sin mor, og denne «tantan» lot bare til at vente paa at hun skulde skeie ut igjen. Paa Handelsgymnasiet strøk hun, og den eksamen hun tok paa Treidererterpaa var ikke rar. Kontordame var det som hun nødigst av alt vilde bli. Men søm eller modepynt, som hun hadde lyst til at lære og visste at hun hadde anlæg for – nei hun fik ikke tænke paa at vælge det som levevei; det var ikke fint nok, syntes hendes forældre. [24] Efter farens død forsøkte hun sig allikevel – hun fik plass i en industriforretning og gik paa syskole om kvelden. De to aarene hun var i frøken Myhres forretning var den hyggeligste tiden hun hadde hatt mens hun var i Oslo. Men saa skulde den gamle gaarden rives og frøken Myhre, som hadde handlet der i firti aar, trak sig likegodt tilbake fra forretningslivet. Der stod hun. Rent tilfeldig traf hun en ven av sin far, og han lot hende faa en post paa sit kontor. Den var hverken til at leve eller dø av. Da Frithjof tørnet op visste hun at hun sagtens kom til at bli sagt op med det første; der var blit opprettet for mange saanne rent overflødige poster paa det kontoret, for døtre til chefernes venner, og alle de andre var flinkere end hun.

Hun hadde været saa forsiktig i disse aarene. Efter utgangen paa den historien med Frithjof var hun saa skræmt og beskjæmmet saa hun trak sig sammen som et rædd dyr, bare et mandfolk forsøkte

noget som lignet en tilnærmelse overfor hende. De var ikke fristende heller, denslags eventyr som laa indenfor hendes rækkevidde. Hun havde nok truffet nogen fyrer som gjerne vilde spendere paa hende og skaffe hende en smule morro. Men hun visste prisen. Og hun vilde ikke dypere ned. Hun maatte holde sig i skindet nu. Engang til – og saa var det bene veien i bissevovverne.

Frithjof kom, og hun syntes han var blit pen. Han mindet litt vel meget om en kjøttmorel da alt, av de gule og røde. Men han var da ordentlig voksen, og ordentlig klædd, med rene negler – det var især det som fik hende til at synes, han var ikke nogen gutunge længer. Han hadde kontorpost hos en fætter av sin mor – musikken, nei den hadde han lagt paa hylden; der var saamen mere end nok av musikerspirer i verden allikevel, sa han overlegent. Det var vel noget han hadde hørt nogen si. Hvad han ikke sa var, at det var gaatt med det som med [25] alt andet han tok fatt paa: det gik altid noksaa lett for ham at begynde paa en ting, men saa med ett blev han staaende bom fast, og kom aldrig videre. Nu snakket han svært meget om sine utsigter hos onkelen – han var aldeles uundværlig der. Naturligvis kunde han godt faatt noget som var bedre, i øieblikket altsaa, men onkelen raadet fra, onkelen ventet bare paa at han skulde bli gammel nok til at bli optatt i firmaet. Frithjof hadde venner som han fik laane bil hos, og Frithjof bad hende med sig ut – og da han saa vilde ha hende som i gamle dager, og hun ikke vilde op i noget saant igjen, saa foreslog han, men de kunde jo gifte sig jo! Straks med det samme. Han var saavidt myndig. Og hendes mor samtykket – med begeistring.

Men hun syntes det nu og: det *saa* nok *ut* som hun gjorde fornuftig i at gifte sig med Frithjof, men det var bare noget som hun forsvarte sig med overfor sig selv, naar hun gav efter for sin brændende længsel efter opreisning. Hun vilde ha opreisning for sig selv, og hun vilde ha opreisning for Frithjof – hun vilde overbevise sig selv og hele verden om at det hadde været *kjærlighet*, det som tomlet med dem dengangen. Alt det sørgelige og ydmykende kom bare av at de hadde været saa altfor unge.

Det var som en opreisning for dem begge at nu fik Frithjof vise, det som hadde drevet ham op i den fortomlede guttesynden med alt som fulgte av ynkelighet, det var likevel en følelse som han stod ved, nu da han var blit en mand. Nu da han kunde sørge for hende, kom han tilbake til hende og giftet sig med hende. Den ulitelige scenen paa hendes fars kontor – alt det var jo bare fordi han hadde været en ung gut den gangen, i skrækken blev han barn igjen, stakkar. – Hun hadde gjort sit bedste for at glemme, hun hadde alltid visst at Frithjof var feig.

[26] I virkeligheten hadde hun jo ogsaa alltid visst at en kunde aldrig stole paa noget som Frithjof sa. Men hun lot som hun ikke visste det. De første maanederne de var gift hadde de vel egentlig været enige om at tro, de var lykkelige. Han var svært forelsket – og saa var han saa henrykt over at ha et hjem som var hans. De bodde i en pen liten kvistleilighet ute ved Oppegaard. Han var kry av at han var gift mand nu, og han blev næsten latterlig stolt da hun fortalte ham at hun skulde vist ha en liten – rørende stolt kaldte hun det dengang, endda det pinte hende at han fløi omkring og snakket om det til alle og enhver. Selv den tiden var der noget som vakte en hemmelig motvilje hos hende, netop ved den maaten han elsket hende paa: det var som han var viktig, fordi han var saan pokker til kar, ordentlig lidenskapelig get – og samtidig var det som han alltid var rædd nogen skulde ta og knipe ham for det.

Ja saa kom det –. De hadde bare været gift en fem maaneder, da Frithjof kom hjem en dag, frygtelig motfalden, mens han forsøkte at overtale baade hende og sig selv til at tro, pyt det var ikke saa farlig. Onkelen hadde lovet at støtte dem, til han fik noget andet, men han passet ikke riktig i onkelens forretning allikevel.

Indboet var kjøpt paa avbetaling. Saa da de fik leiet et værelse i Pilestrædet hadde de ikke andet at

møblere det med end det lille som var hendes eget hjemmefra. Frithjofs onkel gav dem saa meget om maaneden saa de hadde til husleien og litt mat. Gjennem frøken Myhre fik hun litt søm, saa hun kunde tjene nogen kroner hver uke. Og det var da at hun for alvor begyndte at se, hvordan Frithjof var.

Ikke at hun skjønte ham. Han var jo snil, glad i hende ogsaa, og fremdeles like stolt av at han hadde en kone som skulde ha et barn. Og han [27] malte ut, hvor gjaldt de tre skulde faa det – nydelig hjem, hvitlakert barnevogn – han var vildt interessert i det smaatøiet som hun sydde op. Og fuldstændig tilfreds med verden og sig selv. Ikke la han to pinder i kors for at faa noget at gjøre igjen. Det vilde kanskje ikke ha været saa lett heller – det gik op for hende efterhvert, at hun kunde vist være like glad, om hun slap for at faa vite den egentlige grund til at onkelen hadde git ham avsked. Men naar han lovet hende guld og grønne skoger engang i en blaa fremtid, saa var han like saa fornøiet med sig selv som om han hadde git hende det alt sammen, og han ventet at hun skulde være like begeistret og taknemlig som om hun hadde faatt det.

Dengang kunde hun endda bli forarget over ham. Og hun blev oprørt fordi han endelig skulde lyve bestandig – om det gjaldt de simpleste likegyldige smaating, hvor det var umulig at opdage nogen grund til at han ikke likegodt kunde si sandt – likevel løi han. Hun hadde ikke opdaget endda at Frithjof var løgnagtig, akkurat som et andet menneske er lattermildt.

De bodde paa det værelset i seks maaneder, til hun kom paa kvindeklinikken. Derfra reiste hun med Sølvi ned til Sandefjord til tante Mathilde og sin mor; de to hadde flyttet sammen da moren blev enke. Frithjof fulgte hende ned. Og derfra var det at hun skrev til det eneste menneske som hun sikkert trodde vilde hjelpe hende, naar han fik vite hvor desperat hun var i nød. Hun turde ikke la tanten og moren ane, at hun kom til at ha to barn allerede før det første var fylt aaret. Og saa syntes hun, hvis de bare kunde komme sig hjem, tilbake til sine egne tomter, saa maatte det vel bli en raad. Saa skrev hun til doktoren i Vallerviken og spurte om han ikke kunde skaffe Frithjof noget arbeide borte paa de kanter.

Det gjorde han. Han fik virkelig Frithjof ind [28] paa hermetikfabrikken, og han hjalp dem til at faa hus i Esbjørnsens gaard, hvor der var en liten butik, og han hjalp hende med at faa igang den lille industriforretningen som hun hadde tænkt at hun kunde begynde med, nu da det var blit bygget saa meget i Berfjord.

Kallemand blev født, og saa snakket doktor Sommervold med hende. Han vilde faa hende til at skille sig fra Frithjof.

«Men skjøpper du ikke det da, Ida Elisabeth, at han er simpelthen et infantilt individ? Stor og sterk legemlig og mand for at skaffe dig saa mange unger det skal være – og saa er han i aandelig utvikling som et ti-tolvaars barn. Og et fan saa litet tiltalende barn, efter min mening.»

Da var Frithjof allerede færdig med hermetikfabrikken. Hun tjente saavidt saa de slog sig igjennem fra dag til dag. Og Frithjof var godt fornøiet, slik som de hadde det. Han puslet i den vesle haveflekken deres, rodde ut og var stolt naar han kom hjem med fisk til middagen, han passet Sølvi – og alltid hadde hun dette store, late, skravlende unge mandfolket flytende omkring sig. Og hun begrep at saan kom det til at bli bestandig. Hvis ikke hun fulgte doktorens raad.

«Bare tænkt paa de to barna som du selv er mor til,» sa doktoren. «Du kan faa nok med at sørge for dem utover gjennom aarene, om du ikke ogsaa skal være nødt til at forsørge den store ungen til nogen andre mennesker.»

Det var kanskje det som gjorde at hun ikke orket følge raadet. Hun syntes ikke at hun kunde helde et menneske som Frithjof ut av hjemmet hans og si til ham: synk eller flyt. Og hun orket ikke velte ham over paa de gamle Braatøs. Hun kunde ikke la være at tænke – hvis nogen engang skulde gjøre likeens rned Sølvi eller Lillegut. Og hun orket ikke tænke sig Frithjofs ansigt, hvis hun kom en dag og [29] sa til ham at nu vilde hun ha skilsmisse og nu maatte han ut av huset. Hun husket vel hvordan det hadde været da hun selv var barn – den dagen da hun fik vite at de maatte ut av hjemmet sit paa Holstensborg.

Det var jo det fortvilede at nu skjønnte hun, Frithjof *var* virkelig glad i hende og glad i de smaa – det ialfald var ikke løgn og komediespil. Han var glad i hende, fordi han stolte trygt paa hende – hun vilde nok sørge for at han aldrig skulde lide nød. Han var glad i sine barn, fordi han var kry av at han var far, og saa hadde han altid noget at leke med. Han var det som Sommervold hadde sagt, et barn; hans egoisme var som et barns, han hængte ved alt som dannet væg om hans tilværelse og beskyttet ham, og som et barn fablet han om alt han skulde gi dem og gjøre for dem – engang, i en fremtid som aldrig vilde komme – men for ham var det som han gjorde ret for sig, naar han skrøt av alt det som han engang skulde utrette. Da syntes han at han var snil gut og vilde ha kys og ros for det. Han syntes selv at han var lykkelig gift, og derfor var han sikker paa at det var hun ogsaa, i grunden.

*

Indimellem blundet Ida Elisabeth litt, bysset av baatens langlige gyngbevægelse paa Nordsjødønningerne og den vaskende, klaskende lyd av havet mot skibssiden, av knirk og klirring og knaken ombord. Men hver gang hun holdt paa at falde ordentlig isøvn blev hun lysvaaken av smerte ett eller andet sted i kroppen som laa saa umakelig. Og for hvert slikt rykk tilbake til fuld bevissthet kjendte hun hjertet sit som en klump av fysisk smerte; hun hadde ondt, ondt i det. Myrrha – et hjerte som et skrin fuldt av bitter myrrha – aajo. De skulde bare vite hvad de snakket om, de to smaa hønsehoderne.

Hun hadde vist forresten ligget vaaken en stund, [30] Ciss Meisling ogsaa, og hun hadde ligget og sippet, kunde Ida Elisabeth høre paa næsepussingen hendes. Nu sov hun vist. Men da Kallemand begyndte at suttre, først smaatt og søvndruckt, men siden høiere og paastaaelig: «Koppa, koppa. Koppa, mamma,» til hun maatte staa op og slaa paa lyset – saa reiste Ciss Meisling sig op paa albuen borte i køien sin:

«Fru Braatø, er det ikke noget som jeg kan faa hjelpe Dem med?»

De røde krøllerne var aldeles bustet og tafser av haaret klisset mørke nedpaa hendes glohete, fortutede ansigt. Hun hadde paa sig den mest fortryllende pyjamas, av hvit smaablomstret silke – den gjorde at hun irriterte Ida Elisabeth endda mere.

«Neitak,» sa hun kort og fandt frem kop og melkeflaske.

Mens Kallemand drak blev Ciss sittende opreist i køien sin og saa paa med en liten bedrøvet mine.

«Er De sint paa mig, fru Braatø?» kom den tykke, forgraatte unge pikestemmen. «Jeg vet godt at jeg var uhøflig mot Dem ista og svarte Dem næsevist –.»

Ida Elisabeth blaaste:

«Herregud da Ciss – De kan da vel skjønne at voksne mennesker tar det ikke saa høitidelig om en backfisch svarer litt nebbet. – Bare læg Dem og sov De, barnet mit.»

Ciss sukket godnat og puttet sig under teppet, og Ida Elisabeth slukket lyset og krøp ind til Kallemand igjen. Nu stevnet baaten støtt fremover igjen, og vandet strømmet langs skibssiden med blid og stille rislen – de var indenskjærs igjen, skulde være fremme om fem timer efter ruten.

Aa saa trætt hun var og lei av allting. Paa en maate syntes hun næsten ikke at hun orket Frithjof længer, og likevel *kunde* hun ikke gi ham paa baaten. Han ante ingen ting, i en saan grad saa han avvæbnet hende aldeles. Hun kunde grine paa ham, be ham [31] tie stille, la være at svare naar han snakket til hende – saa dukket han sig litt, saa ulykkelig ut – og straks etterpaa var han akkurat som der ikke hadde været et eneste gran iveien.

Saan hadde det gaatt i disse to aarene siden Kallemand kom til. Frithjof hadde hatt nogen smaajobber nu og da – og forretningen hendes var begyndt at gaa ganske godt. Der var bare det leie ved det at Frithjof eiet jo ikke begrep om penger. Nu syntes han at hun tjente «saan masse», og nu vilde han at de skulde anbringe det i ett eller andet, som *han* nok skulde faa til at gaa saa storartet. Sølvræv selvfølgelig, eller hønseri, eller rabarbradyrkning og frugtvin. Nu sisst var det en gammel blikboks av en Ford som hadde endt sin løpebane her inde i fjorden. Frithjof hadde vilde planer om at kjøpe den og aapne bilrute til Langeland og Vallerviken og Ut-Helle – alle de baatene som anløp Berfjord la til ved de stederne ogsaa. Eller ogsaa til Mokhus – hvor lastebilen til handelsforeningen klarte hele trafikken allerede.

Hun hadde det ikke værre end hun godt kunde holde ut – hvis hun bare kunde la være at tænke paa, slik skulde det bli ved at være bestandig. Og hvis hun bare kunde latt være at tænke paa det som hadde været, og grømme sig over sin egen daarskap. Og Herregud, der var tusenvis av koner som maatte fø paa et draak av en mand, sørge for sig selv og barna sine, og endda forlangte det kræket som de holdt liv i at bli behandlet som manden og herren i huset. Frithjof var da ikke slem ialfald og krævet ikke at hun skulde krøsse ham om hun vilde slippe juling.

Hvis bare ikke, bare ikke – nei det vilde hun ikke tænke paa. Og de to barna som hun hadde – – aa, *hun* syntes at de var deilige – ja for deres skyld skulde hun gjerne reist saa langt, saa langt som en stjerne vilde gaa foran hende, hvis hun bare [32] kunde finde frem tilslut til et sted hvor hun kunde ofre, som det stod i det verset. Røken som hvirvlet i vinden over hjemmet deres og hjertet med alt det bitre hun husket, som myrrha. –

*

Det var like før solopgang, da Ida Elisabeth kom op paa dæk. Himmelen hvælvte sig lys og klar, blekt gul over fjeldkammen, hvor gryet aandet blaaladne skygger over snefonnerne, men høiere oppe blev luften grønagtig, og saa tok det bundløse dyp til, av blaa dag som skjulte alle stjernene.

Isflakene skurte og skurte mot skibssiden. De var allerede saa langt inde i Berfjorden saa isen laa hvit fra strand til strand. Baaten stanset, bakket og rendte frem igjen mot nyisen i raaken. Det mørke vand kom hvirvlende op med brus av grønhvitt skum og veltet bortover nye isstykker som singlet skjørt mot den gamle iskanten.

Ellers var det ikke saa ofte nu at Ida Elisabeth orket føle hvor vakkert det var her i Berfjorden. Men nu tok det hende voldsomt, mens hun gik slik og trampet litt for at holde varmen – op og ned paa det

øde dæk. Husene saa saa rørende smaa og taalmodige ut, saan som de laa langs stranden under de vældige fjeld: de var utfor Ruskenesgaardene med den isgrønne fossen hængende almægtig nedover fjeldvæggen like fra skaret øverst mot luften og ned til den smale stripen strand under sne og skygge ved foten av berget. Alle nattetankerne hendes dæmret ut i en eneste længsel – efter en utholdende taalsomhet som skulde ligne de smaa gaardenes, med morgenrøken sitrende over de nedsnedde tak, efter et saant seigt vaagemod som turde holde ut en langfærd over berg bakom berg og var saa fortrolig med stjernerne saa det styrte efter dem, selv naar de var skjult av dagen.

*

Dampbaaten svinget ind omkring Gaupholmerne, [33] og den inderste pollen laa forut som en rund hvit slette. Inde hvor raaken sluttet stod en liten klynge folk med kjelker og kasser paa iskanten, en slæde med en liten blakk hest foran – og Gud hjelpe hende, Forden opdaget Ida Elisabeth. Fremme ved førerplassen sat en liten tull som var pakket ind i noget hørødt – Sølvi i hendes egen gamle golfjakke.

I angsten var det som noget brast inde i hende selv ogsaa, og fortvilelsen vældet op som det svarte og kolde vandet under skibsbaugens støt fremover. Frithjof hadde gaatt og gjort det allikevel, mens hun var borte –.

Nu kom han springende fremover mot baaten som la til – ung og høi og litt tykkfalden allerede; den lyse pandeluggen hans under skindluen var hvitrimet, det kjøttfulde ansikt rødt og friskt av kulden. Han viftet op til hende og ropte velkommen! saa det ljomet.

Ida Elisabeth viftet matt tilbake en gang; saa snudde hun og løp. Hun maatte nedenunder og hente Kallemand.

Idet hun styrtet ned trappen, samlet hendes sind og sanser alting til ett billede – det svarte vand hvor isflakerne drev og singlet, den hvite flaten av islagt fjord og mandens straalende sunde og anelsesløse ansigt, og husene inde paa stranden under de tunge fjeld. Og høit oppe over bygden det første gyldne morgensolskin som lyste over snebræerne mot luften. Hun følte ubændig, ikke som tanker, men som drift, at *hun* maatte, paa den ene eller den anden maaten, holde noget i sin sjæl springende, som en fontæne driver vandstraalerne tilveirs ustanselig, mot utsigten utover de hvite, solgyldte fjeldpander og den store himmelklokke – om hun aldrig saa meget sat fast paa stranden nedenunder i skyggen.

2.

[34] Den vinteren og vaaren som fulgte syntes Ida Elisabeth sommetider – nei nu greiet hun ikke mere. Saa tok hun likesom sig selv i nakken: Vist greiet hun det. For hun *maatte* altsaa.

Hun var paa vei igjen, det var nok sikkert. Vissheten om det vakte den samme stormende følelse i hende som hun hadde kjendt de andre gangene: hun vilde slaas for det som hørte hende til. Hun hadde bare sig selv at stole paa – noget maatte hun gjøre –

– Men det var saa litet hun kunde gjøre. Sende ut regninger til kunder som skyldte hende penger – det var ikke store beløp det dreiet sig om, men det vilde da ha monnet, om hun bare hadde kunnet faa ind halvten av det som hun hadde tilgode. Men det var litet penger mellem folk. Dager igjennem kom der ikke et menneske indom butikken, andet end en smaapike som skulde ha en traadsnelle eller en kone som kjøpte nogen knapper og bendler. Hele februar igjennem var det saant frygtelig veir ogsaa, storm og regn, saa hele bygden laa under blank haalke, og saa kom det snestorm og regn og storm igjen. Barna kunde omtrent ikke komme utenom døren, og Kallemand især blev grinet og maset; det gik smaatt med at faa ham ordentlig frisk igjen. Han manglet aldeles matlyst; hun gav ham egg morgen og aften – hønerne hendes hadde begyndt at verpe noksaa bra – men selv det var det ofte vanskelig at faa i ham.

Hun gik og kjendte sig som fortæret av denne brændende kamplyst – om hun kunde faatt bugt med noget av alt det som gjorde dagene saa utrygge for hende. Der var ikke andet hun kunde gjøre end passe butikken, huset sit, barna, hønerne. Hun nyttet tiden nu, mens det var saa stille i forretningen, fik sydd vaarkaape til Sølvi av den gamle [35] spaserdragten efter Aslaug, nye blaaskjorter til Frithjof. Mens hun forsøkte at finde sig i det – det var alt som hun kunde gjøre. Og trøste sig med at der var da mange som hadde det meget vanskeligere. Dypt i hendes sind murret ængstelsen som enslags tandpine: *hun* kunde godt komme til at faa det meget vanskeligere, hun tænkte paa alle de gjeldsposterne som hun maatte faa betalt avdrag paa ialfald, før hun kunde faa hjem nye varer til vaaren. Der var mange som hadde det værre og det saa ut som de resignerte, eller de blev forbitrede og oprørske og krævet at nogen skulde hjelpe dem eller verden skulde ordnes om, for da trodde de at de skulde faa det bedre – men hun ante dunkelt at da hadde de ikke hendes trodsige sind og hendes ubændige begjær efter at klare sig alene, uten at tale med nogen om noget – eller det var blit knækket i dem, men hvis hun lot det knækkes i sig, saa var det bedre at de døde alle sammen –.

Derfor hadde det været som enslags utløsning og en tilfredsstillelse trods alt, da hun ordnet op med det der bilkjøpet til Frithjof. Hun gik op til Eriksen som eiet Forden og sa kort og godt at *hun* kunde ikke betale den – ikke en øre. Saa tok han den tilbake.

Frithjof kom hjem. Han forsøkte at late som han var svært oppesen, han likesom brystet sig og basket med vinger. Stemmen hans hadde lett for at skjære over og bli skrikende høi og tynd; det virket altid saa besynderlig, fordi han var stor og røslig – kunde se ut som en riktig karslig kar, naar han tidde stille og en ikke la merke til hans ansigtsuttryk.

«Men Ida Elisabeth da! Du kan da begripe, det har aldrig været min mening at du skulde *betale* noget – bare du vil skrive paa, saa kan du skjønne at jeg faar de pengene i banken, saa skal jeg nok klare resten selv –»

[36] Ida Elisabeth lot symaskinen rase den lange sømmen til ende, før hun svarte rolig og likesælt:

«Du kan da skjønne, jeg kan ikke skrive paa papirer for nogen.»

«Joda, banken er villig til at ta dig. Og da vet du at jeg faar Sommervold ogsaa, sammen med dig vil han ikke negte at skrive paa.»

«Ikke tøv slik da vel,» sa hun overbærende og la stoffet tilrette i symaskinen igjen.

«Nei undskyld, Ida Elisabeth, nu synes jeg virkelig det er du som tøver. Jeg forstaar ikke at du kan være saa ufornuftig. Det blir da sandelig en fordel for dig ogsaa, det synes jeg virkelig at du burde kunne indse, naar jeg ogsaa starter noget som jeg kan tjene en masse penger paa –»

«Fem-seks kroner uken, hvis du skulde være saa heldig at faa nogen turer.» Hun sprang op – det var noget som kokte over ute i kjøkkenet. I forbifarten strøk hun ham over luggen, ertende velvillig: «Hvor meget tror du bare reparationer kom paa da, og skatten og alting –»

Han fulgte efter hende ut; hun stod og skramlet med komfurringene.

«Uf Ida Elisabeth, du er nu ogsaa meningsløst ængstelig. Kjære dig – det har da gaatt for os hittil – endda har vi da aldrig *manglet* noget likefrem –»

Hun svarte ikke, Frithjof blev ved, opmuntret av hendes taushet:

«Kan du huske her før jul – da var du ogsaa saan rent utav dig – du begrep ikke hvor du skulde ta pengene fra til Kallemands sykdom og alt det der? Kom de kanskje ikke fra handelsforeningen og bad mig vikariere for Arne, saa jeg kunde gi dig penger til reisen og alting – husker du det?»

Det var sandt og. Frithjof hadde bragt hende seksten kroner som han selv hadde tjent, og han hadde selv kunnet kjøpe de gummistøvlerne som [37] de hadde snakket om saa længe, at han maatte ha. Han hadde været saa stolt og lykkelig – og hun hadde syntes at hun maatte opmuntre ham og late som hun var imponert. Formodentlig var det det som hun nu fik følgerne av.

«Altsaa? Vet du hvad, Ida Elisabeth, sandelig synes jeg at du kunde ha litt tillid til manden din. Du kunde da virkelig vise mig en smule tillid –»

«Joda, Frithjof. Tillid synes jeg virkelig at jeg har vist dig. Men alt med maate, vet du.» Hun lo stilt. Han kom bort og vilde ta omkring hende. Blidt puffet hun ham unda:

«Frithjof, gaa ind da. Du er saa iveren her paa kjøkkenet.»

«Jeg skal si det kommer til at bli en skuffelse for Sølvi! Saa henrykt som hun var for pappa sin bil som hun sier. Ja jeg hadde jo glædet mig til alle de turene jeg skulde ta med dere til sommeren. Hjem til de gamle – og op til Breistøl – vet du at det skal gaa an at kjøre næsten helt op til Breistøl nu? Tænk det, Ida Elisabeth! Du har ikke været der paa masser av aar. Hadde du ikke rasende god lyst til at komme op paa Breistøl engang igjen?»

Ida Elisabeth rystet på hodet. – Høit oppe og langt inde paa heierne, nogen smaa sætrer paa begge sider av en rivende klar liten elv. Derfra var det en halv time at gaa op til hytten deres paa halsen av Svartdalsfjeldet. Derfra saa en et glimt av fjorden uendelig dypt nede, og i klarveir ut til havs, men indover den andre veien var det bare graa fjeld med blaafjeld bakom og glansen av bæren langt inde.

Hun visste ikke engang om hun brød sig om at komme op dit mere. Eller om hun heller vilde at det skulde bli ved at være som det var – en del av minderne fra en tid som laa uendelig langt tilbake, næsten uvirkelig syntes det hende nu, i en blaadis av forgangenhet og sorgløs glæde.

[38] Det tok en tid før Frithjof gav sig. Hun kunde ikke la være at ha litt vondt av ham – hadde det bare været mulighets raad for det, saa skulde hun næsten ha undt ham at faa denne leken som han tagg om saa ihærdig, stakkar –.

Han slog paa – kunde han ikke faa laane det som stod paa barnas sparebankbøker? Det vilde jo være en finansoperation, og han skulde nok sætte pengene ind igjen med renter og rentesrenter. Sølvi hadde faatt hundrede kroner paa en bok i daapsgave av tante Mathilde; hun selv hadde da klart at sætte ind nogen kroner paa den i ny og næ, og nogen kroner paa en bankbok til Karlemand. Desuten hadde doktor Sommervold satt ind noget til Carl, paa hans første fødselsdag, men hun visste ikke hvor meget det var, for doktoren beholdt den boken selv –.

«Det er der ikke tale om. Barnas penger skal ikke røres.»

Men hun syntes synd i Frithjof allikevel. Og i mars, da Frithjof fik jobb en stund med kjøring for kassefabrikken, kom han og snakket om en brukt cykkel som han skulde faa kjøpt for tredve kroner.

Samme formiddagen hadde hun solgt fire golfjakker paa en gang – til et følge langt ovenfra Svartdalen; der hadde været stor begravelse i bygden og en masse langveisfarende nede til den. Og den gifte datteren til læreren hadde sendt hende syvogfirti kroner som hun var blit Ida Elisabeth skyldig da hun var hjemme siste sommeren. Saa sa Ida Elisabeth ja, det vilde kanskje være fornuftig det, om han kjøpte den cykkelen.

«Du synes altsaa at jeg bør gjøre det?» spurte han ivrig. Ida Elisabeth lo litt. Naar han merket at hun ikke vilde sætte sig imot noget som han hadde fundet paa, skulde Frithjof altid drøfte saken med hende i det uendelige, riktig gasse sig i det at faa medhold.

«Og saa vet du,» sa han, «det kommer jo til at [39] være svært praktisk naar jeg skal hente pakker for dig paa baaten og saan, jeg kan ta det paa bagageholderen –»

Ida Elisabeth maatte smile. Det var fem minutters vei ned til bryggen. «Ja du vet det,», sa hun alvorlig. Hun blev opfyldt av den samme stille forundring hver gang hun merket at hun var virkelig glad i Frithjof trods alt – eller ialfald, hun følte en rar, dyptliggende ømhet for ham. Stakkar, han skapte sig saa skrækkelig og gjorde de mest fortvilede anstrengelser for at være morsom, naar han kom ut mellem folk – han hadde aldrig en anelse om det, naar han sa noget komisk.

*

Der kom nogen uker med straalende vaarveir. Frithjof trillet rundt dagen lang paa denne gamle rocken sin, alltid med Sølvi sittende paa hos sig. De bragte hjem buketter av primula og grener med gaasunger som stod overalt i huset og drysset gult støv og drev ut smaatt sølvfiltet løv, saa Ida Elisabeth fik ikke hjerte til at kaste dem.

Den bedste tiden hun hadde var de første morgentimerne. Hun stod op med det samme Kallemand vaagnet, klædde paa gutten og tok ham med sig ut. Træt var hun nok, men det gik over med det samme hun kom ut i luften – den var kald endda og mætt av lugt fra fjæren og av den raa, aapnede muld i haven; at komme ut i den var næsten som at gaa ut i koldt vand – og med et sting av længsel

kom hun til at huske paa sommerdager for længe siden, solglitter utover fjorden og tætt snar av løvbusker omkring viken, der hun hadde klædd av sig med brisen og solvarmen strykende over sin hud. Aa, at vasse utover, saa gjenskjæret av smaabølgerne over sandbunden flimret opover kroppen hendes – til vandet blev saa dypt saa hun kunde lægge paa svøm og kjende det strømme liflig og bløtt om sig, og lemmerne hendes kom til at se saa pussige ut, forkortet ^[40] og grønskimmrende nedi sjøen. – Uf at hun ikke skulde faa bade i sommer heller. Men det fandtes ingen steder her inde i pollen hvor hun kunde være sikker for at ingen kom. Uf hun husket en tur de hadde tatt ind til Ervik om sommeren før Kallemand kom til. Svigermors lyse pikeagtige kviddren: neimen Lisken min, du vil da vel ikke si at du er genert for *det*, det er da virkelig en *saa* naturlig ting for en gift kone –. Else og Merete var ogsaa med; de var akkurat i den ekleste alderen –.

Forsiktig hakked Ida Elisabeth gjødselen ned omkring stauderne som skjød saa det var en fryd at se det. Hun plukket væk vissent fra aurikelplanterne. Saant turde hun ikke la Frithjof gjøre, men han fik spa op sengene i kjøkkenhaven en av disse dagene, saa hun kunde gjøre dem færdige og faa saadd. – Hun tørket hænderne sine i strieforklædet og pusset næsen paa Kallemand, blev staaende litt og rettet ryggen, mens hun saa efter gutten som sprang tilbake til plassen sin nede ved gjerdet. Der gik nogen sauer i bakken ovenfor. Hønerne hendes var han ogsaa saa glad i. Naar han blev litt større saa kanske han kunde ha morro av at faa kaniner. De hadde været gode at ha og ta til de andre aarene, men naar hun selv maatte gaa og se efter bestandig om ikke Frithjof glemte at stelle dem –. Nei iaar ialfald kunde hun ikke ha kaniner.

Han var ikke noget pent barn, Kallemand – det kunde Ida Elisabeth selv se. Hodet hans virket svært stort, fordi halsen var saa tynd og blaahvit; han var jo liten og tynd for sin alder i det hele tatt. Og hans pande var saa stor og fremoverhvelvet, «rigtig en presteskolt,» sa fru Esbjørnsen; hun syntes ogsaa at Kallemand hadde saanne kloke øine. De var store og mørke, blaa igrunden – vakre, syntes hun. Men munden hans, den var aldeles yndig, liten og ganske blekt rosenrød – ellers var ansigtet jo ikke noget pent, litet og sammentrykt under den digre panden, med næsten ikkeno til næse.

[41] Aa lille gutten hendes! Skygget av en banghet som hun ikke lot sig selv faa lov til at forme ut i klar tanke stod hun og saa efter barnet. Nu skinned solen paa heiene høiest oppe. Yridalsnipen med sne paa endda stod hvass og gylden mot luften. Her nede laa skyggen blaa og kjølig over de smaa huser omkring bryggen og pollens bleke vand utenfor. I morgenstillen hørtes elvesuset saa tydelig, og knattingen av en motorbaat langt ute –.

Men hele himmelen oppe over fjeldene var fuld av sollys allerede, og de smaa skyerne som drev i luften og hadde været aldeles gyldne for en stund siden, var blit daghvite, og blaaet blev klarere fra minut til minut. Nu hørte hun at Sølvi var vaaken, hun lo saa hun kiknet, og Frithjof brummet enslags tone – han laa vel og lekte med ungen. Bedst at gaa ind da og faa dem op, og stelle istand morgenmaten til dem.

– Kallemand hadde jo været svært sen til at gaa ogsaa da. Og saavidt hun husket hadde hun da hørt før om barn som ikke snakket noget videre før de var blit en tre aar –. Paa andre maater virket han rigtig opvakt. Hun klippet sommetider ut de kolorerte figurerne av nogen gamle modejournaler, for hun selv hadde hatt saan morro av at leke med papirdukker da hun var liten. Men Sølvi brød sig ikke det gran om dem – hændte det at hun tok i dem, saa rev hun bare nogen istykker, og da var det Karlemand som kom bort til hende med dem og foreviste ulykken, au-au, sa han og var saa bedrøvet. Karlemand kunde holde paa i timevis og stille papirdamerne og papirbarna op mot sofaryggen, og saa laa han indover og snakket. Dei-dei, d'e dutten, de pika, se mamma. Uf, dat, sa han, naar de vellet

overende. Han var *slet ikke* uopvakt, trodde hun. Naar det for eksempel var bilder i avisen av ting som han kjendte, la han alltid merke til det. Og da de hadde faatt op en ny plakat nede i [42] handelsforeningen, fra Singers, pekte han paa den damen som sitter ved symaskinen, første gang han var med hende dernede. D'e mamma! ropte han saa straalende –.

Han hadde ogsaa meget bedre appetit til morgengrøten naar han hadde været ute med hende i haven først.

*

Ida Elisabeth bestemte sig til at gaa over i Vallerviken en mandag, – da var det mindst sandsynlig at hun traf kjendte paa kirkegaarden, da hadde alle været og pyntet gravstederne sine til helgen. Det var omtrent tre fjerding vei at gaa, naar hun tok den gamle veien over Standal, saa hun kunde ikke ha med sig barna. Fru Esbjørnsen lovet at se efter dem og butikken, mens hun var borte.

Frithjof gik ned paa bryggen med det samme de hadde spist til middag, og Ida Elisabeth skyndte sig at faa unda opvasken, saa hun kunde smette ut, uten at han merket det. Ellers vilde han naturligvis ha været med, og da kunde hun ikke slippe at gaa bortom hans forældre.

Veien laa lys og tørr fremover; i det vintergustne græsset langs kanten stak grønne brodder av nyt græs og røde rosetter av friske blader op alle vegne. Skosnuterne hendes blev graa av støv – næsten med det samme hun hadde begyndt at gaa – synet fylgte hende med inderlig fryd: det var saa sommerlig. Veien svinget ind i olderskogen og sank nedover mot broen, nu kunde de ikke se hende længer borte fra bebyggelsen. Ida Elisabeth aandet ut – nu skulde hun faa være alene en hel lang eftermiddag, like til kvelds.

Alt omkring sig saa og sanset hun, der hun gik – saan som en kjender igjen alting den første dagen, naar en er kommet tilbake til et sted hvor man har været ofte før i ferierne. Alt er saan som man husket det, men bare meget vakrere. I middagssolen glinset olderstammerne som sølv, og bakom [43] kronernes aapne gitter flimret det hvitt paa vandet utenfor. Olderen var næsten avblomstret; det brune slør av rakler over alle kvisterne hadde mørknet og var likesom krympet; støvet hadde drysset av saa alle vandpytterne i skogbunden var som overtrukket med en gulskiddende hinde. Indover omkring stubberne skinnete vaarkaalen med saftige grønne blader og de gule blomsterstjernerne var blanke som smør. En ku brøt frem utav krattet og hængte hodet fremover skigaren. Ida Elisabeth maatte bort og klappe den: «stakkar –» – ragget var den og lortet, knivskarp over ryggen, og hoftebenene stod ut som bretter. Et par fugler kastet sig tversover veien, med iltre, lekne skrik, og saa blev de borte inde mellem trærne. – Ja gudskelov for at det var vaar.

Paa den anden siden av elven grodde grissen furuskog opover høiden. Her stod lyngen mørk, uten liv i endda, men oppe paa flaten var der vand overalt mellem tuerne, og nedi vandet svulmet mosen grøn og frisk. Uvilkaarlig gik hun fortere, for veien laa i skygge lange stykker her. Men da hun var kommet over det høieste av neset, ut av skogen, sagtnet hun gangen. Med halvlukkede øine og ansigtet snudd bent mot solen gik hun fot for fot og lot sig gjennembake.

Det lange smale Standalsvandet laa foran hende, speilende himmelblaaet, med nogen stille hvite flager av lysglans utpaa. Bakken var aldeles lysegrøn her bortover omkring stener og stubber. Spredt utover stod rognetrær som var ganske runde i kronerne – alle trær og busker her viste merker av at folk hadde lauvet, visst i hundreder av aar hadde de gjort det. Bladknopperne var store alt. Ida Elisabeth brøt av en rognekvist. Løvet som holdt paa at sprette lignet smaa lysegraa klør som vilde ut.

Vand randt i stien hvor hun gik.

Standalsgaardene laa paa den anden side av vandet. Stuebygningen paa Øvre Standal var noksaa [44]stor, okkergul med verandaer i to etager. Hun hadde aldrig været derborte siden det huset kom op. Men gaarden til Johan og Kristine, nede i snippen mellem det bratte fjeldet og sjøen, den var akkurat som i gamle dager, naar hun fik bli med sin far hitop. Smaa graa huser med torvtak, stengjerderne gjort høiere med at der var lagt avhugne busker oppaa, og de var visne og røde, saa det kom til at se saa rusket ut. Det skulde være blit svært forfaldent i det siste derborte. Frithjof sa at Johan Standal var blit aldeles blind nu, det spratt noget op i øiet hans engang ifjor vinter, han stod og hugget ved. Uf, det var altsaa over ett aar siden, og hun hadde tænkt hele tiden at hun vilde gaa op og hilse paa dem – men saa syntes hun ikke at hun kunde komme tomhændt. Johan og Kristine hadde været saa snille mot hende altid –.

Hun satte sig, da hun var kommet ned til vandet, sat og saa ditover. En diger homle brummet like ved føtterne hendes – forsøkte at klænge sig fast til en bitte liten graahvit stemorsblomst. Saa lettet den og svam surrende tilveirs. Ida Elisabeth saa efter den. Bak der hun sat var det ur, og mellem stenene grodde nogen hasselbusker. Lange gule rakler dryppet fra grenene.

Hun kom pludselig til at huske paa nogen hasselkvister som var blit delt ut i klassen – det var da hun gik i middelskolen. Frøkenen forklarte om hanblomster og hunblomster, de smaa runde knopperne med tre haarfine purpurrøde fjær i toppen –: arrene blir bestøvet av raklerne, og det samme forhold gik igjen i hele naturen, like op til mennesket. – En ilter rød flamme slog op over Ida Elisabeths ansigt – saant tøv! Grifler og arr, homler og honninggjemmer, fugler som hjelper hverandre med at bygge reder og mate ungerne, kuer og kalver og yndige smaa folunger – hvad i alverden har det med mennesker at gjøre. Hun kjendte det i sig saa det gjorde [45]vondt. Vaardagens blankhet, lugten av muld og alt som grodde i det drivende veir, bækkesilderet i uren bak hende – der var en skilsmisse mellem hende og alt dette som vokste og levet, ufølende og yndig. Det skulde skifte fra vakkert til vakkert, de lyse musører bli yppig mørkt bladhang, græsset gro høit og fuldt av blomster og bli slaatt og bli til duftende høi. I de smaa jordgraa tepperne mellem roisene skulde næper og poteter pipe op og bre sig utover med frodige blader til mulden var skjult. Har det stort at gjøre med det at mennesker lar sig drive av trass, og fordi de er ulykkelige og fordi de faar lyst til at bli kjælet for og tror at de kan knuse sig indtil et andet menneske – og bakefter skammer en sig, fordi en har været saa naiv –. Man ser at man har tatt feil av et andet menneske, men sjøl har gjort det, og da saa – Den anden er da ogsaa et menneske stakkar, det gaar ikke an at være lumpen mot det, og en vet at *han* vet ingenting om hvordan det er at være mig, derfor kan en ikke røre en haand til selvforsvar.

Dyr – de vet ikke hvad det er at gaa i angst for barna sine. De blir rædde naar faren er like foran dem og truer. Men de vet ikke hvad det er at ængste sig, fordi en ikke kan la være at tænke fremover og har barn at tænke paa.

Saant sentimentalt frøkenprat om at barn skal faa aapen og ærlig besked og de maa ikke faa gaa og gjøre sig stygge tanker om at der er noget hemmelighetsfuldt eller nedværdigende ved det. Grifler og arr, bestøvning ved insekter og bestøvning ved vinden, sauer og smaa hvite lam, mamma og pappa staar haand i haand og ser paa at lille gutt sover. – Findes der noget paa jorden saa deilig som et litet barn, sa Frithjofs mor og tok Frithjofs far i haanden. Det var akkurat som de *lekte* far og mor, hadde hun altid syntes. Frithjofs mor var nu en av de værste til at snakke om alt som var naturlig og rent og [46]skjønt. Og der var ikke noget mystisk ved det, andet end altsaa saan hellig mystik. Uf saanne som

fru Sønedeled eller Mathilde Baur – men de hørte gudskelov til en tidsalder som heldigvis var forbi, da kvindene saa paa det naturlige samliv som paa noget urent og var saa frygtelig fulde av unatur og snerpethet.

Kanske var det bare det at tante Mathilde og fru Sønedeled var litt mindre snerpet. De visste vel endel mere end Borghild Braatø, og de var ialfald ikke saa snerpet saa de lot som de ikke visste det de visste.

Skyggerne faldt eftermiddagslange alt og solskinnet var gyldent, varmt og likesom flimrende, da hun kom ind paa kirkegaarden. En liten luftning kreppt fjorden med blinkende bølger. Gravstedet deres laa næsten helt ute hvor kirkegaardsmuren gik frem til stranden, jordbunden her var gul og sandet og bløt at gaa paa.

Stenene som hadde ligget som karm om graven var splittet fra hverandre og støtten stod skakt og lutet over mot den nye graven. Men de hadde sagt til hende, det nyttet ikke at gjøre noenting før morens grav var sunket litt. Naar hendes navn var blit hugget ind paa støtten fik den bli flyttet midt indpaa gravstedet. Saa vilde Ida Elisabeth plante en rosenbusk til, av samme sorten som den paa farens grav, paa den anden siden ogsaa.

Hun la buketten av vaarblomster som hun hadde plukket underveis paa sin mors grav og dækket en flat sten over stilkene, saa de ikke skulde blaase bort.

Fhv. skibsfører Carl Fredermand Andst. Faren hadde selv bestemt at det skulde der staa. Ikke skibsreder eller noget av alt det andet.

Hun hadde været glad i ham – det var akkurat det som hadde været det værste hele tiden, at i grunden var hun glad i ham, men hun raset for at la være. For han blev saa fæl – ja hvor ekkel han hadde været, [47] naar han blev sytet i fylla og syntes saa synd paa sig selv og skyldte paa alle andre mennesker som han sa hadde forraadt ham og fortalte alt det sjofleste om folk som hadde været hans venner. Hun hadde skammet sig som en hund fordi han var blit slik – det var næsten en lettelse naar han slog sig gæren og brølte og raste og fløi efter hende og moren. Og saanne ting som han kunde si til hende, hvis hun kom hjem sent en aften og han var fuld – og det var han jo næsten altid. Var det noget rart om hun hadde endt med at gjøre det –.

Og allikevel visste hun at det var sandt, hvert ord han hadde skreket til hende – dengangen – at hun var det eneste som han endda hadde trodd paa her i verden, det siste av rent og vakkert som han endda saa op til og elsket. Det var sandt at han hadde gjort det, endda det ikke kunde holde ham fra at bløte op sig selv, til det ikke var andet igjen av ham end likesom noget ekkelt, opløst som fløt utover. Ingenting hadde han orket gjøre for at verne hende, han hadde gjort alt han kunde for at drive hende til forlis – det hadde nu været hans maate at holde av paa. Men hun visste at han hadde holdt av hende – forfærdelig meget. I grunden visste hun at hendes mor hadde ikke overdrevet – ikke meget ialfald – naar hun paastod at faren hadde tatt sin død av det. Fra den kvelden da han hadde fulgt hende ombord i toget til Kristiania var han begyndt at dø.

Og det underlige var – netop for hans skyld var det at hun ikke maatte svigte, syntes hun. Fordi han hadde svigtet hende, endda han var glad i hende, maatte hun ikke svigte nogen – ikke engang dem som hun ikke var glad i, ikke likte. Det var akkurat som en arv hun hadde faatt – det var et hinder som han ikke hadde klart at ta, og derfor maatte hun forsøke om hun kunde sætte over det.

[48] Naar hun tænkte paa sin mor kom hun altid til at huske paa et vers som de hadde lært i sangtimen paa skolen:

Lette bølge, naar du blaaner
gjennemsiktig, lys og klar,
himlens farvespil du laaner,
selv du ingen farver har.
Himlen ei, men himlens billed –

saa husket hun ikke mere. Men, himlen ei, men himlens billed – med det maatte hun alltid tænke paa hjemme, saan som de hadde hatt det i gamle dager, før krigen, da faren førte «Frostdalseggen» – og naar han var hjemme saa var det som det lyste av ham. Han saa ut akkurat som hun tænkte sig Olav Tryggvason – og moren likesom speilet hans livsglæde, og hendes forelskelse i ham var som en gjenspeiling av hans, det hadde hun skjönt bakefter. Det var visst alvorlig nok ment paa bunden, skjönt han lot som det var spøk, men han beklaget sig fordi han skulde gaa og være saa rasende og saa ulykkelig forelsket i sin egen kone. «Jo du *er* glad i mig, jeg vet det – litt, saalænge du har mig. Men hvis jeg *blev*, saa vilde jeg være for dig som jeg aldrig hadde eksistert, naar du først hadde vænnet dig til den tanken at jeg aldrig kom tilbake. I høiden vilde du huske vort egteskap som en drøm – en ganske skjøn drøm kanskje.» «Men Carl da,» protesterte moren, og det lyse ansigtet hendes blev likesom skygget av forfærdelse. «Hvordan kan du si det! Jeg elsker dig da virkelig –.» «Ok, elske du vet slet ikke hvad det er, du smaa –.»

Siden under krigen, og da faren kom op i hele den tummelen med skiber og fosser og gruber og skog paa østlandet, saa visste hun jo at det hadde været noget paa færde med ham og andre damer. Skilsmisse hadde da været paa tale mindst etpar ganger. Paa en eller anden maate hadde hun faatt indtrykk av [49] at farens kjærlighetshistorier var alltid ulykkelige – han trivdes med det slik, naar damerne hans plasket i scener og opgjør og han rigtig kunde elske dem i kval og kvide. I den gamle tiden, da alting hjemme var bare solskin og lykke, hadde han sværmet for sentimentale sanger og for bøker som fik taarerne til at trille nedover kinderne hans mens han læste. Han hadde været en lykkelig mand dengang, det følte hun, vældig sterk, med en helse som taalte alt, en ualmindelig dygtig sjømand skulde han ogsaa ha været – og det hadde vel været en skuffelse for ham at moren var saan, farveløs som vand, en som ingen indtrykk blev værende i. Saa gjorde han om skuffelsen, blev sentimental over den og nød den ogsaa. Saalænge ingenting kunde ta fra ham følelsen av at han var nu lykkens yndling allikevel. Da det bar overende med ham og hvert forsøk han gjorde paa at komme sig op igjen bare førte til nye nederlag, saa gik han i oppløsning, likesom en rigtig moden og saftfull frugt raatner, naar den faar støt.

Hendes mor var født Siveking, og Ida Elisabeth hadde alltid syntes at det navnet hadde en rar, fortryllende klang. Morfaren var urmaker, men hans far igjen hadde været maler, og i 1914 blev han opdaget. De billederne som han hadde git bort til slegt og venner eller solgt for en halvdalers penger blev støvet op og utstillet, og der blev skrevet bok om ham. De to store prospekterne fra Sognefjorden som Ida Elisabeth hadde elsket at sitte og fantasere sig ind i, naar hun besøkte bedstemor Siveking paa stiftelsen og som siden hadde hængt paa hendes og Connies kvistværelse, de blev rensset og fik nye rammer istedenfor de gamle grønbronzerte med paaspikrede grankongler. Det med stormskyerne kom til Nationalgalleriet; det andet fik hædersplassen i musikkværelset paa Holstenborg, og efter

konkursen blev det kjøpt av en samler i Sverige. Men længe før oldefar Siveking blev opdaget hadde hendes far ^[50] gaatt og sagt, han syntes sgu at den gamles skilderier var meget penere end mange av de malerierne som folk kjøpte i dyre domme paa kunstutstillinger. Og naar han saa Ida Elisabeths tegninger lo han og sa, kanske kunde hun drive det til noget i den retning – hun hadde vist arvet gamle Sivekings begavelse. Da Siveking blev berømt var han jo svært stolt av at han hadde skjønt hele tiden, dette var fine saker, og nu kunde der ikke være tale om andet end at Ida Elisabeth skulde faa utdanne sit talent. Da hadde hun selv faatt mere lyst til at gjøre noget andet – hun visste ikke rigtig hvad, lære at væve eller arbeide i metal eller bli møbelarkitekt. Eller juvelér kanske; i Kjøbenhavn hadde de været inde hos en juvelér, og hun hadde været en dame, og hadde selv arbeidet de deiligste smykker. Faren blev fyr og flamme – Norges første kvindelige juvelér, det var ikke daarlig!

Allerede mens han fór tilsjøs hadde hendes far været svær til at kjøpe hjem vakre ting. De sakerne som hun selv hadde hatt fra dengang var hun blit nødt til at sælge mens hun bodde i Oslo – et utskaaret skrin av sandeltræ og perlemor, nogen store smykker fra Nordafrika med deilig blaa og grøn emalje paa og besatt med store blodrøde koraller. Det eneste hun hadde endda var en liten elefant, skaaret ut av ibentræ og med støttænder av rigtig elfenben – den var vist kjøpt paa Ceylon. Sølv og Kallemand var like glade i den som hun hadde været, naar hun tok den fra hylden og lot dem faa lov til at klappe den.

Moren blev ialfald henrykt altid, naar hun fik presenter. Hun elsket at gaa og stille med tingene sine og tørke støv paa dem og dække bordet rigtig fint, naar hun hadde veninder hos sig til kaffeselskap. Ellers var hun ikke saa svært huslig. Det var synd at tænke slik, men Ida Elisabeth hadde indtryk av at hun kom paa en maate lettere over ^[51] Hermans død end over tapet av hjemmet sit og alle de tingene som hun var vant til at ha omkring sig. Hun gled likesom bort fra barna sine, eller de gled bort fra hende efterhvert som de blev større – nei det *var* moren som hadde trukket sig tilbake fra dem, næsten som hun blev sky for dem eller de store barna gjorde hende usikker. De døde tingene var det som hun trygget sig til, naar hun haandterte dem.

I de overflødhetsaarene hadde hun været rasende ødsel – men faren likefrem opmuntret hende til det. Hun hadde virket som en verdensdame tatt ret ut av en film eller et engelsk magazin. Men Ida Elisabeth hadde hatt paa følelsen at moren trivdes ikke nær saa godt da som hun hadde gjort, mens de bodde i den lille villaen sin ved kirkegaarden. Hun tok sig vel ogsaa nær av at faren var hende saa utro – igjen var det som hun var forskrækket over noget hun ikke skjønnte. Forresten hadde hun vist selv været borte i noget da – det var jo umulig at vite om det var noget sandt i det som faren kastet hende i næsen, naar han var fuld, men hun var vist ikke slik at hun kunde gjøre synderlig motstand, naar hun skulde være sammen med folk som drev det slik –.

De siste aarene, efterat de var havnet her inde i Vallerviken, blev hun noksaa fæl hun med. Især efterat hun hadde begyndt at pimpe, og naar hun forsøkte at gi faren tilbake med samme mynt. Det virket rent som mot naturens orden, naar moren brukte raa skjeldsord og disket op med liderligheter som hun skyldte faren og hans venner for at ha begaatt.

Og saa, da Ida Elisabeth saa hende igjen hos tante Mathilde i Sandefjord – det var saa en kunde ikke tro, det var sandt, noget av det hun husket fra de siste aarene hjemme. Hun var likesom intet andet end prostinde Bauris søster – meget yngre, meget ^[52] vakrere, for hun var virkelig blit saa nydelig igjen, lys i ansigtet under det lyse haaret med øinene som var rent porcellænsblaa; og altid saa enkeagtig klædt. De var likesom enker begge to i en saan kolossal grad. Saa enige om at egteskapet var

vanskelig, en prøvelse rent, men de sørget mændene sine slik allikevel. Tante Mathilde antydet forresten at Wenche kunde saamen godt bli gift igjen, hvis bare hun selv vilde. Og moren talte sørgmodig om «Carl, din far» – hvor nær han hadde tatt sig av Hermans død, og for et slag det hadde været for ham da Connie gik bort, men Ida Elisabeths feiltrin hadde altsaa simpelthen lagt ham i graven. – Men Sølvi hadde hun været rørende glad i.

Og nu laa de her, baade faren og moren. Ida Elisabeth hadde ikke kunnet reise til Sandefjord da moren blev syk forrige sommer. Hvis de endda kunde fundet paa at sende hende reisepenger – men hun hadde jo altid latt som det gik rigtig godt for dem, naar hun skrev til sin mor. Da saa kisten kom hadde hun ikke villet tillate at den blev aapnet. Hun hadde været død en hel uke, og det var i august. Hun vilde bli ved at huske, som det siste hun hadde sett til sin mor, den blaasende graalyse februar morgenen da de sa farvel til hverandre ombord paa baaten i Sandefjord. Moren hadde hatt paa sig en liten sort hat, og den sorte skindkraven paa kaapen hendes var slaatt op; det var ikke saa lyst saa Ida Elisabeth kunde se hendes ansigt tydelig, men morens kind var ungpikelig bløtt og koldt, da hun bøiet sig og kysset datteren, og stemmen var liten og forsagt: «pas nu endelig godt paa dig selv da, søte barnet mit, og paa den lille –.»

*

I det samme hun kom ut fra graverens løp hun ret paa doktoren.

«Nei – er du her, Idamor –»

«Ja men si ikke noget til nogen. Jeg rakk ikke ut ^[53] til Vettehaugen, og jeg maa se til at komme mig hjemover nu.»

«Skal du gaa hele veien tilbake til Berfjord?»

«Ja i dette deilige veiret –?» Hun smilte. «Du priser sommeren du og, doktor!» Han var i graa alpakkajakke og en gammel panamahat.

«Tja. Du har det bare bra vel?» Han saa smilende nedover hende. Og saa – det store kjøttfulde ansigtet hans trak sig sammen med ett. Det var veirbitt rødt og øinene svarte under bene, salt- og pepperfarvede bryn, men det var især hans mund som var pen, læberne var fine og smale, og saa løp der en masse naalfine smaa rynker loddret ned mot overlæben. Han var altid saa nybarbert ogsaa, og huden paa kinderne og haken prikket av smaahuller som bunden paa et fingerbøl næsten. Men hun syntes det var pent, fordi det var doktor Sommervold.

Ida Elisabeth ærgret sig fordi hun blev saa rød.

«Jøss!» sa han sagte. «Har du nu været ute og stelt dig dumt igjen!»

Hun trak paa skuldrene, forsøkte at gjøre sig kjæk:

«Saant hænder tilsjøs, vet du. Alvorlig talt – det kan jo ikke nytte at bli motløs over en slik ting.»

«Skulde ikke du ha ris! Menneskebarn –» Han holdt haanden hendes i sin store myke, klasket den nogen ganger med sin anden haand. «Juling! – Men nu kan du ialfald gaa med op til mig, skal jeg ta og kjøre dig hjem. Er du sulten –?»

«Jeg har netop faatt kaffe –» hun nikket i retning av graverens.

«Men ikke ordentlig mat siden du gik hjemmefra? – Come along da!»

*

Det var deilig trods alt, syntes Ida Elisabeth, da hun fik synke ned i den dype chesterfieldstolen. Rullegardinene med prospekter av tyske ridderborger [54] paa var trukket halvt ned mot solen; de bevæget sig litt i vinddraget, og under dem i karmen stod doktorens kaktus fulde av rosenrøde og skarlagensfarvede blomster som solskinnets glødet igjennem. «Du skal gaa bort og se ordentlig paa dem siden, Ida Elisabeth,» sa han stolt.

Hun svelget en slurk av den iskolde drink. Vermuth og selters var godt. Og godt at sitte i et stort værelse igjen for en gangs skyld – det var hvile for øinene i at se paa en saan stor flate av mørkt gulvteppe. Det var rummelig mellom grupperne av store møbler. De gamle barokstolene var trukket med korsstingsbroderi, tulipaner og papegøier, og bordet med den sorte marmorplaten som var indlagt med blomster av mangefarvede stener hadde fru Sommervolds forældre hatt med sig hjem fra Italien engang. Der var flygel, og der var vakre ting paa veggene, og her fremme ved vinduet var plassen hvor de sat bestandig, i de dype skindstolene. Her var saa godt og stille – doktoren bodde her alene. Om sommeren hadde han rigtignok huset fuldt av gjester altid –.

«Det er altsaa i anledning av *dette* da at Else skal komme og være hos dere isommer?» spurte doktor Sommervold.

«Else? Langtifra – det har ikke været tale om at Else skulde komme til os.»

«Da kan jeg fortælle dig at det sier din svigermor. Else skal være hos Frithjof og Lirken isommer, fortalte hun mig, Lirken kan ikke overkomme alting alene længer.»

Ida Elisabeth blev rød, hun rynket øienbrynene. Doktoren sa fort og indtrængende:

«Nu skal du være fornuftig, Ida Elisabeth, du skal ikke gaa med paa det. Stakkars Else, hun er en nok saa snil liten pike vist, men du kommer bare til at faa bryderi og ikke nogen nytte av hende. Naturligvis, det er rimelig at Braatøs gjerne vil faa [55] hende ut – det er vist vanskeligere for dem nu end nogensinde før. Men Else kommer aldrig til at bestille nogen verdens ting, medmindre hun kommer ut til helt fremmede –»

«Det blir vel ikke let det kanskje. For Else at faa en post hos fremmede. Det har jo alltid været familien som har maattet ta affære saan. Og de kan vel ikke holde paa at skaffe poster til dem i det uendelige.»

«Nei. Nei det blir vanskeligere og vanskeligere naturligvis. – Men du maa ikke la dig overtale, Idamor, du har nok med Frithjof og dit eget –.»

«Jeg har forresten ikke hørt et ord om det,» sa Ida Elisabeth ærgerlig.

«Saa kommer det nok. Men du skal ikke finde dig i det!»

Ida Elisabeth sat litt: «Nei du vet –. Jeg *kan* det simpelthen ikke. Men det blir ekkelt – hvis svigermor kommer og foreslaar det – at si nei: For jeg *maa* jo ha *nogen* hjelp da, en stund ialfald, til høsten. Og da kommer ikke svigermor til at kunne begripe, hvorfor jeg ikke like godt kunde ta Else. Hun blir naturligvis frygtelig saaret.»

«La hende bli det da. Du kan ikke lasse paa dig mere, Ida Elisabeth, bare fordi Braatøs ikke har nogen anelse om at for andre folk er det et ork at skulle trækkes med de elskelige barna deres.»

«Det er akkurat det at hun ingenting aner.» Ida Elisabeth sat litt. «Svigermor er jo et storartet menneske paa mange maater. Snil ialfald. Og hun mener det virkelig naar hun er saan – kjærlig og bekymret og søt mot mig – Lisken min her og Lisken min der. Men jeg skal si dig, jeg vet godt at samtidig gaar hun og sier, Frithjof stakkar kom jo op i det saa altfor ung. Og da han fik saan stor familie at forsørge med en gang saa er det ikke noget rart om den stakkars gutten rent mister modet. Hadde han faatt lov til at ha bare sig selv at tænke paa, til han ^[56] blev ordentlig voksen – han hadde jo saan glimrende fremtid foran sig hos min fætter. Men saa skulde han altsaa gaa bort og gifte sig med Lisken Andst –»

«Jasaa, du vet det. Jah –.»

Ida Elisabeth sat litt. Saa listet hun frem lommeterklædet sit – strævet for at tvinge tilbake graaten. «Undskyld! – Uf jeg hater at graate – det er bare fordi jeg ikke er helt normal i denne tiden –. Du vet godt, ellers er jeg ikke slik saa jeg har det med at tute –.»

«Nei det vet Gud. Men kom ind nu da og faa mat.»

*

Hvor ubegripelig meget bedre fisk smakte, naar en har ordentlige fiskekniver til den. Den var forresten saa deilig stekt ogsaa, og den skarpe grønne sausen saa like nydelig ut som den smakte. Der var likesom alle mulige overganger mellem saant som smaker godt og saant som er vakkert at se paa – fra glasskaalerne med reddiker og salat til den store bollen fuld av himmelblaa scilla og saanne smaa karminrøde og svovlgule aurikler som er de første til at springe ut. Hos hende var de ikke begyndt at blomstre endda. Men alting var tidligere her paa Teie end andre steder.

Fra skolen hadde de pleiet at løpe op i frikvartererne og plukke sneklodder og scilla i krattet nedenfor Teiegjerdet – det vil si, de krøp over gjerdet ogsaa og forsynte sig, hvor plænerne blaaet indunder de store lindetrær. Høit oppe foran uthusene lyste drivbænkene hvite i solskinet og det gnistret med knipper av hvite og regnbuefarvede ildstraaler fra glasskaar paa bakken.

«Vi skal gaa ned og se paa mistbænkene mine siden. Saa kan du faa med dig hjem det du bare vil ha. Borghild var her sist i uken som var og fik planter. Det var slik hun kom til at fortælle dette om Else.»

«Ser du, det er sandt nok, paa en maate, dette ^[57] som hun gaar og sier,» tok doktoren paa litt efter. «Hvis Frithjof bare hadde kunnet faa slippe at tænke paa andre end sig selv, til han blev voksen. Han blir bare aldrig voksen. Men det er igrunnen hverken Jens eller Borghild blit. Bare at de var to søte barn – og gjaldt for litt bortimot vidunderbarn i sin tid. Hun med præceteris til artium og sytten aar gammel – hun var nu saa heldig saa hun fik lov til at bruke det lille læsehodet sit akkurat i den alderen da det er lettest for barn at ta imot saan kundskap som man putter ind i hodene paa dem.

Der stanset hun – mønsterskolepiken. Jens saa folk jo litt mere skeptisk paa – fordi han virkelig er et stort stykke av en kunstner. Og fordi han var optatt av alt som var oppe i tiden dengang, fyr og flamme hvergang han kom ut for noget som gik under navn av en sak eller en idé. Saa folk som var saan litt mere forstandsmennesker opdaget straks at han kunde aldrig ha tænkt noget igjennem

ordentlig, eftersom han var saa begeistret bestandig. Desuten spillet han saa godt saa ingen ventet at han skulde duge til noget praktisk. Det er vel derfor ogsaa at han altid har fundet venner, naar det knep for ham – hittil ialfald. Vi mennesker blir altid litt snillere naar nogen gjør os den fornøielse at utvikle sig saan som vi har spaadd.»

«Jamen du, der er da noget ved dem som – ja noget rørende. Sommetider synes jeg næsten at jeg har aldrig truffet nogen som har klart at faa saa meget ut av livet. Tænk at kunne si, naar en har været gift i næsten tredve aar, at der er ikke det vonde til i verden som ikke Jens og jeg kan glemme i hverandres armer. Og en saan begeistring og en saan optimisme naar det gjælder deres egne barn. Og saa ubekymrede, straks de faar en smule medgang –.»

Doktoren nikket:

«Jaha. De er livskunstnere paa sin maate – hvis ^[58] livskunst er at faa mest mulig ut av øieblikkene og sine egne sensationer og la være at reflektere. De har praktisert vitalisme.»

«Derfor synes jeg ogsaa sommetider at Frithjof –. Han har da et lykkelig hjem. Naar han kom utenfor det, saa var han jo noksaa meget av en bedrøvelig figur – skjønt jeg vet ikke om han nogensinde har oppfattet selv at han blev sett ned paa. Han har jo alltid hatt noksaa høie forestillinger om sin egen fortræffelighet, saan som han er vant til hjemmefra, hvor alle barna blev beundret saa voldsomt. Og han aner ikke selv at der ikke findes arbeidsto i ham, for det vet han ikke hvad er. Han gaar likesom og synes, at naar ingen kommer og henter ham og sætter ham til at gjøre noget, saa kan vel ikke nogen forlange at han skal finde noget at ta sig til av sig selv. Og de gangene han har faatt arbeide –. Ja, han tar det akkurat som han tok det hjemme, naar han skulde hugge ved eller luke i næpelandet – naar han blev lei det eller kom i tanker om noget andet han skulde ha gjort, saa stak han og glemte at komme tilbake. Svigerfar blev fykende sint sommetider, og svigermor bar sig litt, eller saa formante hun ham paa den kjærlige belærende maaten sin – og saa hang Frithjof med nebbet til det var gaatt over og de var like blide igjen. Saa det er da igrunnen ikke saa rart om han ikke har lyst til at bli voksen – verger sig mot at bli det, uten han selv vet om det? For at han ikke skulde ha kunnet –? Vet du hvad, doktor! Paa mange maater er han da slet ikke saa dum. Det er mange som har mindre *forstand* end Frithjof, og allikevel klarer de ett eller andet arbeide og er mand i sit hus og ordentlige fædre som kan ta haand om barna sine.»

«Har du aldrig tænkt paa det som jeg talte med dig om her for et par aar siden? At du skulde se til at komme dig ut av alt dette –.»

^[59] «Det lar sig nok ikke gjøre. Her klarer jeg mig da ialfald, jeg klarer at forsørge barna mine. Og du skjønner da – gaa her og være skilt fra Frithjof og ha ham rendende hjem til mig ret som det er for at se de smaa, og Braatøs – vite at de gik og drøftet mig med alle mennesker – nei du, den gaar ikke – ikke her i vore smaa forhold som det heter.»

«Men hvis du nu kom hit? – Til Teie.»

«Hit? Til dig?»

«Ja. Du kunde jo komme og styre huset for mig.»

Hun brast i latter:

«Jeg syns jeg saa Sinas ansigt da! Og saa jeg da – og fraskilt! Med tre barn! Er du aldeles gal du!»

«Før eller senere blir jeg nødt til at la Sina gaa av med pension.»

Ida Elisabeth saa ut over stuens lysende velstelthet:

«Jeg synes ikke der er noget som tyder paa at det skulde behøves paa længe endda.» «Man kunde jo ogsaa eventuelt – naar vi hadde sett tingene litt an, hvis vi blev enige om at det var en heldig ordning – kunde du jo gifte dig med mig.»

Ida Elisabeth lo høit:

«Ja du vet, det vilde jo være en løsning!»

«Ja du ler du. Men alvorlig talt.» Han knep læberne sammen et øieblik, saa de loddrette rynkerne ned mot munden saaes svært tydelig. «I mange tilfælde er det nok berettiget, naar der raader en viss fordom mot at gamle mænd gifter sig med unge piker. Men langt fra altid. Og jeg tror ikke her – at de faktorer vilde være tilstede som gjør at fordommen er mere end en fordom. Selv om jeg er mere end trevde aar ældre end dig – seks og tredve for at være nøiaktig. Folk har saa rare forestillinger om hvad det vil si at bli gammel – ja det er de fanden [60] saa nødt til forresten, det er av de ting som man maa opleve for at kunne vite hvad det er – og processen kan forløpe paa saa mange maater. Men jeg vil si dig en ting, pika mi – hvis en mand kan finde sig i at han er og blir den samme som han altid har været og likevel uavlatelig forandrer sig – blir ved at være den samme paa en anden maate – saa kan jeg forsikre dig at det er spændende at ældes. Forutsat at organismen blir ved at være i god kondition forstaas. Du skulde bare vite hvor spændende det er. En kommer rundt omkring tingene, faar se dem fra den ene nye siden efter den anden. Det er det som er det kritiske øieblik i et menneskes liv, Ida Elisabeth, – hvor han blir rædd fordi utsynet forandrer sig – rædd fordi det som man i ungdommen tok for et fjeld, det viser sig at være en mangfoldighet av tinder og niper med daler og vidder og vand imellem, og man ser ikke lenger trærne for bare skog. Hvis en mand forsøker at stanse da og være sig selv paa den gamle maaten –! Ja det svarer akkurat til den situation som kan indtræffe naar man klyver, de første par gangene man gaar op ialfald – da man føler sig fristet til at gi op. Gjør man det, er man færdig. Den dag da en mand ikke lenger tør se at en sak har flere sider end han allerede har opdaget – da er han færdig. Da begynner seniliteten. Derfor skal en gammel mand som regel ikke gifte sig med en ung pike – han skal det ikke hvis han er stanset, men han skal det endda mindre hvis han endda er i bevægelse. Men nu er du jo for det første ikke nogen ung pike – og selv til at være en ung kone har du jo en nok saa grundig erfaring om at livet er mere mangfoldig end man gjerne tror, saa længe man føler sig selv som det viktigste i livet. Du vilde neppe bli særlig forbauset, tænker jeg, om du fik se i et mikroskop og se strukturen i det som du hittil hadde oppfattet som glatt og bløt hud. Derfor er jeg ikke sikker paa om ikke du og [61] jeg kunde faa en god del ut av det, hvis vi bestemte os til at slaa følge –.

– Ja det kunde ikke falde mig ind at si, jeg har gaatt her i længere tid og lidt av en dyp og dulgt, romantisk forelskelse i dig, Ida Elisabeth. Sandt at si, jeg har saamen aldrig tænkt paa det før. – Men det faldt mig ind nu for litt siden, du passer saa godt ind i dette huset, du. Jeg tror det kunde gaa rigtig godt – jeg er sgu ikke viss paa at ikke dette er en inspiration. Glad i dig vet du at jeg har været siden du var smaapike. Og absolut ikke med nogen slags faderlig følelse.» Han lo litt. «Kameratkjærlighet, kald det det –»

Ida Elisabeth rystet langsomt paa hodet.

«Aa nei, doktor. Det høres for fantastisk ut. – Uf jeg ønsker næsten, gid du ikke hadde sagt det.»

«Nei vel. Saa snakker vi ikke mere om det. Men nu kan du jo ialfald tænke paa det. Det vil si, det kan du naturligvis ikke la være at gjøre. Men jeg mener, – tænk over dette som jeg har sagt. Og saa en ting til. Hvis jeg kan være dig til hjelp paa nogen anden maate – ja, jeg vet det, du har sagt det før, du vil ikke ta imot noget som kunde gjøre det mindre kameratslig mellem os, men det *kan* da opstaa situationer, hvor den ene kameraten kan ta imot hjelp av en kamerat, uten at det er skam? Da maa du ikke la dette staa iveien. Du forstaar, selv om du efter moden overveielse kommer til det resultat at du ikke vil indlate dig paa noget saant som jeg foreslog – saa bilder du dig ikke ind at du har saaret mit hjerte, som det het i gamle dager. I min alder føler man ikke længer saan spesielt med hjertet – det gjør man forresten aldrig, det er bare en talefigur. Man føler med hjernen og med hele organismen. Men man ligner ikke mere et lokomotiv som bruser fremover paa lagte skinner, men mere paa et præsisjonsinstrument –

– Ja og saa en ting til. Jeg tror ikke at du i [62] tilfælde behøver at være rædd for saan – gammelmandserotik. For jeg har ikke spor av følelse selv av at jeg er blit kastet ut hovedveien og kommer luskende op baktrappen, – for at slippe ind mot bestikkelse som en der egentlig ikke har lov til at være med længer.»

Ida Elisabeth sat og saa ned. Saa rystet hun sig litt, som hun vaagnet:

«Uf nei – dette her er jo bare noget som – du vet da godt selv, at det er umulig. Tænk paa barna mine da –!»

«De vilde nu ialfald sikkert faa det godt her.»

«End Ragna da? Hvad tror du hun vilde si? Og dine barnebarn?»

«Det skal jeg nok greie selv. Den side av saken kan du trygt overlate til mig at ordne.

Men nu kan vi jo la det bero da, foreløbig. – Nu skal vi gaa ut og se paa haven.»

*

Paa en maate følte hun sig nok som stivet av indvendig, da hun sat foran i bilen hos ham og kjørte langs fjorden i den sene vaarkveld. Og jo længer i tid hun kom fra den samtalen oppe i stuen hans, jo mere ublandet muntert blev indtrykket. Det var som hun efterskudt hadde faatt noget som hun var gaatt glip av, da hun var ung pike. Det var da ikke som en inappellabel dom at hendes liv maatte og skulde være bundet sammen bare med Frithjofs – den var gal, den forestillingen hun hadde hatt, at hun ikke kunde være værd noget i sig selv fordi det likesom stod som et usynlig brandmerke: har tilhørt Frithjof Braatø.

Men allikevel –. Uten at se direkte paa ham, saa hun hele tiden doktor Sommervolds veirbitte ansigt: det svarte og sølvgraa haaret hans og de graasvarte brynhætterne, den grove huden som var smaahullet efter skjægtrot paa kinderne og haken. Hun hadde altid hatt enslags bevissthet om at netop den [63] avstanden som aldersforskjellen skapte, det var den som gjorde at de kunde staa hverandre saa nær som de virkelig paa en maate gjorde. Det er som naar en staar og snakker sammen over en skigar – da gaar det saa herlig let, næsten fortrolig kjender man det. Stige over og gi sig ifølge med ham – uf nei, bare tanken vakte motvilje i hende, og frygt – da kunde de ikke mere være hverandres venner paa den gamle gode maaten.

Være gift med ham vilde være rent unaturlig. Og hun følte, hun kunde oprøre sig saa meget hun bare vilde, over at naturen var saan og saan, føle forbitrelse og fortvilelse, fordi den var saan, sluttet i sig selv paa en maate som stængte hende ute, endda hun stod midt i den, som i fotangler – det var noget i den som ikke var i hende, og noget i hende som den manglet eller undslap. Likevel hørte hun til i den, og naar hun hadde raset sig træt mot den, kjendte hun at den var levende varm, fuld av drifter og dufter, ikke god, ikke ond, men deilig for sin egen skyld.

Unatur, alt som var mot naturen – noget i hende reiste sig til motstand bare hun tænkte paa slikt. Det var sterkere og mere dumpt end angst, det hadde noget at gjøre med den der følelsen som faar mennesker til at si: hvor der er liv, er der haab. Det var ting som doktor Sommervold hadde snakket til hende om – ja i hans mund lød det nok renselig, som sterilt glas og instrumenter i hans hænder. Men hun kjendte den samme uovervindelige motstræben som dengang da de vilde at hun skulde følge skik og bruk og la sin mors kiste aapne.

3.

[64] Det endte med at hun tok imot Else allikevel. Hun gjorde det ikke med god samvittighet, for det var nu vel at strække sig længer end skindfelden rak. Fankern og, at det skulde være saa vanskelig at si nei til de folkene –.

Netop som hun hadde faatt flere bestillinger til konfirmationen kom der en forholdsvis stor ordre paa forskjellig til det nye pleiehjemmet. Det kunde hun naturligvis takke doktor Sommervold for. Men nu maatte hun ha hjelp. Hun fik Olise Langeland til at komme om dagene.

De sat i stuen en eftermiddag og sydde. Regnskyllene drev mot ruterne, saa vandet flommet nedover som det blev slaatt paa med bøtter, og hele huset ristet, naar vindkastene kom ulende imot. Olise holdt paa at kante noget fersk voksdruk – det var omtrent den ubehageligste lugten Ida Elisabeth visste om.

Da det gik i butiksdøren stod blaasten ind, saa dører fløi op – til stuen og til kjøkkenet. Ida Elisabeth slap den hvite kjolen som hun sat og sydde paa, – reiste sig – og saa var det hendes svigerfar som steg ind i stuen, med vandet silende av oljehyren: «Gud signe arbeidet!»

«Kjære, er du utover i dette veiret!» – Sølvi kom sættende fra soveværelset, hun hadde kjendt bedstefarens stemme. Ida Elisabeth tok imot hans vaate ytterplagg, og Jens Braatø grep smaapiken, husket hende høit i taket: «Var du jenta mi idag og du da – og der har vi jo mand sjøl i huset, det var gutten sin det som ikke har glemt bedstepappa – saa godt han ser ut nu du, Lirken – nei nei, ikke gjør dig noget bryderi for min skyld da du, jeg tar like gjerne et glas melk hvis du har» – han fulgte efter hende ut paa kjøkkenet – «naa jaja da, men la nu ialfald mig faa lov til at tænde op for dig [65] da –. Hvor har du Frithjof henne –? Heisan, se paa hende du – hun tror vist at Bebbe har med nogenting til *hende* hun i skræppen sin.»

Ungerne fik hver sin kjærlighet paa pinde, mens Ida Elisabeth forsøkte at faa det til at brænde i komfyren og fortalte at Frithjof var buden ned paa hotellet – Clausen fra Aarseth & Co. var her idag.

Røken blev ved at slaa ut av komfyrdøren og tyte op langs alle ringene.

«Dere faar heller gaa ind i stuen og luk døren da, er dere snille. Sølvi, si til Olise da at hun rydder i sofaen saa bedstefar faar sitte –»

«Behøves ikke det, jeg sætter mig like gjerne paa vedkassen. Men se her – det er fra mamma, hun kjernet igaar. Og saa skulde jeg gi dig dette brevet –»

Ida Elisabeth takket pent for smørasken og la brevet fra sig paa kjøkkenbænken. «Men kjære gaa ind da – det ryker slik her –»

Konvolutten var klam, saa blækket hadde flytt utover. Svigermorens skrift var stor og rund, med tykt tryk og mange flotte slæng paa bokstaverne – aldrig saa Ida Elisabeth den utenpaa et brev uten hun fik en liten dump forutføelse av at nu kom der nok ett eller andet som hun like gjerne vilde ha været fri for.

Hun gikk bort og åpnet forsøksvis ytterdøren på klem. Vinden stod på fra den anden kanten, men allikevel drev væten ind i det lille bislaget, mens hun stod og holdt i døren og forsøkte at tørke øinene sine med forklæsnippen. Til det kom et stormkast ned fra fjeldet på denne siden og smeldte døren i for hende. Men med det samme tok det da heldigvis til at flammebrænde borte under kaffekjelen.

Hun tørket og tørket sine røksure øine, og saa plukket hun op den fugtige konvolutten:

«Kjære lille Lirken min!»

Tre ark. De to første om hvor gjerne svigermoren hadde villet være med Jens utover, og [66] hvorfor hun ikke hadde kunnet og om hvordan det stod til med alt og alle på Vettehaugen. Saa kom det:

«End du da, kjære barnet mit, hvordan har du det? Jeg tænker saan på dig i denne tiden! Stakkars liten, det begynner vel at falde dig besværlig at overkomme alt det som du har at staa i. Men nu skal du høre en plan som pappa og jeg har tænkt ut, som vi synes maatte være aldeles glimrende for alle parter. Vi vilde jo gjerne at vor lille Elsemør kunde komme litt ut ogsaa og bli fortrolig med husstellet andre steder end i sit eget hjem» –. Saa fulgte en side om Elses flinkhet og snilhet.

Ikke tale om. Ida Elisabeth stak brevet i forklælommen. Hun gikk og overhørte sig selv, mens hun gjorde istand brettet med mat til svigerfaren – opdaget grund efter grund for at si nei. Til Jens Braatø kom ut igjen på kjøkkenet.

«Kjære, det skulde du nu ikke ha gjort, – stelt til en slik opdækning. Men du, jeg sætter mig likesaa godt her jeg, saa blir det mindre bry for dig. – Jeg vilde nemlig gjerne faa snakket litt med dig under fire øine.»

«Som du vil.» Ida Elisabeth ordnet brettet omigjen, tok av mat og kopper til barna og Olise og bar det ind i stuen.

«Du Lirken. Tror du det er bra for Frithjof at vanke saa meget nede på det hotellet? Disse handelsreisende – ja mange av dem er naturligvis prægtige mennesker, greie karer – men du vet jo hvordan Frithjof er, litt ukritisk, han lar sig saa let imponere, naar ældre mænd som han tror har verdenserfaring og saan litt flott væsen behandler ham som sin likemand –»

Det vilde si saa meget som at faren var rædd, Frithjof skulde faa smak for det sterke. «Clausen vet du han kan ikke ha noget vondt av at være sammen med,» sa hun kort. Naturligvis var det noget i det som Jens Braatø sa – skjønt de fleste av de [67] reisende som hun hadde forretninger med var stø folk. Og saa gikk hun jo og haabet – gjennom bekjendtskaper kunde kanskje Frithjof faa noget at gjøre tilslut. Desuten var det saa frygtelig at ha ham gaaende hjemme naar hun hadde travelt.

«Det er jo på en maate baade godt og vondt for barn,» sa Jens Braatø, «at faa vokse op i et hjem, hvor de er beskyttet mot det vonde i verden, hvor det urene pust ikke faar trænge ind. Det vil si, stort sett er det selvfølgelig et gode – og det har gudskelov lykkedes for Borghild og mig, det tror jeg nok at jeg tør si ja. Men det fører jo til det ogsaa, at de blir på en maate svært troskyldige – møter menneskene næsten altfor tillidsfuldt. – Ja det var det som jeg skulde ha snakket med dig om, det som Borghild skriver om at faa Else hit i sommer en stund.»

Ida Elisabeth sat på den anden siden av kjøkkenbordet og saa på sin svigerfar, mens han

snakket. Han var en sjelden vakker mand. Slik han sat der, herdebred og kraftig i de hjemmevævdde graa vadmelsklærne, med bølgende gyldent haar kjemmet ret bakover fra den brede, rene panden, veirbitt og varm i huden, de store gulbrune øinene saa skjønne og klare – ja han saa ut saan sagaagtig, nordisk og romantisk, – akkurat som han selv vilde være.

Han hadde været eneste søn ute paa Braatøy. Og naturligvis var det sandt at det hadde været et av de største handelsstederne i fylket – selv om det vel mest hadde været for spøk, hvis det var som han fortalte, at folk hadde kaldt hans far for kongen paa Braatøy. Og sin mor omtalte han alltid som datteren til kaksen paa Vetteland, og Vettelandsfolket som den navngjetne spillemandsætten. Paa en maate var det vist sandt nok, alt som han fortalte om sin slegt, men det blev saa græsselig romantisk i Jens Braatøs mund – storbryllupet paa Vetteland da hans forældre giftet sig, og tragedien, da det gik ut for gamle Braatø ^[68] og han hængte sig, og hans eget bryllup, da Borghild von Post-Moe krøp ut av et vindu til ham en sommernat og de reiste avsted til byen og blev viet med kongebrev. Skjønt den Høieste maatte da vite hvem som skulde hatt nogen interesse av at forhindre, de to fik hverandre. Hun var guvernante hos foged Ramstad dengangen og han var paa kontoret der; da Jens Braatø maatte slutte at studere efter sin fars død, hadde fogden skaffet ham posten og tatt ham i huset fordi han og gamle Braatø hadde været gode venner, og saa var fogdens selv saa musikalske. Men da Ramstad var død, kom det ikke nogen ny foged, det blev en anden ordning med embederne, og paa det nye kontoret passet ikke Jens Braatø. Han hadde forsøkt sig paa en masse forskjellig siden den tid – brusfabrik, eksport av egg og frugt til England, sagbruk – men ingenting hadde riktig villet gaa for ham. Nu hadde de i mange aar sittet paa det lille bruket, en parcel av Vetteland som han hadde kjøpt, og saa hadde han nogen agenturer for forsikringsselskaper og slikt.

Det var i anledning av nogen forsikringer at han skulde opover til Mokhus nu, «men jeg tænker at jeg venter til imorgen, om veiret skulde bedage sig litt. Men gjør dig nu endelig ikke noget bryderi for min skyld – jeg lægger mig paa sofaen i stuen jeg, du behøver ikke at re op til mig. Bare jeg faar en pute under hodet og et uldteppe over mig saa klarer jeg mig – overdaadig!»

Men det var altsaa dette med Else da. Hun hadde faatt nogen veninder som de ikke likte. Og saa var det denne nye bestyreren paa kooperativen – han gjorde svært megen stas av lille Else; de var rædde for at han skulde sætte hende fluer i hodet. Fyren var en saan rigtig pikernes jens, og jentungen stakkar var nok litt betatt av ham. Men han var altsaa gift, og hans kone skulde ikke flytte til Vallerviken før efter sommerferien; hun var lærerinde oppe paa Aalesundskanten, hvor de var fra –.

^[69] Næste dag var veiret pent, men Jens Braatø bestemte sig til at opsætte turen til Mokhus endda en dags tid. Han pyntet i haven, hvor det saa fælt ut efter regnet; for fru Esbjørnsen la han paa nogen taksten som hadde blaast av og saget av den grenen som var blit brukket paa ett av de store piletrærne. Han saget og hugget op al veden i skjulet for Frithjof, og han reparerte sportsvognen til Kallemand som var blit kjørt istykker ifjor. Han gjorde ren komfyren for Ida Elisabeth og eksperimenterte med at lægge klosser under benene paa den – om den skulde trække bedre, naar den kom til at staa litt paa held.

Han *var* snil og hjelpsom, det var han ærlig og redelig. Men nu hadde hun engang faatt som et troldsnit i øiet. Ida Elisabeth kunde ikke la være at tænke paa saan snilhet og hjelpsomhet som besætter unger like før syttende mai og jul. – Ja det er ærlig og redelig ment det og.

Han mente virkelig ogsaa at han ikke vilde gjøre bryderi. De laken og putevar som hun hadde redd op i sofaen med tok han av og la pent sammen – behøves ikke, kjære. Hun hadde satt ind vaskestel og

vandglas til ham paa en stol – behøves ikke, «jeg kan da stille mig paa kjøkkenet under springen». Ida Elisabeth utstod ikke at nogen gjorde morgentoilette paa kjøkkenet, hun utstod i det hele tatt ikke at ha nogen der, naar hun arbeidet paa kjøkkenet, andet end barna da – det var det eneste sted i huset hvor hun kunde faa være alene av og til. Og hun likte ikke at ha nogen liggende i stuen – hun var nødt til at bruke den til systue, saa ha det noget pent der var haabløst at tænke paa, men hun vilde da ialfald gjerne slippe for at bruke den til soveværelse ogsaa. Og i det hele tatt, ha en gjest, naar hun hadde det saa travelt som nu, og staa i angst, hver gang hun prøvet kjole paa disse konfirmanderne, for at den ene eller den anden av de to [70] mandfolkene skulde komme busende ind uten at banke paa først –.

– Men hendes svigermor var altid like glad og blid, om hun hadde folk sovende i alle rum – hos hende var gjester alltid velkomne, «bare de vil ta det som det falder sig saa –.»

Og hele tiden følte Ida Elisabeth hvordan hendes beslutning, ikke at ta imot Else, blev underminert. Naar svigerfaren sat og snakket, skjønte hun i glimt paa glimt, hvor vanskelig de hadde det netop nu. Han klaget ikke egentlig, han snakket bare som han pleiet, paa en egen stille og resignert maate, og likevel forankret i en evig, ubestemt optimisme: det blev vel nok en raad. – Men meget fortalte han uten at han selv skjønte, hvor ilde det var.

Denne fyren brukte at ta de unge pikerne ind paa bakværelset efter lukketid og traktere dem med snop fra butikken. Han hadde motorbaat, og han disponerte varebilen –. Det var ekkelt, og endda mere risikabelt end Braatøs skjønte. At Else stakkar var opsatt paa alt som lignet morro og avveksling var saa visst ikke rart. Og naturligvis vilde hun bli gift saa gjerne som hun vilde leve – og hun hadde ikke smaa tanker om sine egne yndigheter. Hun var virkelig ganske pen, og forældrene, faren især, hadde aldrig lagt skjul paa at de syntes hun var deilig – Guld-Else kaldte de hende. Hun var sikkert parat til at tro hvert ord som denne bestyreren kunde finde paa at si til hende – han var gift, men hun vilde rimeligvis bare synes at det var spændende og storartet, om en mand skilte sig for hendes skyld – og aldrig tvile paa at han vilde gjøre det, hvis han ymtet om slikt.

Alle Braatøs barn var jo blit fødd op med aapenhet og ærlighet og idyll, og med at alt dette om de to kjønnene var likesom bare solbad alt sammen. Det var vel derfor at deres nyfikenhet og lyst til at opdage litt paa egen haand hadde tatt en saan [71] ekkel retning. Ida Elisabeth hadde forresten faatt indtryk av at det var saan, i større eller mindre grad, med alle mennesker som var noget uformuende – bokstavelig talt ikke kunde underholde sig selv, men alltid maatte la sig mate av andre, med nyheter eller gamle stabburshængte historier som de skar fliser av og tygget paa. Denslags mennesker hadde alltid en forkjærlighet for at prate om saant som det var noget grufuldt eller sensationelt ved, ulykker og mord og brander og slikt. Frithjof slukte alt som han fandt av denslags i avisene, og det var rent utrolig hvad han kunde huske, like til de mindste enkeltheter, om mord og forlis og store ulykker, selv naar det var masser av aar siden de hadde hændt. Men paa en særlig intim maate var han optatt av alt som likesom laa bortenfor solbadet. En voldtægtsforbrytelse i Bergen, en historie fra en av fjordbygderne længer syd om en flok unggutter og to mindreaarige smaapiker, skumle rygter om lægprædikanter og i det hele om ting som skulde gaa isvang inden kristeligsindede kredser – han var like fortærende interessert i det altsammen. Smaatterier, som sandelig ikke behøvet at bety noget galt, men som en viss slags mennesker iagttar og trækker fantastiske og fældende slutninger av, fordi de indbilder sig selv at de er lure, naar de er mistænksomme – dem kom han hjem og rapporterte, like uskyldig, uten anelse om godt eller vondt, som naar han gjenfortalte for hende de detektivhistorierne som han drasset hjem alle vegne fra og slukte. Han smilte fult, naar hun blaaste: «– tøv, det vet vel ikke noget menneske noget om,» – og saa forklarte han nøiagtig, hvordan sladderkjæftene hadde

regnet sig til sine fisne resultater. Og hvis hun endda blev ved at blaase haanlig i sladderen, var han saaret som et barn, naar voksne ødelægger dets kjæreste illusioner.

Det kunde naturligvis godt være løgn, alt som folk sa om Margit Hamres bedrifter i byen. Og den [72] unge piken som skulde være paa prestegaarden isommer behøvet vel ikke akkurat at være blit anbragt der fordi hun hadde gjort sig fortjent til landsforvisning. Men saapas kjendte Ida Elisabeth Elsemor som hun visste, jentungen var nok ikke mindre forhippet paa at være sammen med dem, hvis hun bildte sig ind at de sat inde med rare erfaringer.

Likevel reddet hun sig fra at gi sin svigerfar noget løfte med hjem. Hun sa som sandt var, at hun hadde invitert Aslaug Meyer hit i ferien, og at det var mere praktisk for hende at ha Olise Langeland til hjelp i sommer; Olise hadde haandsymaskin selv som hun kunde ta med, og hun kunde ligge hjemme, og hun kunde baade sy og ta paa sig hvad som ellers forefaldt. Nei jo mere hun tænkte paa det, jo mindre syntes hun at det passet med Else.

*

Saa kom der høitidelig indbydelse til dem alle, til at komme ind og være paa Vettehaugen en hel søndag. Svigermoren hadde ordnet med en motorbaat som skulde ta dem med indover.

De fik straalende veir indover fjorden i morgenstillen; knepringen og hostingen av motoren gjenlød vidt utover det silkeblanke drivende vand, og fjeldene stod med glitrende grønt ungt løv opover i graa urer og hvite fossende bækker nedover. Vettehaugen indi den lille viken laa som en fredlyst plet, langt fra alt andet i verden end sit eget søte sommerliv. Utover berget som husene laa under kom fossen pragtfuld nu efter regnet; den fylgte luften med dur og brus, og saa randt Smaaelven frem i en bue havegjerdet, delte den lille jordveien i to deler og faldt i fjorden bortenfor den gamle bryggen og naustene. Det var sandt og, som svigerforældrene pleiet at si: Ja her er fred.

Da de gik opover fra bryggen kom smaapikerne løpende imot dem, i lyse sommerkjoler sprang de nedover den grønne, blomsterbrogede vold. Baktefter [73] kom svigermoren; hun omfavnet barnebarna, svigerdatteren og sønnen: «deilig at ha dere her allesammen!» Inde stod kaffebordet dækket med blomster og en stor kringle, som til geburtsdag. Borghild Braatø drog sin svigerdatter ned i den gamle, myke nedsittede sofaen, stablet puter op omkring hende: «nu skal du sandelig sætte dig, saa du sitter rigtig godt. Nei da barn, tante Else og tante Jeja sørger for dere, idag skal den stakkars lille mamman deres rigtig faa være i fred for en gangs skyld. Saa, Lirken! God kaffe skal du nu faa ialfald, jeg vet du liker den sterk – skjønt du *burde* vel egentlig ikke drikke saa sterk kaffe i denne tiden, men for en gangs skyld –»

For en gangs skyld, det var svigermorens valgsprog, kom Ida Elisabeth til at tænke paa. Hun kunde ikke fordrage denne medmoderlige puslingen og tuslingen om godt og ikke godt for hende i denne tiden. Endda hun visste det var godt ment; en skal altid gjøre alle mennesker det gode en kan, selv om det ikke er saa meget i verdens øine, det var svigermorens princip og hun levet efter det. Stakkars Lirken, det er nok ikke bare let for hende nei, men nu skal hun ialfald faa sig en rigtig hyggelig, fredelig hviledag – saan tænkte svigermor. Uf de var saa snille, saa snille – og ante ikke hvor litet det laa for hende med saan rugevarm familiefortrolighet. Utpaa formiddagen maatte hun finde sig i at sitte alene med svigermoren. Jens Braatø tok guttene og barna med sig en tur op i marken, og Else og Jarngerd skulde stelle middagen. «Saa faar du se hvor flinke de er! De kan godt, skal jeg si dig, naar bare de blir sloppet til.» Borghild Braatø hæklet paa et stort hvitt sjal: «de er saa deilig lette, du, og

lune, til at slaa omkring dem, naar en skal ta dem op og stille dem.» Og hun spurte Ida Elisabeth ut, om hun hadde det saan og saan og følte sig slik og slik, og gav gode raad. Saa lot hun haandarbeidet synke i fanget og saa over paa sin svigerdatter.

[74] «Men nu skal du høre. Lisa mi, angaaende det som du skrev om Else, jeg har undersøkt om det ikke kunde la sig ordne allikevel. Ja for du forstaar, det maatte jo bli en vældig fordel for dig ogsaa – du kan skjønne, vi venter jo ikke at du skal betale Else nogen løn. Litt tõi, hvad du ser at barnet mest trænger, men alt saant har jo du til indkjøpspris – en skilling til lommepenger nu og da, hvis du altsaa vil være saa snil, men det behøver jo bare at være saa *litet*, Elsemor er ikke forvænt slik, vet du! Ialfald maa det jo bli meget, meget billigere for dig end at ha Olise og betale hende pr. dag –»

Else skulde faa laane med sig den gamle haandsymaskinen fra prestegaarden. Og saa hadde Borghild Braatø ringt op lærerens frue i Berfjord: Else kunde godt faa ligge der om nætterne, saa længe frøken Meyer skulde være hos Lisken. Og hvis det blev vanskelig for hende at faa tak i en pleierske naar den tiden kom, saa skulde hun nok ordne sig, saa hun selv kunde komme ut og pleie Lisken og den lille ialfald de første fjorten dager.

Ida Elisabeth var like paa nippen til at gjøre oprør; da saa Borghild Braatø paa hende og øinene hendes var pludselig blit fulde av taarer:

«Du skjønner, Lisken – det er forfærdelig meget om at gjøre for os ogsaa – at vi faar Else i andre omgivelser en stund –»

Borghild Braatø saa noksaa yndig ut endda. Ansigtet hendes var næsten hjerteformet, og endda der var fuldt av rynker i det, naar man saa nøiere paa hende, saa virket det svært ungt; hudfarven saa mildt rødmusset og huden oversaadd med fine smaa fregner og silkemyk. Naar øinene hendes stod fulde av taarer saan som nu, mindet de om blanke fugleørne – de var ikke store og almindelig mørkegraa, men hadde en pen, aapen form. Ansigtstrækkene var smaa og rette, men haaret hendes var pent – hun hadde baaret det paa samme maaten, saa længe Ida [75] Elisabeth hadde kjendt hende – skilt midt i panden, og saa laa det litt kruset og bølget kjemmet ned til begge sider som paa et madonnabillede. Det klødte hende næsten endda bedre nu, da haaret var blit like meget graatt som brunt.

Hun var liten av vekst og temmelig tykfalden nu, men det misklødde ikke hende, fordi hun var saa letvint, som en rund liten fugl, en erle. Eller i den brune sommerkjolen med smaa lyse spetter i lignet hun igrunden aldeles en rypemor –.

«Jeg er saa bekymret du – for jeg er rædd at han slet ikke er nogen bra mand, jeg *synes ikke* noget om ham, og en hører jo ett og andet da, vet du. Og Else er jo saa barnslig saan, godtroende og tillidsfuld. Jeg er sikker paa at du forstaar mig, Lisa mi – jeg kom til at bli saa fortvilet, hvis Else som er saa ung og bløt som voks skulde opleve en frygtelig skuffelse. Og du vet hvor *grusomme* folk er til at snakke, hvor let en ung pike faar et daarlig ord paa sig –.»

Herregud, fordi om jeg ikke kan utstaa hende, tænkte Ida Elisabeth, jeg er da virkelig glad i hende ogsaa, paa en anden maate. Det er jo bare det at jeg utstaa ikke at være sammen med hende, men hun er et storartet menneske, og hun mener virkelig at gjøre det bedste mot alle mennesker. Hun aner ikke at nogen er slik, saa de ikke liker den maaten hun er snil mot dem paa. Nei det gaar ikke an at tænke paa engang, hvor forfærdet og fortvilet denne arme rypemoren kom til at bli, hvis det nu igjen gik saa galt med en av kullet hendes, saa selv hun maatte skjønne det var rent galt fatt. – Kunde Ida Elisabeth

avverge det ialfald denne gangen, saa fik hun gjøre det. Dermed lovet hun: «Vi kan jo ialfald forsøke da. Gaar det ikke saa gaar det ikke.»

4.

[76] Det gik ikke noget videre. Det var nu ikke andet end hvad Ida Elisabeth hadde været forberedt paa. Men hun fik sig ikke til at sende Else hjem.

Der var saavisst ikke noget vondt i Else. Ikke egentlig noget godt i hende heller, saavidt Ida Elisabeth kunde se. Faa hende til at gjøre nytte for sig hadde ikke Ida Elisabeth tid til. Else var altid villig, naar svigerinden forsøkte at sætte hende til ett eller andet arbeide, men Ida Elisabeth maatte bestandig forklare hende alting og vise hende hvordan hun skulde gjøre det, om og om igjen de samme ting. Saa det blev meget lettere at gjøre det selv. Og naar Ida Elisabeth ikke var ved siden av hende og kunde vise hende tilrette, blev Else bare staaende som hun drømte.

Ida Elisabeth hadde været rædd for at denne historien med bestyreren paa kooperativen skulde fortsætte. Nu i sommertiden især var jo forbindelsen mellem Vallerviken og Berfjord livlig. Og det hadde nok været ordentlig hett mellem ham og Else. Den første uken var Else aapenbart svært taletrængt. Hun kom med hemmelighetsfulde ytringer om en som hun kjendte som var blit gift med den urette: «og da maa det da være bedre at de gaar fra hverandre. Det er da bedre at to blir lykkelige end at tre mennesker skal gaa og være ulykkelige saa længe de lever ja er ikke du enig med mig? Men gid, hvorfor ikke det?»

«Blandt andet fordi jeg synes at det høres noksaa usandsynlig ut – at enten to skulde bli lykkelige, og en ulykkelig formodentlig da, eller tre gaa omkring og være ulykkelige saa længe de lever, bare fordi denne fyren ikke kan faa lov at engagere omigjen, like til han har faatt tak i en som han kan komme i takt med. Hvis han byttet kone nu, saa [77] kan det jo godt være, om etpar aar saa var det samme situationen igjen med to av tre som endelig vil faa lov til at forsøke med en ny opstilling. Hvem skal forsørge ungene, og hvem skal ligge inde hos dem og hjelpe dem naar de vaagner om natten og har drømt eller er tørste eller maa op, mens forældrene driver omkring slik og leker enkemand søker make –.»

«Nei, naturligvis,» sa Else ivrig, «man maa ikke faa barn før man vet om man passer til at bli sammen. Men saant har da alle vi unge greie paa nu for tiden, kan du begripe.»

«Ærlig talt, jeg synes det er mange andre ting som det var viktigere at dere hadde greie paa,» sa Ida Elisabeth uvillig.

«Nei? Vet du hvad, *det* er da rasende viktig? Si noget som du synes er viktigere?»

«Aa» – Men han var nu engang hendes mand og bror til pikebarnet her. Saa sa hun bare: «For eksempel. Dere burde vite, hvor meget det ene mennesket sætter merke paa det andet, naar de først engang har kommet for nær hverandre.»

Langsomt blev Else ildrød i ansigtet. Hun var noksaa lik Frithjof av utseende, hadde samme slags grovt og frodig, halmgult haar, og hun ogsaa var saa fyldig i ansigtet saa øinene virket gjengrodde litt. Munden hendes lignet brorens den med, kjøttfull, men rød bare inderst paa læberne, saa de gled over i den tette ansigtshuden uten fast kontur. Men alt i alt var hun ganske pen allikevel.

«Uf,» sa Else usikkert. «Jeg synes virkelig du snakker saa – ja uanstændig næsten mange ganger. Næsten aldeles raatt, maa jeg si!»

Ida Elisabeth syntes pludselig saa synd paa hende.

*

Men allerede uken efter snakket Else ikke mere om vennen. Hun hadde jo mange kjendte herute ogsaa og blev optatt av dem. Kanske den uheldige [78] historien med denne bestyreren drev over da. Ida Elisabeth forærte hende en rigtig søt lyseblaa voilekjole, som Else blev henrykt for – den klædte hende godt ogsaa.

Saa begyndte sommerferien, og gjesterne kom baade her og i Vallerviken.

Det plaget Ida Elisabeth en hel del at alle disse menneskene skulde se hun var i omstændigheter igjen. Mange av sommergjesterne var saanne som kom igjen aar efter aar hit, og de ældre fruene især var saa venlige og deltagende og fulde av spørsmaal, naar de kom i butikken og kjøpte sysaker og badehætter og slikt. Buden bort blev hun ogsaa flere ganger, men sa konsekvent neitak til alle.

Hun lot Else ekspedere saa meget hun kunde, men hun maatte jo stadig ind for at finde ting som den anden ikke visste hvor var og saan. Desuten hadde hun sagt at Else kunde faa fri en times tid om formiddagen for at gaa og bade, naar ikke der var noget særskilt at gjøre. De første dagene spurte Else: «kan jeg faa gaa nu?» Men derefter strøk hun paa dør, straks veninderne kom utenfor, og saa blev hun borte hele formiddagen, kom hæseblæsende hjem til middag: «Gid, jeg ante ikke at klokken var saan masse! Uf, jeg er saa lei for det – det gjorde vel ikke noget, Lirken, at jeg kom til at bli litt længe?» – Om aftnerne var hun altid ute. Frithjof ogsaa var paa farten støtt. Det var velsignet fredelig, syntes Ida Elisabeth, naar hun saan var alene i huset om kvelden.

Soveværelset var ikke saa værst litet, med vinduer baade ut imot haven og to store vinduer til veien men der stod de store piletrærne utenfor og skygget, saa lyset i rummet blev dæmpet, grønagtig urolig som av gjenskjær fra sjøen. Naar vinden bevæget de svaie kvistene, mumlet det i dem med en yndig rislende liten lyd. Det faldt slik ro over Ida Elisabeth naar hun holdt paa herinde og fik de smaa [79] iseng – en liten underernært munterhet piplet op i hende.

Sølvis klær var klamme, lugtet skarpt av svette og jord, og barnets kinder var glorøde og hete. Det var næsten uraad at faa plukket av hende plaggene, hun kunde ikke staa stille. Hun hadde samme slags øine som Frithjof og Else, urolig smatt blikket hit og dit fra indi de trange øiensprækkerne, og øiet selv var mørkt og underlig tætt som av etslags metal, uten skarpt skilt pupil. Klare øine, faldt det pludselig Ida Elisabeth ind, det er saanne hvor den farvede ringen utenom tydelig er anderledes og lys imot pupillens svarthet. Hendes egen mors øine hadde været klare, som grundt, blaagrønt vand – naar morens ansigt var vendt mot lyset var der bare en ørliten svart prik midt i dem, men med det samme hun vaagnet var de store og kulsorte, med en smal blaa ring utenom det svarte hullet. For nogen vakre øine hendes mor hadde hatt igrunnen. Jens Braatø ogsaa hadde vakre øine, klare lysebrune med en levende pupil som blev stor og liten. Det var efter svigermoren at barna hadde de ugjennemsigtige øinene.

«Nei Sølvi, staa nu rolig da! Jeg har ikke spor av lyst til at tørke op en hel bøtte vand av gulvet nu igjen.» Den lille taburetten som vaskefatet stod paa var noksaa ruggelig. Ida Elisabeth saapet ind de hete, skrubbede barnehænderne og holdt dem nede i vandet – merket hvor det likefrem sittret i dem av lyst til at plaske. «Uf unge, en skulde tro det var kviksølv i kroppen paa dig.»

«Det er det og det,» sa Sølvi begeistret. «Jeg kan kjende at det flyr op og ned alle steder indi

mig –»

«Du da – nei sætt dig nu saa jeg faar vasket føtterne dine.» Klamme smaa føtter, grimet av veistøv – moren knælte foran Sølvi og vasket benene hendes langsomt og kjælende: de var saa smaa og yndige endda, og det var morro at se den hvite huden komme frem og tærne bli rosenrøde.

[80] «Mamma, hvad *het* de smaa fiskene som du sa var indi mig?»

«Du da! Det er ikke fisk,» lo moren.

«Hvad er det da?»

«Det er – det er likesom bitte smaa perler av enslags sølv.»

«Hvorfor kommer de ikke ut da, naar du gjør saan?» Ida Elisabeth klemte ut litt verk som hadde dannet sig i det store saaret paa knæet – Sølvi skrubbet op albuer og knær næsten daglig – ungen var saa vilter. «Hvorfor kommer det ikke ut nogen av de perlerne da naar jeg slaar mig?»

«For de er saa langt inde i dig.»

«Blev jeg død da hvis jeg slog mig saa skrækkelig saa de faldt ut?»

«Du gjorde vel det kanske.» Ida Elisabeth klemte Sølvis ansigt ind til sit eget et øieblik – barnets kinder var saa deilig friske efter vasken. «Saa skulde vi ha greiet haaret vort da, Sølvi mi –»

Det var altid det værste. Den tykke lysegule svaberen hun hadde til haar var tufset saa det var en gru.

«Uf du lugger saan, mamma –. Tanta Aslaug hun er meget flinkere til at greie mig hun. Tante Aslaug hun gjør det saa fint saa jeg kjender det ikke engang –»

«Tøvekoppen min – du kan jo ikke huske tante Aslaug jo; du var en liten tulle som jeg bar paa armen, sisst hun saa dig –»

«Jo det kan jeg godt. Jeg saa tante Aslaug jo da hun kom og gav Kallemand og mig de nye skoene –» «Aa som du kan finde paa! De nye skoene skal hun jo ha med til dere naar hun kommer hit.» – Det hadde optatt Sølvi vældig at hun og Karlemand hadde faatt sætte foten paa et hvitt brevark, mens moren tegnet omkring med en blyant – fordi at tante Aslaug hadde skrevet, hun vilde gi dem fine nye sko.

[81] «Joho! Tante Aslaug kom igjen en dag, hun var paa bryggen, og saa fik vi saanne *pene* sko av hende. Mine de er brune, og saa er det saanne *tykke* hvite saaler som ser ut som flekspaa de og snørelisser og guldkant paa hullerne –»

Ida Elisabeth rystet leende paa hodet:

«Jeg skal si du har fantasi –! Saa, op i sengen med dig nu. – Kallemand, saa faar du komme –»

Han saa meget bedre ut, og han var ogsaa blit flinkere til at snakke – kunde være rent pratsom naar han var alene med hende. Det var den hemmelige glædeskilden som sprang i hende og gjorde at alt det andet tynget hende ikke værre end det gjorde. Hun taug om det som hun hadde tiet om sin angst. Men naar hun var færdig med dagen og de andre var ute, og hun gik her alene og kveldsstelte

barna, saa fik den befrielsen, som ingen uten hun selv visste noget om, kvelle frem og fylde hende med glæde.

– Stakkars lille Kallemand – han hadde sittet saa stille som en mus borte ved vinduet og bladet igjennem æsken med gamle prospektkort. Han jumpet ned og kom piltende bort til hende med en gang. Han var søvning og stille – sat og stirret alvorlig paa søsteren som stod op i sengen sin og styrte motorbaat.

«Mamma – kan ikke Kallemand faa ligge litt i sengen min da – forat han skal være passager skjønner du vel –»

«Nei nu skal dere lægge dere og sove.»

Sølvi gnaalte og gren litt, inden hun gav sig over.

«Mamma, ikke gaa da vel!»

«Nei hvis du kan lægge dig pent ned nu, saa skal jeg bli sittende her til dere har sovnet.»

Ida Elisabeth satte sig ved det øverste vinduet som vendte mot veien. Fra tid til anden skred den sagte rislende hviskingen gjennom piletrærne og alle de smale bladene knittret. Det kunde være som en [82] hærskares mangfoldighet av sveper som hvinte mot ruten i uveirsnætter, og i en bestemt slags vind gnisset det mot glasset med en rar laat som lav jamring – allikevel syntes hun altid at hun var glad i de to store gamle piletrærne her ved hushjørnet.

Det var graatt ute – graalys sommerkveld, blev sagtens regn alt inat, kunde hun kjende. De hadde hatt godveir længe ogsaa nu. Mellem trær og smaahuser skimtet hun gløtt av sjøen med lysspeilingen i vandet utfor bryggen. Luften var mætt med lugt fra stranden og av høiet som hang hesjet oppe i bakkerne. Det knattret av en motor ute paa viken og det var nogen som snakket og lo nede i veien – og saa blev der tændt lampe bakom et rullegardin ovenpaa i banken; den rødgule firkanten av varmt dæmpet lys syntes som noget stilt lyttende ut mot kveldens mangfoldige dæmpede livslyd.

Uf – hun burde gaa ind og re op sofaen til Else. Hvis jentungen skulde gjøre det selv naar hun kom hjem engang inat, vækket hun vel hele huset. Men hun orket ikke – orket ikke reise sig og ta fatt paa mere stel nu med det samme. Og hun orket ikke stuen inde ved siden av rigtig endda – der lugtet saan, av shirting og bomuldsstoffer med appretur i, og det lugtet Else – Elses syrinsaape og Elses pudder og Elses kjoler og de skitne strømperne som hun hadde byttet av sig før hun gik og slængt fra sig i sofaen. Bak forhænget som Ida Elisabeth hadde spændt op i hjørnet ved kjøkkendøren hang Elses klær og stod Elses sko. Der laa sytøi i bunker fremme ved symaskinen og paa bordet, ved den ene væggen var der stablet op æsker med trikotage og strikkegarn i pakpapier – ting som hun ikke fik plass til i reolerne i butikken.

Som hun sat og sank sammen kjendte Ida Elisabeth – det var nok enslags sløvhet dette som la sig omkring hende og sænket hende dypt i dyreagtig hvile. Men hendes tanker bevæget sig i dette milde [83] træthetsmørke som en skog i nattevinden eller som tang røres i strømmen – tanker om barna først og fremst, men ogsaa om de andre menneskene som hørte til i hendes liv – dem som hun var glad i og dem som hun var litet glad i. I smaa rappe blink kom hun til at huske paa ting som fik hende til at smile, lysninger av glæde og skygger av tristhet strøk gjennom hendes sind. Men dette var livet, meget mere end det hun oplevet i det barske, krævende dagslys, hvor hun altid maatte være paa vagt og

stridsberedt og blev skarp selv, fordi det trængtes mest at hun var paa vagt bestandig, saa op for alt som kunde gaa galt eller var galt, siden alt galt rummet trusler mot deres velferd som hun maatte ta tønnen for. Men det var deilig at faa sitte litt og kjende den søte døsighet dække alt slikt med skumring, mens alle de glæder som hun ikke kunde la sig distrahere av under dagens stræv lyste frem av tusmørket.

Hun reiste sig. Saa stilt som hun kunde listet hun bort til de to smaa sengene. Sølvi sov bundløst dypt. Men da hun bøiet sig over gutten saa hun at han laa med vidaapne øine.

«Men Carl da – er du vaaken endda, vesle vennen min?»

«Mamma,» hvisket han ivrig. «Faar nissen ligge i senga mi da?»

Hun smaalo litt. Æsken med prospektkortene stod i det andet vinduet. Ida Elisabeth lette igjennem den mot det bleke lys fra kveldshimmelen, fandt det brækkede og skitne kortet med nissen og julegrisen som Karlemand elsket slik.

«Der! Men nu maa du være snil gut, lægge dig pent og sove.»

Gutten sukket lyksalig og tok kortet til sig ned under teppet. Moren blev staaende litt, lot sin haand gli frydefuldt følede over den runde barnepanden, kindets og halsens myke spinkelhet: «Men nu maa du sove, lille gutten min – sov nu da –»

[84] Saa gik hun bort og satte sig ved vinduet som før. – Bringebæren kunde ikke staa til imorgen heller, hun maatte koke den og faa den i saftposen ikveld, men hun vilde sitte litt til først, det var saa godt at sitte her –.

*

Glad for at hun skulde ha en liten igjen var hun naturligvis ikke. Endda sommetider syntes hun allikevel –. For eksempel, svigermor hadde sittet her en dag og pluddret: «Ja der er nu allikevel ikke noget saa vidunderlig paa jorden som saanne ganske smaa barn! Naar de blir saan omkring et halvt aar du – og de kan ligge ganske stille lange stunder og titte paa fingrene sine – *er* de ikke deilige du!» Da saa hun det pludselig ganske tydelig for sig – det uttrykket av uutgrundelig alvor som kan være i et spædbarns ansigt naar det ligger og ser paa sine egne hænder som rører sig. En iling av glæde fór gjennom hende ved tanken – og saa smiler den, fort og lysende, naar moren kommer for at ta den op –. Men samtidig kom vreden og bitterheten over alt som gjorde det umulig for hende at glæde sig ordentlig. Som en tjoret dyremor skulde hun staa bak disken og se interessert ut og høre paa fremmede mennesker som snakket og snakket og aldrig kunde bli færdige, mens hun maatte la ungerne sine skjøtte sig selv. Hun fik ikke git barna sine ordentlig kokt mat i ret tid, ikke byttet paa dem naar de var vaate, hun fik ikke høre paa naar de snakket og opdaget ting, hun var ikke paa pletten og kunde klaske til dem, naar de gjorde noget som var farlig eller galt, fordi hun først og fremst maatte skaffe – ja alt det som en far skulde ha skaffet dem. Det blev ikke bedre fordi om hun maatte si sig selv, hun hadde jo selv været ute om det; hun hadde kjendt Frithjof næsten hele sitt liv –, saa hun burde ha visst hvad hun gjorde, da hun indlot sig med ham. Det var ingen trøst heller at hun visste, mange mødre har det [85] meget værre. Hun behøvet da ialfald ikke at gaa hjemmefra, fordi om hun maatte forsørge mand og barn – og Frithjof var ikke slem; han var haabløs, men hun trængte da ialfald ikke være rædd for ham.

Hun syntes selv, hun stillet da ikke urimelige fordringer til livet. Hun skulde være inderlig fornøiet, om de saa aldrig fik mere at leve av end de hadde nu – hvis det bare hadde været manden som hadde tjent pengene. Skamfølelsen var det værste – skammen ved at være gift med en skulker. Hvis hun bare kunde faatt raade over sin tid, saa barna fik saa godt stel som hun gjerne vilde gi dem, og huset her kunde ha været et hjem. Men nu aat forretningen sig indover i ett og alt. Butikken oversvømmet stuen, regning og kalkulering oversvømmet alle andre tanker i hendes hjerne – hvilke poster maa jeg faa dækket, hvordan skal jeg faa penger til det, hvor meget kan jeg faa tilovers til huset og barna og Frithjof. Uf, og saa stygge de var, alle de tingene som hun kjøpte og solgte – men folk her vilde ha dem slik, de hadde liten raad og liten sans for det som var pent, solide, lusgraa og snusbrune og daublaa stoffer skulde de ha, eller giftigfarvede straahtatter og stygge, paategnede haandarbeider. Nu var der svær efterspørsel efter en slags gyselige forklær av gummistof – hun fik en slik ubehagelig fornemmelse i fingertupperne, naar hun tok i dem.

Hvis hun bare kunde faatt arbeide med levende ting og tænke paa saant som hadde liv – kjøkkenhaven sin som hun elsket at stelle i, og hønene – klæsvask ogsaa var morro, naar en først var kommet saa langt som til at gaa ute og hænge op tøiet, og opvask og rengjøring er kjedelig, men deilig naar en er færdig med det. Og saa vilde hun gjerne ha flere potteplanter – hun blev grøn av misundelse naar hun kom forbi stuer, der lubne klokkeroser og skinnende klaser av røde og hvite pelargonier trængte sig mot vindusglasset. Marit for [86] eksempel – hun hadde en hel stor grøn malt træbutt fuld av jakobslijer; om sommeren var det som en hel sivskog av mørkegrønne langsmale blader i buer og kryssende linjer, og saa kom blomsterskafterne om høsten, optil tyve stykker paa en gang. Naar de sprang ut bad altid Marit hende ned til kaffe. Det er jo en simpel blomst da, sa Marit. Men Ida Elisabeth sat og kjendte sig som vild av længsel, hun visste ikke rigtig efter hvad det var alt sammen, naar hun saa paa alle disse høie, steile stængler med knipper av store, skingert røde liljebægere – farven var saa rar, lysende klar, og formen paa hver enkelt blomst likesom fuldkommen skarptskaret og kraftig. Hun hadde faatt nogen løker av Marit, og ifjor hadde der været en blomst paa den største – iaar skulde der vel komme etpar stykker vel. – Duer ønsket hun ogsaa saan at de kunde hatt. Herman hadde duer hjemme, da hun var liten, og hun husket hvor morsomme de hadde været – arrige forresten som bare dertil, og der fulgte en masse griseri med dem. Men de var saa nydelige med de rosenrøde føtterne sine og en rød ring rundt øinene. Især nogen lysebrune var vakre og de graablaa med perlemorsskimrende halser. Kurringen deres var saa morsom, og klappingen av vingerne deres naar de fløi op, og synet av flokken naar den kantret høit oppe under himmelen en soldag og lyset ramte vingerne i det samme. – Kanske Carl gjerne vilde ha duer, naar han blev større –. Om hun kunde faa opfyldt det ønsket at se og høre duer utenfor vinduerne sine igjen.

Herregud, hun ønsket sig saavisst hverken luksus eller lov til at late sig. Bare et hjem som var saan at hun kunde faa se noget leve og vokse og komme med blomster der – og hvor hun kunde stænge dørerne for folk som hun ikke likte at ha indpaa sig og for folkesnakk som hun hatet at maatte høre paa. Men selv det var vel kanskje et ublu forlangende i [87] vore dager – hvor mange har det slik nu for tiden saa de kan lægge frø i jorden og negte sig hjemme for fremmede. Frithjofs forældre hadde greiet at skaffe sig et slikt hjem – men bare fordi de uavlatelig løp an paa at slegt og venner gladelig vilde hjelpe og holde idyllen igang; de var freidige som barn til at stole paa andre –.

*

Aslaug Meyer hadde skrevet og tilbudt at opsætte ferien sin til først i september, den tiden da Ida Elisabeth ventet sig. Saa kunde hun være her mens det stod paa, og de fik avverget svigermorens trusel

om at komme og pleie og Else ut av huset saa længe Ida Elisabeth laa. Det var meget at ta imot, for nogen ferie for Aslaug blev jo besøket ikke paa den maaten. Men utsigten til at faa ha et andet voksent menneske hos sig var for fristende – og Aslaug, Aslaug var ett av de faa mennsker som hun kjendte som var slik, saa hun kunde ta imot hjelp av hende. Og hun slap at ligge og være barnepike baade for store og smaa de stakkars ti-tolv dagene hun kunde nyte sengeleiet.

Men en dag i slutten av august fik hun et tykt brev fra Aslaug.

«Kjære Ida!

*Naar du har læst dette brevet, kommer du vel til at være ordentlig rystet over mig og synes at jeg er et noksaa foragtelig individ – –. Men hvad skal man gjøre, naar alting ser saa sort ut som du vet at det altid har været for Gunnar og mig, og saa er der altsaa noget som jeg aldrig har sagt dig, jeg vet at Gunnar er noksaa **trætt** av mig – – – Han har været det længe, skjønt han har altfor fin æresfølelse til at han har sagt noget om det, men saant merker man da, kan du vite. Og hans utsigter til at faa noget som vi kan gifte os paa er vist mindre end nogensinde. Nb! hvis han ønsket at gifte sig med mig endda, efter fem aars forhold. Gifte sig **med** ^[88] **en anden** – ønsker han vist temmelig sterkt. Gjensidig interesse, forstaar du, og pigen er ung, smuk, og – sandsynligvis – dydig. Og har **forbindelser** – kunde jo i det mindste være en chance for den stakkars gutten min. Du forstaar? – – Ja livet er i sandhet skjønt du. – – Ja nu maa du ikke tro at Gunnar har gaatt og sagt noget om dette **til mig**, ak nei, dertil er han altfor fintfølende, ikke et ord om at han er trætt eller er ft. anderswo engagiert som man sier. Men du vet hvor mange snille mennesker der er til her i verden, som ikke har hjerte til at la en stakkar svæve i uvidenhet – –!»*

Ida Elisabeth la fra sig brevet – med en syknende fornemmelse i hjertet blev hun sittende, syntes ikke at hun orket gaa videre. Til hun tilfeldigvis saa at næste ark begyndte: «Saa naar du læser disse linjer har altsaa din hengivne Aslaug stille og pyntelig gjort en ende paa sin roman med Gunnar Vathne!»

Jesus! Hun har da ikke gaatt bort og gjort sig noget –! Ida Elisabeth læste videre med klappende hjerte:

«Du blir vel forbauset naar du hører, at naar du læser dette, er jeg reist til Oslo for at holde bryllup med en mand som jeg blev kjendt med paa lærerstevnet isommer. Du vet at jeg var blit engagert til at akkompagnere ved nogen musikpædagogiske foredrag –»

Manden het Tømmeraas og var førstelærer ved en større landsskole paa østlandet – Furubergets postaaapneri visste ikke Ida Elisabeth hvor var – enkemand med en eneste søn som var missionær paa Madagaskar – bevare mig vel, kunde det være for Aslaug!

Det var næsten værre end selvmord. Tiltrods for alt som Aslaug skrev om at Tømmeraas var et nobelt, finttænkende menneske og at de sympatiserte i meget. «Ulykkelig tror jeg ikke at jeg kommer til at bli med ham. Og Gunnar blir forhaabentlig lykkelig ^[89] nu da, naar jeg ikke lenger staar i lyset for ham. – – Vi har jo engang oplevet den store lykke sammen, og hvor mange mennesker kan si det? Ich grolle nicht!!!»

– Naturligvis hadde Ida Elisabeth skjønt det, da hun var inde i byen siste jul, at det var blit noksaa tyndslitt mellom de to. Men noget slikt hadde hun da aldrig kunnet tænke sig. Gunnar var jo nok etpar aar yngre end Aslaug – det vil si, en seks aar da. Og de siste aarene hadde tatt svært paa Aslaug – det vil si, de hadde vist tatt endda mer paa ham; Aslaug hadde da ialfald hatt litt at gjøre hele tiden – han

hadde gaatt helt ledig for det meste. – Men dette var saa sørgelig saa det lignet ingen ting! Aa Aslaug som hadde været saa vakker og hatt saanne store forventninger. – Det var en frygtelig skuffelse for hende selv ogsaa naturligvis, at ikke Aslaug kom hit. Hun hadde aldrig hatt nogen anden veninde.

Dengangen da de var blit kjendt i Kristiania, de kom til at dele det lille værelset i Thor Olsens gate – ja var det noget hun hadde været sikker paa, saa var det da, at for Aslaug kom det nok til at gaa. De var like lut fattige begge to, men det var som hun ogsaa fik nyt mod bare ved at tro med Aslaug paa den andens fremtid. Saa skulde hun da faa se *en* som vandt frem, flyttet over paa livets solside som Aslaug selv sa. Aslaug var kommet ned for at gaa paa musikkonservatoriet; hun var nordfra, men det som hun fortalte om hjemmet sit var noksaa svævende og variabelt fra gang til gang – det faste var om en arv, som hun alt hadde brukt op, da Ida Elisabeth traf hende. Hun hadde i det hele tatt hatt en svært livlig fantasi dengang. Men hun trodde saa fast paa sig selv: debutkoncert med Nationalteatrets orkester, stipendium, utlandet, berømmelsen, – «du skal faa se, mor!» Forresten – det hadde vist mindet hende om Frithjofs fremtidsdrømmer dengang han var ^[90] halvvoksen. Kanske det var samværet med Aslaug som hadde gjort mest til at hun tok imot Frithjof saa sangvinsk, da han tørnet op igjen – det saa hun pludselig nu.

Men det var saa fortvilet trist at det ikke var blit til andet end tusseri med Aslaug heller. Hun hadde faatt spille offentlig nogen ganger – den egne debutkoncerten var det aldrig blit noget av – men hun hadde da optraadt, og det hadde staatt nogen linjer om det i aviserne, saavidt. Saa traf hun Gunnar Vathne, og det blev en kjærlighet som jorden ikke hadde sett make til i alle de aarene den hadde drevet og trillet omkring solen. Brunhilde og Isolde – aa de var bare selters som har staatt uten kork siden igaar, mot dette! Vathne var forresten en sympatisk gut, fin og stille. Han var kommet ind til byen for at studere jus, men der var jo saan overproduktion av jurister. Da han fik denne korrespondentposten ved Cyclops, reiste Aslaug sporenstreks fra Oslo for at være i nærheten av ham; hun var saa sikker paa at hun skulde faa saa mange elever som hun bare kunde ta; det skulde gaa gripende godt. Hun hadde aldrig mere end klart saavidt at slaa sig igjennem. Endda værre blev det efter at hun var blit sagt op i det første logiet sit, fordi hun lot Gunnar bo hos sig, da Cyclops indstillet. Og alt dette med grammofoner og radio gjorde det vanskelig for en pianistinde at faa elever eller andet arbeide.

Nei det var naturligvis sandt som Aslaug skrev, i virkeligheten hadde det sett haabløst ut for dem længe. Allikevel var det saa grusomt trist at tænke paa – nu het hun fru Tømmervold, eller Tømmeraas, var det nok – og hendes mand var lærer og enkemand og saa gammel saa han hadde en voksen søn – som var missionær paa Madagaskar ovenikjøpet!

*

Først i september fik Ida Elisabeth en dødfødt gut.

^[91] Etpar nætter i forveien hadde hun drømt at barnet laa i fanget hendes og hun holdt paa at ta paa det rent tõi. Det var en liten gut, og han var saa pen – ingen av de andre barna hendes hadde været videre pene som nyfødte, men dette var saa yndig. Idet hun snudde det om paa ryggen saa hun at det hadde lysebrune øine – en saan rar vakker, litt rødbrun farve, men de var ganske lyse og klare. Da hun vaagnet og husket drømmen sin blev hun opfyldt av mild, forventningsfuld glæde. Endda hun husket at hun hadde hørt sagt, ingen barn har brune øine med det samme de kommer til verden.

Det lille døde barnet lignet ikke drømmegutten hendes det gran. Allikevel følte hun en fortvilet lyst til at sette en finger paa ett av de lukkede øienlaagene, titte indunder for at se om øinene var brune.

Men hun turde ikke gjøre det, det vilde være som at vanhellige det lille liket.

Barnet var blitt født om morgenen og allerede om ettermiddagen kom hendes svigermor utover. Borghild Braatø brast i graat med det samme hun bøiet sig ned over sengen og kysset Ida Elisabeth: «Aa stakkars, stakkars, stakkars dig da Lisken! Vi blev saa bedrøvet, pappa og jeg, da vi fik høre hvor sørgelig det var gaatt –»

Taarerne trillet perleklare over hendes bløte, fregnede kinder. Men om en stund begyndte Borghild Braatø at snakke. Sittende paa en stol foran sengen, med Ida Elisabeths haand i sin sa hun, at det var jo ikke godt at vite – Gud har nok en mening med alt han gjør. Kanske det var til det bedste allikevel –

Ida Elisabeth visste selv – og det fylgte hende med en bitterhet saa det ikke var til at holde ut, og med en oprørske forbitrelse over sin skjæbne – det var uhyggelig sandsynlig at det var til det bedste allikevel –.

5.

[92] Bitterheten blev ved at gnage hende. Alle mulige mennesker som ikke hadde noget med det bød til at trøste hende: det var nok det bedste allikevel.

Sølvi beklaget sig svært fordi hun ikke hadde faatt den lovede broremanden. Skoene hadde tante Aslaug sendt i posten, men Sølvi vilde ha et barn ogsaa –.

Frithjof hadde fartet omkring hele sommerferien – mange av de faste sommergjesterne som hadde kjendt ham fra han var barn bad ham med sig paa turer og var svært snille mot ham i det hele tatt. I sommerferien for han likefrem rundt og tok veitsler. Han hadde næsten ikke hatt tid til at være sammen med barna.

Han blev ved at være meget hjemmefra ogsaa efter at Ida Elisabeth var kommet op igjen. Hun gik ut fra at han merket vel, hvor nedstemt hun var, og saa søkte han dit hvor han fandt muntre selskap. Men saa kom først den ene og saa den anden – i forblommede uttryk først og med rene ord siden lot de hende vite, at naar Frithjof hadde sagt, han var der og der, saa var han i virkeligheten inde paa hotellet i Vallerviken og gjorde sig komplet latterlig med at kurtisere den nye unge piken der.

Det var hendes kunder som kom med disse opplysninger – de syntes ikke det var riktig at hun blev holdt i uvitenhet om forholdet. Ida Elisabeth kunde ikke be dem ryke og reise; hun maatte late som hun kjendte til det og ikke syntes det var noget at ta høitidelig.

Det var det naturligvis i og for sig ikke heller. Han hadde forsøkt sig paa den galei for – bare jaaleri selvfølgelig, der var nu vel ikke et kvindfolk saa dumt saa hun gjorde andet end at le av Frithjofs haneben. Men hun var rasende fordi han nu hadde været ute og gjort sig til narr. Og saa skjønte [93] han ikke engang selv at han utleverte sig til latteren. Han trodde at han hævdede sig naar han vimset omkring og agerte flott feier og kurtisør.

En kveld da Frithjof blev hjemme fordi veiret var noksaa stygt bestemte Ida Elisabeth sig til at si ham et litet ord om det.

Else var ute, og da Ida Elisabeth var blit færdig med opvasken satte hun sig ind i stuen med stoppekurven sin. Overfor hende ved bordet laa Frithjof indover, med albuerne ut til siderne og brystkassen klemmt ind mot bordkanten akkurat som en skolegut over lekseboken sin; han var helt fordypet i nogen nummer av Allers eller Hjemmet, og hvergang han skulde snu om bladet vætet han fingeren i munden. Han saa saa uskyldig ut naar han laa slik med det bøiede hodet indunder lampen og det stride lysegule haaret strittende til alle kanter ut fra hvirvelen – det var paa tide han gik og fik klippet sig igjen –.

– Han saa ut som et billede paa fred og uskyld – og Ida Elisabeth visste paa prikken hvordan han kom til at se ut, naar han skvatt op – hvis hun nu spurte ham om han syntes det var morro at folk skulde snakke om ham og denne Berta paa Jensens hotel. – Igrunden, hvorfor skulde hun si noget? La folk skravle. Snart er det vinteren, da bor der aldrig et menneske paa hotellet, andet end en og anden tilfældig handelsreisende – og Frithjof kunde da ikke likefrem reise til Vallerviken og sætte sig til i det polarlandet som spisesalen til Jensens da var, med en kop cikorievand eller en halv vørterøl, bare for

at snakke med dama –.

Regndraaperne pikket og pikket paa ruten. Vinden hadde lagt sig, men det blev ved at sile ned ute. Ida Elisabeth lot Karlemands genser synke ned i sit fang. Frithjof løftet hodet litt:

«Du ser saan paa mig?»

Hvis det ikke hadde været fordi han var saa ubarbert saa den lyse skjeggstubben gjorde haken [94] utvisket i linjerne, vilde han ha sett ut som en gut, slik han laa og hvilte paa brystet og armene indover bordet, sugende paa den ene haandknoken sin. Den falmede kirsebærrøde pulloveren klædde ham – det var likesom bare ett eller andet som manglet paa at han hadde været en pen mand.

«Det er saa tykt ute ikveld. Burde du ikke gaa og hente Else – saa hun ikke gaar alene stien langs stranden.»

Frithjof la sig bakover og vippet paa stolen. Han grov frem en æske cigaretter, tok og tændte en:

«Der er nok nogen som følger hende.»

«Du – men nu da Jarngerd skal til tante Gitta, tror du ikke at din mor vil ha Else hjem igjen nu da?»

«Nei mamma sier at hun faar nok bli her i vinter. Hun vil heller faa en pike til hjelp og saa la Else bli hos dig.»

«Nei det vil jeg ikke.» Uvilkaarlig saa hun bort paa den opredde sofaen, stativet med vaskestellet, forhænget i kroken med klær bak. Svigermoren vilde synes, det var bare utidighet av hende at hun hadde imot sovekammerluft over hele huset – men nu kunde det være nok.

«Jeg skal nemlig si dig,» – Frithjof smilte fult – «Else er nok lurere end vi trodde, og det er det da som mamma har opdaget nu. Naar vi trodde hun var ute med veninderne sine, saa var det nok en helt anden person som hun traf ja. Flere ganger. Ut til Helle med motorbaaten hans og. – Saa det blir nok tryggest at du beholder hende foreløbig.»

«Hvorfor skulde jeg det – naar hun allikevel lurer sig til at træffe ham.»

«Aa jo da. Ellers kom det til at gaa meget oftere paa, skjønner du vel.»

Ida Elisabeth trak paa skuldrene og gav sig til at stoppe igjen.

«Forresten saa er vel hele historien ikke saa [95] alvorlig vel? Bare noe gjeiteri –? Herregud Frithjof, fordi om Else gaar og fortæller at han er aldeles sterbens forlibt i hende. Hvad er det for en, denne Berta Helle som har været inde i Vallerviken isommer – nu gaar *hun* og skryter i øst og vest av at *du* er hendes store erobring.»

«Men Gud Lirken!» Han klippet forskrækket med øinene, blev ildrød i hodet. «Jeg *aner* ikke hvad du sigter til! Berta – jeg kjender sandelig ikke et menneske som heter slik – saavidt jeg vet da. Det vil si, hvis ikke jeg husker feil saa heter hun visst Berta, den nye damen som Jensen fik isommer – jeg er ikke sikker paa det, men jeg tror næsten hun heter Berta til fornavn –»

«Ja hun er paa Jensens hotel.»

«Nei nu har jeg aldrig hørt! – Maken til sludder! Jeg var paa hotellet nogen ganger isommer, du vet Steffensen laa her med kutteren, og jeg var med og seilet, det har jeg jo fortalt dig. Og saa har jeg sittet der nogen kvelder siden. Du vet det ligger vis à vis kooperativen – jeg syntes jeg fik da holde et litet øie med fyren, hun er da min søster –»

«Ja har du visst om dette længe da – at Else møttes med ham allikevel?»

«Visst og visst –. Du vet da hvordan folk er til at sladre. Saa syntes jeg, det kunde ikke skade at anstille nogen smaa undersøkelser.»

Ida Elisabeth sat stille en stund.

«Det hadde været bedre om du hadde sagt det til mig før, synes jeg. Hvorfor i alverden har du ikke nævnt et ord om det før?»

«Det turde jeg ikke.» Han saa paa hende, fort og flakkende, ut av de smale øiensprækkerne, og han blev rød i ansigtet igjen. «Vet du hvad, Lisken, det er sandelig ikke altid saa lett heller at snakke til dig. En vet aldrig hvor en har dig.»

Da hun ingenting sa, men saa spørgende paa ham, sprutet Frithjof ut i rasende fart:

[96] «Det er *virkelig* ikke lett – det sier mamma og det. Du er *slet* ikke saa grei – der er noget saa – skjult! ved dig, det er vi enige om alle sammen. Else stakkar hun klager saan over det sommetider. Bedst du er saa blid som pus og vi aner fred og ingen fare, saa kommer du stikkende med en hentydning til noget som vi har gjort for saa længe siden saa vi trodde at enten saa hadde du ikke lagt merke til det eller saa syntes du ikke det var noget at snakke om. Stakkars Else, hun var virkelig aldeles ulykkelig hun – sisst vi var hjemme fortalte hun mamma at en dag hadde du forært hende noget fint undertøi, men da hun blev aldeles henrykt og vilde *omfavne* dig, saa glad var hun – saa begyndte du istedet at si en masse ubehageligheter til hende om noget brukt undertøi som hun hadde glemt at hun hadde lagt i bunden av sofaen og noget av dit som hun hadde kommet til at brænde hul i da hun skulde stryke det. – Ja det er det som er saa fortærende, at vi vet jo aldrig hvor vi har dig – akkurat naar du er snillest og hyggeligst og vi tror at du er i perlehumør og ikke vet hvor godt du vil gjøre det for os – saa kommer der ett eller andet som viser at det er du slet ikke allikevel. Du er saa litet *aapen*, Lisken! Rent ut sagt, du er et noksaa vanskelig menneske at leve sammen med, skal jeg si dig, ven min.»

Ida Elisabeth saa grundende paa ham: «Kanske det –.»

De hadde vel ret. Saan saa det ut, sett fra deres side. – Forresten hadde hun da sagt fra til Else, den kvelden her isommer da hun kom hjem og fandt kjøkkenet fuldt av kvælende røk. Else hadde gaatt sin vei og glemt at ta av det elektriske strykejernet, saa det hadde staatt og brændt igjennem strykeklærne og ned i kjøkkenbænken. Det kunde ha blit brand, hadde hun sagt. Ikke stort mere rigtignok, for hvad kunde det nytte. Men da hun saa [97] gav Else det sættet av violet silketrikotage som barnet hadde gaatt og fridd til saa længe, hadde hun forsøkt at snakke litt til hende om hendes grænseløse uorden. Det vil si, Else var en stor gris – men hun hadde da ialfald ikke brukt det ordet. – Braatøs barn var vant til det hjemmefra, at av og til tapte foreldrene taalmodigheten; saa kunde Jens husere som et uveir over ungerne, det hændte at det smaldt –. Eller moren gav sig rent over, jamret og klaget, til hun fikk luft i en syndflod av taarer. Men naar de hadde faatt raset ut, blev de straks like blide igjen og alting gik i den gode gamle gjænge. Aldrig hadde nogen sagt ubehageligheter til de barna andet end for at faa

luftet sit eget humør – ingen ventet at der skulde komme andre resultater ut av det. De var i det hele vant til at alt som blev sagt var bare stemningsutbrudd.

Det var noksaa haabløst igrunden. Hun hadde vænnet sig til at si en hel del mindre end hun mente, men ialfald ikke si noget uten at hun mente det. Naar hun gjorde sit bedste for dem, fordi de nu engang var kommet til at bli hendes paarørende – og de saa opdaget at hun ikke netop var saa begeistret for dem allikevel – saa maatte de naturligvis synes at hun var falsk og dulgt, det motsatte av det som de forstod ved aapen og naturlig. Saa løi de hende fuld – det var det eneste naturlige for dem. Stakkar, de mente det sikkert, naar de svarte forurettet: hvorfor sa du ikke at jeg skulde, hvorfor bad du mig ikke gjøre –. Hvorfor sa du ikke at jeg skulde bli hjemme, spurte Else da hun kom hjem paa morgensiden den natten, da Ida Elisabeth selv hadde maattet gaa og telefonere efter jormoren. Forinden hadde hun været nødt til at koke færdig noget syltetøi – men kjære, det kunde du da ha bedt mig om at gjøre, sa Else. De mente det. Men de faldt aldrig paa at gjøre en eneste ting uten at de uttrykkelig hadde faatt besked om det. Og naar [98] hun først skulde be nogen om at gjøre noget for sig, saa vilde hun heller gjøre det selv, hvis hun saasandt kunde –.

Saan var det nu engang. Men det var synd paa de andre ogsaa at det var slik.

«Jeg mente ialfald ikke noget vondt med det,» sa hun og sukket litt.

«Nei kjære du kan da begripe at jeg forstod *det*.» Med mysende øine og læberne knepet sammen over et betydningsfuldt smil sat han og vippet paa stolen og nikket over til hende.

«Du *kan* altsaa bli noksaa sjalu paa manden din endda da?» lo han ertende.

Ida Elisabeth la sammen den færdigstoppede genseren og tok et nyt plagg fra kurven. Selvfølgelig trodde han at det var *det* –.

«Jeg vet ialfald ikke hvorfor du skal la alle de gamle kjærringerne faa nogenting at skravle om.»

«Jo du er god du!» lo han endda mere opmuntret.

*

Imidlertid blev det da slut paa hans utflugter til Vallerviken efter dette. Else ogsaa holdt sig mere til huset. Hun og Frithjof hadde vistnok drøftet sakerne. Det kunde hælde at Else kom av sig selv og spurte, om der var noget hun skulde gjøre, og Ida Elisabeth begyndte at tænke, det var kanskje hendes egen feil, naar hun ikke hadde klart at lære op lille Else det mindste. Kanske med litt mere taalmodighet –. Det viste sig bare at litt taalmodighet var ikke nok. Else maatte ha ind alt theskevis. Ida Elisabeth selv gik og blev ikke ordentlig frisk efter den siste barselsengen – ikke noget bestemt feilte hende, hun kjendte sig bare kraftløs og urolig, ilter paa en rar, ekkel maate. Og denne sykelige ulystfornemmelsen blev netop mest plagsom, naar Frithjof og Else rigtig skulde vise sig snille og føielige – de la nu ofte for dagen at de syntes, de hadde det [99] godt og skjønne paa det. Men da var det netop at hun maatte ta sig alvorlig sammen for at være rolig og ikke grætten.

Frithjof trillet rundt paa cykkelen sin igjen og tok med sig Sølvi ut – Kallemand var rædd for at sitte paa hos sin far. «Vær forsiktig da,» sa Ida Elisabeth, naar Frithjof foreslog Sølvi at nu skulde de kjøre en tur – veiene var noksaa stygge nu efter den lange høstbløten. «Du kan da skjønne, jeg er vel ikke uforsiktig,» lo han. Det var han vist ikke heller, tænkte hun; det hadde aldrig faldt hende ind for alvor at være ængstelig.

Og ikke et skimt av forutfølelse hadde beredt hende paa det som kom. – Hun stod paa trappestigen i butikken, holdt paa at lægge op i reolen de nye vindjakkerne som hun hadde faatt hjem, Else stod nedenfor og rakte bunkerne op til hende efterhvert. Fra der hvor hun stod kunde Ida Elisabeth se ut over utstillingen i vinduet, hun saa at doktorens graa Essex kom susende i vældig fart ind fra Mokhusveien og svinget ned her forbi – nogen som skal sendes til sykehus, tænkte hun; baaten laa ved bryggen. Bilen stanset like utenfor. «Neimen Else,» ropte hun irritert, «kom hit da og ræk mig –» men Else var allerede borte ved døren. «Uf hvad er det nu da,» sa Ida Elisabeth utaalmodig; da satte Else i et høit skrik: «Gid Frithjof – han har visst gjort sig noget –!»

Ida Elisabeth hoppet ned av stigen og fulgte efter den unge piken. Der stod allerede en hel del folk omkring bilen. Mildt, høstlig skolskin var det ute; vandet i pollen glittret og glittret bakom nakne trækroner og graaglinsende skifertak, og der nede fra kom lyden av en klokke og dampbaaten som la ut fra bryggen. Ida Elisabeth sanset det, sanset hvor blaa fjeldene steg op paa den anden side av fjorden gjennom dagens lysmætte dis; øverst oppe laa nysneen hvit allerede. Hun husket siden at det hadde [100] ligget lyst bortover den mørke opblotte jord – av piletrærnes nedfaldne smale blader i veien foran huset; indenfor havestakittet av bringebærløvet som laa med de sølvhvite undersiderne op. Men ved bilen stod Frithjof, og blodet randt nedover ansigtet hans, og det var brungrimet av søle; han saa ut paa klærne som han hadde været eltet i landeveien, uten lue var han og haaret kaket sammen blodig og sølet – og da han bevæget haanden sin var den blodig den og –.

«Men Gud, hvad har du gjort dig – hvor er Sølvi?» spurte hun, og i det samme hun spurte efter barnet var det likesom tid og sted sank bort under hende og hun blev hængende, svævende i bare venting.

Men hun hørte ikke engang efter hvad Frithjof svarte; aandeløst spændt bøiet hun sig og tittet ind i bilen, hvor en rødhaaret ung mand, vikaren, sat og holdt barnet svøpt ind i noget –.

«Forsiktig – kan De ta her – saan» – han skjøv bylten ut gjennom bildøren over i Ida Elisabeths armer, og rystende av gru kjendte hun et øieblik at barnets krop var livløst tung, hun saa et glimt av ansigtet, forslaatt, – og da den fremmede manden nu steg ut, var hans lysegraa dress blodig og nedsølt. Han tok barnet fra hende igjen, gik foran og bar det ind. Ved siden av sig hørte hun Else suttre og sanset at den unge piken gik og hoppet og trippet som smaabarn gjør naar de har brændt sig paa noget, og hun hadde puttet haandknoken i munden.

– De var inde i soveværelset, og der var et menneske til, en ung kvinde med en bilistlue av lær paa hodet og klædd i lys bluse og sportsbukser. Hun sa noget som Ida Elisabeth ikke forstod, og saa begyndte hun at ta væk tepper og puter av Ida Elisabeths seng og lægge dem bort paa Frithjofs. Hun strammet ned underlakenet – og der la de to [101] fremmede Sølvi – Sølvi med lukkede øine og blod smurt utover sig, det sivet rødt ut av munden hendes, klærne var isund og sølegraa – det tunge plagget som hun hadde været tullet i klask i gulvet foran sengen, og damen sa til Ida Elisabeth: «aa vær saa snil at ta den op, saa vi faar komme til –.» Ida Elisabeth stod med en tung bilfrak av lær i hænderne og hørte de fremmede spørre efter vand, varmt vand, rene haandklær eller laken – saa damen gaa bort og rulle ned gardinerne for vinduerne ut mot veien, der det stod nogen ansigter som forsøkte at titte ind –.

«Det kommer fra tænderne, de er blit slaatt løs,» sa doktoren, han skilte Sølvis blodige læber med en finger. «Hun var faldt ret paa ryggen, men hun har vel faatt et slag i munden av styret eller noget. – Nei jeg haaber da at det ikke – men en hjernerystelse har hun nok faatt –. Min kone skal se paa Dem

straks,» sa han til Frithjof som ruvet svær og uhyggelig ved fotenden av sengen, «vi maa bare faa tatt os av smaapiken her først.» – Frithjof snakket høit i fistel: «– jeg kjørte helt ut i veikanten straks jeg hørte bilen, men det var Ola som kjørte, og han kjører saa raatt altid, mindst otti kilometer hadde han, og saa skled den i svingen forstaar De, doktor – den var lastet med bord –»

«Aa frue, kan De være saa snil at faa ut de andre, saa jeg kan faa undersøkt barnet i ro og fred –.» Doktoren holdt paa og klippet klærne av Sølvi. Ida Elisabeth snudde sig, som hun vaagnet, fra synet av det ubevægelige barn paa sengen. De andre – Karlemand var kommet ind paa en eller anden maate og stod og smaaskrek nede ved hendes knæ, Else var i rummet og klynket høie ophidsede spørsmål, Frithjof sa opigjen og opigjen: «det var ikke min skyld, jeg kunde sandelig ingenting for det, jeg kjørte helt ut i veikanten –» og fru Esbjørnsen kom ind med en dampende vandkjele som doktorfruen tok imot.

[102] Saa fik Ida Elisabeth gutten og Frithjof og Else ut paa kjøkkenet, fik satt over mere vand, hentet stabler av rent tøy i linnetskapet, bragte doktoren i soveværelset det han forlangte, skaffet det hun bad om til doktorfruen som hadde faatt Frithjof ind i stuen; han snakket og snakket: «jeg haaber sandelig han mister certifikatet for det her, saan raakjører –»

«Vi faar nu haabe det bedste,» sa doktoren til Ida Elisabeth, «benbrudd heles gjerne noksaa lett hos saanne smaa, det er ikke ordentlig brudd, forstaar De – saan som naar man forsøker at brække en vierkvist. Men det er ryggen da, og kanskje indre læsioner – det er det ikke mulig at faa konstatert endda. Hjernerystelsen – nei det *behøver* ikke at være saa forfærdelig alvorlig –»

Sølvi laa flatt utstrakt i sin egen lille seng nu. Munden hendes var uformelig ophovnet. Og paa natbordet laa to smaa hvite tænder med blodstrimede røtter – doktoren hadde maattet ta dem ut.

Butiksklokken pinglet igjen. Else var derute – og Frithjof; han fortalte igjen for nogen nye hvordan det hadde gaatt til og hvad doktor Grønvold hadde sagt om ham selv og Sølvi. «Var det ikke bedst om De lukket butikken for idag, fru Braatø? Saa her kunde bli helt rolig i huset. Min kone kommer tilbake og blir hos Dem inat ialfald – hun er utlært sykepleierske.»

Da Ida Elisabeth fulgte doktorens ut, var det næsten mørkt og taaken hadde kommet sigende ind; væten glinset paa stakittet og dryppet av de nakne pilekvister i skjæret fra lampen over døren. Den gutteslanke doktorfruen i lærlue og lærfrak la sin mands væske ned i baksætet; Else stod ved bilen, reiseklædd og med haandkufferten sin og fulgte alle den andens bevegelser, betatt av beundring. Saa satte fruen sig i førersætet, doktoren hos hende, og Elsemor krøp ind i bilen.

«Nu maa du endelig ikke skræmme livet av din [103] mor – det gik forholdsvis heldig, husk at si det. Hun maa endelig ikke tænke paa at komme hitut si, før om nogen dager ialfald –.» Hun kunde simpelthen ikke ha nogen av de menneskene gaaende her og traakke og kvittre, naar hun skulde passe to syke.

Saa kjørte doktorens med Else.

*

Ida Elisabeth stængte butikken og slukket der, gik gjennom stuen – den saa underlig fremmed ut med Frithjofs seng der hvor sofaen pleiet staa og han sittende paa den med armen i en slynge. «Nu skal jeg straks komme og hjelpe dig –,» hun gik ind i det skumre soveværelset; det ogsaa saa fremmed

ut med møblerne flyttet om paa. Ida Elisabeth bøiet sig over Sølvis seng, rørte ved barnets ansigt, tok ind under overbredslet hvor det var varmt av varmekasserne, kom nær med haanden den store gazepakken som var Sølvis venstre ben. Der var ingen forandring. Igjen blev hun overvældet av denne uvirkelighetsfølelsen – likesom alt hverdagslig og kjendt var hinsides hende og hun maatte henge i løse luften, til hun fik vite hvordan det blev – at Sølvi var utenfor fare. Den hospitalsagtige lugten som var igjen efter lægens arbeide gjorde hende som nummen og lett og tom i hodet paa en gang.

Frithjof sat paa sin seng, i en blaa skjorte som det ene ermet dinglet opsprettet paa, underbukser og høie filtsokker. Ida Elisabeth knælte ned og knuppet op spænderne paa tøflerne, drog dem av ham: «Jeg synes jeg hørte dig inde i butikken isted – du har da ikke gaatt ind – i *det* kostume?» sa hun misbilligende.

«Du kan da skjønne, jeg kastet over mig frakken,» han reiste sig og stod, saa hun kunde faa trukket underbuksen ned over baken hans. «Det var jo bare gode bekjendte jo –» han satte sig igjen, og hun krænget forsigtig buksen videre nedover forbindingerne; han hadde faatt nogen hudavskrapninger [104] paa benene. «Du kan da begripe, de var jo saa opsatt paa at faa vite hvordan det gik til. Og *jeg* har sandelig ingenting at skjule, jeg har absolut ikke *spor* av skyld i at han kjørte paa os –.»

Med den ene haanden ærbart lagt over sit fang sat han og betragtet interessert de blodunderløpne flekkerne paa sine brede hvite laar. «Har du sett cykkelen min – neimen den maa du gaa ut og se paa – smadret fuldstændig –.»

Knælende trak Ida Elisabeth den blaarandede pyjamasbuksen opover hans ben – han reiste sig og stod, saa hun kunde faa bundet den om livet paa ham, mens han fortalte, hvordan lastebilen fra sagbruket var kommet med mindst otti kilometers speed og hadde skaaret ut i svingen, og idet Ola skulde forsøke at faa den op igjen ind paa midten av veien hadde den streifet cykkelen, og idet de fór utover veikanten var de blit ramt av nogen plankeender. «Ja det var et under at det gik som det gik, sier jeg – men han Ola Langhus skal nu miste kjørererkortet for dette, det skal nok jeg være mand for. – Et held i uheldet var det sandelig at denne doktoren var paa pletten akkurat i det samme – det er nok rent paa slutten nu med Anna Mokhus, det var der de hadde været – hun er ordentlig kjæk du, fruén hans – nydelig dame maa jeg si –»

De hadde snauklippet Frithjof paa den ene siden av skolten, og utover kanterne av forbindingen strittet de gule haartottene – han saa saa komisk ut. Ida Elisabeth fik pyjamasjakken paa ham, hentet en rull bendler og knyttet den sammen over den opbundne armen. «Saa –. Pusse tænder kan du vel selv? Hvad vil du ha – the? Melk? Og etpar aspirin-tabletter til faar du vel ta. – Stakkar, du kommer nok til at bli ordentlig lemster imorgen – du maa vel holde sengen en tre-fire dager mindst tænker jeg –» «Etpar speilegg – hvis du har – vilde jeg nok [105] gjerne ha,» ropte han efter hende, idet hun gik ut paa kjøkkenet.

Paa en maate hadde det irritert hende, mens hun stelte den store kjøttfulde og hvite mandskroppen som det skulde været en unge. Men samtidig var der noget beroligende ved det – det var som det ikke *kunde* være saa alvorlig, naar Frithjof var saa komisk. Angsten for Sølvi kom likesom paa avstand, naar hun ikke kunde la være baade at ærgre sig og more sig over Frithjof.

Theen og smørbrødene kunde han ekspedere selv, men hun maatte jo gi ham speileggene. Og han forklarte og forklarte imens, og ovenpaa hos Esbjørnsens hørte hun Karlemand springe over gulvet. Det *kunde* ikke være saa farlig med Sølvi.

Hun dyttet tepperne godt ned omkring Frithjof og slukket hos ham, før hun gik og satte sig inde hos Sølvi. Han sov som en sten da det blev pikket paa ruten og Ida Elisabeth gik for at lukke op for doktorfruen.

*

Først om kvelden den femte dagen gik det op for Ida Elisabeth at der var fare paa færde.

Hun var blit vant til den nye tilstand i huset; det var som den hadde varet en evighet alt. – Sølvi ynket sig noksaa meget, feberen gik op og ned, og det var ikke mulig at skjønne, om hun var klar, naar hun var vaaken. Indimellem sa hun noget, men det var ikke godt at forstaa det, de to fortænderne var ute og hun var saa hoven i munden ogsaa. «Det er ikke værddt De forsøker at snakke til hende,» sa doktorfruen en kveld, men hun lot til at synes, alting gik regelret. Hun hadde forbudt besøk hos Frithjof inde i stuen, saa han maatte nøie sig med at konversere hende og Olise Langeland i høilydt hvisketone, naar de hadde tid til at stanse ved sengen hans.

Olise ekspederte i butikken og hjalp Ida Elisabeth med husstellet, tok uopfordret og vasket alt det [106] blodige og nedsølte tøiet efter katastrofen. Hun var et litet halvgammelt, halvkonditionert menneske; Ida Elisabeth hadde altid syntes at det var saa velgjørende at ha hende omkring sig. Hun var sig neppe bevisst at det var Olises tystlatenhet endda mere end hendes dygtighet som gjorde det. Vilde nogen slaa av en passiar med Olise Langeland, fik de greie det meste av snakken selv – det var storartet i denne tiden da alle som kom indom forretningen skulde spørre –.

Ida Elisabeth lærte sig til at ta bort stiklaken og liste nye tørre ind under barnet næsten uten at uroe det i den utstrakte stilling, lægge haandklær tilrette under haken paa Sølvi, saa hun ikke skulde bli vaat av det som randt ut, naar moren gav hende febermikstur og saftsuppe theskevis. Naar hun vasket det brukte tøiet ute i skuten og hængte det paa klæssnorerne i gaarden, snakket hun med Karlemand; naar hun lavet istand brettet til Frithjof skar hun nogen skiver med syltetøi paa til gutten, og han sat paa dørterskelen i kjøkkenet og spiste og fortalte – han likte sig aapenbart oppe hos Esbjørnsens. En dag tok hun ham paa armen og bar ham ind, han skulde faa si goddag til Sølvi. Men han lot til at bli forskrækket over det røde ansigtet og den tykke truten til søsteren, og Sølvi viste ikke tegn til at interessere sig for broren. Bakefter snakket Karlemand rigtignok en masse om Sølvi som var syk.

Frithjof var blit kjørt til og fra forhøret i doktorbilen, men maatte gaa tilsengs igjen, straks han kom hjem; han hadde hodepine og var noksaa lemster endda. Men han var svært oprømt efter turen, rapporterte alt som var blit sagt og hvad han selv hadde sagt, og nogen notiser om sammenstøtet som hadde staatt i lokalpressen klippet han ut og forvarte dem i lommeboken sin. «Men den gamle Essexen du – jamen synes jeg gjerne at Sommervold kunde koste sig en ny bil nu – han har da ved Gud raad til det –»

[107] Det irriterte alltid Ida Elisabeth naar folk snakket om at doktor Sommervold, pyt, han maatte da ha raad til hvadsomhelst. Han hadde datteren og hendes familie; Ragna Sommervold var blit gift med en tysk marineofficer – det var i de gode gamle dagene før verdenskrigen, da det alltid kom tyske krigsskiber i fjorden om sommeren. Under krigen var Hans von Dettingen blit invalid, og de hadde mistet alle pengene sine, og der var to sønner som skulde ha utdannelse. Enken efter sin søn maatte han ogsaa hjelpe – og ellers saa var det alltid doktoren som maatte holde for naar nogen eller noget skulde holdes oven vande. Frithjofs forældre blandt andet hadde vist ikke faatt saa faa

haandsrækninger mellem aar og dag.

Derfor blev hun ogsaa ærgerlig den dagen da svigermoren var her. Fru Braatø var kommet utover med dampbaaten; hjem skulde hun faa kjøre med doktoren, oplyste hun, naar han saa utover ikveld. Dermed begyndte hun at klage over doktor Sommervold som nu igjen var i Tyskland, ikke for det, hun trodde saamen saa gjerne at doktor Grønvold var *rigtig* flink, og fruens hans var *sikkert* et udmerket menneske, selv om hun virket saan litt moderne, men det *var* nu leit at doktor Sommervold altid skulde træffe til at være i utlandet, naar det *vilde* ha været mest beroligende at ha *ham* –.

Ida Elisabeth hadde maattet servere kaffen for sin svigermor paa kjøkkenet; de sat med døren aapen ind til soveværelset, hvor Sølvi laa for nedrullede gardiner og pustet lydelig og ynket sig litt i feberdøsen.

«Men synes du ikke ogsaa, det blir bedst at vi sender Else utover imorgen?» spurte Borghild Braatø, «det er da netop nu at du kunde trænge hende –»

«Trænge!» Ida Elisabeth svarte heftig. «Herregud, svigermor – du kan nu da vel ikke for alvor indbilde dig at der er nogen hjelp i Else. – Og saa [108] længe jeg har to unger liggende syke, vil jeg ialfald være fri for at gjæte den jenta ogsaa.»

Men hun angret i det samme, da hun saa svigermorens uttryk. Som et barn der blunker med øinene idet det faar en ørefik – bare at dette var for noget som ramte dypere end slag. Herregud – visste hun i virkeligheten godt hvordan andre mennesker saa paa de barna hendes som hun elsket og dyrket og kjytet av og hadde tusen undskyldninger for altid –?

*

Den femte dagen om formiddagen sat Ida Elisabeth hos Sølvi. De nedfældte rullegardinerne var gjennemlyst av sol, og det flimret paa dem av skygger som rørte sig i vinden utenfor; brusset fra fjorden lød saa sterkt op idag – det var straalende veir ute. Sølvi rørte ørlitet gran paa hodet; de stive øinene hendes syntes baade matte og blanke paa en gang, og der var et rart, angst uttryk i dem – det er kanskje det urolige lyset hun er rædd for, tænkte moren.

«Det er mamma, Sølvi – mamma sitter her hos dig.» Hun forsøkte at smile rigtig ordentlig. «Du er ikke rædd vel, naar mamma er her?»

«Mamma –» lespet Sølvi.

Gjennemilet av glæde tok Ida Elisabeth den lille klamme haanden i sin: «Du har ikke saa vondt nu længer, har du vel det, Sølvi?» Hun hadde git hende medicinen for en stund siden; den var smertestillende.

«Jo!» Det kom saa ynkelig, et svakt klageskrik, som om barnets taalmodighet var blit slitt paa for længe.

«Men hvor har du mest vondt nu da, gullet mit? – Kan du ikke si mamma *hvor* det gjør mest vondt nu?» Sølvi svarte ingenting. «Er det i benet? Hodet kanskje? Skal mamma lægge en saan deilig kold klut paa panden din igjen?» Hun fik ikke svar paa det heller, men hun gik ut paa kjøkkenet [109] og gjorde istand kompressen. I det samme fik hun en idé; hun stak ind i stuen.

Frithjof laa fredelig og læste; han hadde en hel haug magasiner og ukeblad paa gulvet foran sengen. Ida Elisabeth gik bort til hylden og tok den lille ibenholtselefanten som hendes far hadde hatt med til hende fra Ceylon engang.

Hun la kompressen paa panden til Sølvi, strøk varsomt over barnets hete kind. Saa viste hun frem elefanten:

«Ser du hvem som kommer og vil hilse paa dig?» Sølvi viste ikke tegn til interesse. «Illifanten, Sølvi! Du skal *faa* den, ungen min – hører du, Sølvi, nu har mamma *git* dig den, nu er det *du* som eier den. Naar du blir frisk igjen, saa er den *din*, og da kan du leke med den *naar* du vil –»

Men Sølvi reagerte fremdeles ikke. Ida Elisabeth stillet elefanten paa natbordet mellom alle flaskerne og alt det andet sykepleiestellet – den virket rent opmuntrende der, syntes hun, med den glatte blanksorte skrotten sin, de hvite støttænder og smaa glinsende perlemorsøine.

*

«Har hun vist nogen interesse for leker og saant idag?» spurte lægen, da han kom om kvelden.

«Ikke endda. – Hun har været svært urolig i eftermiddag – og saa har jeg ikke kunnet faa i hende noget, det gaar i næsen paa hende, og saa var det som hun skulde kaste op. Stakkar, det gjorde vist frygtelig vondt –»

Han undersøkte Sølvi svært længe og bad ogsaa om at faa se de stiklaken som Ida Elisabeth hadde tatt væk under hende idag. Han og fruén vekslet nogen ord som hun ikke forstod – Ida Elisabeth saa paa deres ansigter, og saa var det som det pludselig sank ind i hende, knivskarpt – det kunde! Gaa saan som hun like til nu aldrig et øieblik hadde trodd. – Hendes blik faldt paa den lille elefanten, [110] og med ett hadde den faatt et rædselsfuldt truende uttryk; de smaa perlemorsøinene i den svarte figuren stirret ondt.

«Det er bedst du blir her indtil videre, Gerda,» sa doktoren til sin kone.

Ida Elisabeth ventet med at spørre til han var gaatt – likesom svaret skulde gi mere haab naar det kom fra den unge frue. Der var noget rolig, litt kjølig over hendes væsen, men i den maaten hun gjorde arbeidet paa laa der enslags energisk medmenneskelig deltagelse.

«Jo De vet vi faar haabe det bedste. Men det er ikke mulig endda at konstatere omfanget av de – indre læsioner som hun har lidt.» Hun snakket som der var meget hun ikke hadde lyst til at si.

Tilslut fik hun da overtalt Ida Elisabeth til at lægge sig nedpaa litt, og saa utsveltet for søvn var moren, saa hun dovnnet bort næsten med det samme.

Hun vaagnet av en lyd – efter nogen øiebliske oppfattet hun at det var den lille jernsengen som rystet. Sølvi klaget sig med rare raa ulyd. Ida Elisabeth skvatt op – fru Grønvold stod bøiet over barnet, men da moren stod ved siden av hende, faldt Sølvi likesom aldeles sammen – hun var frygtelig forandret paa en eller anden maate.

Fru Grønvold stod litt – saa rev hun av sig det hvite forklædet sit: «Jeg springer bort paa centralen – jeg tør ikke gi hende noget uten jeg faar spurt min mand –» Hun stak ut.

Ida Elisabeth hørte kjøkkendøren bli lukket igjen sagte. Saa var der ikke en lyd i huset uten denne

fluen som svirret indi skjermen paa natbordslampen og klask klingende mot lyspæren. Men ute mól fjorden, og vinden strømmet og grener gnislet mot ruten. Klokken var litt over tre, da hun saa paa den.

Hun sat bøiet over Sølvi, stirrende og lyttende efter barnets pust. Igjen gik der nogen rykninger gjennom den lille ^[111]skrotten, under øienlokkene som var blit saa tynde rullet og rullet det – det blev stille, men om litt kom rykningerne igjen, svakere, og barnet sank endda mere sammen. Og om endda litt – hun visste ikke hvordan hun visste det, hun *saa* det, men der var ingenting som hun kunde se med øinene. Det var som hun hadde oplevet dette før, naar hun fødte – i det samme barnet kom ut av hende og en bølge fra et usynlig og endeløst hav skyllet over hende, slet over nogetting, men naar bølgen gled tilbake igjen, laa det rykkende, hvæsende lille livet hos hende, som de to var slængt op paa en strand. – Den samme bølgen fra den usynlige evighet gik over dem nu igjen – og det var som den vilde, slitende ve hun hadde kjendt i legemet dengang, var bare et grovt billede av det som nu slet hende tvers over. Bølgen gled tilbake igjen, men nu hadde den tatt med sig Sølvi tilbake – det var ikke Sølvi det som laa igjen i sengen.

Fremstupt over sengen blev Ida Elisabeth ved at presse sit bryst haardt ind imot kanten, som om smerten ved det dulmet. Saa gik det i døren – fru Grønvold kom frem i lyset, med vand drivende av oljehyren. Hun rev den av sig paa veien frem til sengen. Der stod hun, Ida Elisabeth saa op paa hende, de saa paa hverandre. Da doktorfruen bøiet sig over barnet, rettet moren sig og blev sittende opret, strøk haaret sit tilbake fra ansigtet – og da den anden saa op og deres øine igjen møttes, fortrak Ida Elisabeth ansigtet. Hun begyndte at graate, først en lav og kvalfuld klage, men saa kom taarerne, og hun hulket ordentlig – men sagte, som det var nogen hun ikke vilde forstyrre.

Engang kom den anden bort til hende: «Fru Braatø –.» Hun tok op Ida Elisabeths ene haand, stod og holdt den: «Fru Braatø –.»

Med ett gik døren til stuen op og der stod Frithjof i randet pyjamas, med det tottete halvklipte ^[112]hodet, smaaøiet av søvn. Da han fik se de to, styrtet han frem, og saa brast han i høi, skjærende graat: «Sølvi, aa Sølvi aa Sølvi da –»

Han faldt ned paa sengekanten ved siden av sin hustru: «aa – aa – aa –.» Ida Elisabeth rakte den andre haanden sin bakut til ham. «Hysch Frithjof, du maa ikke skrike saa høit,» bad hun, som det var nogen i rummet endda som ikke maatte vækkes.

6.

Frithjof var aldeles uskyldig i ulykken – hun visste det. Men i den tiden som fulgte etter Sølvis død tenkte Ida Elisabeth sommetider: det ender med at jeg kommer til at hate ham –.

Han snakket og snakket om det til alle som bare vilde høre paa ham. Det var sandt at han hadde virkelig været svært glad i Sølvi. Naar han næsten ikke hadde spurt efter hende de dagene da han selv laa tilsengs, var det vel fordi det ikke hadde faldt ham ind at der kunde være fare paa færde. Men han blev ialfald rent fortvilet da hun var død. Men det var næsten som han hadde en erstatning for tapet av barnet, ved det at han nu hadde saan masse at fortælle – om ulykken og om hvor søt og pussig hun hadde været, rigtig pappas lille kamerat, og om hendes dødsleie og hvad doktoren hadde sagt og om forhørene og begravelsen og hvad som hadde staatt i bladene. Ustanselig traf han paa nogen som ikke hadde hørt det før – ombord i baatene, paa bryggen, nede paa handelsforeningen. Naar han kom hjem gjentok han for Ida Elisabeth hvad han hadde sagt og hvad den og den hadde sagt. Historien forandret sig for hver gang han fortalte den. Først hadde han sagt at han husket absolut ingenting fra det øieblik av da lastebilen ramte cykkelen og til ^[113] han selv blev hjulpet ind i doktorens bil. Men efterhaanden kom han til at huske mere og mere. «Sølvi» hadde han tænkt, han hadde været rædd for at de skulde faa bordlasten over sig, og han hadde kastet sig frem for at beskytte barnet med sit eget legeme. Ida Elisabeth visste nok at han selv trodde alt han sa. Det var den første virkelige sorg som Frithjof hadde hatt, og han var vældig opspilt av den.

Hun var bare ikke saan selv. Helst vilde hun aldrig mere faatt høre et ord om det. Efter de første døgnene hadde hun næsten ikke graatt. Hun kjendte det som hun var breddfull av graat indvendig, og rent instinktivt presset hun læberne sammen og knuste taarerne naar de vilde frem, som om hun var rædd for at sorgen skulde rende over. Men hun tænkte og tænkte paa det døde barnet, sovnet ind i tanken paa det, og naar hun vaagnet følte hun det som den samme tanken hadde spundet videre i hende mens hun sov. Hun husket paa det som Sølvi hadde sagt her i sommer om de smaa perlerne som fløi op og ned indi hende. Da den lille kroppen var blit stiv i døden hadde hun tænkt, det var som et flyvende, flytende stoff hadde størknet til tungt metal i den og sendte sin isnende kulde ut i hold og hud. Og saa maatte hun tænke paa de to smaa utslaatte melketænderne som hun hadde kastet ind i ovnen: «mus, mus, her faar du en guld tand, gi Sølvi en bentand!» Barnet hadde været ved bevissthet da, og Ida Elisabeth hadde haabet, hun skulde kanskje faatt Sølvi til at smile.

Men sommetider kom den samme følelsen over hende som hun hadde hatt i kirken. Hun hørte ikke det som pastor Sønedeled sa, og hun var vist den eneste som ikke graat, men hun kjæmpet mot en forfærdelig lyst til at skrike himmelhøit, rive sine klær istykker, rive haaret av sit hode og kløre sig i ansigtet saa blodet silte –. Saan hadde hendes far sett at folk bar sig ved likfærd ett eller andet sted i de ^[114] varme lande – hun syntes at hun kunde gjerne forbande, fordi det ikke gik an at gjøre slik her og døive den forfærdelige fortvilelsen med legemlig pine.

Kallemand hadde næsten ikke snakket om søsteren efterat hun var død. Ida Elisabeth hadde indtryk av at han ikke engang hørte efter, naar Frithjof talte om hende. Han hadde det forresten med at holde sig unda faren – det var som han ikke likte at Frithjof braaket saa meget. Han var stille selv, og foruten hende var det især Olise og Esbjørnsens som han lot til at like sig i lag med – Esbjørnsens var ogsaa saanne rolige mennesker.

Men en formiddag var hun og gutten alene i butikken. Ute føk store klisne snefiller og Karlemand stod borte ved døren og forsøkte at tittle ut mellom hakesmekkerne og reklamekortene som hang bakom glasrutene. Ida Elisabeth sat og var optatt av at tælle paa et stort korsstingsbroderi som hun hadde lovet at levere paaabegyndt næste dag. Det var forresten saa pent i farverne – underbevisst sanset hun at det var velgjørende at arbeide paa det.

«Mamma,» sa Karlemand borte fra døren, «er det ikke leit for os at Sølvi er død. Nu har vi ingen som kan leke med os mere.»

«Vi faar prøve at leke sammen saa godt vi kan du og jeg da.»

«Jamen mamma vi kan ikke leke vi. Bare Sølvi kunde leke.»

«Jo-o da.» Hun forsøkte at smile. «Kjeder du dig stakkar –! Se her –» Hun fandt et papir som hadde ligget til fór indi en pappæske. «Og saa blyant – saa kan du tegne. Du kan faa sitte her hos mig, der kommer vist ingen indom i dette veiret.»

Gutten tok imot, han saa rigtig fornøiet ut og krabbet op paa den stolen som hun satte frem til ham. «Men vi kan ikke *leke* vi, vet du!»

«Jovist. Det er da morro at tegne, Carl –.»

«Jadda. Men det er ikke at leke –.»

[115] En ukes tid før jul saa doktor Sommervold indom til hende en formiddag. Ida Elisabeth hadde ikke engang hørt at han var kommet hjem; hun visste at de hadde forsøkt en ny operation paa hans svigersøn og at doktoren vilde bli dernede til det viste sig om den resulterte i noget. Saa hun skyndte sig at spørre, før han fik spurt til hende, hvordan det stod til hos Ragna.

«Jo. Joda, litt mere bevægelig ser det da ut til at Hans blir ialfald. End du –?» sa han sagte, idet hun fulgte ham ind i stuen.

«Jo. Tak. – Har du tid til at sitte en stund?»

«Jeg hadde tænkt det – hvis ikke jeg hefter dig bort. Ciss Oxley skulde hente mig her – hun kjører for mig idag, vi har været paa gamlehjemmet. Saa skulde hun skysse Sjur op til Mokhus, han har faatt lov til at besøke datteren nogen dager.»

«Naa, er hun hjemme igjen.» Ida Elisabeth var ikke noget begeistret ved utsigten til at faa fremmede.

«Hun skal være hos mig foreløbig – til søster Laurentse blir frisk igjen. Hun er rigtig flink. Du vet hun har lært sykepleie.»

«Naa –» sa Ida Elisabeth uinteressert.

«Det er svært megen daarligdom blandt folk i vinter.» Doktoren sat litt. «Jeg vet ikke om du har hørt,» sa han litt nølende, «om Lille-Merete –?»

«Nei – det vil si, de nævnte at hun har været svært meget forkjølet ihøst. Hun var vist ikke med paa kirkegaarden heller saavidt jeg husker.»

«Ja det er tbc det. Jeg vilde si dig det, fordi jeg hører at dere skal være paa Vettehaugen i julen. Saa du kan være litt forsiktig med barna – med Kallemand,» rettet han og gav sig til at snakke videre i en fart: «du vet, naar det blir tatt saa tidlig skulde det jo være godt haab – hun faar plass paa sanatoriet i februar –.»

«Stakkars de gamle da – de er vel rent utav-sig for dette?»

[116] «Aa du vet, Jens og Borghild er jo optimister av naturen da. Ja de visste det allerede før begravelsen. Grønvold undersøkte hende. Saa naar de ikke har nævnt det til dig – jeg tænkte, det er like godt at du vet det. Du behøver jo ikke at la dig merke med det.»

Ida Elisabeth drog munden til etslags smil.

«Jaja, jeg vil nu si dig, Ida, jeg var der til aftens igaar. Det er ikke bare det at de forsøker, som en saan rent spontan reaktion, at skjule at de har faatt smitte ind i huset. De er litt rædde for dig ogsaa. Du har skræmt dem med den maaten du tar dette paa. De synes jo det er rent uhyggelig – at du er saa utilgjængelig.»

«Naa.» Ida Elisabeth sat litt. «Det er vel derfor da at svigermor har latt mig ifred helt siden –. For det har hun nemlig.»

Doktor Sommervold nikket: «For dem er det jo rent ufattelig – abnormt rent – at du ikke lægger for dagen nogen trang til at søke trøst og saa videre. Ja, alt det der kjender du til like godt som jeg,» sa han litt utaalmodig. «Og allikevel, Idamor, de er saa glad i dig. Det er sandt, mor – de *er* det! Ubevisst – eller bevisst, jeg skal ikke kunne si det – vet de at du er en støtte for dem alle.» Han smilte et skakt litet smil. «Du er ett av de faste punkter i deres tilværelse. Derfor elsker de dig – og er saa bekymret for dig nu!»

Ida Elisabeth sat og saa ned og svarte ikke.

«Jajaja. Nei det er sgu ikke greit nei, naar mennesker skal være forsyn for mennesker. Livet maa ha tatt sig adskillig mindre haabløst ut for folk i gamle dager, som trodde at forsynet sat høit oppe over hele skitten – hadde overblik over sammenhængen mellem alle menneskeskjæbnerne og indblik i alt saant som vi mennesker aldrig kan ha indblik i.»

«Du mener, Herren kjendte sine, – svigermor [117] sier at han gjør det, og det skal Gud vite at ikke vi gjør!» Hun lo litt. «De tror da for den saks skyld paa forsynet ogsaa der i gaarden. Og vet de at de har hatt nogen nytte av mig, saa synes de vel at det er forsynet det og – jeg er bare et redskap i forsynets haand.»

«Men du tror det ikke.»

«Nei det vet Gud!» Ida Elisabeth smilte besk. «Jeg vet ikke hvorfor jeg skulde tro saa ilde om forsynet. For det vilde isaafald ha været noksaa væmmelig mot mig.»

«Netop.» Doktoren nikket. «Hvis du hadde trodd som Ciss Oxley for eksempel, saa vilde du vel ha fundet dig noksaa taalmodig kanske i den rollen du hadde faatt dig utlevert – som viceforsyn for nogen mennesker som er noksaa hjelpeløse. Fordi du skulde forutsætte at alle mennesker har en mystisk værdi foruten den de har eller mangler som medlemmer av samfundet. Nu lar vi være at ta konsekvenserne av at vi ikke tror paa det længer ved at si, *noget* godt er der da i alle mennesker. Og

det er der vel – men naar det gode er saa litet i forhold til alt det andet de bestaar av – dumheten og egoismen og latheten. Er det mening i da, hvis en skal regne ganske realistisk, at et saapas dygtig menneske som du skal slite dig ut for udygtige – for en ren moron for eksempel. Burde man ikke se paa det gode i menneskene da som man ser paa en malmforekomst for eksempel – spørre om den er saapas rik saa det lønner sig at ta op driften? Hvis en har git paa baaten disse religiøse forestillingerne om at en menneskesjæl er av uendelig værdi – selv om det er en aldrig saa liten og mager og nøisom sjæl i en stor og graadig skrott?»

«Uf nei.» Ida Elisabeth drog paa skuldrene, trætt. «Du vet da det gaar ikke an at spørre slik.» «Ikke for dig og mig nei. Vi kan ikke frigjøre os for den gamle vurderingen av menneskeliv, selv ^[118] om vi ikke tror paa de dogmerne som den forutsætter. Men om en eller to generationer – tror du at de menneskene som er fuldt arbeidsdygtige vil være villige da og til at holde liv i alle som ikke kan præstere valuta for en brøkdell av det som det koster at holde en menneskecrop vedlike? Ja for om godt og ondt vil vel de og mene anderledes end vi gjør.»

«Dem om det.» Ida Elisabeth slog med nakken. «Vi ialfald kan ikke se paa at folk drukner for de ikke kan svømme og være like glade allikevel.»

«Nei. Men der har altid været de som kunde det. – Der er vist bilen min. – Og apropos biler: det later til at det er ialfald blit ganske mange efterhvert som kan kjøre over et andet menneske og fortsætte uten at stanse og se efter det!»

Ciss Oxley kom ind, rød i de runde kinderne av vinterluften. Litt genert hilste hun paa fru Braatø og sa jotak, kaffe nu skulde nok smake deilig. Hvis fru Braatø vilde undskylde – hun rettet frem den ene foten i en høiskaftet beksømsstøvle som var forfærdelig sølet. Men det hadde ikke været mulig at komme frem med bilen længer end til den øverste av Mokhusgaardene. Joda, hun hadde da faatt avlevert Sjur, stakkar han var jo bare som en skjæreving nu da. Saa det gik fint, arm i arm hadde de trabelert opover – datteren hadde været saa glad for at faa ham hjem saa –.

«Ja der ser du, Ida, det som vi snakket om; naar mennesker skal være forsyn for mennesker. Jeg er ikke nogen ubetinget tilhænger av gamle hjem – naar det er gamle folk som foretrækker at slite vondt og være frie mennesker, saa er det jævlig at spørre dem inde mot deres vilje, medmindre det er rent uforsvarlig at la dem faa sin vilje og være uten pleie. Og søster Klara mener det godt stakkar, men jeg kan ikke høre paa hende i fem minutter uten jeg faar lyst til at kloroformere hende – slik hun ^[119] skravler! Men denne Sjuren, med gammelmandseksem og gikt – og datteren som neppe undte ham maten i munden og ikke engang forsøkte at skjule hvor inderlig hun ventet paa at han skulde pigge av – luset og underernært var han –.»

«Hun var svært glad for at faa ham hjem nu,» sa Ciss.

«For etpar dager ja.»

«Hun vilde endelig at han skulde bli hjemme til over nytaarshelgen, jeg skulde hilse og si at du maatte faa ordnet det.»

«Hm, ja folk er rare.»

«Nei er det saa rart da igrunden? At Sjur vantrives ved at gaa i et murhus mellem limfarvede vægger hvor ingen av de som han er sammen med har kjendt ham den tiden da han endda var fuldtaka

kar. Brite kan føise ham unda saa meget hun vil og la ham merke at han er bare en avfædig gammel krok – hun vet nu hvem han har været lel, og han vet at hun vet det, og hver stein og hver tue og hver flis i væggene deroppe er han kjendt med fra den tiden han stod i arbeidet der. Og selv om hun ikke er snil, saa er det da slegten – og han er glad i Brite og ungerne hendes. Nei jeg synes det maa være fælt jeg – naar en er blit for gammel til at indstifte sig nye vaner og nye bekjendtskaper, saa at bli satt ind paa et hus fuldt av bare gamle kaller og gamle kjerringer. Hvorfor kan ikke kommunen heller hjelpe dem saa de kan faa bli i hjemmene sine –?»

«Økonomien da, Ciss!»

«Pøh! Det har vel kostet saa meget at bygge dette gamlehjemmet saa de kunde latt de gamle faa bli i hjemmene sine og ha det bedre end de har hatt det nogen gang før i sine dager, mange av dem – for det som gamlehjemmet kostet. Og rent for ingenting kan det nu vel heller ikke drives –.»

«Det blev bygget i den gode tiden, Ciss, og de [120] som stelte med det kaldte det gamlehjemssaken. Og folk som faar styre med saker her i landet er saare sjelden av den arten som skjønner, der findes virkelig mennesker som er villige til at undvære *meget* – selv leilighet til at sladre og snuse i andre folks privatliv – bare for at faa beholde retten til at lukke sin egen dør for dem de ikke vil ha indpaa sig. Det som nu for tiden kaldes førerpersonligheter er gjerne slike som ikke trives uten de kjender massen omkring sig paa alle sider. Og selv har massementaliteten i potensert grad, saa de ikke gjør sig umulige som førere. Men alltid har in mente, det er vanskelig at faa en folkemasse til at tro paa ubehagelige sandheter, men det er platterdings umulig at faa den fra at tro paa smiger og behagelige løgner.»

«Det er temmelig vanskelig at faa folk fra det, selv om man tar dem en for en og,» sa Ciss Oxley. «Ingen av os liker ubehagelige sandheter, og vi lar os smigre allesammen – det er ikke anden forskjjel end at nogen kan ta smiger bar, og andre maa ha den vispet op med litt sandhet, som levertran i ølskum, for at kunne svelge den.»

«Ikke desto mindre er der en eneste ting at si til fordel for fødselsaristokrati. Det gjør det mulig for mand at faa magt, uten at maatte snakke dem efter munden, hvis ve og vel han har ansvar for.»

«Og det værste,» sa Ciss iltert «er at i et aristokrati faar en mand magt over menneskers ve og vel, enten han føler noget ansvar for dem eller ikke.»

Doktoren lo litt:

«Det gjælder alle systemer – aristokrati og demokrati og kapitalisme og statskapitalisme – de egenskaper som gjør at en mand faar magt og de evner som gjør at han føler ansvar hører ikke nødvendig sammen, de utelukker ikke nødvendigvis hverandre heller. Han kan ha begge deler eller han kan ha en av delene. Det har for den saks skyld ikke været [121] anderledes i hierarkierne, hvad Ciss? Men det værste ved alt demokrati er, at der faar man disse lederne som ikke vet hvad er hvad – de forsøker ikke engang at gjøre sig selv rede for, naar de tænker paa folkets vel og naar paa folkets velvilje. – Vi hadde en institution her i Norge i sagatiden som kaldes for skyldtrældom. Naar en mand hadde gjort mere gjeld end han klarte at betale, kunde han gi sine barn til kreditor, og saa fik de gjøre trællearbeid, til de hadde præstert dækning for det som faren hadde tatt paa borg. Jeg tror ikke barna faar høre om dette forholdet, skyldtrældom, paa skolerne nu. Men de kommer til at faa erfare det.»

Ida Elisabeth nikket: «De faar det ikke morsomt, de som kommer efter os.»

«Nei. Og det er da det blir spørsmål om det vi snakket om for litt siden. Vil de som kommer etter os finde sig i at bære alle de byrder som *vi* endda føler os forpligtet til at ta paa nakken. Hjelp alt som hverken kan eller vil være selvhjulpent. Finde sig i at alle gamle skal leve til de selvdør og tilmed gjøre hvad de kan for at forhale slutten for dem? Især naar de unge vet, at de gamle har tillatt sig at bestemme, *at* de skulde komme til verden, og *naar* de skulde komme, og hvor mange der skulde sættes ind i verden til at overta byrderne, naar de selv ikke kan orke at bære længer.»

Ida Elisabeth blev rød: «Vil det si at du aldeles har forandret mening nu, doktor Sommervold?»

«Nei jeg har ikke det. Jeg kan fremdeles ikke være enig med Ciss her som mener at folk skal enten gifte sig og ta imot alle de unger som Vorherre vil gi dem, eller gaa i kloster. Men jeg indrømmer at vi som er av en anden mening bør vist kultivere den fornemme moral som de gamle sigøinere efter sigende skal ha praktisert – forsvinde godvillig, naar vi begynder at bli besværlige for vore efterkommere. Ellers risikerer vi kanskje at vor situation ^[122] blir for pinlig. Naar det rigtig gaar op for avkommet, at forældrene har emancipert sig fra den der gamle religiøse undergiveness i slegtslivet – jeg mener ikke bare under den kristne religiøsitet, men under frugtbarhetsreligioner og stammereligioner og skjæbnetro og hvad det har været altsammen. Det er naturligvis noget helt nyt at mennesker skal vokse op og vite, livet skylder de en avgjørelse som ens forældre har truffet, ubundet av hensyn til en høiere magt som de maatte bøie sig for. Saa vi faar vel forberede os paa at ta det med anstand, om ættestupen blir moderne igjen i en eller anden form.»

«Uf som du snakker!» sa Ida Elisabeth.

Ciss Oxley sa alvorlig:

«Men jeg har hørt andre som snakker saan – unge som sier, hvorfor kunde ikke vore forældre skaffet sig en bikkje eller en bil eller fotografiapparater, naar de syntes, de maatte ha noget som kunde gi deres liv indhold. Skal vi svi i seksti eller sytti aar fordi de fik den idé at det maatte være saa deilig at ha et litet barn, og kanskje endda paa toppen led av den indbildning at de var skikket til at opdra det og selv var værdifulde mennesker – og gjerne kan ha været det ogsaa efter den tids noteringer. De har været glade i os, naturligvis, vi blev anskaffet fordi de vilde unde sig den glæden at ha barn – og naar de er færdige med at ha glæden av os, skal vi finde os tilrette med verden saan som de har indrettet den – se hvad vi kan utrette ut av forutsætninger som de har skapt, det hjelper ikke om vi synes de er aldrig saa umulige og disgusting. Frivillig farskap og frivillig morskap er altsaa blit praktiserlig – men hvad skal man gjøre for at forebygge ufrivillig barndom? – Ja saan har jeg hørt mange ræsonnere, og det er da ialfald konsekvent. Og det er vel akkurat deri synden ligger – at starte mennesker og sætte dem ind paa en skinnegang som maa ende ved ættestupen, hvis de kjører helt til enden.»

^[123] «Jaja Ciss,» sa doktoren. «Hvis man altsaa synes at ættestupen er en saan forfærdelighet.»

«Jeg synes det, kan du vite. Men hvis jeg hørte til *din* konfession,» sa hun trodsig, «saa vilde jeg vel ogsaa synes det var bare sentimentalt at ha nogen fordom mot den. Bare et nyt eksempel paa at folk forkaster de krav, en religion stiller til dem, længe før de gir avkald paa den trøst som den byr dem.»

«Jeg synes du er nok saa kynisk, jenta mi – ialfald til at være opdraget i et engelsk kloster.»

«Jeg vet ikke det. Mother Anselma lærte os ialfald at alle religioner er livssyn – jo mere fuldkomne de er, jo mere konsekvent bestemmer de ens begreper om alle fænomener som tropper op. Din tro er

ikke min tro – men derfor kan jeg vel skjønne det, naar dine coreligionister trækker slutninger ut fra det som de har lært i barnelærdommen sin?»

«End du, Ida Elisabeth?» spurte doktoren.

«Jeg?» Hun blaaste. «Jeg innskranke mig til at gjøre det som jeg maa og føle det som jeg ikke kan la være at føle. Det er kanskje derfor at frøken Oxleys gud straffer mig. Barna, sa du isted, doktor Sommervold. Ja tænk, jeg har ogsaa saa vondt for at vænne mig til det – at jeg ikke længer kan snakke om mine barn i flertal. Her i sommer tænkte jeg mange ganger, tre barn, nei det maa da Gud vite, hvordan skal jeg klare at sørge for tre barn. Saa blev der jo en raad med det da. Tror De at det var for at hjelpe mig, Ciss, eller at det var en straf?»

Ciss blev svært rød:

«Hvis vi trodde at ulykker var straf altid, kunde vi jo ikke holde fester fordi en apostel var blit halshugget eller nogen unge koner tatt fra barna sine og kastet for vilde dyr – eller nogen missionærer korsfæstet eller stekt ved marterpælen og alt de hadde utrettet i hele sit liv utslettet med ild og mord.»

«Der har vi Frithjof.» Ida Elisabeth fór op. «Saa [124] faar du høre hele historien om ulykken, doktor Sommervold. Men da faar jeg gaa ind og løse av Olise, – hun skulde rulle nogen klær for mig i formiddag nemlig –»

*

Doktor Sommervold undersøkte Frithjof grundig, før han kjørte hjem. Der var ingen verdens ting at opdage, hverken i knæet eller i armen. «Det er ilde at den store sterke karen skal gaa her og ikke kan faa noget at gjøre,» sa doktoren, da han stod og skulde si farvel.

«Her i fjorden er det vel liten utsigt til at han faar noget,» sa Ida Elisabeth resignert.

«Nei. Men hvis man kunde faa anbragt ham ett eller andet sted, – tror du at han vilde ta imot det?»

«Jeg vet sandelig ikke.»

*

Juleaftensdagen var det storm og snetykke. Efter ruten skulde dampbaaten ha været i Berfjord ved nitiden om morgenen. Da den endda ikke var kommet frem ved middagstider, slog Ida Elisabeth paa at de fik kanskje bli hjemme.

«Nei vet du hvad! Naar de venter os – og saa festlig som juleaften er hjemme – mamma gjør jo saanne forberedelser altid. Her har vi ingenting –»

«Jeg har bakt litt da vet du.» Hun saa sig omkring i stuen. Hun hadde ryddet op og dækket over nogen av varestablerne med et gammelt aaklæde og et nyt plyscheppe fra butikken. Men festlig saa det ikke ut, og haandvæskerne deres stod pakket paa bordet. «Og en sylte og nogen syltelabber har jeg da ogsaa, – de er kanskje svært ferske endda, men –.»

«Nei sandelig – julekvelden vil vi da virkelig ha det ordentlig koselig som jeg er vant til. Med ribbe og pølse og juletræ – stakkars Karlemand, ifjor laa han paa sykehus, og saa skulde han ikke faa

ordentlig julekveld iaar heller!»

[125] Ved totiden kom baaten da ind til Berfjord. Den brukte næsten fire timer om at naa frem til Vallerviken, og Karlemand var jammerlig sjøsyk, suttret og bar sig, og indimellem skrek han høit av utaalmodighet naar baaten riktig reiste sig paa ende. Der var to til i damelugaren, og de ogsaa var sjøsyke – en halvstor smaapike som hadde ligget paa øienklinikk i byen og søsteren som hadde været inde og hentet hende. De var fra en heigaard som laa to mil ovenfor Vetteland.

Snefillerne hvirvlet og strimet lyset omkring lamperne nede paa kaien, da Ida Elisabeth kom op paa dæk med gutten i armene. Overalt ute i mørket gliste det hvitt av brænding og skumsprøit som fylgte luften med brus og drøn, og det ulte og klapret og rikset – landgangen hivde paa sig og skled hit og dit mot bryggekannten – og der kom svigerfaren; vandet silte av oljeklærne hans, ansigtet skinnet rødt og vaatt:

«Juleveir, hva! Hest har jeg ikke faatt desværre, – men det er jo ikke saa langt, dere greier nok det!»

I godveir gik en jo pent indover til Vettehaugen paa tyve minutter, men i dette veiret og mørket! Aa Herregud, bare ikke Karlemand blir syk av denne turen, tænkte Ida Elisabeth.

De to unge pikerne stod like indenfor kahytsdøren og snakket med styrmanden – der var ingen kommet for at møte dem, det maatte være en misforstaaelse. De var elendig medtatte av den lange reisen; hun som var blit operert graat. Jens Braatø strøk bortil for at høre hvad som stod paa. Pikerne hadde kjendinger her, men det var et langt stykke at gaa, utefter stranden.

«Jeg mener dere faar bli med mig hjem,» avgjorde Jens Braatø. «Joda, mamma greier nok det, dere er saa velkomne saa. – Kufferterne faar vi sætte ind i skjulet til imorgen – det blir jo bare for en nat [126] dere maa nøie dere med et saan litt mere tilfældig toalet.»

Der var naturligvis ingen raad med det. – Ida Elisabeth hadde julegaven sin til Karlemand i haandvæsken; et par blomstrede tallerkener med krus til og Sølvis daapsbestikk. Hun hadde regnet ut at paa den maaten fik hun et paaskudd til at vaske op barnets spisestel selv.

Ute i mørket skimtet lys fra huser som likesom blunket, og bebyggelsen langs veien laa med oplyste ruter som de stormruskede trær og det strømmende snefok bruste forbi. Jens Braato stampet i forveien, bærende gutten, de to fremmede pikerne holdt sig like bak ham, og saa kom Ida Elisabeth; hun maatte ta Frithjof under armen for ikke at blaase overende, for det var haalt under sneen og det drev slik at hun klarte næsten ikke holde øinene aapne. Hun blev aldeles nedføket, og saa begyndte det at smelte og sile nedover halsen hendes – og kaapen var svært tynd. Frithjofs store, stive krop som hun støttet sig indtil fik hende til at føle sig som en pjusket kraake veiret tumler med, og hun anket slik for gutten –.

Endda værre blev det at karre sig frem da de kom ut paa de aapne jorder, men tilslut naadde de da skogen, der veien tok opover det lille neset og der var litt læ. Ida Elisabeth gled og gled og Frithjof holdt hende oppe, men engang ramlet de begge to, og foran sig i mørket skimtet hun de to pikerne som laa og rotet – høre noget var for brusert i skogen.

Endelig tok det da til at bære utfor bakke, men saa var det endda værre at klare sig paa haalken. Her inde tok veiret meget mindre; fjordbruset lød anderledes, bølge fulgte efter bølge og dundret

indover den lange sandstranden i viken, og gjennom mørket og vindens uling hørtes fosseduren, og nu skimtet de lysene paa Vettehaugen –.

[127] Visst var det godt at komme i hus og bli møtt av varme og lys og høre gangdøren lukke ute uveirsnattens brus som hadde duret tvers igjennem hodet hendes saa længe. Fet stekelugt og den brasende lyd fulgte efter svigermoren da hun kom styrtende ut fra kjøkkenet, blusrød og fuld av velkommenhilsener og omsorg – tørre strømper, tøfler og sko blev Else og Jarngerd sendt ivei for at finde: «du er ikke saa vaat, er du vel?» – hun kjendte paa Ida Elisabeths armer og rygg, «det tørker saa fort, alle lysene varmer godt de – maa ikke bli forkjøler, Lisken min» – og saa fór hun videre til de to fremmede pikerne. De var saa velkomne – alle var velkomne her, altid.

Og her var yndig. Den lavloftede spisestuen laa i blidt gyldent lys og bløte skygger fra bare levende smaaflammer, spinkle talglys i messingstaker og jernklyper paa træfot stod og brændte nedover langbordet: «for det hører altsaa absolut med til julestemningen for mig da,» sa fru Borghild. «Talglys paa julebordet vil Jens ha, for det hadde de altid hos hans bedsteforældre paa Vetteland. Og grønt i hver en krok, det maa jeg ha.» Der var lyng og furugrener omkring alle billedrammer og bakom speilet. Kallemand tittet og tittet omkring sig med blanke øine som lysene speilet i; han var saa overvældet saa der fandtes ikke laat i ham.

Paa en maate var det festlig ogsaa med saa mange ansigter omkring bordet; de blev saa pene i dette lyset. Merete saa rent yndig ut med de skinnende rødagtige fletterne hængende frem over brystet. Hun var i det hele den peneste av alle søskendene, ikke saa kjøttet, øinene stod mere aapne paa hende og haaret hendes var mørkere og bløtere. Hun var vel en atten aar nu, lille Merete –.

Og det var deilig at faa mat. De spiste ribben med alvorlig glæde og snakket svært litet imens. Og bakefter var det godt at kjende sig mæt. Ida Elisabeth blev litt døs; hun brændte slik i kinderne [128] efter veiret. Da Else kom ind med kaffelars, opdaget Ida Elisabeth at hun hadde vist simpelthen været borte et litet nap.

Saa dækket smaa pikerne av bordet, og smaa gutterne, Vikarr og Geirmund, blev urolige av utaalmodighet foran den stængte døren til stuen. Men endelig lød tegnet – en langtsyngende violintone derinde fra. Guttene buste paa døren saa den brast op med begge fløier, og der stod juletræet og straalte og glittret og Jens Braatø i lysglansen med felen under kindet: I himmelen, i himmelen – det var en gammel folketone som han spillet, og imens listet alle de andre bort og satte sig stille ned rundt om i stuen. Til Jens Braatø la bort violinen og buen, tok den svære gamle bibel og knappet op messingspænderne.

– Ida Elisabeth husket, for to aar siden, hvor umulig det hadde været at holde Sølvi rolig, mens Bebbe læste juleevangeliet. Kallemand laa med hodet indtil brystet hendes – da hun saa ned paa ham, opdaget hun at han sov.

Saa blev hun sittende med ham, da Jens Braatø tok op felen igjen og svigermoren satte sig til pianoet. De andre tok i ring om juletræet. Borghild Braatø slog an, violinen satte ind skjært og straalende, og de stemte i alle sammen og sang: «Kimer I klokker, ja kimer før dag i det dunkle –»

Men efter det første verset brøt Borghild Braatø av, sprang op og kom borttil hende: «Du maa være med du og, Lisken min – og Kallemand – kom nu» – hun kysset Ida Elisabeth fort og ømt paa kindet. «Ikkesandt – det er da jul vel!» Ida Elisabeth mumlet befippet, tøflerne – de var for store til hende – og svigermoren brast i latter, lykkelig befriet: «Blaas! Her tar vi det som det falder vi!»

Hun brøt ind mellem Frithjof og Helga, den ældste av de fremmede pikerne, puttet Kallemands ene haand ind i farens, hektet moren ind paa den anden side: «Saa! Saa danser Kallemand omkring juletræet [129] mellem mamman sin og pappan sin –.» Med et lykkelig smil over hele sit ansigt vendte hun tilbake til pianoet, og musikken tok paa igjen –.

*

Det blev sent før de kom igjennem hele programmet, for paa Vettehaugen skulde alle julekvelder feires paa samme maaten og ingenting maatte springes over. – Forældrene spillet og barna sang alle julesalmerne, og saa kom Skjære, skjære havre, og Enebærbusken og alle lekene, og saa Truls med bogjen og Tosken tala til staven sin og de andre visedansene. Saa kom presentutdelingen, og juleknasket, og julebordet tilslut med sylte og saltmat og hjemmebrygget avholdsøl – men saa maatte altsaa Borghild Braatø utenom det sedvanlige ordne med sengeplass til de to gjestene som hun hadde faatt uventet.

Det blev til at de skulde ligge sammen i en seng oppe paa smaapikernes værelse. Og Borghild Braatø kom bærende med sengklær og laken ned i dagligstuen og gav sig til at re op i sofaen – Merete fik sove der inat.

Det var halvskumt i stuen nu, bare pianolysene brændte endda og det lugtet lunt av lysetande og granbar. Ida Elisabeth sat og halvsov i gyngestolen borte ved vinduet. Veiret bruste ute omkring huset, indimellem hvislet sneen mot ruten, skjönt det hadde stilnet noksaa meget, – Jens Braatø snakket om at hvis det blev pent imorgen og der ikke kom bud efter Helga og Lovise, vilde han laane bredslæden paa Teie og skysse jentene hjem; det kunde bli en gjild tur, de kunde være seks i den ialfald, og Kallemand –.

– Hun hadde hatt et mas med at faa ham iseng – gutten var rent overtræt og hylte fordi han skulde lægge sig i underklærne, han *vilde* faa paa sig buksebjønn. – Og hun hadde hjulpet Jarngerd med opvasken. – Nu var hun trætt. Men visst hadde det været en hyggelig juleaften, og de var *søte*, saa [130] ubekymrede og glade, og det var vidunderlig naar han saan spillet og spillet næsten uten stans en hel kveld, svigerfar. Og saa var hun glad for at de ikke hadde snakket noget om *det* – Frithjof hadde været saa optatt av alt det andet saa han hadde ikke engang nævnt hende.

Lille-Merete kom ind, klædde av sig borte i kroken og smatt iseng. Juletræet var flyttet tilside, saa grenene av det raget ind over fotenden av sofaen.

«Ligger du godt, skatten min?» spurte moren, hun kom klirrende ind med flaske og glasser paa et bret. Det var Frithjofs julegave til faren, en flaske portvin som han hadde faatt av en handelsreisende nogen dager i forveien.

«Aa ja mamma, jeg ligger saa deilig –»

«Ikke sitt derborte, Lirken min, jeg er rædd det trækker paa dig» – svigermoren slog paa lyset i den gamle blaa maaneskinslampen, satte glassene utover bordet, «kom hit nu og faa dig et glas vin, det har du bare godt av.»

Stilt i huset – trampingen og rammelen fra værelserne ovenpaa døde bort i nogen siste tassende steg og duns; bruset av skogen og sjøen utenfor blev saa hørlig, et vindstøt presset mot væggene saa de knaket, strøk ulende videre. Det var bare forældrene, sønnen og sønnekonen som var oppe endda og

satte sig omkring bordet.

«Mamma kan ikke jeg ogsaa faa lov til at faa litt vin da!» bad Merete borte fra sofaen.

«Det kan hun da bare ha godt av,» sa Frithjof. «Gi hende et glas da mamma.»

Braatøs hadde været avholdsfolk i mange aar, fru Borghild stod i logen endda, men Jens Braatø hadde meldt sig ut fordi han var kommet til det resultat, at idealet var ikke totalavhold og forbud, men drikkekultur. «Saan som dette folket har hatt før i tiden. Da hadde de brændevin i huset paa hver gaard, men ikke at de rørte buttelen – den fik staa ^[131] i skapet maanedsviis. Men kom en gjest tilgaards, saa var det flasken frem, og dramglasset og sukkerfatet! En dram, og en sukkerbit og en dram til, til det andre benet – staselig og ceremonielt skal jeg hilse og si! Og en skjænk hele jægta rundt, naar det stod noget ekstra paa, slitsomt arbeide paa sjøen eller landjora, til at tine op en trøtt og frossen skrott. Totalister aaret rundt ellers, – men til gjestebuds og likfærd, høi, høi – ja jeg tør si saa stort et ord: jeg tror neimen ikke det var saa forfærdelig en ulykke om de tok sig en taar over tørsten, naar det *skulde* være gilde, de karene som *aldrig* misbrukte alkohol i hverdagslaget. Men nu – fyffanskind, ulovlig vinsalg og smuglersprit og lommelerker som de staar og drikker av utenfor væggen ved lokalet –. Men selvfølgelig, naar Borghild er av en anden mening saa respekterer jeg det, jeg forlanger at ha *min* overbevisning i fred, men jeg respekterer *alle* overbevisninger som er oprigtig ment –.»

Han nød det lille portvinsglasset sit saa det var rent rørende at se det. Stakkar, han var saavisst saa maateholden saa – men som han likte sig, naar han fik sitte slik og præke, mens han suget i sig vinen i smaa lyksalige slurker –.

Aa Herregud, jeg er da glad i dem ogsaa, tænkte Ida Elisabeth – de er saa uskyldige likesom – halvgamle, uformuende, pjusket av livet, voksne hadde de aldrig været. Og jeg er uformuende, pjusket av livet, fordi jeg aldrig har faatt være barn rigtig. – Men ikveld ialfald har vi hatt det godt, – og det er ikke litet bare det.

Jens Braatø fordelte det siste som var i flasken paa hendes og Frithjofs og sit eget glas: «Mamma er trætt vist – og det er vel dere og – saa glædelig jul da, like til paaske» – han kysset sin hustru: *det* faar *du* ta – istedetfor drinken!»

Klokken gik til to – Ida Elisabeth ravet av træthet, da hun reiste sig og skulde staa paa benene.

^[132] Med armene om hverandres skuldrer var svigerforældrene gaatt bort til sofaen, der Lille-Merete laa og sov under juletræet. Borghild Braatø vinket til de to unge.

«Er hun ikke *yndig*?» hvisket hun bevæget. Merete laa med kindet ned i puten og de tykke fletterne som lænker utover skuldrenes spæde helling. «Det søte, deilige barnet vort, pappa!»

Ida Elisabeth og hendes mand stod avventende, litt brydd, mens det andet forældrepar lutet tilbedende over den unge piken som sov og saa ut som en juleengel. Da snudde Borghild Braatø sig og tok omkring dem begge.

«Aa du stakkars lille Liskan min!» Hun kysset hende heftig paa kindet. «Men du skal huske paa – ja jeg maa tænke paa de deilige ordene til Grundtvig:

Men to som elsker hinanden

kan læge de dybeste saar
blot ved at se paa hinanden
og stryge hinandens haar.

«Det er ikke Grundtvig, mamma, det er en helt anden – jeg tror det er –»

«Jaja, men det kan da vel være sandt for det,» fru Borghild svarte fort og litt pikert, «aa det er saa sandt saa sandt! Det er saa sandt, Lirken min!» Hun kysset først hende og saa sønnen. «Og saa faar vi vel gaa til ro. Glædelig jul endda engang da, kjære barna mine –»

*

Andendagen var de altid i juleselskap paa Teie.

Det var bare dem fra Vettehaugen, men de møtte op ni mand sterk, og saa Meislings – ingeniøren og fruene og Ciss og Sunniva og de to ældste guttene som altsaa var kommet op i smokingalderen nu. Det var straks et stort selskap.

Ida Elisabeth følte sig haabløst utilpas. Hun hadde [133] fiffet op den gamle blaa georgettekjolen sin, men ikke været heldig med den; den var *for* gammel nu. Og fru Meisling og døtrene, i virkeligheten var de ikke saa forfærdelig flot klædd, men de virket saan. Fru Meisling var egentlig nærmest stygg, med et litet rynket ansigt og fremstaaende tænder, men hun tok sig saa stilig ut, sortklædd alltid. Døtrene saa ut som de hadde steppet ret ut av et engelsk magazin, med lyst bobbet haar om de friske ansigterne, og altfor utringede lysegrønne aftenkjoler. For en gangs skyld var Ida Elisabeth enig med sin svigermor, endda hun ikke svarte noget, da den anden gjorde nogen bemerkninger om Meislingsmaapikernes nakne rygger.

Men maten og vinen var udmerket naturligvis –. Jens Braatø holdt sit lille foredrag om drikkekultur og lot til at like sig glugg ihjel.

Ciss Oxley figurerte som enslags vertinde og hadde paa sig en aldeles deilig kjole av staaalgraatt chiffonfløil. Det faldt Ida Elisabeth ind – den gamle hakan, Lars Sommervold, han skulde nu vel aldrig ha planer med Cecilie Oxley nu? Hvis hun hadde tatt ham paa ordet dengangen isommer, hadde hun kanskje kunnet bli den som raadet i dette hjemmet. Ikke at hun angret; aldrig et øieblik hadde hun tænkt paa at ta hans forslag alvorlig. Men at han aldrig hadde saa meget som hentydet til det siden, det følte hun allikevel som litt av en besvikelse. Hendes far hadde fortalt, i Spanien var det saan at naar en gjest roste huset deres eller noget i det, sa folk: alt mit er Deres. Men man fik passe sig for at ta dem paa ordet. Kanske det var noget saant med doktor Sommervold ogsaa.

De sat omkring i den store stuen med de klisne likørglas foran sig og den siste kolde kaffeskvetten i kopperne; ved flygelet var fru Meisling midt i en uendelig lang sonate – da doktor Sommervold kom bort til Frithjof.

[134] «Jeg vilde gjerne faa snakke etpar ord med dig – hvis du vilde være saa snil at bli med ind til mig –.» Frithjof saa op, forskrækket, men reiste sig og gik med doktoren. Altid naar nogen sa at de hadde noget at snakke med ham om anla han denne overdrevent freidige minen, som om han ventet at bli foreholdt noget galt han hadde gjort og forberedte sig paa at spille overrasket.

Men litt efter kom doktoren tilbake:

«Har du tid et øieblik, Ida – det er noget som vi gjerne vilde snakke med dig om.»

Naa, hun ventet jo heller ikke selv at det skulde dreie sig om andet end ubehageligheter –. Inde paa kontoret sat Frithjof i patientstolen – ansigtet hans var aldeles slapt og dumt, men da hun kom ind rettet han sig op, tok et drag av cigaren og saa forretningsmæssig ut.

«Det er det, Lirken, at jeg har faatt tilbud om en post, gjennom doktor Sommervold – og saa vilde vi gjerne høre hvad du mener –.»

Det var stillingen som chauffør ved en stor privatklinikk utenfor Bergen. Lønnen var hundredeogseksti kroner maaneden, fri bolig, lys og opvarmning, «men det er det da, at doktoren mener, foreløbig maatte jeg være derinde alene, du kan jo ikke opgi forretningen din som du har hatt saa meget besvær med at oparbeide – det vilde jo være at forlate det sikre for det uvisse –»

«Du kan skjønne, jeg synes at du maa være glad til!» Hun saa at han hadde vist haabet, hun skulde gjort indvendinger. «I tider som disse, at bli tilbudt en saavidt god post! Og fast stilling da –!»

*

Han *skulde* ta den – det hadde hun bestemt samme øieblik som hun hørte hvad det dreiet sig om. Og jo mere hun merket at baade Frithjof og hans forældre helst vilde, han skulde faa slippe, jo mere indætt bestemt blev hun paa at han skulde ta den.

[135] De drøftet saken i det vide og det brede, da de var kommet hjem paa Vettehaugen samme kveld. Jens Braatø hadde heftet sig ved det som stod i brevet om uniformsgodtgjørelse: «Dere vet hvor inderlig jeg har hatet uniformer hele mit liv! I bund og grund er det jo ikke andet end tegnet paa at en mand er forpligtet til at lystre et andet menneskes befalinger – tegnet paa en fri mands nedværdigelse. Gudskelov – fattig har jeg været al min tid, men fri mand – min egen herre, og jeg maa si at jeg liker ikke den tanken at min søn skal være nødt til at ta imot ordrer.»

Er det bedre at være nødt til at ta imot hjelp, tænkte Ida Elisabeth trodsig. For kry til at la sig befale, men ikke for kry til at ta imot klærne paa kroppen av sin kone eller sine venners underskrifter paa papirer. Men hun sa intet.

«Og saa dette da! Det er jo ikke engang uniform i egentlig forstand, det er liberi, rent ut sagt. Det er nu vel en stilling saa ufri som tænkes kan!»

«Ja Herregud svigerfar, men det maa da til paa et sykehus – folk som kan utføre det som de ledende gir ordre om. Ombord paa en baat og for den saks skyld, eller paa en gaard – og overalt –»

«Selvfølgelig, selvfølgelig, ledelse maa der til, men alt maa bygges paa frivillig, forstaaelsesfuldt samarbeide –»

«Frithjof faar være saa forstaaelsesfuld saa han skjønner, han maa samarbeide med mig for at sørge for os alle.» Hun var forfærdet selv over at hun hadde røbet sig *saa* meget.

Men nu tok svigermoren fatt:

«Det er akkurat det, Lisabarnet mit, som jeg tror du tar saa feil i. Jeg tror *ikke* det blir nogen vinding, hvis dere skal ha to husholdninger – selv om Frithjof overlater det ene værelset til vaktmesteren og tinger sig kosten der. Det er saa meget andet, ser du, i en by. Pengene gaar –. Aa

kjære lille ^[136] Lirken min, det *kommer* ikke an paa om en har litt mere eller litt mindre at leve av; det er kjærligheten, det at barna merker den lune, trygge, ømhetsfylde luften i hjemmet. *Tænk* paa hvor vanskelig Jens og jeg har hatt det mangen gang, ja dere aner det ikke –. Men jeg spør dig virkelig: *har* du nogengang sett et lykkeligere, mere harmonisk hjem end vort?»

«Nei –.» Hun indrømmet det. Men *jeg* er anderledes. Og dere har kunnet være lykkelige, fordi dere er som dere er og fordi der er nogen som er anderledes.

«Ja der kan du se!» sa Borghild Braatø straalende. «Nei – hold sammen dere, kjære barna mine. Hittil har dere da ikke *manglet* noget, vet jeg. Og det kan da godt hende at Frithjof faar noget at gjøre her – i sildetiden for eksempel –»

*

Næste morgen – de skulde reise hjem med baaten som gik samme eftermiddag – kom svigermoren og betrodde hende dette med Merete. Hun graat en hel del da hun fortalte det. Hun hadde ikke villet nævne det før for ikke at ødelægge julestemningen.

«Men jeg tænker paa, hvor mange av os mon som er samlet her næste aar, naar juleklokkerne ringer! Herjulf *er* borte alt, paa tredje aaret, og han er saa litet skrivende av sig vet du. Else skal til Oslo og Jarngerd til Gitta, og saa maa vi sende Lille-Merete fra os paa denne maaten. Og hvis nu ogsaa Frithjof skal reise hjemmefra –. Aa Gud Lirken, kan du ikke begripe hvordan det føles for mig som har været vant til at staa midt i barneflokket min – og nu blir jeg med ett slag ribbet for mere end min halve skat paa jorden –.»

«Jamen svigermor, ingen kan da forlange at faa beholde de voksne barna sine hjemme bestandig, bare for at ha glæde av dem selv. Engang maa da de ^[137] ogsaa faa lov til at bli ansvarlige mennesker.» Du skulde vite, du, hvordan det er at miste dem mens de er saa smaa endda, saa en har ret til at gi dem alt og være alt for dem –.

«Aa ja da.» Borghild Braatø tørket øinene sine. «Det er netop dette med ansvaret du – jeg synes du tar paa dig et stort ansvar, naar du slipper Frithjof fra dig paa denne maaten. Husk hvor ung han er, og saa pen – jeg er sikker paa at han mener ikke noget galt med det, men du vet jo da selv for et dametække han har hatt altid, ja helt siden han var bare barnet. Og paa en maate er han jo saa impulsiv og guttagtig endda. Og vant til at være gift. Du forstaar hvad jeg mener?» Hun saa at svigerdatteren var blitt mørkerød i ansigtet. «Neimen søte dig Lirken, det er jo netop det som er naturen, det skjønne i livet at vi er skapt til at være det der for hverandre. Netop derfor maa jo vi kvinder verne om den hellige flamme, saa mændene ikke blir drevet ut i uskjønne og umoralske forhold – det er bare *det* som jeg vil at du skal forstaa. Du maa ikke sette lykken paa spil for dere begge to.»

Han *skal* reise. Kan han bekvemme sig til at holde ut i den posten og passe sit arbeide, skal jeg gjerne flytte ind til ham – jeg kan sælge forretningen, jeg kan ta imot kjølesøm eller noget derinde. Om vi faar det endda trangere end vi har det nu, jeg skal være nøid allikevel. Bare jeg faar se Frithjof arbeide.

Det var unyttig at komme i slikt oprør over svigermorens ord. – Om hun selv hadde syntes, hun fik prøve at gjøre det bedste ut av forhold, som hun selv hadde rotet sig op i – saa vilde aldrig de menneskene falde paa at hun kanskje ikke likte sig i dem. Med at gjøre det bedste ut av forholdene

mente hun, at hun fik sørge det bedste hun kunde for de mennesker hun hadde raaket ind iblandt, at hun la baand paa sig og undgik scener, ikke sa ubehagelige ting til dem uten de faa gangene da der [138] kunde være etslags haab om at det virkelig kunde nytte noget. En slags godhet følte hun da ogsaa for dem, selv om hun ikke likte dem. Og svigermoren syntes – ialfald sommetider – at hun var en god kone for Frithjof. Men da kunde hun naturligvis ikke tænke sig andet end at det var fordi hun elsket Frithjof. Svigermoren gik ut fra at de elsket hverandre. Det trodde Frithjof ogsaa det.

Elske –. Hun blev vild inderst inde naar hun kom til at huske, en gang for længe siden maatte hun jo virkelig ha elsket Frithjof. Om det saa syntes aldrig saa utrolig nu, om hun skammet sig, naar hun tænkte paa det nu – engang hadde hun virkelig været glad, naar hun laa i hans armer. Hun hadde været het og kaat, naar hun merket dette i hans væsen – som han blev ved at synes, de drev paa forbudne veier endda naar de var sammen – hun vilde gjøre ham trygg, egge hans selvfølelse. – Gutten min, du er jo blit mand nu –.

Det var uutholdelig at huske paa nu – imellem laa den tiden da hun maatte lære at skjønne smaatt om senn, dagen lang vilde han ialfald forlange at faa være den uansvarlige, uvoksne, velnærede, skravlende gutten hendes – altid fuld av selvtillid, helt tom for selvfølelse.

Og han opdaget ikke engang at der var forskjel. Av og til fik han vel enslags uklar fornemmelse av at hun optok hans kjærtegn – ja ikke akkurat som den tiden de var nygifte. Men saa slog han sig til ro med at nygifte var de jo hellerikke, det kunde være rimelig om hun var litt træt sommetider, hun hadde jo saa meget at staa i. Men det faldt ham ikke ind at det gjorde nogen væsentlig forskjel i deres forhold, enten han fik hende fordi hun vilde binde sig til ham, eller han hadde hende, fordi hun nu engang hadde bundet sig til ham, og som hendes far hadde brukt at si, det en har skrevet under paa i fylla skal en staa ved ædru.

7.

[139] Ida Elisabeth holdt ørene stive – parerte alle indvendinger som Frithjof og de gamle kom med, utmalte for Frithjof alle bylivets glæder og fordeler. Naar han saa var kommet ordentlig ind i forholdene ved sykehuset og hun hadde fundet nogen som hun kunde overdrage forretningen til, skulde hun og gutten flytte ind til ham – hun opdaget med en liten lys forundring at det var jo virkelig *sandt*, hun saa noksaa forhaabningsfuldt frem til en slik forandring. Inde i byen var der sikkert ingen mennesker som gad drøfte deres forhold. En chauffør og hans kone som tok imot kjolesøm. – Det var kanskje at synke socialt, som svigerforældrene kaldte det, og til at begynde med ialfald fik de det vel neppe bedre økonomisk. Men det blev slut paa det som hadde været skammen for dem begge saa længe – at han levet av at leve med en kone, og at hun var konen til en slik mand.

Rigtignok hadde Frithjof indtil denne dag aldrig lagt for dagen, at det genererte ham. Men selv om han var slik, saa han aldrig av sig selv vilde lett efter noget at gjøre, men tvertimot forsøkte saa godt han kunde at slippe unda alt som lignet bryderi, saa kunde det da vel hende at han lærte at like sig, naar han først engang var blit puttet ind i rækkerne av de mennesker som var noget. Kanskje han kom til at *føle* sig – og biler og bilprat hadde da altid været det som interesserte ham mest. Han skulde rigtignok ogsaa arbeide litt i haven, naar han hadde tid – det likte han mindre, men det maatte vel kunne la sig ordne, saa hun hjalp ham litt med det. Aa – det skulde nok gaa – det *maatte* gaa –.

Hun gjorde færdig tøiet hans, og det var som Frithjof fik litt mere mod paa reisen ut i verden, efterhvert som han saa bunkerne av skjorter og undertøi og strømper og sokker vokse paa stuebordet. Han [140] haandfor dem og tittet paa de smaa merkerne med et indvævet rødt F. B. som hun hadde sydd ind i hvert plagg.

Egentlig hadde hun helst villet følge med ham ind for at se, hvordan han fik det. Men hun kunde umulig faa raad til det. Allikevel var hun i godt humør den stille vintereftermiddagen da hun stod paa bryggen og viftet efter baaten som stevnet utover mot det rustrøde skjær i frostaaken. – Efter den laa en tyk træg røkstrime som speilet svart i den graa sjøen.

*

Det blev svært stilt efter ham i huset.

Kallemand var ikke noget flink til at være ute. Indimellem var det jo perioder med storm og styggveir, da hun var nødt til at holde ham inde. Men bare det var etpar kuldegrader kom han ved døren næsten med det samme hun hadde faatt paa ham og sluppet ham ut: «mamma, jeg fryser saan.» Aldrig gren han, men han saa saa græsselig bekymret ut. Selv naar hun fulgte ham bort i en flok andre unger gled han straks utenfor leken deres igjen, bare stod der –.

Sommetider blev hun oprørsk utaalmodig – at hun aldrig skulde faa tid til at gaa ut med ham litt! En eneste gang i vinter hadde de været en tur sammen over broen og opover langs elven – søndagen efter at Frithjof var reist. Det hadde været en kold dag, men da hadde han ikke snakket om at han frøs; han hadde været saa optatt med at spørre og snakke – og han hadde hatt saan deilig rød farve i kinderne efterpaa.

Men hun fik jo være glad til at det var saapas meget at gjøre i forretningen. Det kunde sandelig trænges. Merete maatte ha en hel del nyt undertøi til hun skulde paa sanatoriet, og Else og Jarngerd trængte noksaa meget forskjellig til de skulde hjemmefra. Alt det fik hun altsaa ingenting i kontanter [141] for; svigermoren lovet hende en skinke og smør og fisk. Sommetider begrep Ida Elisabeth neppe hvordan hun skulde greie sine egne utbetalinger.

Til julepresent til Kallemand hadde Jens Braatø lavet et litet bord og en stol, og saa fik han ha dem staaende i butikken, halvveis gjemt indenfor disken, nu da Ida Elisabeth maatte holde ham inde saa meget. Han sat saa stille som en mus, naar hun bare gav ham papir og blyant.

Tegningerne hans saa ut som bare rabbel, men han hadde nok selv en mening med dem. Saa fik han til nogen lange tynde pølser med likesom frynser i den nederste enden, og det skulde bety folk: *det* var mammaer og pappaer og barn, forklarte han, og det var de mænderne som stod paa bryggen, naar dampbaaten kom, og *det* var nogen som var sinte paa hverandre. En dag hadde han tegnet en runding og fylt den ut med svart krot. Hvad skulde det være, spurte Ida Elisabeth. Carl saa op, hvisket i en rar, forskrækket tone: «Det er naar de er begravet –» og skjøv fort papiret fra sig.

*

Til paaske kjøpte hun en æske farveblyanter til gutten. Første dagen silregnet det, saa blev de sittende paa kjøkkenet efterat hun hadde ryddet unda frokoststellet. Det var det eneste rummet som Ida Elisabeth hadde kunnet gjøre litt pent. Hun likte den friske gule farven paa veggene, og nu til helgen hadde hun sydd sig nye kjøkkengardiner av en rest bomuldsvoile med smaa grønne blomster i. Olise hadde pusset bliketøiet for hende, og saa hadde hun ordnet tallerkner og kopper i rækken ettersom de stod penest sammen i farverne, og hun hadde lagt rødruotede duker paa bordet og paa kjøkkenbænken. Hun kjendte et visst velvære nu, ved at sitte her – kassen i vinduet med græsløk og persille var saa frisk og grøn. Hun fik lyst til at sitte litt og bare ha det hyggelig – ikke ta sig noget nyttig [142] til en liten stund. Gid hun hadde hatt en morsom bok nu, tænkte hun, og en bete chokolade –.

«Mamma – kan ikke *du* tegne?» spurte gutten med ett.

«Jeg har nok kunnet tegne litegran – da jeg var smaapike.»

«Kan du ikke mere nu da?»

«Jeg vet ikke, Carl – det er saa mange aar siden jeg forsøkte.»

Gutten kom bort og la tegnesakerne sine i hendes fang:

«Aa gjør det da mamma – kanskje du kan godt!»

Hun hadde nestet sammen enslags tegnebok til ham av forskjellig-farvet indpakkingspapir. Og pludselig fik hun lyst til at tegne med den hvite blyanten paa brunt papir – den ru baksiden av det. Fugler hadde hun især været flink til at tegne, da hun var barn.

«Hvad skal det bli for noget?» spurte gutten spændt; han laa indover bordet paa den anden siden.

«En due – skulde det likesom være –.» Den første blev ikke saa god, men det var som fingrene hendes begyndte at huske, mens hun holdt paa – hvordan hun hadde gjort naar hun tegnet dem forfra

og fra siden og nedenfra naar de fløi og tomlet – og et duehus, og taket av et hus med ark paa og ansigtet til en pike i vinduet og grønne trækroner bakom –.

Da hun først hadde begyndt var det saa morro, saa det var næsten umulig at holde op. «Og saa med den!» bad Carl og rakte frem den violette blyanten. Ida Elisabeth bladet om og tegnet paa det lyseblaa papiret, fjeld og vand under fjeldet og en liten dampbaat under fjeldvæggen, tok den hvite blyanten igjen og tegnet noen hvite streker øverst over fjeldet: «Det er sne, Carl.» Gutten pustet varmt ^[143] mot hendes pande, øinene hans stod næsten ut av hodet paa ham; han var saa optatt saa han sa bare noen smaa stakaandede ord indimellem – saa tegnet hun blomsterkurver og to gjetekillinger som stangedes og barn som hoppet taug, og tre damer som sat paa en bænk og stak hodene sammen, saa Karlemand brøt ut i en liten henrykt latter –.

Efterpaa undret hun sig – at det aldrig før var faldt hende ind at tegne for barna sine. Men da hun kom til at tænke paa Frithjof følte hun pludselig uvilje: hun kunde ikke ha gjort det nu heller hvis han hadde været hjemme – hvorfor visste hun ikke, men saan var det.

Det blev til at hun tegnet for Karlemand noksaa ofte efter dette – saa han at moren sat ledig et øieblik om kvelden, kom han straks og bad hende om det. Og det var pussig at se hvordan det tydelig gik igjen i rabbelet hans – han forsøkte at ta efter det som moren hadde tegnet til ham.

*

Frithjof hadde aldrig været meget skrivende av sig, saa brevene hans kom ikke ofte og det stod ikke stort i dem. Men han lot noksaa fornøiet. Han fortalte om de nye klær som han hadde kjøpt sig – blaa dress, vaarfrak, sko med raagummisaaler. Ja han trængte det nok stakkar. Men en dag kom der en støvsuger og et brev fra Frithjof – han hadde kjøpt den til hende paa avbetaling. Hun ønsket nok at han heller hadde sendt hjem litt penger – hun var saa fortvilet hard up for kontanter. Det var jo udmerket med de matvarerne som svigermoren hadde sendt, men hun var evig og altid i nød for rede penger – til grossisterne først og fremst, og saa var det lys og skat og løn til Olise de dagene hun var og hjalp. Melk og brød og litt sukker maatte hun jo kjøpe – en smule av andre husholdningsvarer og, hun og gutten kunde da ikke leve bare av skinken og smøret fra Vettehaugen. Hun leverte eggene i ^[144] handelsforeningen, men prisen var saa lav, saa det var knapt nok at hønene betalte sit eget fôr. Sko til sig selv hadde hun utsatt og utsatt at kjøpe og fik vist lov at utsætte det længe endda; for at skaffe Karlemand nyt fottøi hadde hun maattet ta ut penger av bankboken hans.

Støvsugeren kunde ha været god nok at ha, især til rengjøring i butikken – hvis Frithjof blev ved at betale avdragene paa den, men hun tvilte paa at han kom til at passe avdragene ordentlig, og hun greiet ikke at gjøre det.

Faa avhændet forretningen nu – det var haabløst at tænke paa. Der var nok etpar damer som svært gjerne vilde overta den, men det de kunde betale kontant var saa ubetydelig; hun turde ikke vaage sig paa noen av de forslag de kom med.

Men hun var nu vant til at ha pengesorger – som en blir vant til at ha en kronisk sykdom. Og hun var likevel gladere og lettere tilsinds end hun hadde været paa aar og dag – følte at hun var da et ungt og friskt menneske trods alt. Naar hun arbeidet i haven om kveldene eller sat og spiste sammen med gutungen og hørte paa praten hans, kunde det hende at alle bekymringerne hendes likesom sank helt ned under synsranden for hende lange stunder. Carl kaldte hun ham for det meste nu – egentlig hadde hun alltid syntes at Kallemand var et væmmelig klissent navn paa ungen, men det var Frithjof som

hadde satt det paa ham; egentlig skrev det sig vist fra bedsteforældrene; det var jargon paa Vettehaugen med saa mange kjælenavner. Hun hadde aldrig kunnet fordrage at de kaldte hende Lisken heller; der var ingen andre som hadde gjort det nogensinde.

Hun saa ikke stort til dem denne sommeren. Naar veiret var pent, gik hun tur med Karlemund næsten hver aften efter lukketid. Opper langs elven, utover stranden til Vestnæs, indover veiene i bygden. [145] Hun var mere oplagt til at stanse og snakke med folk som de møtte. «Han er blit ordentlig kjæk ivaar,» sa de om Carl, og «hvor godt De ser ut, fru Braatø.» Hun var villigere til at prate med kunderne sine og le av det de fortalte – underbevisst gik hun ut fra at der var ikke stort at si om hendes eget liv længer; det faldt hende ikke ind at sommergjesterne drøftet Frithjofs fravær og hvad det skulde betyde.

Sommetider blev hun buden op til Esbjørnsens paa kaffe søndag eftermiddag, og nogen ganger stak hun indom til Marit for at se paa blomsterne hendes. Hun fik avlæggere av fuchsierne hendes og en liten Louis Philippe som allerede var i groning og blomstret med røde klokker.

Carl var ikke nær saa snil til at la sig lægge i seng uten protester denne sommeren – sommetider maatte hun likefrem ta ham med en trumf. Og naar hun endelig hadde faatt buksebjønnen paa ham, hændte det at han prøvet rømme – han bykset ivei med smaa uvante flaks og spinkle, prøvende skrik av viltherhet. Moren fakket ham, tok ham op i armene sine og bar ham bort til sengen:

«Saa, nu er det slut for idag – nu legger du dig pent og sover! Gutten min, gutten min, lille lille gutten min –.» Hun knuget ham indtil sig og kysset ham, med øinene haardt lukket, fordi taarerne vilde frem. Tanken paa Sølvi var like ved bestandig, som en liten skygge fulgte den hende, snart var den likesom litt bakom, snart tætt indtil hende. Men naar hun huserte med at faa gutungen iseng om kvelden var det som Sølvis latter spøkte i alle kroker, og det var ikke til at begripe at ikke ungen var her etsteds i rummene og ventet paa at la sig fange av moren hun med.

*

Frithjof skrev i ny og næ og fortalte om store planer som han hadde. – En fin violin hadde han faatt kjøpt saa billig, og nu hadde han tatt op [146] musikken sin igjen, til vinteren vilde han koste nogen timer paa sig, kanskje han kunde komme til at tjene noget i den veien. Saa foreslog han Ida Elisabeth at de skulde kjøpe en brukt bil, han vilde begynne for sig selv: «skynd dig at faa solgt forretningen din og kom hitind, saa skal du se hvor kjækt vi skal faa det.» Utpaa høsten skrev han at han «frisket op sine kundskaper i bokholderi og handelsregning» – en dame som han var blit kjendt med paa sykehuset vilde gi ham nogen timer og læse engelsk med ham ogsaa, hvis han fik lyst til det.

Ida Elisabeth skrev tilbake og opmuntret ham til at holde paa den plassen som han hadde været saa heldig at faa. Hun lo av sig selv, mens hun skrev – brevet var saa græsselig snusfornuftig! Hun roste hans dydige forsætter med violin og fremmede sprog – og lo. Herregud, det maatte til. Men nu da hun hadde faatt ham paa den avstand gjorde det hende ikke saa farlig at manden var som en unge, maatte roses og formanet.

Da det firmaet som Frithjof hadde kjøpt støvsugeren av skrev og rykket hende for forfaldne terminer blev hun nok litt ærgerlig, men hun lo ogsaa. For en gangs skyld ringte hun til doktor Sommervold: «synes du egentlig ikke det var paa tide at dere fik støvsuger paa Teie –.» Hun lot ham overta den og reddet de femti kroner som var betalt paa den for sin egen slunkne kasse. Den kvelden kjøpte hun fire napoleonskaker med sig hjem og trakterte Carl og sig selv. «Var det deilig – hva?» –

hun gav gutten et smeldkyss paa kindet – det kjendtes rundt og fast, han hadde kakesmuler helt op under øinene. «Mamman din har været letsindig –.»

Herregud, det var det, og større greierne var det ikke blit av letsindigheten hendes! Hun lo kaat ut for sig – halvglemte minder fra barndommen svev gjennom hendes sind: en palmehave i København hvor hun hadde været med sin far og drukket the, ^[147] Langelinje, og rundt i butikker med moren – hun hadde faatt en balkjole helt av irske kniplinger og en kaape av nutria og nogen børster av skilpadde med kronet monogram og vaabenskjold av guld, solgt av nogen krigsflygtninger vel. Og paa hotellet hvor de bodde hadde badet til hendes værelse sett ut som marmor –. Tænk at hun engang hadde kunnet faa alt hun gad peke paa –. Gud vet hvordan det hadde blit, hvis den herligheten hadde vart ved. Hun hadde næsten glemt hvordan det var – men hun elsket naturligvis alslags luksus dengangen. Og igrunden hadde hun vel kanskje hatt anlæg baade for lidenskap og letsindighet – saa ustyrlig oprørt som hun hadde været ofte over al ufysligheten hjemme, og gæren da hun tullet sig bort med Frithjof. – Vel, livet hadde da greiet at fakke hende og kjøre hende ind. Nu tænkte hun, næsten med enslags overmod – det gjorde ikke saa farlig. Hadde hun været en vild folunge, saa kjendte hun sig sterk som en hest nu; hun skulde nok greie lasset sit, det er morro at greie –. Fire napoleonskaker, det er da jamen pussig allikevel at kunne faa sig en utskeielse med saa litet! «Kom Kallemand, skal mamma gjøre gymnastik med dig –. Har vi ikke hatt det morro ikveld da –?»

*

En dag utpaa høsten kom hendes svigermor. Hun hadde med en stor kurv pærer: «De er saa nydelige, Lisken, jeg syntes jeg *maatte* utover med nogen til dig.» Borghild Braatø var straalende. Ikke før var de kommet ut paa kjøkkenet og Ida Elisabeth hadde faatt satt over kaffekjelen, saa brast det ut av hende:

«Aa Lisa mi, jeg er saa glad du – jeg kunde gjerne falde paa knæ her jeg sitter og takke Gud – ja jeg har gjort det og, kan du tro! Tænk at Merete er blit forlovet! Og saan storartet mand faar hun og!»

Det var en patient paa tuberkulosesanatoriet; Frede ^[148] Nordbø het han og var fra en stor gaard oppe paa Nordmøre med landhandel og møllebruk og alting. Og han var en saan ualmindelig prægtig karakter, og vakker og nobel tvers igjennem, skrev Merete.

Borghild Braatø begyndte at hulke sagte:

«Lille-Merete *var* nemlig meget alvorligere angrepet end vi vilde si til dere. Aa jeg har været saa rædd for hende, Lisken – hun har jo altid været saa sart, ikke nær saa robust som de andre barna vore, og saa vet du hun hadde dette ubeskrivelige over sig, som hun ikke rigtig hørte til her paa jorden. Men nu føler jeg mig saa trygg, du kan skjønne, nu da kjærligheten er kommet til hende *kan* Gud ikke andet end la hende bli frisk, Gud er kjærlighetens Gud han, Lisa!»

Ida Elisabeth satte frem kaffekopperne. Hun saa ned paa den anden som smilte gjennom taarer – saa lot hun være at spørre om Meretes kjæreste ogsaa var paa bedringens vei. Og fru Braatø sa ikke noget om det. Ivrig gav hun sig til at utmale, hvor meget Merete nu kunde gjøre for sine søskende: Vikarr fik gaa handelsveien da, for saa kunde han vel komme i forretningen til sin svoger, og Jarngerd eller Else *maatte* Merete jo kunne ta i huset, hun var jo ikke sterk, saa hun fik nok ha god hjelp: «Aa du vet, paa saant et stort sted er der nok arbeide for mange mennesker –.»

«Værsgod da, svigermor.» Ida Elisabeth bød hende fatet med skinkesmørbrød. Igjen blev hun

overvældet av denne rare følelsen, ømhet og motvilje paa en gang. Det var da noget storartet ogsaa ved en saan troende kjærlighet til ens eget – og denne blindheten for alt andet end ens egen rede. «Saan nydelig skinke – nei du sier ikke, er det den du fik fra mig? Jeg vet ikke, Lirken, men alting *smaker* likesom saa godt hos dig.» Borghild Braatø snakket og spiste: «Janei sommetider er det virkelig næsten som om Gud vil samle gloende kul ^[149] paa mit hode. Naar jeg tænker paa hvor ulykkelig jeg var ifjor jul. Og saa skulde det akkurat bli lykken for Merete, tænk kanske faar vi dem begge to hjem til jul! Og Fiffigutten min som jeg var saa bekymret for engang – og det ogsaa har vendt sig til det bedste, ja for du er blit ham en prægtig hustru, Lirken – det skriver jeg til ham ogsaa bestandig – stakkar han længter nok svært efter hjemmet sit du. Men nu kommer han da gudskelov til jul –».

«Ja han haaber jo at han skal faa fri en ukes tid. Men det er længe til da, vet du, der kan naturligvis komme noget iveien.» Men saa syntes hun selv at hun var avskyelig som ikke kunde la være at skvætte koldt vand paa den andens glødende fantasier om fremtidig herlighet.

8.

Frithjof kom hjem til jul. Han saa glimrende ut – var snarest blit altfor tykk, men det skulde jo tyde paa at han trivdes. Det hadde været et eksperiment, og det lot til at det hadde faldt bra ut. Saa lot Ida Elisabeth sig smitte av hans henrykkelse over at være hjemme igjen – fandt sig i det med en slags godmodig med-glæde, naar Frithjof diltet i hælene paa hende, mens hun gik til og fra og syslet. Han utgjød sig i skildringer av den frygtelige ensomhetsfølelsen som han maatte kjæmpe med inde i byen: «Men du har nu længtet litegran efter manden din du og da, Lisken, hvad? Det kan du ikke negte for?» Han fanget hende ind i en vældig omfavelse igjen. Hun kjendte hvor liten og mager hun var i armene hans, fik en følelse av at hun var vist haard og skarp – hun maatte passe sig saa hun ikke blev en ren rappenskralle inderst inde, for der var noget ^[150] ved denne overtrivelige, anelsesløse fyren som altid vakte protest i hende. Saa lo hun litt, idet hun gjorde sig fri: «Litt saa – det kan du vel vite,» og tok tamt imot hans kys.

Det var fint, stille veir denne julen – et skjær av sol indi taaken og en tone av grønt over de bare jorder, da de kom til Vettehaugen juleaftens formiddag. Merete og kjæresten kunde ikke komme, men et stort fotografi av de to stod paa julebordet mellom lys og tyttebærlyng. Kjæresten hadde et svært almindelig, noksaa pent ansigt med en uhorvelig masse krullet haar strøket ret til veirs – og han var saa rasende musikalsk, fortalte Borghild Braatø. Else ogsaa manglet ved julebordet iaar, hun hadde faatt en huspost i nærheten av Oslo. Men hun blev likesom litt glempt, fordi det var saan stas med søsteren.

De gik igjennem hele det sedvanlige juleprogrammet, men Ida Elisabeth kunde ikke klare at komme i nogen stemning saan som ifjor. Hun husket at da var hun likevel blit varm om hjertet – fordi der hadde været noget som grep hende ved disse menneskers ømhet for hverandre og deres fryd og sang og musik med uveiret ulende ute omkring husknuterne og sneen som hvislet mot ruterne – og alle sammen bar de paa hver sin sorg og ængstelse som de taug med, for julens skyld. Iaar var alle de andre saa opstemte, saa hun kunde ikke følge med: om det saa var den vesle Vikarrgutten saa gik han allerede ganske høitidelig og brasket sig av sin værdighet som vordende handelsmand. I virkeligheten var det jo nærmest synd paa dem – blev dette her nu en skuffelse saa –. Men *nogen* skuffelse maatte det ihvertfald bli, og hun visste at da blev det hende som fik høre paa deres klager, se paa svigermorens taarer som altid rørte hende saa forfærdelig og svigerfarens troskyldige, bedrøvede overraskelse, fordi han nu igjen var blit skuffet. Hun kunde ikke la være at grue paa forhaand for den medlidenhet som hun visste at hun ^[151] vilde bli avkrævet – foruten at de naturligvis kom til at kræve diverse andet av hende ogsaa.

Foreløbig var det nu bare om hun vilde sy de nye kjolerne til svigermoren og Jarngerd; tøiet hadde Borghild Braatø liggende, saa det dreiet sig bare om arbeidet og tillæg. Men hun hadde altid saa vanskelig for at faa tiden til at række, og nu var hun blit heftet svært av Frithjofs besøk, og aarsopgjøret hadde hun over sig. Men kjolerne maatte de ha, for det var mulig at Frede og Merete kom paa besøk alt i januar.

Frithjof breiet sig vældig de dagene han var hjemme hos forældrene, han skrøt av sine bedrifter og pratet bil saa det stod efter, spillet violin for sin far og. Det var da noget som Jens Braatø virkelig skulde skjønne sig paa – men han lot til at være helt fornøiet med sønnens præstationer paa fela;

Frithjof hadde jo været fra det saa længe, men det tatt i betragtning syntes faren at han var blit flink. Frithjof snakket ogsaa en del om denne damen som hadde læst handelsfag med ham; han lot skinne igjennem at hun var noksaa indtatt i ham, men han brød sig selvfølgelig ikke om hende paa *den* maaten; hun var grei og svært snil mot ham, men noksaa gammel og ikke det spor pen. – Ikke det heller lot til at støte hans forældre – skjønt det var da lumpent at snakke slik om denne veninden, Kamilla Arne. Til Ida Elisabeth hadde han slet ikke nævnt hende, og hun hadde ikke villet spørre om hans studier, blandt andet fordi hun ikke var saa sikker paa om der var noget sandt i alt som han hadde skrevet om det. For den saks skyld kunde det jo godt være noget han fandt op, det meste som han fortalte sin mor og far.

Huset paa Teie stod lukket denne julen; doktor Sommervold var reist til sin svigerdatter som laa syk – det skulde være kræft, hadde Borghild Braatø hørt. Ikke desto mindre var det næsten som ^[152] de paa Vettehaugen var litt fornærmet, fordi de blev snytt for juleselskapet paa Teie iaar.

Alle helligdagene gik Ida Elisabeth og længtet efter at det skulde bli hverdag. Hun hadde bundet en stor krans av furubar, og saa vilde hun gaa ned til graverens og kjøpe nogen hvite svibler eller tulipaner; hans kone pleiet at drive frem litt slikt som hun solgte til likpynt. Underbevisst længtet Ida Elisabeth efter at faa komme denne turen bort paa kirkegaarden, for der kunde hun da faa være alene litt og graate og slippe en stund for at være unaturlig, blid og likevegtig. Men Frithjof hadde sett hende, da hun gik avsted med kransen paa armen, og saa kom han springende efter. – Hun lot være at gaa indom graverens efter blomster, og da hun hadde lagt sin krans paa graven blev hun bare staaende og ventet, mens Frithjof stirret stivt og bevæget ned paa de rimede græstuster: «Den deilige lille skatten vor! Det er saa jeg kan næsten ikke fatte det nu heller, at hun ligger dernede. Aaja du kan tro jeg har nok tænkt paa Sølvi ofte jeg, naar jeg satt alene paa rummet mit om aftenen, inde i byen –»

*

Anden nytaarsdag reiste Frithjof igjen. Ida Elisabeth løp fra vareoptællingen og fulgte ham paa bryggen. De siste dagene, siden de kom hjem fra Vettehaugen, hadde hun neppe hatt tid til at snakke med ham. Og nu lukket nytaarstravlheten sig helt omkring hende.

Hun blev temmelig ilde tilmode da hun merket noget til fornemmelser i kroppen sin som hun kjendte fra før. Naturligvis, det kunde vise sig at de ikke betød noget allikevel – men hun næret ikke større haab om det. Vel, isaafald fik hun jo forsøke at ta det med ro. For Carl ialfald kunde det være like bra, om han ikke blev ved at være alene. Gutten var saan saa han trængte at hun passet forfærdelig nøie paa ham, men hun tænkte ofte, at det var vist ^[153] ikke bra for ham, hvis han selv merket, hvor uavlatelig hun vaaket over ham. Han var skrækkelig glad i hende, gudskelov, og det var vel ikke mulig at en mor *kunde* være for glad i barna sine. Det maatte komme an paa maaten. Hun selv hadde da inderst inde været saa glad baade i sin far og sin mor, saa hun blev rent forundret da det gik op for hende, hvor litet hendes kjærlighet til dem hadde været angrepet av det oprørte raseri, som de hadde vakt i hende naar hun saa at de ødela sig selv. Det mindet hende om rust paa store solide jernsaker: de kan være aldeles røde utenpaa og en kan slaa overflaten av i svære skjel – det er allikevel saa litet i forhold til den massive kjernen som er fast og uangrepet. Men hun vilde nødig at barna hendes skulde holde av nogen paa den maaten. – Skjønt det kanskje var bedre det end at holde av sine forældre saan som Frithjof og hans søsken holdt av Jens og Borghild; de var ikke beregnende engang, saa meget tænkte de ikke paa sine forældre, de bare holdt sig til dem som dyreunger holder sig til boet, saa længe de ikke kan klare sig selv. Og de var saa glade i barna sine som det gik an at faa blit – det var bare maaten som maatte være rent piskende gal. Aldrig gjøre en ting uten at tænke paa barnas bedste, men

aldrig la barna merke at hun beskjeftiget sig med dem bestandig – noget saant var det vel hun maatte ha for øie – og saa maatte hun ikke kjæle og pyse for meget med Carl.

Men foreløbig kunde hun ikke gjøre for at hjertet likesom trak sig sammen inde i brystet hendes hver gang den nye muligheden mindet sig. Hun kunde trængt saa godt at være frisk nu, saa hun ikke behøvet at huske paa kroppen sin, ja rent ut sagt saa hun kunde ha spist den av med mindst mulig mat og mindst mulig søvn. Og nogen ekstrautgifter fulgte jo med en slik affære, selv om en ordnet sig paa billigste maaten.

[154] I de siste dager av januar fik hun brev fra en sakfører i Sogn. Han skrev at han hadde bragt i erfaring, hun tænkte paa at avhænde sin forretning, og at han eventuelt kunde træde i forhandling med hende paa vegne av to litt ældre damer, døttre av den forrige presten i Rostesund. Hvis hun kunde tænke sig at reflektere paa deres tilbud, vilde han om hun ønsket det komme til Berfjord, til personlig konference.

Ida Elisabeth svarte øieblikkelig at hun ialfald gjerne vilde høre nærmere om saken, bedst var det naturligvis om de kunde møtes og forhandle personlig. – Saan som sakerne stod nu var det bedre at hun gjorde alvor av sin plan og reiste ind til Frithjof. Hun fik karre og stræve alt hun orket og forsøke at hjelpe ham, saa han kunde holde sig i plassen sin. Naar de begge to arbeidet for hjemmet sit, saa maatte det vel gaa, og hun blev kvitt den følelsen av skam, som var det værste av alting – fordi hun hverken kunde føle respekt eller tillid for ham som var far til hendes barn.

*

Korrespondancen med sakføreren i Sogn utviklet sig noksaa lovende; han stillet i utsigt at han vilde besøke hende i de første dager av mars. Saa skrev hun til Frithjof og fortalte, at nu hadde hun godt haab om at faa avhændet forretningen saa hun og Carl kunde flytte ind til ham. Det nye som var kommet til vilde hun foreløbig ikke si ham noget om. Det var ikke værd at forskrække ham endda med utsigten til øket forsørgelsesbyrde.

En ukes tid efter at hun hadde sendt avgaarde dette brevet stod hun ute i butikken og maalte op stout til en kone fra Helle. Hun hørte at det gik i kjøkkendøren, og en stemme – men det var da Frithjofs – og i næste øieblik kom Carl ind, løp bort og hvasket ganske forskrækket:

[155] «Mamma – pappa er kommet igjen – han sitter ute paa vedkassen –»

«Undskyld,» sa hun til kunden, og til Carl: «Aa kan du være flink – ta paa dig og spring op til Olise straks, spør om hun kan komme hit med det samme.» Hun gik ut paa kjøkkenet.

Der sat Frithjof fremoverlutet, med hodet i hænderne, og begge haandkufferterne sine staaende foran sig paa gulvet.

«Men Gud, Frithjof – hvad er det her – er du syk?»

Han løftet hodet, saa op med en gruelig tragisk mine. Saa reiste han sig op og kom bort til hende:

«Ja her har du mig igjen, Ida Elisabeth!» Dermed omfavnet han hende. «Det er nerverne mine skjønner du – og saa orket jeg ikke andet, jeg *maatte* hjem! Aa Lirken, saan som jeg har længtet efter dig du!»

«Jamen faa av dig yttertøiet da vel – og gaa ind i stuen, der er lagt i der. Undskyld mig litt, jeg holder paa og ekspederer –.»

Konen fra Helle skulde ha tre meter tøy til en barnekjole ogsaa, og Ida Elisabeth tok ned stykke efter stykke av uldstoffer: «Noget i musselin da, det passer ikke? Eller skotskrutet? Det som Ola Markussen fik av til julepresent til tvillingerne sine – jo jeg husker godt det, men jeg ser, det er nok bare en liten rest igjen av det, en meter og otti – nei det blir nok ikke nok. –» Hun kjendte hjertet sit som en tung klump i brystet – uf hvad var det for noget nyt leit nu da. Omsider var den anden færdig med at handle, og Ida Elisabeth gik ind til manden.

«Men at du er syk da Frithjof – og det har du ikke skrevet et ord om?» «Nei hvad skulde det være godt for – naar du allikevel ikke kunde gjøre nogenting for mig. Men nu orket jeg ikke længer –.»

[156] Hadde han mistet posten sin? – Men hun syntes ikke at hun kunde spørre ham om det med det samme. Han maatte faa mat først ialfald. Det var onsdag idag, da pleiet de at ha kjøttdeig og pølser paa boden. Tanken paa den røde kjøttmaten som laa der i firkantede hvitemaljerte traug fik vandet op i munden paa hende; uvilkaarlig blev hun lysere tilsinds, fordi hun hadde faatt et paaskudd til at kjøpe av den. Denne vinteren hadde hun bare lavet middagsmat de dagene da Olise kom; det tok tid selv at stelle til en ret fisk. Carl gav hun melk og brød og egg – det var god mat for et barn, og han likte det. Stakkar, saa glad han skulde bli, naar han fik søndagsmat midt i uken.

*

Det var ikke mulig at faa nogen greie paa Frithjof. Han sa at han var syk – overnervøs. Nei, han hadde ikke hatt kjørselsuheld, ikke noget som var noget ialfald, ikke noget som han hadde skyld i ialfald – men han kjendte det paa sig, nerverne hans klarte ikke denne evige paakjendingen længer. Nei han hadde ikke været hos læge, og han vilde ikke gaa nu heller – ialfald ikke før doktor Sommervold kom tilbake. Nu var her jo bare en vikar igjen, en ny en som ingenting kjendte hverken til ham eller hans slegtshistorie.

«Jeg skal si dig, Ida Elisabeth, jeg *passer* ikke til at leve i byen. Jeg har altid følt mig rotløs alle andre steder end her hjemme i fjorden vor. Jeg *liker* mig ikke i byen.»

«Jeg er aldrig blit spurt om jeg likte mig i Berfjord.»

«Jamen det gjør du da vel? Der kan da ikke tænkes et mere naturskjønt sted, og vi kjender alle mennesker og har far og mor like ved, og vi har da klart os noksaa bra hittil –.»

Nyheten om at Frithjof var kommet hjem hadde naturligvis gaatt videre med baaten ind til Vallerviken; [157] hun kunde vente naarsomhelst at nogen derindefra kom sættende.

«Nei saanne vikarer har jeg ikke nogen tillid til – husk hvordan det gik med Sølvi du! I det hele, det var jo vanvidd at forlange, jeg skulde ta en chaufførpost like efter en saan historie. Det skal jeg si til Sommervold ogsaa, naar jeg træffer ham.»

«Det er ikke sikkert at han kommer hjem før til paaske.»

Frithjof saa usikkert op paa hende men sa ingenting.

«Kan du ikke si mig det akkurat som det er, Frithjof,» bad hun. «Har du mistet plassen din paa

klinikken?»

Da fór han op og svor høit og dyrt at det hadde han ikke, posten hans den stod ham aapen hvis han vilde komme tilbake; han hadde bare faatt permission. Det var bare det at det var altsaa aldeles umulig at de kunde bo sammen inde paa sykehuset, av mange grunder.

Det vilde kanskje være samvittighetsløst, tænkte Ida Elisabeth, at tvinge ham til at gaa tilbake i en saavidt ansvarsfull stilling, saa forstyrret som han virket. Hvis han ikke spillet komedie da, for hende og for sig selv.

«Dette her sa du jo ikke et ord om i julen da du var hjemme,» sa hun opgitt. «Da var det ikke maate paa, saa gjildt det var med dig.»

«I julen! Jamen da ante jeg jo ikke at du *tænkte* paa noget saant! Rive op hjemmet vort og kaste os alle sammen ut i uvissheten –.»

«Men det har vi jo været enige om hele tiden, Frithjof –.»

«Nei! Jeg kunde jo ikke tænke mig at du skulde gjøre alvor av det.» – Stemmen hans blev til enslags tuting, «jeg skjønner ikke at du kan ha hjerte til det – ødelægge dette lille hjemmet vort hvor vi har hatt det saa godt. –»

[158] Det maatte simpelthen være det, skjønte hun. Bevisst eller ubevisst hadde han vel regnet paa at han altid kunde komme tilbake hit, og saa hadde han rent tappt besindelsen da han saa, det tegnet til at bli alvor av med hendes opbrudsplaner.

Neimen om det var godt at vite hvad hun nu skulde gjøre. Hun hadde pleiet at tænke, ett stort gode hadde hun ialfald: der var ingen som stod hende saa nær saa de visste hvad hun følte og tænkte. Doktor Sommervold var den eneste som hun hadde betrodd sig litt til undertiden, men da hadde hun altid bakefter kjendt sig likesom slunken og klam, som efter et feberanfald. Selv naar resultatet hadde været at han hjalp hende hadde hun syntes, det var likevel dyrt at skaffe sig hjelp ved at snakke om sig selv. – Men nu ønsket hun nok at han hadde været her, saa hun kunde faatt raadføre sig med ham.

Det blev Jens Braatø som kom utover den tredje dagen – mamma laa av en øreinflammasjon efter forkjølelse, oplyste han. Gudskelov – ja det var naturligvis stygt tænkt, øreinflammasjon skal jo være saa smertelig, men Ida Elisabeth foretrak ialfald at skulle snakke med svigerfaren. Hun var noksaa fortvilet nu: det eneste hun hadde faatt paa det rene var at Frithjof hadde satt sig i hodet, han vilde absolut ikke reise tilbake til byen. Hun begyndte næsten at bli rædd – om der stak noget under –. Hadde han gjort ett eller andet saan at han ikke turde – Naa, isaafald fik hun sagtens tidsnok vite det

Mens Frithjof snakket og snakket sat faren og saa paa ham med det uttrykket som alltid fik Ida Elisabeth til at føle sig avvæbnet. De lysebrune øinene hans var saa vakre, og det var som han blev like forundret og saar, hver gang noget gik paa skakke for ham. Denne gangen fik hun enslags medhold hos svigerfaren – svært spakt rigtignok fremholdt han som sin mening, at Frithjof burde da reise tilbake til byen og *forsøke* ialfald, en stund til. [159] «Gjør det, gutten min – greier du det ikke, saa blir det vel alltid en anden raad, skal du se.» Men han syntes ogsaa at Ida Elisabeth burde nu heller ikke gi op endda – det uttrykket brukte han. «Jeg skjønner nok det kan ha været vanskelig for dig mangan gang – men det har da gaatt hittil; det er da ikke nogen *daarlig* forretning du har her.» – «Sandt at si,» sa han, da de var blitt alene et øieblik, «saa tror jeg ikke at du faar Frithjof til at reise, uten du lover

ham at du vil opretholde hjemmet her for ham.»

«Men hvis jeg ikke vil love det –?» Hun turde ikke sælge, hvis det var saan at Frithjof alt hadde mistet posten sin eller skjønnte at det var bare et tidsspørsmål, naar han blev sagt op. Men blev hun sittende her og fik hjem dette store umulige mandfolket som ikke vilde rikke sig –. Aa, om bare ikke dette nye var kommet til! For første gang i sit liv ønsket hun voldsomt – gid hun kunde bli kvitt det.

*

Dagen efter var postdag, og Frithjof gik bort for at hente posten. Da Ida Elisabeth tok imot brevene sine sanset hun i forbigaaende, der hang en væmmelig parfymelugt ved dem. Det var nogen notaer, en ny prisliste fra det firmaet som hun pleiet at ta overalls og slikt fra, og et brev fra sakføreren i Sogn. Frithjof stod og saa paa, mens hun aapnet posten sin.

«Er det han som du har korrespondert med – om at sælge?»

Hun nikket.

«Tænker du paa det endda?»

«Javist gjør jeg det.»

«Men far raadet jo fra jo –.»

«Jeg sætter stor pris paa din far, Frithjof, paa mange maater. Men ikke akkurat som konsulent i i forretningsanliggender.»

Frithjof pliret litt med øinene. Saa snudde han sig og gik.

[160] Litt efter, da hun kom ut paa kjøkkenet for at begynde med middagsmaten, laa der et brev, i avlang violet konvolut, og gliste midt paa gulvet. Ida Elisabeth tok det op. Det var til Frithjof, det var det som parfymelugten skrev sig fra. Ida Elisabeth la det op i tallerkenrækken, men stanken av det var saa gjennomtrængende saa hun tok og flyttet det utenfor i skuten.

Litt efter kom Frithjof: «du har ikke sett et brev vel?» – hans miner uttrykte uro og spænding. «Jeg maa ha mistet det ut av lommen min tror jeg –»

«Det ligger ute i skuten – ovenpaa bøtteskapet.»

Han tok kjøkkengulvet i tre sprang og vendte tilbake med brevet i haanden: «Har du læst det –!»

Ida Elisabeth lo: «Er du tullet –.»

«Aa Gud ske lov,» hvisket han høilydt.

Da hun kom ind i stuen, efterat hun var færdig med aftenstellet, vilde hun sætte sig til at sy. Brevet laa i vinduskarmen ved maskinen.

«Kan du ikke ta vare paa dette brevet dit da,» bad hun irritert. «Gjem det eller brænd det, men la det ikke ligge her og flyte overalt da –!»

Borte ved bordet reiste Frithjof sig heftig, la bort avisen – og nu kom han, tok brevet og blev

staaende foran hende med det i haanden. Han saa saa løierlig ut – og pludselig fik Ida Elisabeth den idé, at han hadde gaatt slik og drysset denne konvolutten foran næsen hendes for at gjøre hende nysgjerrig. Herregud, hadde han gjort en erobring inde i byen, og saa skulde hun endelig vite det?

«Aa du, vil du være saa snil at se efter ovnen for mig – jeg maa ha færdig dette her ikveld.»

Frithjof stod der fremdeles og saa ut som han brygget paa noget.

«Du forlanger ikke at faa se det?» hvisket han med kvalt stemme.

«Nei saamen om jeg gjør.»

Da dalte brevet ned paa maskinen foran hende: ^[161] «Læs.» Han gik bort og sank ned ved bordet, gjemte hodet sit ned i armene. «Det er bedre du faar vite alt –!»

Hun saa misbilligende paa ham. Saa pillet hun nogen brevark ut av konvolutten.

«Kjære elskede gutten min!

Nu er det nat igjen og jeg sitter her alene i sofakroken vor, saa du kan vel tænke dig at mine tanker og længsler gaar til dig, og jeg undres paa hvordan du har det nu, du kjære kjæresten min.»

«Hvad fanden er det her for no sludder?» spurte Ida Elisabeth, og Frithjof stønnet: «Læs da vel –.» Saa fortsatte hun læsningen:

«Nu venter jeg jo med spænding paa brev fra dig. Har du fundet anledning til at tale ut med din hustru, og hvordan tok hun din meddelelse om den beslutning som du har fattet. Jeg forstaar jo saa godt at du gruer dig til at skulle si hende dette, men hun er jo da et nøgternt, forstandig forretningsmenneske, det indtryk har ialfald jeg faatt baade av alt du har fortalt om hende og av brevene hendes, og det økonomiske spiller jo heldigvis ingen rolle for hende, da hun altsaa er helt selvstændig i saa henseende, saa hun maa jo kunne bringes til forstaaelse av at det vilde være i høi grad simpelt av hende, om hun nu negter at gi dig fri.»

Hun kjendte en rar, likesom prikkende frysning over hele ansigtet, mens hun læste. Det var ekkelt, vammelt at holde paa med – Ida Elisabeth la sammen arkene, saa paa underskriften: «*din egen Vera som længter efter dig.*» Men saa fik hun øie paa nogen ord som stod øverst paa det siste arket:

«kunne forstaa hvor urimelig og ufint det vilde være av hende at forlange, at du skulde være bundet saa længe du lever av et egteskap som blev indgaatt som følge av et feiltrin i din tidligste ungdom. Naturligvis forstaar jeg hvor pinlig det maa falde dig at gjøre hende sorg især efter at hun har hatt denne ^[162]ulykken med at dere mistet den lille piken ifjor, men gutten faar jo hun beholde, og naar altsaa det erotiske er dødt mellem dere vilde det jo ikke være moralsk engang om en ny og dyp og heftig følelse skulde ofres paa alteret for et egteskap som har mistet sit dypeste indhold.»

«Naaja.» Hun stak brevet tilbake i konvolutten igjen. Fingrene hendes var blit saa kolde saa de skalv. «Du vil altsaa skilles. Ja det er der da ikke noget i veien for, kan du skjønne.»

«Jamen det er jo netop det som jeg ikke vil!» Han skrek høit. «Kan du tænke noget slikt! Skjønner du nu, hvorfor det er umulig at du kan komme ind til mig! Søsteren hendes er jo paa kontoret der jo! Jeg kan ikke reise tilbake dit, det begriper du vel endelig nu!» Han virket rent hysterisk.

«Neimen om jeg gjør. Tvertimot, jeg synes du har al mulig grund til at reise tilbake saa fort du bare

kan – til denne Vera!» Ida Elisabeth vilde til at slænge fra sig brevet, men saa tok hun sig i det – stak det i forklædommen: «Det blir vel bedst at jeg beholder denne skrivelsen, tænker jeg.»

Frithjof saa fort op: «Vil du svare hende?»

«Jeg? –» Hun lo. «Men jeg spurte forresten, hvad er hun for en størrelse?»

«Det er jo hende som jeg har læst med jo – Kamilla Arne heter hun, men hun vilde at jeg skulde kalde hende for Vera. Men du kan da skjønne, jeg hadde jo aldrig tænkt at det skulde gaa saa vidt, jeg forsikrer dig –. Hun er jo meget ældre end mig da, og til at begynde med var hun bare saan moderlig likesom, det faldt mig virkelig ikke ind at hun mente noget slikt! Men jeg gik jo aldeles alene der inde da ser du, og vi sat sammen paa dette værelset hendes hver evige kveld, og saa kan du tænke dig selv – Men jeg *vil* altsaa ikke mere, nei det vet Gud at jeg ikke vil. Det var jo derfor jeg reiste hjem, du kan da skjønne, efterat jeg hadde været her hjemme ^[163] i julen og været sammen med dig igjen og gutten og alle de hjemme – men saa skjønte hun ogsaa at jeg var forandret –. Ja saa rømte jeg, Lirken –. For jeg skjønte at jeg *maatte* komme mig ut av det, jeg *vil* ut av det, forstaar du!»

«Ja det faar bli din sak. Men nu vil ialfald ogsaa jeg ut av dette her.»

«Gud! Ida Elisabeth – hvad mener du – jeg skjønner ikke –»

«Ikke det? En ting er at jeg ikke har villet –. Har en tatt fanden paa nakken, faar en bære ham frem, har jeg tænkt. Men naar fanden selv gjør en den tjenesten at hoppe ned, saa kan du vel ikke indbilde dig at nogen er saa dum saa han likefrem sætter sig ned paa huk og ber ham værsgod stige paa igjen? Jeg foreslaar at du tar baaten tilbake til byen imorgen og meddeler din veninde Vera at dere kan faa hverandre alt dere vil, jeg gir dere min velsignelse.»

«Ida Elisabeth – det kan ikke være din mening –»

«Aa din store tosk du er – tror du at du nogensinde har visst noget om hvad jeg mente?»

Han saa op paa hende, hjelpeløst, fra der han sat.

«Men Ida Elisabeth – det er da *dig* jeg er glad i, kan du skjønne. Det andre – det er jo bare saant som en kommer til at si, naar en først er kommet op i en viss slags situationer. Det maa da virkelig¹¹ du kunne skjønne, du som er et saant forstandig menneske. Men det er da bare dig jeg er glad i –.»

Hun stod og saa bort og svarte ikke.

«Ida Elisabeth – vi som har været saa glade i hverandre altid – like fra vi var barn! Bare tænk paa da jeg kom hjem til jul – ja nu og –.»

«Pas dig!» sa hun fort og sagte.

Da hun saa ned paa ham igjen, saa hun at hun hadde virkelig skræmt ham. Og med det samme ^[164] dukket det op i hendes erindring bruddstykker som hun hadde læst av dette brevet – enkeltheter, hvis betydning skilte sig ut av den almindelige skoddeagtige ekkelhetsfornemmelsen.

«Hun er altsaa fuldt à jour med vort forhold, din nye –. Hun vet at du er gift og har barn og at vi har mistet en liten pike fornylig og at jeg har forretning etcetera. Alt ialt synes jeg at Vera har ærlig og redelig fortjent at *faa* dig – og det skal hun, fanden tute mig, saasandt jeg kan gjøre nogen ting for det.

Glad i dig!» sa hun da han blev sittende og krøp sammen. «Tja, gjør hun virkelig alvor av det og gifter sig med dig, saa skal jeg saamen unde dig det av hele mit hjerte, det skulde glæde mig hvis du faar det godt med hende. Men da faar du sandelig mande dig op og opføre dig skikkelig, saa ikke hun tar skræk forinden og lar dig sitte der!»

Frithjof laa med ansigtet ned paa bordplaten og graat ganske sagte.

«Aa—aa—aa dette her hadde jeg jo aldrig tænkt mig at du kunde ta det slik! Jeg var saa viss, saa viss paa at naar jeg sa dig alt sammen, saa vilde du hjelpe mig. Jeg var saa sikker paa at du var glad i mig og vilde hjelpe mig ut av denne elendigheten —.»

En syknende angst grep hende – for at hun skulde la sig overmande, av vanen og av alt det som laa nedfældt i hende efter deres samliv, lag paa lag – hvis han skulde holde paa slik. Graate og jamre og bli ved at si, han hadde forlatt sig paa at hun var glad i ham og vilde hjelpe ham – fik han drive paa med det længe nok, saa var hun ikke sikker paa sig selv, hun visste ikke hvad hun kunde ende med at gjøre. For han hadde jo ikke en anelse engang om hvad som var det sjofle i hans handlemaate. Han trodde sikkert at det bare var det at han hadde været hende litegran utro, men naar han nu var kommet tilbake og hadde bedt ^[165] omforladelse saa maatte alt bli godt igjen. Med et voldsomt sting av smerte saa hun i ett nu – ja saan kunde det ha været hvis hun hadde hatt en ordentlig voksen mand til mand – saan at der hadde været noget mellom dem som ingen av dem kunde ødelægge helt og ikke kunde plapre om til nogen tredje. Og da hadde hun kunnet sørget ordentlig nu, og rase av smerte, men gi efter tilslut og forsøke at gaa videre med ham, fordi de var to som hørte sammen allikevel.

«Og saa barna da Lirken!» jamret han. «Tænk paa Sølvi – husker du da vi var ute ved graven hendes sammen nu i julen! Og Kallemand – du vil da ikke skille mig og Kallemand vel?»

Hun sukket litt. Nei, der *var* ingenting som bandt dem sammen. Aldrig mere skulde hun behøve at slæpe paa ham, hvis hun vilde gaa ut til graven sin. Hun blev fri til at slaass for barnet sit uten at kjende det som hun kjæmpet med en diger kubbe lenket til foten. Ham, og hele slænget hans – nu kom hun klar av dem, fik frie hænder til at berge det som var hendes eget kjøtt og blod –.

«Ja det gjør mig ondt, Frithjof,» sa hun bløtt. «Men der er ingen raad med det. Som denne veninden din skriver, jeg maa naturligvis faa beholde gutten. Og det er sørgelig at det er slik, men du har aldrig været nogenting tess som far. Du duger ikke til at ta vare paa det som du selv har satt ind i verden. Og da er det bedre for Carl ogsaa, at jeg slipper at ta vare paa andre end ham ialfald.»

«Som du snakker!» Han hulket opgitt. «Tok ikke jeg – tør jeg *spørre* hvem det var som passet Sølvi bestandig – men jeg skal vel ha skylden for det og nu at det gik saan med hende. Men jeg sier dig, det var ikke min feil –» nu hadde han igjen den høie skrikende fistelstemmen sin.

«Neida, neida, Frithjof, jeg vet det. – Du faar ^[166] gaa ind og lægge dig nu,» bad hun pludselig, sagte og uttrættet. «Aa gaa da er du snil –.»

Hun syntes med ett at hun saa, det var netop det som var det fæle. En mor kan nok være baade far og mor for barna sine, og en mand kan vel ogsaa være baade mor og far, naar ulykken er ute og den ene blir alene med det hele. Men naar en mor skal være i farsstedet og faren gaa imens og likesom ta paa sig morens rolle – nei det var *fælt* likefrem, rent mot naturens orden, – der er noget i det som en trusel om al landsens ulykker liggende paa lur, det fik hende til at tænke paa opløsning og lik fulde av ynglende raate.

«Aa, aa, aa,» ynket han sig. «Ja den doktoren – ja da gjorde han mig et nydelig pek, da han fik ekspedert mig ind paa den der klinikken! Det skal jeg rigtig si til ham ogsaa –. Jeg vet forresten godt det er han ogsaa som har satt dig paa den ideen at jeg ikke gjør noget for barna mine – han har været paa mig før med den snakken om at jeg ikke hjelper dig nok med at forsørge os –.»

Ida Elisabeth tok sytøiet ut av maskinen, la det sammen og satte dækslet paa. «Nu skal du gaa og lægge dig,» bad hun sagte.

*

Det sidste han sa hadde allikevel virket som et støt. Der var visst noget i det. Hun hetet ved tanken paa alt som hun hadde latt doktor Sommervold faa vite om sig og Frithjof. Folk *kan* aldrig vite nok om andre til at dømme retfærdig, naar de snakker og mener – det var en overbevisning som hadde vokset sig sterk i hende i alle de aarene da hun vokste ut av barndommen og saa sine forældre falde i fisk imens. Hun hadde forsøkt saa godt hun kunde at skjule, hvordan hun selv var tilmode oppe i alt det der – det raker ikke folk! Folk tøiser uten ende, naar de torvfører alle sine misforstaaelser og brott og beter av sin viden om andre mennesker, [167] og lægger sammen og trækker slutninger og er visse paa at de vet det som de bilder sig ind at de vet. Men ikke Sommervold heller kunde vite nok om forholdet mellem hende og Frithjof til at dømme som han gjorde. Han som var læge visste vel at hun var et friskt menneske som maatte være ansvarlig for hvad hun gjorde, og Frithjof var ikke aldeles tilregnelig slik – det var noget i hende som gjorde oprør, naar Sommervold la al skylden paa Frithjof – og han *hadde* faktisk forsøkt at paavirke hende, forat hun skulde gi Frithjof paa baaten.

Men nu var hun fast besluttet paa at gjøre det likevel. Den motbydelighet som brøt op i hende nu spylet unda alt det andet – de halvforstaaatte anelser om at i det hun hadde følt for Frithjof like til denne dag var det aller underste lag en medfølelse med noget hun saa, endda hun ikke kunde uttrykke klart for sig selv engang, hvad det var hun forstod. At slik som han var født og saan som de hadde alet ham op hjemmefra og saan som han hadde faatt lov til at ligge og drive i utkanten av det ordnede menneskeliv, ta imot litt overbærende medlidenhet her og lukke øinene for aapenbar foragt der – slik var han dømt til at ligge under alltid, han og, og det var bare endda mere hjerteskjærende at han selv skjønte saa litet av det som ventet ham. – Men nu fik det være, hun orket ham ikke mere hun heller – han var *for* ekkel. Brevet knittret og stank i forklælommen hendes mens hun gik omkring og fandt paa ting hun kunde gjøre. Der var aapenbart ikke den ting i forholdet mellem ham og hende som han ikke hadde snakket om med denne donnaen sin derinde. Gud hvor hun skulde fryde sig den dag da hun fik høre at Vera var blit gift med ham!

Og det kunde jo forresten godt være at Frithjof kom til at oppe sig ogsaa naar han fik en anden kone. Hendes svigermor hadde gaatt og sagt at ulykken var, Frithjof fik for mange barn med hende. At [168] det var saa mange som han egentlig burde ha sørget for, det tok modet fra ham. Vel, han fik sikkert ikke barn med denne nye konen – hun hadde tatt ham med moderlige fagter. Og saapass visste da Ida Elisabeth, at kvinder som har det med moderlighet overfor voksne mænd, yngre end de er selv tilsmers, de gaar ikke bort og faar levende unger, saasandt de kan undgaa det. Kvinder som føler at meningen med dem er vel de skal føde barn og fostre dem frem til voksne mennesker saa godt de kan – de hater og avskyr det, naar voksne mænd kommer og tvinger dem til at være moderlige mot sig ogsaa. Naar Frithjof hadde tvunget hende til at føle noget saant for sig, som det er normalt at kjende overfor barn, hadde hun syntes at det var vel det som menes med at ta børnenes brød og kaste det for bikkjunger.

Hjertet hendes tok til at banke hardt – hun visste hvad det var for en tanke som hadde ligget og murret og gnaget bortgjemt i hende disse siste dagene. Nu kunde hun simpelthen la den falde og glemme at hun hadde huset den. Maatte hun først la noget gaa overbord, saa var det bedre at det blev et vitterlig umulig menneske end det som var en mulighet endda.

*

Tilslut kunde hun ikke længer – hun var *for* trætt, og hun frøs slik ogsaa, det var slapheten efter ophidselsen – og forresten var det nok sluknet i ovnen ogsaa for længe siden.

Ida Elisabeth blev staaende utenfor døren til soveværelset. For første gang følte hun at fattigdommen kan drive et menneske til rødglødende raseri. Det hadde været en plage at være fattig, og det hadde været en kamp, men selv det som hadde været nedværdigende i hendes liv blev utholdelig, fordi hun kunde kjæmpe for nogen. Nu blev det en skam og en motbydelighet som pisket hende op i lyse luer av forbitrelse. Saant som dette hændte mellem to [169] mennesker, de sa hverandre saanne ting som hun og han derinde hadde sagt til hverandre ikveld – og de var nødt til at bli sammen under ett tak i et trangt litet hjem, og hun maatte gaa ind og lægge sig i samme værelse som ham.

Paa taa listet hun sig ind. Sengene stod efter hverandre langs den ene væggen – det var to umake træsenger, kjøpt paa auktion da de kom hit til Berfjord. Mens Frithjof var borte hadde hun ligget i hans seng, fordi den var meget længre og bredere end hendes egen, og saa stod Kallemands seng ved siden av den endda. Saa hun turde ikke liste sig bort og se efter om gutten hadde sparket av sig.

Saa lydløst hun kunde klædde hun av sig i mørke – lyttet alt i ett om hun kunde høre lyd fra Frithjof. Men det lot til at han sov fast. – Idet hun la sig op i sengen sin knaket det fælt i den. Og straks efter hørte hun at Frithjof rørte paa sig.

Hun laa stille og holdt pusten – sovnet han igjen? Men om litt hørte hun at han satte sig op i sengen – saa steg de nakne føtterne hans paa gulvet.

«Bli hvor du er! Ikke kom hit bort –.» Det var som stemmen hendes ikke kunde komme ut av halsen. Han var like ved, den svære kroppen hans ruvet i mørket ret over sengkanten hendes.

«Ida Elisabeth,» hvisket han ynkelig. «Du skulde bare vite hvor ulykkelig jeg er for dette her. Det er jo dig jeg er glad i jo – jeg bryr mig ikke et dugg om den andre –» haanden hans lette paa teppet over hendes bryst.

«Hvis du forsøker at røre mig,» sa hun tydelig og rolig «saa helder jeg paraffin over dig saasnt du har sovnet og tænder fyr paa.»

«Har du hørt paa maken – saa grusomt som du snakker!» stønnet han forfærdet. Men han tasset da tilbake og la sig igjen.

Hun laa og begrep ikke selv hvordan hun hadde kunnet finde paa at si noget saant. Hun hadde sett [170] en sankthanskveld, de brændte op en seng fuld av væggelus – det var det vel – og saa hadde de hatt saa mange bøker hjemme om negrer og andre slags vilde folk – og saa kom hun medett til at huske sin søster, – og Torvald, som hadde været gift med Connie. Hun hadde ikke sett ham en eneste gang siden Connie døde – men om hun gik til ham –? Hun hadde da indtryk av at Torvald hadde været snil og hjelpsom – deres mor hadde været svært begeistret over partiet. Far hadde været sterkt imot – endda han og Torvald var omgangsvener, og Torvald var vist svært rik, ialfald dengang. Selv hadde hun ikke

likt ham noget videre, husket hun – men hun var jo bare smaapike den tiden. – Det var ialfald en jurist som hun kjendte –. Ida Elisabeth laa og forsøkte at lægge en plan – hvad hun nu burde gjøre – indimellem dukket der op minder om mennesker og forhold fra gamle dager – og pludselig sov hun fra alt sammen.

*

Hun vaagnet til sedvanlig tid næste morgen, klædde paa sig saa stille hun kunde for ikke at vække Frithjof, og saa bar hun gutten ut paa kjøkkenet, fik paa ham tøiet der og sendte ham op til Esbjørnsens.

Hun gjorde istand et bret med frokost til Frithjof, gik ind og vækket ham:

«– og saa naar du har spist faar du staa op. Det bedste blir at du tar baaten ind til Vallerviken og blir hos dine forældre nogen dager.»

Han laa og blunket smaaøiet av søvn, litt forvirret, men aapenbart svært beroliget, fordi hun ikke var sint længer. Ida Elisabeth følte sig næsten brødebetyngt, for hun saa at han tok hendes ro og det appetitlige frokostbrettet som tegn paa at denne kjedelige historien var paa vei til at bli tilgit og glemt.

«Reise hjem – ja nei du, jeg tror ikke at det passer saa godt.» Han drak en slurk av kaffen og [171] gav sig til at spise. «Jeg skal si dig, jeg ringte indover igaar og snakket med far – det var efter at jeg hadde faatt dette brevet da skjønner du. Men far sa at de venter Merete og kjæresten idag. Og naar de er der, kan jeg jo ikke faa snakket ordentlig med de gamle allikevel. Og de vilde ikke like at Frede skulde faa vite, det har været en kurre paa traaden mellem os to.»

«Neinei, la være at nævne det da. Men du faar reise ind.»

«Jamen jeg er sikker paa at det passer ikke for dem at ha mig nu. Pappa lovet at vi skulde bli budne ind en av dagene for at træffe Frede –»

Ida Elisabeth trak paa skuldrene: «Du faar være saa snil at gjøre som jeg sier allikevel. Jeg vil ha lov til at være alene her en stund.»

Han grep hendes haand: «Jeg forsikrer dig Lisken, det skal aldrig gjenta sig –. Det er forbi nu, det der. Du skal faa se, du kan stole paa mig for fremtiden. Jeg lover dig at nu skal jeg ta mig sammen –»

«Ja det er jo bra det, men bli færdig nu da.»

*

Hun skyndte og skyndte paa ham, og virkelig fik hun ham avgaarde.

Saa hadde hun fem timer til baaten passerte her igjen for utgaaende.

Hun satte sig og skrev til saksføreren i Sogn at hun hadde overdraget til advokat Torvald Lander at ordne med salget av forretningen. Saa tok hun et nyt brevark og begyndte: «Kjære Torvald –.» Hun maatte vel skrive du –. Uf det var vanskelig. Hans nuværende kone hadde hun aldrig sett, men den anden, hende som han var blit gift med aaret efter Connies død og som reiste fra ham, hun hadde været svært vakker og rasende elegant. Ida Elisabeth forsøkte at huske Torvald Lander: høi og tynd og blast rød-blond hadde han været, men saa godt [172] ut paa en maate, det vil si, han hadde en saan figur

som velsydde klær tok sig bra ut paa. Igjen blaffet hendes utaalmodighet op – at fattigdommen som hun hadde været fortrolig med saa længe pludselig aapenbaret nye fortrædeligheter. Hun eiet ikke et par sko som det ikke var flaut at gaa i byen med, hatten kunde snart ikke mere, kaapen saa forholdsvis ordentlig ut, men det var den som hun hadde kjøpt sig til at bli viet i, egentlig en vaarkaape som hun hadde satt uldfor i. Hun kviet sig for at gaa op til Torvald paa kontoret hans – det hadde været lettere, hvis hun hadde været velklædd. Bedre at gjøre det med en gang i morgen tidlig og faa det overstaatt. – Hun rev det paabegyndte brevet til sin forhenværende svoger istykker – saa var det jo overflødig at skrive.

Etpar forretningsbrev var der som hun maatte besvare, og saa tømte hun kassen i butikken og førte ind i boken. Tre og tyve kroner i kontanter – hun maatte huske paa at skjære nistemat og ta med melk til gutten; det blev ikke raad til at ta mere end en kop kaffe ombord.

Handelsbrevet sit, sine attester, barnas bankbøger fandt hun frem og la ned i haandkufferten. Det var ikke bankdag idag – hun fik be Torvald besørge uttatt det som stod paa Sølvis bok. – Saa ilde som det hadde været for hende ofte dette aaret, det hadde hun allikevel hatt fast for sig, at Sølvis penger skulde ikke røres, de pengene skulde være til Carl engang. – Naa, det var jo en lykke da midt i ulykken at de var der –.

Mens hun i tankerne gik igjennem det som hun endda maatte gjøre og i hvilken orden hun skulde gjøre det, suget følelsen av nederlag og besvikelser indunder. Hun var altsaa blit tvunget til at gi op. Aa – og nu syntes hun, dette huset som hun nu skulde liste sig bort fra, saasnant det blev mørkt iaften – her hadde hun da kjendt det som ingen ^[173] andre steder i verden, hvor *godt* det kan være at leve –. Naar hun saa det, midt for sine egne øine, at barna foldet sig ut, vokste og spiste og lekte og spiste og sovnet ind. – Kjøkkenet derute tænkte hun paa, naar det var eftermiddagsryddig, gulvet ikke rigtig tørt endda efter at hun hadde tatt over det med kluten – det var likesom bestandig noget som mindet om helligaften der da, naar Sølvi og Lillegut sat ved bordet og saa paa at hun skar brød op i terninger og fylgte de to tallerknerne med roser omkring kanten og «snil gut» og «det artige barn» malt i bunden – og saa begyndte det at lugte av kokt melk. – Naar hun hadde faatt dem til at sove om kvelden og sat alene inde i stuen sin med noget syarbeide – ret som det var maatte hun bort og lytte ind, hvor sovekammerdøren stod paa klem. De to smaa barna pustet stilt inde i mørket – det var som at lute utover en dyp kulp med svart vand, der to smaa levende opkommer kveller og pulser paa bunden. Gang efter gang hadde hun gaatt fra arbeidet sit og lyttet for at friske sig op.

Det var slut for hende her. – Men hun maatte da vel kunne finde et sted i verden, der hun kunde være *trygg* –. For netop idet hun sanset, hvor meget av lykke det hadde været i livet allikevel – i slitet, i alt det hverdagslige som hændte omigjen og omigjen hver dag, enslags lykke som hun ingenting hadde visst om da hun var en rik liten pike og en fattig ung pike og trodde at lykke var helt anderledes – saa var det som etslags billede dannet sig for hendes syn: hun hadde likesom holdt paa og tredd et perlebaand; de store perlerne paa midten var barna og alt som hadde med dem at gjøre, og saa var alt det andet som hun fik utrettet og bragt i skikk og orden og vondt som hun fik avverget – det var som smaaperlerne hun tredde paa utover til begge sider. Men hver gang hun hadde faatt færdig et stykke av perlebaandet, kom han og de der andre menneskene og ^[174] rev det ut av fingrene hendes og perlerne faldt paa gulvet og trillet ind i kroker og skjul, og hvergang blev det færre og færre som hun fandt igjen –.

Hun fik redde sig og barna mens det endda var tid. – Pludselig slog det ned i hende som et indfald, men hun bildte sig ind at hun ante en hemmelighetsfuld betydning i det: hvis hun greiet at berge dette

nye barnet frelst frem og det blev gut, saa skulde det hete Tryggve. Sølvi – og den lille som ikke hadde faatt saa meget som et navn i verden engang – nei saan skulde det ikke gaa en gang til, saa længe hun orket at slaass for et levende liv –.

Ida Elisabeth pakket kufferterne sine. Hun hentet fra butikken – fire sæt godt varmt undertøi, strømper og en genser til gutten, en mørkegrøn jumper og tre par strømper til sig selv. Med sin slanke, handelsskolepene skrift bokførte hun hvad hun hadde tatt. Olise fulgte hendes bevægelser med de rare, brune øinene sine som likesom var saa tause.

«Hvis du kunde ligge her om nätterne ogsaa,» sa Ida Elisabeth, «saa vilde det vel være det bedste. Du er ikke rædd for det vel? Esbjørnsens hører dig, hvis du banker i taket. Du kan bli her, ikkesandt, til du hører nærmere fra mig.»

«Du vet det.» Hun skjønnte at Olise skjønnte hvert gran.

Selvfølgelig – det hadde hun ikke tænkt paa før, men det kunde jo godt være at det var utover hele stedet her forlængst, hvad Frithjof hadde bedrevet i byen.

Det nyttet ikke at harme sig for det. Det nyttet ikke at hun harmet sig, fordi Frithjof snakket og drøftet hende med moderlig forstaaelsesfulde veninder, og med sin mor og sin far og sine søstre og kjæresten fra sanatoriet, hvis han var av samme ulla. De *var* slik – det var bare naturlig at de stod sammen, raadslog om hvordan de skulde ta hende, naar ^[175] det var noget de vilde opnaa, og hjelpe hverandre naar de hadde noget som de vilde skjule for hende. Det var rimelig, ut fra deres synspunkt, og det var ufornuftig og nytteløst for hende at bli harm for det. – Men hun var anderledes, og nu vilde hun væk fra det – reise et sted hen, hvor hun kunde faa lukke dørene omkring sit hjem og sit bo, uten at hun skulde huse nogen hos sig som løp og satte den op paa vid væg for kreti og pleti.

*

Ida Elisabeth tok rullegardinet litt til side og tittet ut. Det var helt mørkt alt. Pent, stille veir – baaten kom vel til at være nogenlunde i rute da.

Ovenpaa hørte hun Carl løpe over gulvet. Fru Esbjørnsen hadde tilbudt at han kunde faa middag med dem. Det var bra – saa slap hun at hente ham før det blev tid til at ta paa ham reisetøiet, hun behovet ikke at svare paa spørsmaal og saan før i siste liten.

Der var en kunde i butikken, Olise ekspederte. Det var som det ikke kom hende ved længer – som om hun alt var færdig her.

Olise – hende kom hun vist til at længte efter mangen gang. Det faldt hende ind noget. Hun fandt frem av kufferten sin etuiet med den rare gammeldags broschen som doktor Sommervold hadde forært hende ifjor da han kom fra Tyskland. Ida Elisabeth pakket den ind, skrev paa «Erindring om din hengivne I. E.» og stak pakken ned i Olises gamle avskrapede skindvæske som laa i vinduskarmen paa kjøkkenet. Broschen førestillet et slags skib av emalje, med en saan uregelmæssig stor perle til seil – Olise vilde kanskje synes, den var mere rar end pen. Men det var det eneste hun hadde at gi hende.

Det var akkurat paa tiden, at hun satte over kaffekjelen – hun fik ta en kop kaffe og litt smørbrød og saa vilde det passe at de gik nedover til bryggen. ^[176] Idet hun kom ind igjen fra kjøkkenet, faldt hendes blik tilfældig paa den lille hylden over avisbordet – den sorte elefanten stod der. Ida Elisabeth

tok den – og dermed kom hun til at huske paa Carls farveblyanter og tegnebøger – og æskerne sine med prospektkortene og papirdukkerne skulde han sandelig ogsaa faa med sig. Hun samlet det sammen og fik stappet det ned rundt omkring i de to kufferterne. Ida Elisabeth laaste dem og spændte omkring remmene, hentet sit og guttens reisetøi og la det frem i nærheten av ovnen. Saa var det vist ingenting som hun hadde glemt. Alt var færdig nu.

[Del] II.

1.

Alle blomsterpotterne flyttet Ida Elisabeth ind paa bordet midt i stuen; der greiet de sig vel, selv om de ikke fik vand mere end en gang om dagen, mens hun var borte.

Det var næsten synd at reise fra dem nu. Hun bøiet sig over den hvite kaktusen – duften var saa rar, vidunderlig deilig, men endda var det som en anelse av noget ekkelt ved den ogsaa. Ifjor da den blomstret hadde hun været nødt til at la vinduet staa paa klem hele tiden, endda saa skrækkelig som det støvet ind fra veien.

Gudskelov for at landeveien var blit lagt om ivaar. Uvilkaarlig gik Ida Elisabeth bort til østvinduet og saa ut. Det var sletikke saa rent litet, det stykket som hun hadde faatt til at lave have av, ved det at svingen utenfor huset var blit rettet ut. Iaar hadde hun ikke kunnet gjøre stort mere end sette op stakit og la fylde paa matjord. Men næste vaar vilde hun plante hæk utimot nyveien – sibirisk ertetræ eller kanske rugosaroser – noget som vokste fort ialfald.

Støvplagen hadde været fæl her før om aarene. Bilene suste forbi huset hele døgnet igjennem, høivogner ramlet forbi og kjerrer med skramlende melkespand, og støvet stod efter dem, og vinden kom og reiste det i skyer. Det drysset ind hos hende, gjennom lukkede vinduer og dører, selv ind mellem ^[180] vægstokkerne sivet det vist – tykt og skittengraatt la det sig i vinduskarmene, hvitt paa møbler og tøy. Hun tørket av og vasket over og børstet av, men det var noksaa haabløst arbeide. Men det hadde naturligvis været endda værre med støv der hun bodde de to første aarene – det var daarligere hus. Naar det kom regn blev stuerne fylt av den rare lugten, idet støvet la sig ned – hun likte den forresten ogsaa paa en maate: der var noget ved den som fik en til at tænke paa triste ting, men samtidig var det noget forhaabningsfuldt i den ogsaa. Som den mindet om fornyelse og forraad paa kræfter ute i naturen eller inde i en selv.

Under vinduerne, tætt indtil husvæggen grodde en rad gamle stauder. Før om aarene da al trafikken gik like indpaa huset her hadde de været aldeles hvite av støv hele sommeren. Iaar bugnet de av friskhet: dagliljernes baandsmale lysegrønne blader busket sig, og op av dem raget blomsterstenglerne med knipper av spisse gule knopper – de var vel utsprunget naar hun kom hjem igjen. Akkeleierne stod i fuldt flor med luftige lyserøde og blaa blomsterstander svævende indimellem dagviolernes hvite og violette topper, men venusvognen stod med sit mørke flikede løv som hadde saan rar jernagtig glans, og det var saavidt at det hadde begyndt at knytte sig knopper i enden av spirene.

Den nedlagte veistumpen foran stauderaden hadde alt begyndt at gro igjen med alle slags smaa nøisomme vekster som kan leve på pukkstensbund – spinkle syrer brandt vinrødt i solskinnet, smaa græsarter tuet sig og græsbladet stjerneblom bredte sig med hvite blomsterskyer. Det saa pent ut, og det vilde desuten bli altfor dyrt at faa brutt op det gamle veistykket som løp gjennom hendes have nu; igrunnen kunde det være ganske kjækt ogsaa forresten med en saan stripe hovedvei – hun kunde spasere op og ned paa den om kvelden, hvis hun fik tid. – Ida ^[181] Elisabeth smilte av sig selv. Nu naar hun fik have at stelle ogsaa. –

Det nye stykket mellom gamleveien og stakittet ut mot nyveien var bare naken graabrun muld i rifler. Der var satt poteter, men det var bare saavidt at en og anden mørkegrøn tott hadde begyndt at

titte op av jorden – hun kunde ikke engang se dem her fra vinduet, men hun visste om dem, for hun var ute og saa efter hver morgen. Langs veien fra døren op til grinden hadde hun plantet noen syrinbusker, men de saa temmelig tynde og pjuskede ut; de var jo blit satt svært sent da – allikevel saa de ut til at komme alle sammen.

Tryggve stod borte ved en av syrinbuskene. Det vesle asen – han holdt paa og karret med skotuppen i den lille sølegropen som var blit efterat hun hadde vandet.

Ida Elisabeth gikk ut i gangen. Selv nu saan tidlig paa morgenen var der denne lune godlugten av solstekt tømmer og gammelt træhus som mennesker længe har bodd i. Det var denne vældig rummelige gangen, med lave og brede dører ind til rum paa alle kanter og bred steil trap op til anden etage som hadde gjort saant indtryk paa hende da hun saa paa leiligheten her, saa hun glemte at lægge merke til hvor forfaldent huset var.

Fremme ved utgangsdøren stod kuffertene deres og kassen med hendes haandsymaskin; en rull modejournaler var bundet fast til haandtaket. Marte Bø sa nok bestandig at hun behøvet da ikke føre med sig sin maskin – men den gamle symaskinen til Marte syntes hun synd paa. Ida Elisabeth kom til at smile ved tanken; hun glædet sig slik til disse dagene hun skulde være oppe hos Marte. Fra de kom, og Marte fulgte dem op paa det store rummet der de skulde ligge – det lugtet av sol og sommer og rene hvite senger, og av lyserød mandelsæpe idet guttene begyndte at vaske sig – randt hun ^[182] sprettende fuld av feriefornemmelser. For guttene var jo disse dagene oppe hos Marte Bø ferien, og selve arbeidet var bare morro for hende. Marte hadde kaffe og rømmevafler til dem, naar de kom ned, og endda mens de sat ved bordet maatte Marte faa se igjennem journalerne, og de begyndte at ta ut façoner. Blaa-kammerset hvor hun sat og sydde vendte ut mot de bratte jorder og dalen som laa fylt av blaa solyl – og hun hørte guttene sine springe saa det duns i den tørre bakken, og Tryggves stemme gnelret, de var like under vinduet hendes og borte var de igjen – de hadde det gjildt fra morgen til aften deroppe.

Ida Elisabeth gikk ut paa dørhellen – deilig veir fikk de ogsaa. Opper høiden paa den anden side veien stod granskogen lysegrøn av aarsskudd og suget ind solskin, og over de øverste topper svam hvite sommerskyer.

Huset hun bodde i var den gamle hovedbygningen paa Viker, men det laa et stykke fra de andre husene paa gaarden, og da den gamle veien som hadde ligget tversover selve Vikertunet nu blev nedlagt iaar, fikk hun lov til at sette stakittet sit tversover veistumpen, saa nu var gamlestuen helt skilt ut fra skystationen. Da jernbanen kom, hadde far til Kristian Viker som hadde gaarden nu satt op en ny hovedbygning nørst i tunet, med verandaer og glasverandaer og gavler mot alle verdenshjørner, her skulde bli hotel og sommerpensionat. Men det hadde aldrig gaatt noget videre, saa da Kristian giftet sig, flyttet han ind i det nye huset og leiet ut gamlestuen. Han hadde regnet at fire familier kunde bo der, men i disse to aarene som hun hadde hatt den søndre halvdelen av første etage og lærer Hansen leiligheten ovenpaa, hadde det staatt tomt nord for gangen – det laa litt langt fra stationsbyen da, og Kristian vilde ikke koste stort paa vedlikehold av det gamle huset.

Det tok sig staselig ut endda, for det var bygget ^[183] av grovt tømmer som sol og veir hadde brunsket og graanet, men den hvite malingen omkring de smaarutede vinduer og paa den store indgangsdøren midt paa forsiden skallet svært av. Og alle skiltene som var slaatt op paa façaden gjorde sit til at det vakre, utsøkt velbyggede huset fikk præg av at ha sett bedre dager. Lærer Hansen hadde noen agenturer fra forsikringsselskaper og derfor hadde han slaatt op noen skilter som pranget i rød og gul

og grøn emalje, og paa den anden siden av indgangsdøren hadde hun et stort hvitmalt blikkskilt med sort skrift: Ida Braatø. Syetablisement. Dame- og gutteklær. Men hun trivdes med at bo her – hun blev positivt glad, hvergang hun gikk ut eller kom hjem og saa paa den vakre gamle bygningen og tænkte, nu bor vi *her* –.

Nord for havegjerdet hendes vendte en fløi av Vikerlaaven sin lange røde bakside nedover hit, og hun kunde se et glimt indover den grønne gaardsplass med mange store og smaa uthuser omkring. Det anget sommerstilt og lunt ut til hende – fjøslugt og staldlugt og lugt av høi og halm og ferske bord; de var reist paa sæteren med buskapen for nogen dager siden; nu stod uthusene og gapte med aapne dører og skulde bli satt istand efter vinteren. Og denne stilheten og denne lugten var ogsaa kommet til at høre med i hendes følelse av sommer paa Viker.

«Hvad er det du holder paa med der, Tryggve? – Sa jeg ikke at du maatte ikke rakke dig til? –» Men hun ropte muntert; hun var ikke i humør til at skjende paa ungen nu. «Kom hit og la mor faa se paa dig!»

Han kom springende – aa saa altfor uskyldig det lille fjæset hans var; han smilte rent engleagtig, men øienvipperne hans klippet og klippet. Da han saa at moren var ikke værst sint, kastet han sig indtil hende og omfavnet hendes hofter.

«Luen din – vet du hvor du har gjort av den?» Hun grov sine fingrer ned i den lingule krøltoppen, [184] tvang hodet hans bakover og saa ned i det lille varme ansigt. Uf, det var ikke godt at holde sig streng, naar en maatte skjende paa den grisegutten – han var saa deilig rød i kinderne og huden gyllet av solen, munnen var likesom halvveis gjennemsiktig som kjøttet paa en rød morel eller et bringebær –.

«– *Som* du ser ut!» Han maatte ha været borte i et kjerr med hundekjeks og løvetand, for han var helt overdrysset med smaa hvite fnugg fra haartoppen og nedover den nye lyseblaa frakken. «Hvor *har* du været henne?»

«Carl sa at jeg skulde finde katta til han – mor, skal vi ikke kjøre snart da?»

«Bare Kindli kommer tilbake fra meieriet saa –. Uf hvor blir det av Carl nu da – han skulde været hjemme igjen for længe siden.»

«Carl har kommet tilbake han, mor, men saa flaug han ogsaa og skulde finde pus for at jeg hadde ikke fundet han skjønner du –».

Det var noksaa besværlig med denne dyregodheten til Carl. Hun hadde forsikret ham om at kattungen greiet sig nok, fru Hansen hadde lovet at sette ut melk til den hver dag, mens de var borte – men Carl blev ved at paastaa, saanne hvite katter med blaa øine var tunghørte altid; Pus hørte nok naar de lokket paa den, men den kunde ikke høre biler eller hunder, og derfor maatte han endelig ha tak i den og bære den op til Hansens selv, før de reiste. – Stakkar han var saa snil, Carl – det var han selv som endelig hadde villet faa springe bort med de to bluserne til frøken Hagen – men hun skulde nu gjerne visst om han hadde faatt penger for dem – uf bare han ikke fløi og mistet dem. – Altid var han saa ivrig for at faa gjøre hende tjenester, og saa var han saa glemsom – og saa haabløst klosset – og saa det at han aldrig kunde passe tiden –.

Ida Elisabeth hentet klæsbørsten og æsken med skobørster. Sittende paa dørhellen pusset hun av

[185] skoene til Tryggve. Han stod saa urolig – han hadde greiet at fly sig aldeles gjennemsveitt allerede, og den varme syrlige lugten av barnet slog ut over hende, hvergang han vred paa sig. Altid var det som hun skimtet bakom denne urolige ungen atterglansen av en kjærlighet og et liv – og omsorg og ængstelser og glæder fra en tid for længe siden – en verden som var sunket under i jorden og mørket. Hun tænkte ikke akkurat paa Sølvi, mens hun holdt paa med Tryggve, men mindet om det barnet hun hadde mistet flimret som enslags glinsende rand omkring den lille sprellevende kroppen og om hendes kjærlighet til den yngste –.

«Der kommern – naa harn faatt tak i Pus!» Den hadde været inde paa Viker naturligvis.

«Aa mor, kom og ta han da vel!» Ida Elisabeth gik bort og tok imot katten over gjerdet. Det var en rigtig søt kattunge, myk og hvit og varm laa den og malte i armen hendes, mens hun iagttok Carl som kløv over stakittet saa hjertelig klønet. – I den ene haanden klemte han en tufs med gule blomster –:

«Se hvad jeg har fundet til dig mor!» Han smilte saa henrykt, og det blinket i brilleglasserne hans – saa hadde hun ikke hjerte til at minde ham om at de skulde jo reise, saa det var da ingen mening i at rive av blomster nu –. Det var tiriltunge – de første hun hadde sett iaar: «Tænk er de kommet alt – tak skal du ha! – Fik du penger av frøken Hagen?»

«Jada mor, og saa fik jeg ti øre atpaa av hende til mig selv, og saa kjøpte jeg fløtekarameller –», han begyndte at grave i lommerne sine og delte ut, en karamel til moren og en til broren og en skulde fru Hansen ha, saa blev der en igjen til ham selv. Pengene hadde han ogsaa, rigtig nok.

«Og saa bli nu her da gutter, Kindli kan være her hvert øieblik. Ikke gris dig til nu igjen da Tryggve – Carl, du maa springe ind og vaske av hænderne dine – nei hvor skal du hen nu da –?»

[186] Det var katten naturligvis. Hun hadde sluppet den ned, da hun tok imot pengene, og saa hadde den spasert sin vei. Hvit og høitidelig, med halen ret tilveirs vandret den oppe i den graa potetesakeren hendes – Carl efter, og hver gang han forsøkte at ta den, bykset den lekent tilside, satte unda nogen lange myke sprett, og saa vandret den videre, like gravitetisk. – Ida Elisabeth stod litt og smilte, mens hun saa paa de to. Saa gik hun ind.

Hun flyttet de siste blomsterpotterne, saa paa den hvite kaktusen igjen. De ytterste brungyldne bladene stod ut som straalere omkring det vidaapne gulhvite blomstersvelg som blev grønagtig inderst i bunden, der en tyk dusk av støvdragere, sølvhvite med hvite knopper, vældet frem. Det var synd at den skulde staa her og være saa vakker og ingen ha glæde av det. Ida Elisabeth tok en saks. Hun kunde da binde en buket og ha med til Marte Bø –. Marte var saa glad i blomster hun ogsaa –.

Hun stod litt og holdt den avklippede kaktusblomst i haanden. Saa tok hun saksen igjen. Den fine syrligsøte vellugt av rosenløvet og pelargoniernes hete krydderduft brøt frem under hendes fingrer, mens hun klippet med langsomme ømme rørsler. Hun fandt traad og gav sig til at surre sammen buketten, idet hun valgte ut av de avklippede toppene en for en – de to halvutsprungne gule roserne ragende op over en klynge skarlagenspelargonium, og en gren av den violette engelske geranien indtil det brændende røde, den lyserøde rosen ind mellem det violette. Saanne buketter av potteblomster husket hun at bedstemor Siveking hadde kommet med paa hendes mors fødselsdag. Men i bedstemors buketter hadde der altid været nogen kvister av Louis-Philippe. En Louis-Philippe vilde hun igrunnen gjerne ha sig igjen – i Berfjord hadde hun hatt en av dem med røde klokker –. Tanken drev gjennom hendes sind som [187] skyggen av en sky. Hun tok heftigere paa traaden og surret. – Det blev da virkelig

en pen buket –.

Lyd ute fra veien vakte hende op – det var nogen som skrek, og en bil braabremset og saa kom nogen ubestemmelige lyd – Ida Elisabeth la fra sig buketten og gik til vinduet. En høi dame slængte grinden hendes paa vid gap, en høi graaklædd mand som bar noget stort blaatt i armene sine kom gaaende nedover mellem de tynde nyplantede syrintrær – saa skjønte hun at det var Carl som den fremmede kom bærende med. Hun skrek lavt og skjærende, idet hun styrtet ut –.

Gutten laa i den fremmedes armer med det blødende ansigt dødt ind mot mandens blodflekkeblaa skjorte; guttens ben i halvstrømper og gule sandaler dinglet lange og tynde ned foran den gaaende mandens graa bukseben. Hvit i ansigtet, med gapende forvridt mund møtte moren –

«– det er kanskje ikke saa farlig som det ser ut.» Den fremmede saa op. Øinene hans var klare og graa, hodet som han holdt bøiet ned over barnet var blankt av brunt, snaut haarkrus. Der var noget besynderlig kvindelig ved den maaten han holdt det livløse barnet paa – Ida Elisabeth kom til at tænke paa Madonnabilleder.

«Doktoren kommer straks – min kusine er reist for at hente ham. Han er blit skrubbet op noksaa stygt –.»

Ida Elisabeth kjendte det som hun hadde ventet, noget slikt maatte ske –. Hun hadde forsøkt at rømme fra et uhyre – det hadde lekt med hende, latt hende faa puste ut litt og tro sig trygg – saa sprang det og kastet sig over hende igjen. Aa Gud aa Gud aa Gud – sagte jamrende saa hun paa den unge fremmede, mens hun gik halvveis baklængs foran ham og gutten op mot husdøren. Det kom for hende noget om dødsengelen eller noget saant – [188] panden hans var bred og klar, snehvit den øverste halvten og brun nedenfor, og de graa øinene som saa ut for sig var fulde av alvor og ømhet.

«Det er ikke sikkert at det er saa farlig som det ser ut for – han kom under bilen, men hjulene har ikke gaatt over ham. Jeg maa si at jeg saa ikke riktig hvordan det gik for sig – han fløi midt ut i veien like foran bilen, og da hun vilde holde helt ut til venstre saa snudde han og forsøkte at springe tilbake igjen og saa kjørte vi paa ham, men med noksaa liten fart da –»

Hvit og stivnet gik Ida Elisabeth foran og viste veien. De tomme vinduskarmer i systuen, gardinerne som var heftet sammen med knappenaaler – det var som likstuen alt var gjort færdig. Gjennem den lune lille stuen hvor hun selv sov paa divanen førte hun manden ind i gutteværrelset og hun tok i sengen til Carl, rykket den ut fra væggen saa den kom til at staa fritt – alt dette hadde hun jo oplevet en gang før.

Uendelig varsomt la den fremmede sin byrde ned paa sengen og drog sine armer til sig. –

Da hun kom med vaskevandsfatet og nogen haandklær, tok han imot og stillet alting paa en stol som han hadde satt frem foran sengen – hun visste ikke om han hadde bedt om vand eller om hun hadde husket av sig selv at det var det hun skulde gjøre nu. Hun saa at manden hadde tatt sokker og sandaler av Carl, han løftet guttens ben forsiktig og bøiet og kjendte paa dem – knærne var frygtelig opskrubbet – saa tok han om Carls haandledd, leet armene. Indi var hænderne fulde av blod og sand, Carls ansigt var overblødd og svart av jord, og blodflekkerne bredte sig utover hodeputen og lakkene.

Da Ida Elisabeth kom nær guttens ansigt med det vaate haandklædet, vred han litt paa hodet og mumlet noget. Manden holdt paa med et andet haandklæde og vasket Carls hænder: «der er glass-

splinter i?»

[189] «Det er kanskje fra brillerne hans,» hørte hun sig selv si.

Manden syslet forsiktig med de opskaarne hænder: «Det var en Guds lykke da at han ikke har faatt glas i ansigtet, brillerne maa være faldt av i det samme –»

Gutten suttret høit og utaalmodig – slog op øinene et tak og forsøkte at sette sig overende, men skrek i, da han skulde støtte sig paa haanden. «Nei nei, lig rolig du,» sa den fremmede. «Det er ikkeno farlig – bare lig stille du til doktoren kommer.» Ida Elisabeth hadde knappet op guttens klær og de trevet indunder begge to, rundt omkring barnekroppen. «Jeg tror sandelig det er gaatt bedre end det saa ut for,» sa manden. «Men stakkar, han er blit fælt saa opskrubbet –»

Idet Ida Elisabeth rettet op ryggen, svartnet det for øinene hendes. Hun kjendte sit hjerte banke vildt opjaget – alt indi hende var blit kastet omkring og det var som hun hadde gaatt hodestups ut i et kaos av mørke og kvælningsfornemmelser. – Nu dukket hun likesom op igjen og fik fotfæste i sin egen hverdag paanyt. Carl var blit paakjørt av en bil, men det saa ut som han var sluppet nogenlunde godt fra det; den svarte flom av helvedskvaler, minder om rædsel som hun hadde gaatt igjennem engang før, den ebbet tilbake –

«De maa sette Dem frue,» sa den fremmede og tok vandfatet fra stolen: «det er ikke farlig,» sa han fort til gutten, «du har blødd litt, men det ser ut som det var saan masse naar det kommer i vaskevandsbollen.» Han gikk med den, Ida Elisabeth hørte ham ute paa kjøkkenet, at han tømte vandet ut i vasken, lot springen rende og skramlet med noget.

«Saa – saa – saa –,» sa hun sagte og strøk Carl over det kindet som var mindst opskrubbet, «du skal ikke være rædd» – for han fortrak ansigtet til graat, men saa gjorde det vist vondt i saarene. «Du [190] maa ikke graate – det er ikke noget farlig – saa, saa,» hun bøiet sig ned og gav ham et let litet kyss.

Den fremmede kom ind: «– jeg har satt over vand, til doktoren kommer. – Mit navn er Toksvold, sakfører Toksvold,» sa han, som han pludselig kom i tanker om det.

Han gikk bort til vinduet, stod med ryggen til det og saa bort paa sengen: «Huf ja – det var fælt! Aldrig i mit liv har jeg været saa elendig som da jeg saa gutten ligge under bilen –.»

Ida Elisabeth bøiet plutselig hodet ind mot senggavlen og brast i graat. Hun forsøkte at holde igjen. «Det kommer – efterpaa – jeg kan ikke for det,» hulket hun undskyldende.

«Ja det forstaar jeg nok,» sa han alvorlig. «Kari stakkar, jeg tænker hun er rent fra sig – det var hun som kjørte nemlig, min kusine. Hun vet jo ikke hvordan det er gaatt endda –»

«Mor,» hun hørte de rappe smaaføtterne som løp ute i systuen. Ida Elisabeth reiste sig og gikk for at stoppe Tryggve før han brøt hitind.

«Mor – Kindli har komt –.»

Hun maatte gaa ut og forklare Kindli hvad som var hændt, han fikk hilse Marte Bø og si at det blev nok ikke noget av at de kom opover idag. Mens hun talte med Kindli blev hun helt rolig, hverdagen tok hende igjen. Idet hun gikk tilbake gjennom systuen fikk hun se buketten som laa paa bordet. Hun tok og satte den i vase, bar den ind og stillet den paa guttenes lille kommode. Carl kom nok til at bli glad i

den.

Sakfører Toksvold stod endda borte ved vinduet. Bak ham var lyset utenfor og glitteret i løvet og solspeilingen i elven; soverommene vendte ut mot den gamle Vikerhaven, og nedenfor haven stod vandet langt indover jordene, flommen var kommet tidlig iaar.

[191] Ida Elisabeth satte sig ved guttens seng igjen, og den fremmede blev staaende og de sa ingenting – og det faldt hende ikke ind, det var noget rart i at den vildfremmede manden stod her og ventet sammen med hende. – Før han selv sa:

«Ja – kanskje De vil at jeg skal gaa? For jeg kan jo godt vente utenfor og – men jeg vilde jo gjerne høre hvad doktoren sier da. – Bare hun har truffet Eriksen hjemme – de burde ha været her nu synes jeg.»

Ida Elisabeth gjorde en bevægelse med hodet – det kunde være ja og det kunde være nei. Han gik bort til guttens seng:

«Stakkar – som han er blit seende ut –.»

Igjen var hun nær ved at komme paa graaten. Carl blødde ikke noget videre nu, men hele den høire siden av ansigtet var saa frygtelig opskrapet; øienlaagene holdt paa at hovne igjen. Hun saa det jo saa sørgelig klart selv, han var ikke noget pent barn, denne stakkars lille gutten hendes med det bleke, sammentrykte ansigt under panden som var saa stor og fremoverbulket; ingen ordentlig farve var det paa haaret hans – rottefarvet hadde de kaldt det paa skolen, han hadde graatt slik da han fortalte det. Og de gjorde narr av ham, fordi han maatte bruke briller. Nu da han laa her saa opskrubbet og fæl saa han rent ynkelig ut – med en liten uvilkaarlig rørsel bøiet moren sig utover som for at verne ham.

«De har telefon jo? Jeg tror jeg tar og ringer op – om hun har truffet Eriksen hjemme –,» han strøk paa dør. Uvilkaarlig rettet hun sig op og lyttet efter hans stemme, da hun hørte ham ringe op ute i systuen: – «fru Eriksen? – Ja det er Toksvold – huf nei, vi kom til at kjøre paa en liten gut nede paa Viker – nei det haaber jeg ikke, – ja da faar jeg ringe op til Fjeldberg da –» Han ringte [192] av, ringte op igjen til sanatoriet: «– frøken Presttangen – for ti minutter siden, naa gudskelov, da maa de vel være her straks da –»

Doktor Eriksen hadde været ute altsaa, forstod Ida Elisabeth, og saa hadde frøken Presttangen, det maatte være kusinen da, kjørt op til sanatoriet og faatt med sig lægen derfra. Saa det var Kari Presttangen, tandlægen som bodde borte ved stationen, som hadde kjørt over Carl –. Ida Elisabeth syntes medett, hun hadde altid syntes det mennesket virket saa usympatisk – skjønt hun aldrig hadde snakket med hende – og pen var hun da igrunnen paa sin maate.

Toksvold var nok kommet i snak med Tryggve – hun hørte guttens skravl og den andens rolige stemme. Saa løp han ut medett – det var vel bilen da, og lægen. – Spændingen kom igjen og gjorde moren svak i benene, da hun reiste sig ved lyden av mange folk ute i gangen og doktor Lunds stemme –.

*

«Han er et noksaa nervøst barn, er han ikke det?» spurte doktor Lund, da han var færdig med undersøkelsen.

«Aa jo.»

«Som sagt – De faar holde ham i sengen til han er kommet over shocket – og om han skulde ha faatt nogen dyperesittende læsioner. Men det tror jeg som sagt ikke. Men jeg skal nu se indom imorgen igjen – og hvis det skulde bli noget da forinden, saa faar De ringe. Jeg skal forresten skrive op noget beroligende som De kan gi ham –.» Doktor Lund strøk igjen over Carls bare bryst og armer, hvor huden var smaanupret, som sandet: «– noksaa nervøs ja, det kan jeg tænke mig –. Hør her, fru Braatø, – De forcerer ham nu vel ikke – lar ham ikke faa lov til at overanstrenge sig. Han var nummer en i klassen sin iaar hørte jeg av Vesla mi –.»

[193] Ida Elisabeth rystet paa hodet:

«Han har noksaa let for sig, later det til.» Hun prøvet ikke at røbe, hvor stolt hun var, men det fylgte hende med varm glæde at doktoren nævnte det. – Doktor Lund var forresten svært elskværdig igrunnen – han hadde da alltid været saa elskværdig mot hende for fem aar siden, da hun gik oppe paa sanatoriet for at se til Aslaug, etpar ganger hadde han ogsaa bedt hende komme ind til sig paa kontoret for at snakke med hende om fru Tømmeraas. At hun hadde undgaatt doktor Lund siden kom jo i virkeligheten aldeles ikke av at hun hadde syntes, han var saa maset, det var bare noget hun foregav for sig selv. Det var noget hun hadde faatt høre igjen at han skulde ha sagt. Saa hun skjønte at han ogsaa gik ut fra – naar hun som gik her og skulde ha et barn var reist fra sit hjem og holdt paa at bli skilt fra manden, saa var det naturligvis hende som hadde hatt en historie. At hun var veninde av Aslaug Tømmeraas hadde vel ogsaa gjort sit til det, Aslaug hadde jo betrodd doktoren ogsaa rubb og stubb og litt til om sig selv, den skrækkelige sommeren før hun døde.

Hun hadde naturligvis indsett at det var mest naturlig, folk trodde slik. Det hadde gaatt op for hende allerede da hun maatte si til sin svoger, hvorfor hun vilde bort fra Vestlandet og hvorfor hun ikke kunde ta imot den bestyrerindeposten som han hadde skaffet hende. Men dengang hadde hun sagt til sig selv, det fik være det samme hvad folk trodde – naar bare hun kom klar av Frithjof. Og da hun skjønte, folk her trodde vist ogsaa, det var hun som hadde været sin mand utro, saa hadde hun tænkt det samme: jeg er likeglad, bare jeg faar noget at gjøre, saa jeg kan leve med barna mine, og folk spør saamen ikke efter en sydames dyd, hvis bare hun er flink og ellers holder sig for sig selv. Hun hadde hatt saa meget at gjøre som hun kunde [194] overkomme ogsaa, omtrent hele tiden – ogsaa for patienter paa Fjeldberg hadde hun da stadig sydd i disse aarene. Nu var det længe siden hun i det hele tatt hadde tænkt paa disse gamle historierne, og hun tvilte paa at der var et menneske mere her omkring som endda interesserte sig en døit for fru Braatøs fortid; det som interesserte folk var at hun sydde svært pent og næsten aldrig narret –.

Hvorfor det pludselig var dukket op i hende som et ubehag da hun hørte at sakfører Toksvold snakket med Fjeldberg og skjønte at det blev sanatorielægen som de fik hit – det visste hun ikke. Uten det skulde være fordi hele den fortiden som hun med vilje hadde latt være at tænke paa saa længe til hun næsten aldrig husket paa den lenger – den hadde likesom pludselig reist sig som et uveir og kom sopende indover hende, da hun saa Toksvold staa der med Carl i armene. – Men nu var det jo over – denne gangen hadde ulykken bare streifet hende uten at slaa ned. Og da var det likesom litt kjedelig at faa doktor Lund ind i huset. Men det var tøvet – og han var jo baade elskværdig og en flink læge, det var hovedsaken.

Da hun fulgte lægen ut, sat de to fremmede i systuen og ventet – han ved det store bordet hvor alle blomsterpotterne hendes stod stillet sammen, hun borte ved vinduet –. Hun holdt paa og bladet i nogen modejournaler som laa paa det lille kurvbordet derborte. De sprang op begge to, da de saa doktoren.

«Aa gudskelov da,» sa Toksvold, da doktoren hadde forklart at gutten vistnok var sluppet svært pent fra det. Men frøken Presttangen gav sig straks til at lægge ut om hvordan ulykken hadde kunnet ske – i den slakke svingen hvor veien var helt oversiktig, og ingen andre biler i sigte netop da. Gutten hadde sprunget ut i veien efter en kattunge. – Ja ^[195] det burde hun da næsten ha skjønt, tænkte Ida Elisabeth – at det var katten –.

Ida Elisabeth betraktet eftertænksomt frøken Presttangen, mens den anden talte. Saan i yttertøi – en lang lys støvfrak og enslags græsgrøn baskerlue som bulket svært rart om hendes gammeldags høit opsatte haar, tok hun sig ikke videre ut. Det var vist egentlig det ved hende som virket – ikke akkurat frastøtende kanskje, men som om hun var ment paa at holde sig folk tre skridt fra livet – at hun var saa utfordrende anderledes end det var moderne for damer at være nufortiden. Ikke nok med at hun ikke hadde klippet av sig haaret – Ida Elisabeth hadde selv latt sit haar vokse ut igjen; hun hadde ikke raad til at gaa til friserdame stadig og faa det klippet, saa nu bare skilte hun det midt over panden og fæstet det op i enslags sløife lavt i nakkegroppen. Men frøken Presttangen hadde stablet op en vældig krone av lysgyldne fletter midt paa issen, den laa næsten helt frem paa pandekruset – en saan haaropsætning hadde Ida Elisabeth sett paa fotografier i gamle album, men aldrig før paa et levende menneske. Det var kanskje derfor at hun syntes, der var noget ved hele tandlægen som mindet om jerseyliv-stilen – en fik indtryk av at tøiet sat strammere end det var moderne nu indtil hendes brede runde skuldrer og det høie brystet. Og selve ansigtet til frøken Presttangen var igrunden av en type som mere hørte til paa gamle fotografier – der var noget stramt og nakent ved den maaten hvorpaa benbygningen vistest under huden. Det var nok vakkert ogsaa paa en maate, det var formodentlig det som folk mente med et raceansigt – bred pande, høie kindben, litt kroket næse og avlange, noksaa magre kinder. Hudfarven var blendende hvit og lyserød, men huden likesom litt tørr og skrubbet – det var noget ved den som fik en til at tænke paa tuberkuløse anlæg –: nederst ved næseborene vistest ^[196] ogsaa litt av den lyserøde skillevæggen, og læbene var svært lyse og tørre.

Nu hadde hun jo nok hørt av doktor Lund at det vistnok ikke var det mindste farlig med Carl – men derfor kunde hun da vel godt ha sagt nogen ord til hende som var mor til ungen hun hadde kjørt over – hun maatte da kunne tænke sig, det hadde været en frygtelig forskrækkelse. Istedetfor blev hun bare ved at forklare doktoren hvor aldeles uten skyld hun hadde været i overkjørselen. Utover de faa spørsmaal og svar som de hadde vekslet, idet Ida Elisabeth og lægen kom tilbake, sa tandlægen faktisk ikke ett ord til hende før like med det samme de skulde til at gaa. Doktoren saa reisetøiet som stod i gangen, og paa hans spørsmaal oplyste Ida Elisabeth at de skulde ha været en tur op til Marte Bø. Da sa frøken Presttangen:

«Jeg visste ikke at De gik ut og sydde i husene og?»

Ida Elisabeth lo litt:

«Jeg gjør nok ikke det heller – bare til fru Bø –. Hun var saa elskværdig mot mig det første jeg kom hit til bygden. Og nu har hun jo svært vanskelig for at komme helt hitned. Saa jeg reiser op til *hende*.»

Men hun var da en løierlig skrue lel, det mennesket.

*

Ida Elisabeth fulgte ut til bilen. Overrettsakføreren og frøken Presttangen stod og skulde stige ind.

«Vil du kjøre, Kari –?»

«Aanei!» Det gik som en lang gysen gjennom hele kroppen hendes. «Uf jeg tror ikke jeg blir god for at kjøre bil *nogen gang* mere i mit liv jeg!» Fort sprang hun ind og satte sig baki hos doktoren – og nu saa hun ut som hun skulde gi sig til at tute. – «Ja farvel da fru Braatø –.»

[197] Men jamen var hun en rar en, denne tandlægefrøkenen.

*

Sent paa kvelden gik Ida Elisabeth hjemover fra stationen; hun hadde ikke kunnet faa pakken fra apoteket før med ellevetoget.

Paa vestsiden av dalen stod skogryggernes granspir skarpt, svart næsten, mot den hvitagtig gule himmel; det var som det eneste minde om mørke i den lyse sommernat, og hvor nutene av snaujfeld raget op over skogen laa en atterglans av himmellyset over vidden derborte. Elven valt utigjennem dalen, vældig og mætt av flomvand, speilende kveldsglansen blankt og brutt i de tyste, likesom flate strømhvirvler. Fete gule tømmerstokker kom drivende forbi i uendelig optog; det saa ut som de seilet nedover ganske langsomt, men hvis en stanset og fæstet blikket paa en bestemt stokk, saa skjønte en, for en fart der var i disse vandmasserne som reiste forbi, med den blanke overflaten riflet og ringet næsten umerkelig overalt hvor nogenting paa bunden stemte imot strømmens magt.

I dette rare sterke lyset efter solnedgang fik selv de fæle husene omkring jernbanestationen et skjær av noget vakkert over sig; farverne paa dem likesom lyste tilbake mot luften. Ida Elisabeth gik forbi Bjørkheim hotel; den digre tømmerbygningen med gavler og fremspring og verandaer paa alle ender og kanter var malt rødbrun med skitgule vindskier og vindusrammer og kruseduller, men nu ikveld var det som der strømmet ut et pust av lunhet fra de solstekte vægger. Bortover i kasserne langs verandaerne saa det rent ut som de lakkrøde og hvite og lyserøde blomsterklaserne funklet, og den store singelstrødde plassen utenfor med bensinpumpen midt paa laa saa lys som den kastet tilbake himmelglansen. Magda Bjørkheim, selvlysende næsten i en rosa blaåtøiskjole, kom springende nedfor trappen – hun [198] skulde gi bensin til den nedstøvede gamle Buicken som holdt og honket fremme ved pumpen. Da hun fik øie paa Ida Elisabeth vinket hun: «vent litt da –!» Ida Elisabeth blev staaende og følte kvelden omkring sig som et dypt, ubestemt velvære. Endda det var saa stille, saa rislet det ganske litt høit oppe over hendes hode i de svaie bjerkekivistene.

Bilen kjørte, og Magda sprang bort til hende; hun vilde høre hvordan det stod til med Carl. Først hadde de sagt borte paa stationen at gutten var blit saa forfærdelig medfaret saa det var ikke tale om at han kunde staa det over. «Men folk er jo saa fæle til at overdrive saa bestandig – uf ja, hun der frøken Presttangen, hun er vel snaal, skrækkelig nervøs vist – hun burde naa vel miste certifikatet for det her du, en stund ialfald, saa hun kunde lære –»

«Men hør her du, Magda. Nu kunde jeg jo igrunden godt ta denne dragten din med det samme, naar vi ikke kommer op paa Bø allikevel. Du vet, jeg har git syerskerne mine fri – men den skal da bli like pen fordi om jeg gjør alt paa den selv.»

«Ja gid! saa heldig –.» Hun løp. Ida Elisabeth gik videre, varmet av glæde. De hadde spurt saa

meget efter Carl paa stationen og. «Der skal jo sitte saant ualmindelig godt hode paa den gutten,» spøkte stationsmesteren. Kanske de kunde bli hyggeligere mot Carl paa skolen efter dette.

– Igrunden kunde hun gjerne ha undt sig selv at ha fri nogen dager – men nu hadde hun altsaa lovet at ta spaserdragten til Magda straks. Og det er jo godt med alt som er undagjort. En del av arbeidet kunde hun jo sitte med inde hos Carl. Læse maatte han ikke faa lov til den første uken ialfald, men det var saa godt med Carl, den gutten kjedet sig aldrig naar han var alene. Gud maatte vite hvad han tomlet med indi det lille hodet sit ^[199] alltid. Gammelklok, ja stakkar. Det er let nok for saanne som ligger og skriver i dametidender og denslags om at barn ikke maa faa bli gammelkloke, de skal sendes ut og sporte og leke med andre barn. En skulde tro at de aldrig hadde sett barn i virkeligheten eller visste hvordan det er ungers natur at være mot en unge som skiller sig litt ut fra flokken. En liten gut som er skrøpelig av skrott og nærsynt og litet pen – og sky fordi han har faatt høre om det – hvad skal en stille op, forat han ikke skal bli gammelklok, naar han ellers er opvakt og lider av lyst til at spekulere over likt og ulikt –.

Stakkar – og saa holdt han selv paa med det at han vilde bli bonde! Han holdt til inde paa Viker svært meget; han var glad i dyr – men saa klosset som han var, og saan pipestilk! Og hvor skulde han faa penger fra til at skaffe sig gaard. – Men det var akkurat det – paa en eller anden maate *maatte* hun forsøke at skaffe sig litt ryggstød økonomisk, saa hun kunde hjelpe guttene sine frem. Hun hadde da sett nok av det med Frithjof og hans søskende, hvad resultatet blir, naar forældrene er uformuende baade paa penger og paa omdømme og barna mangelfuldt utrustet i en eller annen retning. Og hun hadde været for dypt indviklet i det med den slegten til at falde for fristelsen og ikke ville se hvad som manglet barna hendes. Carl var igrunden en modig liten maur – han *var* nervøs og han var nærtagen og sky, og det hændte at han brøt sammen og klaget overfor hende. Men han hadde det i sig ogsaa at han skulde ikke gi efter og la fremmede se, han tok sig nær av noget, og lange tider av gangen var han den tapre lille gutten hendes. – Tryggve var jo saa liten endda – men hun hadde allikevel opdaget, han var meget mere av en ræddhare, og han forsøkte ikke som broren at bite tænderne sammen og late som ikkeno; Tryggve hadde tilbøielighet til at flygte ind i skryt. Og han løi ^[200] saa det randt av ham. Endda var han vel for liten selv til at skjelne mellem det som virkelig hændte og det som han indbildte sig kunde hende og det som han ønsket skulde hende. Og det blev nok ingen lett jobb for hende at lære den gutten til at holde indbildninger og ønsker og fakta ute fra hverandre. Men det var fristende at være slik overfor sine barn som for eksempel Frithjofs forældre hadde været – med vilje gjøre sig endda mere ukritisk end man er av naturen og kritisere andre mennesker litt mere til gjengjæld, for at berolige sig selv, man er da ikke rent idiotisk godtroende heller. Men hun merket selv, for en ulyst hun hadde til at se Tryggves smaa skavanker – fordi den lille rakkeren var saa pen, – og saa mindet han saa meget om Sølvi.

Ida Elisabeth svinget ut paa hovedveien. I den store nybyggede forretningsgaarden paa hjørnet – et treetagers ertegrønt murhus i enslags funkisstil – hadde frøken Presttangen tandlægekantor. Bak et vindu i anden etage med hendes navn paa glasjalousiet skimtet Ida Elisabeth en stor reflektorlampe og toppen av en bormaskin. Overretssakfører Toksvold hadde ogsaa forretningslokaler i denne gaarden – naturligvis hadde hun sett skiltet hans en masse ganger, men ikke lagt større merke til det før. Tryggve Toksvold het han. Tro hvor de bor henne, kom hun til at tænke paa. En eller anden hadde nævnt at den nye kvindelige tandlæge bodde paa Solhaug pensionat. Kanske han ogsaa bodde der da –.

Det var vel ham som bestyrte Erterkaalen ogsaa da, – som folk kaldte denne gaarden. Hjørnebutikken hadde de altsaa ikke faatt leiet bort endda. Ida Elisabeth stanset et øieblik og tittet ind

gjennem den store tomme ruten. Butiksindredningen hadde nok enslags pretentioner, disker og reoler var holdt i perlegraatt og murstensrødt. Papir og fjæler laa utover gulvet endda efterat malerne hadde holdt [201] paa. – Hun hadde bare ledd da Marte Bø foreslog hende at leie denne butikken. Marte hadde holdt paa med det i alle disse aarene: du skulde faa dig en forretning igjen. Og her i vaar, da hun fortalte Marte om disse bankbøkerne hun hadde faatt efter doktor Sommervold, hadde Marte git sig til at præke: Du kan da vite, lar du pengene bli staaende i en bank, saa gaar den konkurs en dag – sæt dem i en forretning du Ida, før en anden kommer og begynder her, og saa skal dem kjøpe alting færdig og du faar ikke noget at gjøre paa systuen din heller mere –.

Der var noget i det naturligvis. Og det burde kunne gaa med en manufaktur- og industriforretning her – og hun hadde sit renommé for at sy pent og ha saan god smak. Hvis bare ikke tiderne hadde været saa vanskelige – og hvis der altsaa ikke straks dukket op en hel række andre slike forretninger, naar folk saa hun fik det til at gaa.

Hun hadde jo aldrig drømt om at hun skulde faa en saan masse penger efter Sommervold. Etpar hundrede kroner til Carl hadde hun tænkt at det dreiet sig om – hun visste der var en bankbok til gutten med doktorens daapsgave. Saa viste det sig at der var over tre tusen kroner til Carl, og en bankbok som oprindeligg hadde lydt paa Sølvis navn, men det var blit forandret saa den var til hende. Paa den stod der inde totusenfemhundrede og nogen kroner. Og de pengene kunde hun da ialfald gjøre hvad hun vilde med. Et spørsmåal var det vel ogsaa om Carls penger stod sikrere i en bank end om de blev satt i en forretning.

Men da kom hun altsaa til at være hjemmefra næsten hele dagen, og hun maatte ha et menneske i huset til at se efter guttene. Ida Elisabeth sukket. Hun hadde syntes, hun hadde det godt, siden hun flyttet til Viken. Guttene hadde hun kunnet skaffe det de trængte – og for hende selv var der stilheten, naar dagens arbeide var slut og syerskerne hendes [202] hadde gaatt. Da spiste hun og barna til aftens sammen ute paa kjøkkenet, og hun hjalp Carl med leksene, eller hun sat med et arbeide og tidde stille og hørte med et halvt øre paa de to, hvad de holdt paa med. En kunde vanskelig faa det bedre, naar en baade maa forsørge sine barn og være mor for dem. Ungerne skjønte det nok paa en maate, Carl var blit saa forskrækket, den dagen da han hørte Marte Bø snakket med hende om butikken. Jamen gutten min, jeg er jo optatt hele dagen paa systuen nu ogsaa, hadde hun sagt. Jamen da vet vi jo altid at du er der saa vi kan gaa og si det til dig straks, hvis vi maa si dig nogettinging. Det var vel akkurat det som var pointet. Barna greiet sig godt mange dager til ende uten at ha bruk for hende paa nogen særlig maate, naar bare de fik sit stel. Det var ikke nødvendig at hun gik og gjætet dem. Naar bare de visste at de behøvet aldrig gaa forgjæves, hvis de vilde finde hende.

Det var skrækkelig støvet paa veien – tungt og bløtt og lydløst at gaa i. Det blomsterfyldte græs langs grøftekanterne var aldeles nedkjøvd av støv, gran og older var graahvit, hvor skogen kom frem til veikanten – langt indover var lyng og mose som kvalt av støv, og skogduften anget ut likesom døivet av landeveiens støvlugt. Ida Elisabeth gik forbi det huset hvor hun hadde bodd de første aarene hun var her. Det laa lavere end veilegemet, klemt ned mellem en utoverhængende bratt fjeldknaus og disse stabbestenene som hun hadde sittet og sett ut paa, hvergang hun saa op fra arbeidet sit et minut.

De to vinduerne som hadde været hendes dengang var mørke og blinde – en gammel norskamerikaner bodde der nu, og han hadde alltid hængt noget mørkt for vinduerne ut mot veien. Forfaldent og trækfuldt hadde huset været allerede den tiden hun leiet der, og der var vist ikke blit gjort noget ved det siden. Det var saa stygt som et hus kan [203] faa blit, med førsteetagen av umalt og

lusgraatt, sinklaftet tømmer og ovenpaa en kvist som var panelet og smurt over med enslags tynd okkergul undermaling. I hendes tid hadde de panelbordene brukt at løsne ret som det var og klappre og ramle hvergang det blaaste litt sterkt.

Paa den anden siden av veien laa en flat furumo med magre utrivelige trær. Stammerne var gule, og farven hadde hun engang faatt for sig mindet om harsk salt ørret, de grisne kroner falmet og blev lyst olivengrønne i baren tidlig paa sommeren alt. Hun hadde gaatt indover moen med barna sommerkvelderne, naar hun kunde ta sig en liten fristund. Marte Bø hadde laant hende en gammel sportsvogn til Tryggve – han likte sig, naar den riktig humpet og skvatt over stener og ujevnheter i det gamle hjulsporet som førte ind til et grustak. Skogbunden var bare graa mose og mørke tufser av utrivelig lyng bortover store stener som saa ut som en elv hadde lagt dem efter sig engang i gamle dager. Kanske den hadde været svær engang, den vesle Aasdalselven som randt inde paa moen – det var den som kom ut i storelven litt nedenfor Viker. Hun pleiet at gaa saa langt som frem til elven; den strømmet med en egen lys brusen i sit leie av runde bleke stener, og Carl sprang hit og dit og kastet grus og smaasten ut i strømmen og lette efter bær i lyngen. Lyden av det rindende vand og den hete tørre furulugten fra moen gjorde godt dypt ind i hende. Men saa stygt som hun syntes her var paa Østlandet det første hun var her. Disse lave lodne aaserne som likesom drog sig saa langsommelig tilbake, det var da ikke fjeld. Og tørt og solsvidd var her, ingen farver hverken i luften eller paa jorden – himmelen var bare blaa eller bare graa, skogen grønsvar og bakkerne som gaardene laa paa gulsvidde fra tidlig paa sommeren. Nede her paa bunden av dalen støvet og støvet det, saa alting var graatt ^[204] bestandig. At hun ingen mennesker kjendte her gjorde hende ingenting, men at det var saa tørt og ensformig alle steder, det fik hende til at føle sig forfærdelig ensom og utjaget i ørkenen med ungerne sine.

Men nede omkring Viker var det vakkert. Derfor syntes hun ogsaa at det var likesom et nyt stykke av hendes liv var begyndt med den første morgenen da hun vaagnet der og saa ut i den gamle bondehaven med nakne kronglete epletrær – og nedenfor haven de gule jordene som der endda laa striper av sne i her og der. Den store slyngen som elven gjorde paa sig like nedenfor Viker speilet vaarhimmelens skyer staaagtig blaatt i overvandet, men isen skimret grøn under mange steder, og paa den anden siden av elven laa skogen opover lien og lyste i morgensolen. Hun kom aldrig til at glemme det – for det var aar og dag siden hun hadde vaagnet i et rum som ikke vendte ut mot en vei. Det var vel derfor ogsaa at det aldrig kunde bli hverdagslig for hende, dette synet ut over elven og baklien i morgenlys – naar det var vakkert veir om morgenen og hun sat ute paa kjøkkenet alene og fik sig litt kaffe, før hun gav sig i lag med dagens arbeide, saa hadde hun likesom faatt i sig en hvilende glædesfølelse som blev ved at ligge under i sindet og skinne igjennem, mens hun tok op og blev færdig med alle dagens gjøremaal og hændelser.

Ida Elisabeth gik fort hjemover. Der var fuglesang i skogen, endda bilerne suste forbi ret som det var og tutet og la efter sig en ny støvsky strimet av vond lugt. Her og der vek skogen litt tilbake fra veien og stod ring om en ny liten heim med nyanlagt have omkring; Ida Elisabeth tittet interessert ind over alle stakitter og sammenlignet med sin egen have som skulde bli.

Den lune levende gaardslugten hilste hende, da hun gik forbi de nordligste husene paa Viker. – ^[205] Undres om Carl hadde sovet hele tiden mens hun var borte –?

Sommernatslyset hadde svundet saa meget saa det var lys dæmring nu; Ida Elisabeth saa at der stod en mand ved grinden hendes. Cigaretten som han kastet idet han gik imot hende blev liggende og gløste rødt paa veien et øieblik.

«Jeg vilde bare faa høre hvordan det gaar med gutten –?»

«Jotak, det er nok saa bra som det kan være det, efter omstændighetene.»

Sakfører Toksvold rystet paa hodet:

«Ja gubbevarremig! Naar jeg tænker paa aassen det kunde ha gaatt! – Den som lukket op for mig sa at De var gaatt paa stationen efter en pakke fra apoteket. Saa tænkte jeg at jeg vilde vente og spørre Dem selv allikevel. Det var forresten dumt av mig at ikke jeg husket paa det i formiddags – jeg kunde da tilbudt at hente det for Dem. Men sandt at si saa var jeg jamen selv endel – ja De skjønner, fru Braatø. Og saa var jeg rent ut sagt rædd for at det skulde bli nogen historier med Kari – nervesammenbrudd eller noget saant –.»

Ida Elisabeth smilte litt tvilende. Hun hadde ikke akkurat faatt indtryk av at frøken Presttangen holdt paa at faa nervesammenbrudd.

«Hun bad mig hilse Dem saa meget – hun turde ikke bli med mig selv, men hun bad mig levere Dem dette her – til gutten da.» Han rakte hende en pose, det var vist bananer og saant i den. «Og saa denne – jeg visste ikke hvad jeg skulde finde paa, men barn pleier vist altid at like sukkertøi –.»

Ida Elisabeth tok imot den anden pakken, en stor konfektæske kunde hun kjende. Da hun hadde sagt tak blev de staaende, som om begge ventet paa at den anden skulde si noget.

Toksvold lutet sig indover stakittet:

«Kristian Viker fortalte mig at det er Dem som [206] har kostet dette her» – han nikket mot de graa potetessengene. «Tænk at De har villet lægge ned saa mange penger for at faa istand have da, ved et hus som ikke er Deres eget –?»

Ida Elisabeth trak paa skuldrene:

«Jeg hadde saan lyst til at faa mig litt have igjen. Og skulde jeg vente til jeg fik eget hus, blev det vel kanskje aldrig. – Og dette stykket laa her og saa saa stygt ut og var til ingen verdens nytte. De vet, Kristian kjørte paa matjord gratis da og skaffet mig materialet til stakit noksaa billig –.»

«Hadde ikke staaaltraadfencing faldt billigere tror De?»

«De vet det. Men da blir det saa litet indhegnet likesom. Jeg har nok tænkt at plante hæk her ut mot veien. Men det vil jo ta nogen aar før den vokser til.»

«Men tænk om De kom til at flytte herfra da, netop naar haven Deres er begyndt at vokse til?»

«Tja.» Ida Elisabeth lo litt. «Saa er der da ialfald en have efter mig da. – Men De vet at jeg vilde bli lei hvis jeg fik høre at de som kom efter mig ikke stelte pent med den. Der var saan deilig gammel have til det stedet som mine forældre eiet paa Vestlandet. Jeg blev ordentlig bedrøvet da de som kjøpte stedet efter min fars død hugget ned de gamle trærne og lot terrasserne og rosenhaven og alting forfalde.»

«Nei – jeg staa her og hefter Dem bort. – Jeg faar lov at komme indom imorgen og høre hvordan det gaar –. Ja godnat da og god bedring med gutten –.»

Ida Elisabeth lukket op grinden, gikk langsomt stien nedover mot huset. De nyplantede syrinerne hang med bladene etter den stekende hete dag. Men potetesgræsset hadde grodd veldig – nu tittet de svartgrønne bladduskerne frem i rad og række alle vegne.

[207] Paa dørhellen sat ulykkeskrøtteren, den hvite katten, med et bakben stikkende tilveirs sat den og pyntet sig omhyggelig i enden. Ida Elisabeth bøiet sig og tok den op paa armen. Hun dukket sit ansigt ned i dens myke varme pels – det var som en evighet siden idagmorges, da hun hadde staatt derborte og tatt imot pusungen, mens Carl strævet og kløv over gjerdet. – Hvis han var vaaken nu, kunde Pus faa lov til at besøke ham en liten stund – det kom han nok til at bli glad for.

2.

Det var gaatt en maanedstid; Carl var oppe og ute igjen, frisk som en fele, han var litt gulskjollet endda i ansigtet og paa kroppen efter de dultene han hadde faatt. Da kom en morgen en av syerskerne og sa til Ida Elisabeth, at frøken Presttangen var utenfor og spurte efter hende. Ida Elisabeth stod midt i en prøvning: «Du faar be hende vente saa længe – du kan vise hende ind paa stuen.»

De hadde ikke truffet hverandre siden den dag da paakjøringen hændte. Ida Elisabeth hadde sett et skimt av den anden etpar ganger borte i stationsbyen – og hun hadde hatt etslags indtryk av at frøken Presttangen var ikke mere opsatt paa et møte end hun selv.

Kari Presttangen sat paa divanen; da Ida Elisabeth kom i døren, reiste hun sig fort op. Hun hadde paa sig en skinnende himmelblaa lerretskjole og var barhodet – en hvit vaskehat holdt hun i haanden – og det slog Ida Elisabeth, at slik tok hun sig rent pragtfuld ut, men hendes bevægelser var besynderlig braa og kantede. Hun stod midt i solskinnet som strømmet ind, brutt av gardinets lette blaff for sommervinden og blomsterne i vinduskarmen. [208] Lysflekkerne rørte sig bortover den fremmede unge pikens høie bryst i det blaa tøy og fik den tunge flettekronen til at glinse som guld – hun var vakker paa en saan ualmindelig maate, og saa stor saa det virket som om hun umulig kunde passe ind nogen steder.

«Ja jeg vilde igrunnen bare spørre da, hvordan det staar til med gutten Deres,» sa hun fort, da de hadde hilst paa hverandre, og Ida Elisabeth blev staaende uten at si mere, som hun ventet. «Det vil si, Tryggve har fortalt mig det da, hvordan det gik, naar han har været her. Men saa syntes jeg at jeg vilde da gaa indom engang selv og, og spørre til ham –»

«Jo tak. Han er helt frisk igjen nu. Og tusen tak for alt som De sendte til ham da han laa –.»

«Aa –. Det er jo ikkeno at snakke om –. Er han hjemme nu –?»

«Nei, begge guttene mine er oppe paa Vikersæteren. De blev budne til at være der en stund –»

Saa stod de og sa ikke noget. Nede paa jordet lød den metalliske kneppingen av en slaamaskin, og i det aapne vindu pustet sommerluften varm og mætt av høiduft og gjenskjær av solglitteret paa elven og havens løvkroner.

«Det er pent her paa Viker,» sa frøken Presttangen. «Jeg skulde like at bo her, tror jeg –» Hun saa sig om i rummet, som om hun søkte.

«Ja her er pent.» Ida Elisabeth forholdt sig avventende.

«Ja saa var det en tingen da.» Kari Presttangen saa halvveis bort; hun stod og tullet den hvite tøihatten sin mellem hænderne. «Naturligvis skal jeg betale utgifterne til doktoren og saant. – Alle de utgifterne som De har hatt med at gutten Deres kom tilskade –.»

«Nei, hvorfor skulde De det?» Ida Elisabeth gjorde sin stemme venlig forundret. «Det var jo [209] ikke Deres skyld. Det forklarte De jo selv samme dagen som det hændte. – Og jeg kunde næsten tænkt mig det og,» la hun til, da hun saa hvor rar i ansigtet frøken Presttangen blev; hun mindet

likefrem om en skolepike som blir beskyldt for noget rent galt. «Carl er desværre slik saa han blir noksaa let forfjamsket –»

Frøken Presttangen trak og slet i hatten sin.

«Jamen det synes jeg at –. Kan De ikke la mig faa lov da, fru Braatø –? Uf, jeg har været saa lei mig siden det der –. Jeg synes godt De kunde ta imot det –?»

Ida Elisabeth rystet paa hodet:

«De vilde ikke ta imot det, frøken Presttangen.»

Den anden saa op – hun stod med hodet litt paa held. Sollyset faldt ret ind i øieeplerne hendes; hun hadde store øine, litt grønagtig graa. Med en gang visste Ida Elisabeth hvad det mennesket mindet hende om – om en stor lysblakk hoppe som de hadde hatt i Vallerviken, da hun var liten. Den hadde været saa forfærdelig skvætten – fordi de som hadde hatt den før hadde faret vettløst og stygt med den, sa hendes far.

Allikevel tok hun op igjen og sa:

«De vilde ikke ta imot det, hvis De hadde været i mit sted – vilde De vel?»

Kari Presttangen blev staaende der og skottet og blunket. Saa sa hun sagte: «– jeg vet ikke jeg. Det er vel aldrig godt at vite hvad en vilde gjøre i en andens sted.»

«Men naturligvis er jeg Dem taknemlig, fordi De tænkte paa det.» Ida Elisabeth gjorde en liten bevægelse – kunde ikke denne frøkenen skjønne, at saa var der ikke mere at snakke om, og hun ialfald hadde sit arbeide som hun maatte tilbake til. «Som sagt, jeg er Dem svært taknemlig for Deres tilbud.»

Kari Presttangen skjønte.

[210] «Uf nei – jeg er rædd jeg staa vist og hefter Dem bort –»

Ida Elisabeth saa paa sit armbaandsur: «Det er det at jeg venter en som skal prøve, om et øieblik –.»

«Ja da skal jeg ikke opholde Dem længer –»

Hun saa saa dødsens genert ut, saa Ida Elisabeth syntes hun fik gjøre litt for at vise sig hyggeligere: «De kan gaa ut denne veien, saa slipper De at gaa gjennom systuen.» Hun laaste op døren til gangen og fulgte gjesten ut gjennom det store tømrede rum, hvor soldagens varme og den gamle beboede lugten laa lun mellem de umalte væggene. Ida Elisabeth gik med den anden ut og fulgte hende op til grinden.

«Uf – jeg haaber at De ikke er sint paa mig,» sa frøken Presttangen ulykkelig, idet de skiltes.

«Nei kjære Dem – det var jo saa pent tænkt av Dem.»

Ida Elisabeth blev staaende ved grinden et øieblik og saa efter den høie blaaklædde fremmede. Hun forsøkte at sætte paa sig den stakkars hatten, men den var blit til bare en pøs. – Saa gik hun og dasket med den, idet hun fort og langbent skridtet iveri nordover.

Stakkar, jeg var vist kanskje litt vel kort for hodet mot hende, tenkte Ida Elisabeth. Men det var da ogsaa en løierlig opførsel – først ikke la høre fra sig en hel maaned tilende, og saa komme busende med at hun skal naturligvis betale –.

Det var litt rart at være aldeles alene i det store huset om aftnerne. Hansens ovenpaa var reist til et eller andet slags stevne. Gamle Hansen pleiet at sitte og laate paa husorgelet sit denne tiden paa kvelden, og Ida Elisabeth grep sig i at gaa og lytte saa stilt her var uten de seige gnaalende tonerne av Kjærringa med Staven og Jeg ved mig en søvn i Jesu ^[211] navn – langsommelig trukket ut av det gamle beljeverket til lærerens ovenpaa.

Efterat de to syerskerne hadde gaatt, gled hun stilt omkring og ryddet i rummene. Foran konsolspeilet i det lille prøveværelset stod hun litt og saa granskende paa billedet av sig selv. – Hun kom til at smile, for det faldt hende ind nogen historier som bedstemor Siveking hadde fortalt hende, om folk som hadde møtt sig selv i en dør eller en trap og var blit saa forskrækket saa de døde av det. Om det skulde hende hende at møte sin dobbeltgjænger, saa kom hun vist til at ta det med ro. Formodentlig vilde hun bøie hodet sit til hilsen i forbigaaende og tænke bakefter – hvem var nu det igjen, den damen kjender jeg da sikkert, men nu kan jeg ikke komme paa hvem hun er –.

Pent, men almindelig ansigt, almindelig høi, almindelig slank – og figuren likesom utslettet av det store helforklædet med store lommer og løstsittende belte. Et riktig fikst forklæde forresten, graatt med rosa striper og skraa belæg av stoffet – det hørte med til haandteringen at hun altid var net og fiks, men ikke saa meget saa hun tiltrak sig opmerksomhet. Hun hadde gaatt begravet i arbeidsforklær saa længe nu, næsten helt siden hun blev voksen, saa hun hadde næsten glemt at tænke paa hvordan hun var skapt. Ja herregud, det var saa mange kvinder som hadde det slik nufortiden. Men nogen av dem ialfald, de fleste kanskje, – om kvelden, naar de la bort forklædet, saa pyntet de sig og gjorde sig pene, for at faa nogen anden som de skulde være sammen med til at tro, de var saan som de selv indbildte sig at de var. Det var det som hun aldrig hadde kunnet. Altid hadde hun været nødt til at holde ut døgnet rundt og være saan som andre mennesker gik ut fra at hun var – en som villig og gjerne tok sig av dem paa alle mulige og umulige maater. Gudskelov, nu var det omsider blit sandt og naturlig – nu da ^[212] det var guttene hendes som var sikre paa at mor sørger nok for os, og alt som er leit holder mor nok borte fra os, og er det noget leit som ikke hun kan beskytte os mot, saa maa det være fordi det er saant som ingen mennesker kan holde borte fra andre. Barn har ret til at fordre det der – at forældrene gir dem følelsen av at noget kan en da stole paa i verden. Det er bra at forældre elsker barna sine, det er bra at barn elsker sine forældre, men hun hadde erfaring for at det er sgu ikke *bra nok*. Det er noget mere som skal til – og Gud give hun aldrig maatte la barna sine komme til at mangle det.

Ida Elisabeth tok av sig forklædet og hængte det op – gik tilbake og speilet sig igjen. En rigtig søt liten dragt var det – især til at være saa billig: mørkeblaatt plisséskjørt og silkejumper i samme farve, med nogen funkisagtige striper og vinkler i sølvgraatt paa brystet, mørkeblaa strømper og sko. Med et smil som var litt av et jep saa hun sig selv i øinene i speilet: joda, du er saamen saa standsmaessig klædt saa –.

Det var nu deilig da at faa være aldeles muttende mo alene engang ogsaa –.

Hun gik tilbake til systuen. Egentlig burde hun vel ha tatt og sydd smockingen paa de to voilekjolerne til doktor Eriksens smaapiker. Hun fandt æsken med silkedukkerne, la dem prøvende mot stoffet. Det grønne som fru Eriksen vilde ha den hvite sydd med blev ialfald vanskelig i vask, og

staalblaatt paa rosa faldt litt blast – men naar fru Eriksen hadde bestemt det saa. – Pent skulde hun nok faa det til – men hun gad likevel ikke begynde paa det nu. Hun hadde hele søndagen imorgen til at gjøre det paa –.

Ida Elisabeth drev ind paa gutteværelset. Det var noget næsten uhyggelig med den uvante orden herinde, de to barnesengene stod dækket med lyse tepper i kveldslyset – saa øde det virket. Det var første gangen at barna var borte fra hende paa egen haand. De [213] hadde det vel gjildt oppe paa sæteren. Hun fik skrive brev til dem ikveld – hun hadde lovet at de skulde faa hver sit.

Staaende ved kjøkkenbænken drak hun et glas melk og spiste op de tørre hvetebollerne som hadde ligget siden Mari Kleivmillom var indom her først i uken. I grunden kunde hun jo godt gaa imorgen formiddag med det garnet som Mari hadde spundet – saa fik hun sig en tur ogsaa. Det var saan vakker vei op igjennem lien til Nyplassen – og godt at faa ordnet med vinterstrømper til guttene i tide. Og Anne vilde vel gjerne faa arbeidet igang saa snart som mulig. Utpaa høsten kunde det hende at hun fik bestilling paa mere strikning fra andre og.

Gud hvor vakkert det var ute i kveld. Nu igjen var den rare mørke blaa speilingen i elven borte under skogen paa den anden side. Da kanskje det blev regn snart. Kristian Viker hadde spaadd at godveiret kom til at holde sig – han skulde slippe at hesje iaar, mente han. Ida Elisabeth lænet sig ut av vinduet – tittet efter svalerne, det var en og anden av dem som ikke hadde roet sig endda. Skyer paa himmelen, men høit oppe – et tætt dække av smaa skyballer som laa likesom pakket indtil hverandre, rødagtig graa og nogen med gyldne render i kanterne – og nu var speilingen i elven lys og perlemorfarvet lange stykker. – Det var vist saanne skyer som kaldes for strato cumulus. Hendes far hadde lært hende da hun var liten – hvad de forskjellige slags skyer het.

Fra spisekammeret førte en liten dør ut til den gamle bondehaven paa baksiden av huset. Om vinteren maatte hun henge tomsækker og teppefiller for den, saa det ikke skulde fyke hele snefonner indover gulvet; endda kunde en næsten fryse ihjel, bare en var nødt til at gaa et erende ind i spisekammeret, og det var ikke mulig at ha anden mat der end saant som taaler at bundfryse.

[214] Klinkefaldet var næsten rustet igjen, og det skrek gudsjammerlig i hængslerne da hun lukket op døren. Ute var den vide skyfulde himmel som riflet, og gjennem bristerne i skylaget skimret sommernattens voldsomme hvite lys. Denne haven her fik lov til at gro igjen aldeles; stikkelsbærbuskerne laa som smaa mørke tuster næsten begravet i det høie grove græs. Selv op gjennem de morkne trappetrinene foran døren her brøt græsset – de var saa raatne saa det var vist farlig at traa paa dem. – Med ett blev det for hende som om denne fortvilet umotiverte lille bakdøren blev til en løndør, ut fra alle dagens travaligheter til en sommernatsverden, fuld av alslags hemmelighet og stilhet, ut i det fri.

Før Ida Elisabeth fik tænkt sig om hadde hun hoppet og stod knædypt i græs – kjendte at det var drivende vaatt av dugg – og hun kom til at le sagte av sig selv. Hun gav sig til at vasse nedgjennem haven, og straa og stalker sprang med smaa skjøre smell omkring hende, hvor hun trængte igjennem. Hun reddet sig ind paa den lille stien ned til fru Vikers grønsaksenger, stod og rystet skjørtet sit: pliskende plaskende vaatt, og saa vaat som jeg er paa benene – jeg er da gal som kan finde paa slikt lel. Hun lo stilt av henrykkelse.

En flaggermus skar lynrapt over den lyse flekken av himmel mellem epletrærne. Flaggermus hadde hun altid likt saa godt at se paa, for de flyr i saanne vakre, braa kast, og saa er det bare om

sommernætterne at en ser dem. Der var den igjen. De gamle løvkronerne var saa mørke mot luftens blekhet, og indunder grenene skimtet karten som smaa lyse knotter – bare hun saa det kjendte hun i tænderne sine hvor sure de var.

Det lugtet saa deilig i kjøkkenhaven – vaat jord og purre og dild og selleri. Hun gik frem til gjerdet, kløv over og gav sig til at gaa utover jordet, hvor høiet laa raket sammen i smaa saater.

[215] Det var saa lyst her efter mørket inde under apaltrærne og vidt rundt omkring hende. I dette tustumørket blev det saa langt ned til elven, saa hun visste ikke om hun turde gaa saa langt. Øverst oppe var himmelen klar nu og der var nogen smaa stjerner, og speilingen av himmelen i elven syntes endda mere glimrende lys, men borte under skogen i den andre dalsiden var vandet saa mørkt saa det gik i ett med landet.

Ida Elisabeth klemte sine armer frossent i kors over brystet – det kjendtes koldt i de vaate klærne. Staaende midt ute paa jordet gav hun sig hen i den vellystighetsfølelsen av at sommernatten opslukte hende – det var saa uendelig rumt omkring hende til alle kanter, den klare halvmørke luften bundløs dyp over hende. I de svarte skogene opover dalsiderne, indunder krat og busker og alt som grodde holdt dunkelheten til huse, men over det nyslaatte jordet fløt sommernatmørket likesom tyndet og mætt av raakold høilugt. Mens hun stod slik og sanset ind i sig alting utenom var det likesom hun holdt op at være selv –

– med ett kom hun til at tænke paa noget; det var likesom et syn hun hadde sett engang, og nu dukket det op av mindet: hun saa en saan liten grop i en græsvold, den var fuld av vand fra en ile, og ut av gropen silret en liten bæk, men i selve kulpen er vandet svart og glasklart og ser ut som det staaer aldeles stille, bare sitrer litt paa overflaten over der hvor den lille aaren pulser –.

*

Hun blev staaende ved vinduet inde i sin egen stue, visste ikke om hun skulde lukke det eller ikke. Lot hun det staa saa kom der saa meget ind av fly og natsommerfugler, naar hun slog paa lyset. Men her blev vel kvalmt hvis hun lukket – de gamle tømmervæggene holdt saan paa varmen.

Nu ikveld la hun merke til den lugten som var [216] alltid der hvor hun levet – av tøyen som hun sydde, appretur, en anelse om maskinolje, lugt av nyt uldstoff. Hun var saa vant til den, saa oftest kjendte hun den ikke. Den hørte da forresten ikke til de værste arbeidslugtene. Delikatesseforretning lugter meget værre – av kold mat og melk og fløte i iskasse. Eklest i lengden er lugten av hjemmebakeri. Aslaug og hun hadde hatt et værelse et halvt aar hos en dame som drev med det. Og Gud som den lugten hadde faatt tænderne deres til at løpe i vand da de kom flyttende dit en eftermiddag – de var jo aldrig saa mætte saa det var generende den tiden, men suget under brystet var uutholdelig da de kom ind i stuen til den der fru, hvad het hun nu, og møtte den varme lugten av vaniljesukrede, fete og gyldenstekte serinakaker. Og saa fæl som de kom til at synes den var, da de hadde bodd der en stund. Fettet og kold og vammelsøt hang den i møblene og i klærne deres og i haaret; de mistet aldeles matlysten – det kunde forsaavidt være noksaa praktisk for dem ogsaa da. Men det var sandelig ikke saan at de blev mætte av den heller. De var like sultne, men mat bød dem imot.

Aa ja Aslaug stakkar. Hver gang hun tænkte paa hende, kunde hun ikke la være at spørre og undres – hvad er meningen med det alt sammen? Er der en mening med det i det hele tatt? Og lever Aslaug videre et andet sted nu, og har hun faatt nogen besked der om hvorfor livet blev saa elendig

tullet bort for hende –?

Ida Elisabeth blev sittende ved det aapne vindu og lot være at tænde lys. Aslaug – det var rart igrunnen at det var Aslaugs død som hadde faatt hende til at tænke paa denslags – om der var nogenting efter døden, og hvad det var isaafald. – Hun visste ikke engang selv om hun trodde, at hendes far og mor levet nu og, under en eller anden form. Sommetider hadde hun vist følt som om hun trodde [217] det, og sommetider ikke. Sølvi – for hende var barnet aldrig langt borte, i hendes liv var Sølvi evig levende – men hun visste ikke om hun trodde at Sølvi ogsaa hadde enslags selvstændig tilværelse endda, utenfor hendes dager. Ialfald hadde hun aldrig forsøkt at gjøre det klart for sig selv, hvordan hun tænkte om sine egne døde – før Aslaugs liv var slut, den siste fiasko som ikke kunde oprettes her paa jorden ialfald. Og hadde hun faatt leve, saa hadde det bare blit begynnelsen til næste fiasko. Da maatte hun spørre – er det noget som vi burde ha visst, men aldrig har faatt vite, og er det derfor at vi steller os saa ilde dumt –?

Aslaug var forresten kommet fra et kristeligshjem – det sa hun selv. Bibelen laa altid fremme i stuen hos dem, paa et litet bord for sig selv, med en hæklet hvit duk paa. Aslaug og veninderne hendes hadde læst alle de stygge historierne i den, naar forældrene hendes var ute. Hun hadde forresten endelig villet læse dem for hende og – det var paa den maaten Ida Elisabeth ogsaa hadde faatt sit meste kjendskap til bibelen. Hun hadde forresten slet ikke kunnet faa sig til at synes, de var saa fæle – de var fortalt paa en saan rar og gammeldags maate. Aslaug var rigtig ekkel og noksaa fjollet, syntes hun, naar hun sat saan og lo slibrig, mens hun læste for eksempel om David, efterat han hadde været borte i det der med Bathseba og fandt paa det ene efter det andet for at slippe unda opdagelse – hun selv syntes bare, det var saa grusomt, rent som en haand tok og klemte sammen hjertet hendes, og bakefter, da profeten kom og fortalte denne historien om den fattiges eneste lam – det var da virkelig mere til at tute over. Og saa det der uttrykket som Aslaug aldrig blev færdig med at flire av, om disse gamle jøderne, at de «kjendte» sine koner – hun passet sig vel for at la Aslaug faa vite det, men inderst inde syntes hun, det betød da vist igrunnen noget deilig. Det kom vel av at hun [218] selv hadde hatt denne elendige historien med Frithjof – men hun hadde jo heller aldrig latt Aslaug faa vite, hun var ikke en saan uskyldighet som den anden bildte sig ind. Det der med Frithjof hadde endt saa ynkelig, saa hun orket næsten ikke huske paa det – og ellers saa hadde hun jo hørt baade sin far og sin mor bruke saa raa og fæle uttryk om denslags, saa det var til at bli syk av. Saa «kjende» –. Hun tænkte paa saant som hun hadde læst om i de illustrerte verkerne hendes far hadde, om vilde folk og italienere og marokkanere og araber naar hun hørte om disse kvinderne som holdt sig ved teltene. De bodde vel i saanne store brune telter som var vævet av kamelhaar og gjeteragg og det lugtet som paa sæteren omkring dem – der holdt de til og hadde baal utenfor teltet, bakte smaa haarde kaker og stekte gjetekilling paa spid og høstet druer i store kurver som de bar hjem paa hodene sine og tømte op i store stenkar. Halvnakne og barbente tjenere og tjenestepiker stod og traakket paa druehaugerne, saa saften sprutet søt og klisset og de blev røde som av blod langt opover læggene, og klærne deres blev aldeles oversprutet med saft. Og saa naar solen holdt paa at gaa ned kom hendes mand drivende hjem med sine hjorder – graahvite uldrygger tætt i tætt og graa kuer med svære vilde sorte horn ret ut til siderne vrimlet og trykte til hverandre nedover fjeldet –. Og manden som drev flokken tænkte hun sig seende ut som den araber hun hadde sett i Kjøbenhavn, en som gik omkring og solgte tepper – han var saa vakker med alt det hvite omkring sit magre, mørke ansigt. Han kom bort og satte sig utenfor teltet deres, og hun hentet melk og mat og stod og saa paa at han spiste. Siden gik de ind sammen i teltet, og i den inderste kroken var der redd op paa jorden med skindfelder og kulørte tepper, og den magre mørke manden med store mørke øine tok hende over brystet med en smal, brun

haand ^[219] som lugtet fjeld og fjøs og timiansbakker, strøk nedover hende og hvisket, dypmælt, med rare strupelyd. – Det værste ved Frithjof hadde været de kjøttede hænderne som der likesom ikke fandtes *snilhet* i – og stemmen hans, fet naar han trodde sig trygg, men den skar op i fistel naar han begyndte at undskylde sig. Uf – om hun hadde forstaatt det dengang, hun kunde gifte sig med den fyren og faa barn med ham, det var *en* ting – han kunde aldrig i livet komme til at kjende hende eller noget andet menneske for den saks skyld, det var noget andet –.

Men hvis pastor Sønedeled – for ikke at snakke om fru Sønedeled – hadde visst hvadslags bibelstudier Aslaug og hun bedrev, saa vilde han sikkert ha syntes de var akkurat like fæle begge to.

Kanske *det* likesom skulde bety midtpunktet og meningen med altsammen – livet altsaa. Kjærligheten og det der. Og saa fik en barn og var til for dem, likesom bladene paa træerne aander og suger ind sollyset for den knoppen som vokser frem indi stillkfæstet og skal springe ut næste vaar. Men da var det jo simpelthen ikke til at holde ut, at akkurat med det der steller de fleste mennesker sig da slik, at livet blir fiasko og ulykke. Ja Jens og Borghild Braatø hadde altsaa klart kjærligheten, og svigermoren forsikret da forresten ogsaa at «kjærligheten mellem mand og kvinde» var livets mening og maal og en forsmak paa himmelens salighet – men herregud, skulde saa alle andre mennesker staa paa pinde for dem, saan som Borghild Braatø syntes at hun hadde ret til at kræve, fordi de hadde været heldige nok til at bli lykkelige i kjærlighet. Og barna deres lot ikke til at klare det, hverken at bli lykkelige selv eller gjøre nogen lykkelig som kom bort i dem.

Aslaug – det var nu altsaa det mest vanvittige likevel. Hun hadde været rent syk den sommeren før Aslaug døde, hver gang hun gik fra hende, og hun gruet sig næsten syk paa forhaand naar hun ^[220] skulde gaa op til hende paa sanatoriet. Naturligvis, der hadde været litt personlig skuffelse eller bitterhet i det ogsaa: hendes egen stilling var jo ikke akkurat saa morsom heller, og da Aslaug skrev og skrev at hun maatte endelig komme hitover, saa hadde hun vel indbildt sig, den andre hadde ment at hjelpe hende med raad ialfald, til hun fik begyndt med noget. Men hun merket jo snart, Aslaug hadde bare villet ha hende til sig, fordi hun maatte ha nogen at snakke og snakke og snakke til ustanselig. Men stakkar, naar man laa der slik som Aslaug –. Ikke et sandt ord var det i det hun hadde fortalt om at Gunnar Vathne var trætt av hende og glad i en anden – sa hun da ialfald. Det var Aslaug selv som var blit desperat eller hysterisk eller hvad en skulde kalde det, fordi dette forholdet til Gunnar saa saa utsigtsløst ut, og da saa Tømmervold blev forelsket i hende var det kommet over hende aldeles pludselig, at nu *vilde* hun bli gift og komme sig over i ordnede forhold og faa det litt godt engang hun og. –

Det var ikke det at ikke Ida Elisabeth skjønnte, nogen hver kunde nok bli litt smaatullet sommetider av at gaa og ha det som Aslaug og Gunnar hadde det – men gaa bort og ta Tømmervold! Det var ikke bare det at de ikke passet sammen, ikke det engang at Aslaug hadde skrønt ham fuld om sin fortid og fremtid som pianistinde og at han ikke hadde faatt vite noget større om det som hadde været mellem hende og Vathne før efter at han var vel og vakkert gift med hende. Men alt Aslaug var og sa og gjorde la manden ut paa en saan gal maate – som rimelig var og – og alting optok han slik, saa Aslaug hadde ikke en stund da hun ikke blev pint. Sa Aslaug selv, og noget var der nok i det ialfald. Saa laa Aslaug der og var rædd for at dø, og rædd for at bli frisk, for hun orket ikke reise tilbake til manden, og hun orket ikke tænke paa at skille sig heller og forsøke at klare sig selv igjen. En skulde jo synes ^[221] det var en lykke at hun fik dø. Men hun kunde ikke hjelpe for at hun spurte sig selv sommetider – hvis det nu er noget etterpaa? For til en viss grad hadde Aslaug selv skyld i at det var gaatt saa forkjært for hende. Naar hun ikke hadde lyst til at skjønne hvordan noget virkelig forholdt sig, saa digtet hun sig op

indbildninger og trodde paa dem. Men hvis man for eksempel efter døden blev nødt til at indrømme, hvor meget man i virkeligheten har visst og skjønt, men ikke villet tilstaa for sig selv at man skjønte, mens man levet paa jorden – ja det maatte jo være som enslags skjærsild da. Kanske helvede – hvis det var med overlægg at man hadde valgt at leve i sine indbildninger, fordi man absolut ikke vilde tillate sandheten at eksistere.

Saan uoverlagt gjorde jo alle mennesker det – forsøkte at overse fakta som det kunde være pinlig at erkjende, og trodde gjerne paa at saant som man kunde indbilde sig, det kunde godt være virkelig ogsaa. Religionen for eksempel var jo ikke noget andet, ialfald ikke for saanne som hendes svigerforældre, og hun hadde ikke kjendt andre mennesker som var egentlig religiøse – svigermoren især hadde forsøkt noksa meget at paavirke hende slik. Men hun hadde ikke kunnet faa andet ut av det end at Borghild Braatøs gud bodde i Borghild Braatøs hjerte og stort sett var av samme mening som Borghild Braatø i alle spørsmaal, talte til hende gjennom samvittigheten og gav hende medhold, hvergang hun traf en avgjørelse. – Men naturligvis, det kunde jo godt hende, at Gud var til for det –. Kanske det til med var noget om det der, at han forsøkte at faa komme tilorde i menneskenes hjerter, eller samvittigheter, og det var mennesket som altid faldt ham i talen med noget saant som – ja det er jo altsaa i virkeligheten akkurat det samme som jeg ogsaa mener – saan som folk gjør naar de motsier et andet menneske.

[222] Ja gudbevares, det var saamen ikke fordi ikke hun selv hadde gjort alt det der – forsøkt at tro paa noget som hun igrunnen godt visste hun bare indbildte sig, ellers hadde hun jo i det hele tatt aldrig kunnet gifte sig med Frithjof. Først da det gik op for hende at barna hendes hadde ingen anden som gad ta sig sammen for deres skyld, var hun begyndt at vænne sig av med den der svæven væk fra kjedelige kjendsgjæringer. Hun hadde syntes, hun fik da forsøke at ta en hvilkensomhelst stut ved hornene, hvis den truet med at stange hendes unger.

Nu hadde hun jo faatt det saapas, saa det gjaldt ikke lenger bare holde ut hver dag, eftersom den kom, og stri sig igjennem den til hun kunde velte sig overende i sin seng og bli borte i søvn noen timer. Nu hadde hun mod og raad til at se fremover, til næste uke, til næste maaned, til guttene blev større. Hun turde bestemme, hvad de skulde ha til middag søndag i næste uke, hun turde avgjøre at Carl fik greie sig bare med den gamle vindjakken sin isommer, fordi hun var forholdsvis sikker paa at hun kunde skaffe ham en ny, solid vinterfrak ihøst, hun turde tænke paa at de kom til at kræve mere, jo større de blev. Og hun hadde turdet anlægge en liten have og gik og planla, hvad hun vilde gjøre i haven sin til næste aar. – Og nu var det at hun grep sig i at spørre sommetider – hun kunde nok ha god lyst til at faa vite, hvad er meningen med det alt sammen? At vi lever.

Naturligvis hadde hun truffet saanne folk som gaar omkring og sier, at naar en har et arbeide som optar en, saa er det mening nok med livet, og det er bare naar mennesker har det for godt og har raad til at drive dank, at de endelig synes de maa opdage en høiere mening i livet. Og doktor Sommervold hadde ment at det var naar folk hadde det for vondt, naar livet var en evig kamp mot nød og lidelse og [223] kampen selv var haard saa de uavlatelig maatte sætte ind det fattige livet sit for at berge det – det var da at folk flygtet ind i religion for at finde en mening med alt som sker. Og det var virkelig som bare fanden, ja hun syntes at det saa ut som der var noget i begge de opfatningerne. Kanske nogen er slik at de mest spør, mens de strir, for at bli trøstet, og andre som er mere hidsige av naturen glemmer at spørre, saalænge de er midt i slagsmaalet, men straks de faar pusterum, saa begynner de at spørre, hvorfor –?

Faktisk hadde hun selv hatt nok i sit arbeide i alle de aarene, da det bare gik an at tænke fra dag til

dag, hvordan hun skulde faa baaten til at bære hende og alle de som mere eller mindre med hendes gode vilje var kommet i baat med hende – og saa sørget for at hun levet i en angst og spænding: naarsomhelst kunde en eller anden av dem gjøre et sprell, saa hele stasen kapseiset.

Sommetider hadde hun virkelig været nær ved at kjende enslags samvittighetsnag, fordi hun rømte den gangen og reddet sig og barna sine – for eksempel de ganger hun hadde hatt brever fra doktor Sommervold, naar han fortalte hvordan det gik med dem paa Vettehaugen. At Lille-Merete var død, og at Else var blit gift og skilt og hadde været hjemme og avlevert et barn som de gamle maatte beholde, og at Frithjof gik der for det meste og ingenting hadde at gjøre. Igrunden syntes hun ikke at hun hadde kunnet handle anderledes end hun gjorde – men hun var ikke viss paa at hun hadde kommet til at bryte ut, hvis ikke Frithjofs siste bedrift var kommet for dagen akkurat som hun hadde opdaget at hun skulde ha barn med ham igjen og han var en endda værre stymper end hun hadde visst altid.

Men han og alle de andre derborte var jo som de maatte være – med den arten det var i dem, og ingen som mente at det kunde trænges nogen ^[224] egentlig optugtelse til indgjerdning om naturen. Og hun hadde truffet noksaa mange mennesker som lignet dem – saanne som Sommervold kaldte infantile typer. Men naar det blir saa vanskelig i verden som nu, i slike tider som disse, da er det bare altfor fristende at dele menneskene i saanne som det kan nytte at hjelpe, fordi de er villige til at hjelpe til selv og forsøke at svømme saa godt de kan – og de andre. Doktor Sommervold snakket nok ofte som om han mente, man fik slutte med at holde oppe slike som ikke eier opdrift i sig – men han handlet ikke efter sine egne meninger, hvis han mente slik. Han gjorde alt han kunde for alle som han i det hele tatt kunde naa og gjøre noget for. Men han var altsaa fra en anden tid.

Det var jo godt nok nu og, med arbeidet saan fra dag til dag. Netop det at det ventet paa at bli gjort omigjen, saasnaart hun hadde faatt fra sig en vende. Det som Aslaug jamret over, saa hun likefrem skrek – at husarbeidet var saa ensformig: ikke før hadde en gjort istand et maaltid, saa var det spist op, og saa var det snart tid til at tænke paa maten igjen, og naar en hadde faatt fra sig opvasken og satt bort det rene serviset, saa visste en, om etpar timer skal en ta det ut igjen for at de kan faa lov til at skitne det ut, og stuerne skal gjøres istand og sengene res op hver dag bare for at folk skal lægge sig i dem tilkvelde. Der var noget i det, naturligvis. Folk maatte ha klær, og saa blir de slitt ut og folk maa ha klær igjen – heldigvis for hende da. Men hun selv syntes, en kunde da ogsaa se det slik, at det var de gode, glade øieblikkene naar en var færdig, som kom igjen – naar hun var færdig med morgenstellet, og stuerne pene og i orden, naar hun hadde faatt det til at brænde godt i ovnen for eksempel, men vinduet stod aapent endda, saan at hun merket den friske luftstrømmen gjennom rummet – eller naar bordet stod dækket lørdag kveld ute paa ^[225] kjøkkenet med litt ekstra og hun kunde gaa og kalde paa guttene. At bli færdig med en ting, det hadde hun alltid likt – enten det var at pakke ind i silkepapir med knappenaaler en kjole som skulde sendes, eller bare sætte bort et par sko som hun hadde pusset og vaske av fingrene sine etterpaa.

Men netop nu, da det ikke bare var den haarde daglige spændingen, hvordan skal jeg skaffe det som maa til bare for at faa noget at lave mat av og lægge i ovnen og kjøpe skokrem for – nu kunde hun ikke la være at tænke, men livet som kræver saan masse arbeide ustanselig bare for at bli holdt igang – hvad er det for noget i sig selv? For dette daglige arbeidet som en ikke kan forsømme noget av uten at alt gaar paa stell – det var likesom at flette og flette paa en kurv. Men hvad skal der være i kurven? Eller som det pottemakerarbeidet hun hadde begyndt at lære, den gangen da hun vilde ha blit kunsthåndverker. Men hvad skal disse kopperne og krukkerne fyldes med?

Det var Aslaugs død som hadde gjort indtryk paa hende, paa en maate mere end noget andet

dødsfald hun hadde oplevet. For hun hadde beundret Aslaug saa kolossalt da de var unge piker, der hadde hun da ventet at faa se et menneske som blev lykkelig, for Aslaug var saan saa hun syntes, livet var nok i sig selv, livet var rikt, det at leve var deilig i sig selv. Gud vet hvordan hun hadde greiet at tulle sig bort saa fuldstændig. Det var næsten som om Aslaugs fiasko hadde faatt hende til at se anderledes, mere medfølende paa alt som mislykket her i verden – men det var kanskje like meget fordi hun selv hadde skilt lag med de ulykkesfuglene hun var raaket til at komme i flokk med og hadde greiet at bringe sine egne barn saa nogenlunde i sikkerhet.

*

Vinduet kunde faa staa aapent. Hun fæstet sammen gardinerne med en naal, gik bort og tændte lampen.

[226] Slik skjørtet hendes saa ut – og det som var næsten nyt! Men samtidig blev hun som gjennemilet av glæde ved mindet om sin gang ute i sommernatten. Hun fik av sig det vaate tøiet. I kimono og med bare føtter i tøflerne gik hun og stelte med det – trak og rystet skjørtet saa godt hun kunde, før hun hængte det op paa bøilen, skyllet ut silkestrømperne og stappet skoene fulde med papir. Men det blev ved at baare i hende av glæde over selve denne livsfølelsen hun kjendte i sig og av længsel efter noget som den likesom famlet frem efter – alt imens hun gik og stelte omhyggelig og rutinert med klærne sine, som en økonomisk og fornuftig husmor.

Det var disse brevene til guttene ja. Ola maatte faa dem med oover imorgen. Skrivesaker hadde hun inde paa prøveværelset – men da hun var kommet ditind blev hun staaende ved vinduet. Det var begyndt at lysne alt – en bil som fór forbi oppe paa veien virket saa besynderlig natteranglerisk i den graanende morgendæmring.

Hun fik et pludselig indfald, gik tilbake til gutteværelset og fandt frem Carls tegnesaker i den øverste kommodeskuffen. Det var længe siden hun hadde tegnet noget til barna sine – hun hadde saa liten tid til slikt nu, og Carl spurte ikke om det, han hadde nok med at tegne selv. Men ikveld vilde hun *tegne* et brev til hver av guttene.

Hun fandt frem en tegnebok som der var etpar rene blader i, gjorde nogen streker med brunt, satte ind blaa og graagrønne buelinjer. Der var kulpen, og saa skulde hun ha bækken som randt ut av den, og græsset omkring og nogen store stener. Hun saa at hun maatte vist ta farveskrinet til hjelp, hentet vand i en underskaal. Nu begyndte det at se levende ut – hun byttet om og tegnet med farveblyanterne. Saan – kulpen med ilen laa indunder en bakke, det kunde da Carl se nu. Det var bedst [227] ikke at gjøre mere paa det, da kom hun bare til at gjøre det dødt og tungt. Men litt blaatt fik hun sætte paa ovenfor bakkekammen – det blev fint; nu var det en lys sommerhimmel med fine hvite skyer blaast ut over hvælvet –.

Ida Elisabeth blev sittende og saa paa det lille billedet som hun hadde gjort. Det var jamen – det var noget saant som det hun var kommet til at tænke paa isted nede paa jordet. Bare at dette her var likesom morgen – hun hadde tænkt paa det som et syn i sent kveldslys. Men hun var ikke saa flink saa hun turde forsøke at male det slik.

Hun skrev nogen ord til Carl bakpaa billedet. Men hun maatte lave ett til Tryggve ogsaa. Han vilde altid ha at hun skulde tegne noget som han kunde le av – ellers brød ikke han sig om billederne hendes.

Ida Elisabeth tok et nyt blad og satte en liten blaagrøn flek midt paa det. Det var den baskerluen som en turistdame hadde lagt efter sig paa Viken, og saa hadde Ola, gaardsgutten, beslaglagt den til eget bruk – han saa saa komisk ut med den, det var Tryggve og hun enige om. Ola kunde gaa ved siden av et høilass; mot det brungrønne høiet og det grønne jordet kom den blaagrønne luen til at se akkurat saa avstikkende ut som den var i virkeligheten. Hesten foran lasset maatte ikke være for mørk, for da kunde hun ikke faa frem at den gikk, naar hun skulde tegne den en face. Saa – det kunde likesom være Borka, for den snakket Tryggve om saa meget. Den var rigtignok i fjeldet nu, men pytsan. Det var da en nok saa pussig tegning – bare Tryggve vilde synes den var morsom.

Sist blev hun sittende med hænderne i fanget. Denne stuen var saa hyggelig – og glæden over at ha faatt et pent rum omsider fylgte hende som noget nyt, hver gang hun bare hadde tid til at sitte litt stille i det. Hun hadde sydd sammen filleryer til et teppe [228] over hele gulvet, og hun hadde trukket væggen bakom divanen som hun sov paa med filleryer og dækket den om dagen med det nydelige lappeteppet, Marte Bø hadde git hende. Det store halvrunde hjørneskapet og kommoden var saa vakre i farverne, rødbrune med litt gulagtig slit i kanterne – hun hadde kjøpt dem ganske billig paa en auktion sammen med de to mørknede oljetrykkene i dunkle forgyldte rammer. Billederne var akkurat den sorten som hun hadde sett da hun var liten, hos gamle folk i gamle huser – da hadde hun pleiet at sitte og tenke paa de stederne ute i verden hvor der var vandmøller og huser med straatak og slotter paa fjeldtopper og jægere med fjær i hatten under store eketrær – dit skulde hun reise naar hun blev stor. Ida Elisabeth lo litt ved mindet, idet hun saa op paa billederne sine: det ene forestillet en grøn jægersmand med hunder ved en skutt kronhjort, og det andet var med en sjø og høie alper omkring og en hvit kirke med løkformet kuppel paa taarnet. Men de tok sig ikke værst ut her paa væggen allikevel –.

Nei hun fik gjøre istand sengen sin. Kattepus laa og sov i hjørnet, halvveis oppe paa sofaputen. Hvit og fin og lyserød den lille snuten. Snak om et sovende barn – en unge greier ikke at se halvten saa uskyldig og fredelig ut som en sovende huskat. «Undskyld, Pus,» – hun kjælte litt for det dovne kræket, idet hun flyttet den bort i gyngestolen. Saa gav hun sig til at re op –.

– Det ogsaa kunde fylde hende med overvældende, næsten vild fryd – hver gang hun rigtig for alvor sanset hvad det vilde si. At hun kunde strække sig ut, aldeles alene og trygg, mellem de svale hvite laken, bore kindet ned i den hvite, kjølige hodeputen, – og hun behøvet ikke være redd for nogen som kunde komme.

Det var daglyst ute, da hun slukket lampen og smøg ind under teppet. – Hun hadde nok sett det [229] paa frøken Presttangen – tandlægen var vist blit forundret over at hun hadde det saa pent hos sig i «privaten». Ida Elisabeth smilte litt ved tanken.

3.

Carl kom stormende ind paa systuen til hende en dag i september:

«Mor se hvad jeg har faatt!»

Hele ansigtet skinnede omkap med de buede brilleglassene. Han løftet op armen og viste frem et armbaandsur.

«Jeg har faatt det av frøken Presttangen, mor, fordi at hun kjørte over mig – er ikke hun snil! Hun kom og møtte mig paa skolen og vet du hvad hun sier! Hvist at jeg faar lov av dig skal jeg faa en hund av hende – aa du kan tro at de er søte! Vi var borte hos Evensens og saa paa de – jeg kan faa ta aakken jeg vil. Den som jeg skal ha er aldeles svart og saa er den hvit i brystet og saa gaar det hvite rundt i en ring om hele halsen paa den og hvit paa haletippen.»

«Det maa jeg si var snilt av hende. Du sa nu vel pent tak haaber jeg.» Ida Elisabeth saa ned paa gutten – stakkar, saa straalende som han var. Det *var* jo svært pent av frøken Presttangen –.

Carl hadde næsten ikke tid til at ense maten, mens de sat ute paa kjøkkenet og spiste litt senere. Han snakket og snakket. Hun hadde sagt at duer, det var ikke no at lægge sig til med her, for han kom til at bli saa lei sig bare, naar høken tok nogen av duerne hans, for det var *hun* blit, naar hun var liten – jo for han hadde sagt at han ønsket sig duer, men saa sa hun at en hund fik han meget mere hygge av. Og saa var det ikke sandt at de blaa øienstikkerne som kom op av dammen nede ved ^[230] Bru fløi i ansigtet paa folk og vilde stikke ut øinene demmes – de er ikke no farlige, sier Kari – «jo mor, hun sa at jeg skulde si det, du kan bare si Kari, sa hun –.»

«Hvist at jeg hadde blit kjørt over, da hadde jeg faatt nogenting,» trøstet Tryggve sig selv. Han følte sig aapenbart rent slaatt ut av broren.

Det var jo svært pent av hende – men Ida Elisabeth var litt overrasket: det lot simpelthen til at hun hadde lag med barn. Carl hadde ikke let for at slutte sig til fremmede. Men det var tydelig at det var ikke bare for presenternes skyld, naar gutten var saa optatt av tandlægen. De maatte ha pratet en masse sammen, mens de gik.

Paa en maate hadde hun sletikke lyst til at ta imot denne hunden av frøken Presttangen. Det blev vanskelig at opdrage en hvalp her i huset – og en masse ugagn kom den til at gjøre i førstningen.

Men hun hadde ikke hjerte til at si nei. Mindet om alle de hunder hun hadde kjendt og elsket dukket op: fra den første, den store Leonbergeren som hun hadde ligget og lekt med da hun var saa liten saa hun syntes hun husket at hunden var da vist høiere end hende. Og en puddel som hadde været ombord paa en av farens baater. Hele kongerækken av pointere og settere som de hadde hatt hjemme, og harehundene som var bortsatt paa landet, og morens ruby-spaniel – der var forresten ingen i huset som hadde likt den, ikke moren heller. Og saa de hundene som hadde været hendes – den deilige Airedaleterrieren som døde i hvalpesyken, og den siste hun hadde hatt, Sonny, Llewellynsetteren – den hadde vist sig aldeles ubrukbar paa jagt, skuddrædd og alt mulig, men stamtavlen dens var saa skrækkelig fin, og saa fik hun den. Aa Sonny var den søteste av alle de hundene hun hadde kjendt, saa skjøn og saa snil og saa skrækkelig glad i hende. Den hadde aldrig

kunnet fordrage at Frithjof tok i hende, saa hun laaste [231] den inde paa værelset sit, naar hun stak ut, den sidste sommeren –.

– Jovist blev det gjildt at faa en hund i huset igjen. Carl kom til at bli saa glad. Og de smaa svarte buhundene som Evensen drev og opdrættet, de *var* vakre.

*

Ida Elisabeth hadde svært meget at gjøre denne høsten og utover vinteren; hun arbeidet med to syersker hele tiden. Barna sine fikk hun næsten ikke sett andet end til maaltiderne. Tryggve var ute og tomlet sig i sneen dagen lang, men Carl ogsaa var ikke saa vrang at faa ut i luften som han hadde været ellers om vinteren; han hadde hvalpen da. Burman het den – efter en hund som frøken Presttangen hadde hatt – men skrækkelig søt var den ialfald. Og komisk at se den og katten: bikkjungen stakkar tosket like lystig og troskyldig løs paa Pus og vilde leke hvergang katten kom ind – og det lille hvite dyret like utilnærmelig værdig avvisende og hugg med labben, hvis Burman blev for nærsøkende. Og Carl saa viktig og omsorgsfuld for disse to husdyrene som var hans. Tryggve stakkar maatte virkelig faa nogenting til sommeren – kaniner kanskje – han gikk her rent som Fattigper Eriksen. Det blev rent menageri her da –.

Det blev ved at ligge i Ida Elisabeth som en følelse hun ikke gjorde sig rede for: den dagen isommer da Carl var sluppet uskadt fra overkjørselen hadde likesom satt et skille i hendes liv. Hun hadde faatt mod til at være glad paa en ny rolig og lys og let maate. Den gamle følelsen som hun hadde hatt, at tilværelsen egentlig var noget godt som noget vondt uavlatelig forfulgte og angrep og ramte, den var pludselig blit forandret. Lykken var ikke *bare* som en forfulgt fredløs som lister sig i smug ind til menneskene og maa holdes godt gjemt det øieblikket den tør holde sig i ens hus og puste ut der, før forfølgerne er paa sporet og jager den igjen.

[232] Før hadde det været som hun riktig hadde maattet nyte hver eneste liten lykkelig stund med øine og ører lukket mot igaar og isted og imorgen. Hektisk hett og søtt, næsten saa det gjorde vondt, hadde hun kjendt glæden i sig, naar hun kunde liste sig ut tidlige morgenstunder og være alene eller alene med barnet sit, eller saanne korte øieblikker da hun likesom blev revet helt ut av sine tanker paa hele dagsstrævet av at guttene lo og staaket eller lekte saa optatt saa de blev rent stille – og hun blev saa klar av undring: saa glade som barna er, og den glæden maa være noget de har i sig selv.

Nu tok hun guttene meget mere med ro. De var jo friske, de hadde en masse morro, de fandt morro rundt omkring sig paa alle kanter, de oplevet og de tok ut av sig selv. Og hun var ikke rædd længer, naar hun saa det, for at der skulde være ett eller andet som laa paa lur forut og truet med at slukke de smaas umistænksomme glæde.

*

Der var kommet en manufakturforretning i hjørnebutikken borte i Erterkaalen, men den gikk ikke noget videre. Hun som hadde den var en ældre frøken, datter fra en av de store gaarderne i nabobygden, og hun hadde nok staatt paa butik engang i sin ungdom, men de sidste femten aarene hadde hun været hjemme og stelt for sin bror, til han giftet sig. Men hun hadde vist for litet baade av kapital og erfaring, da hun startet denne forretningen – folk sa at hun angret nok alt og vilde gjerne bli kvitt den igjen.

Ida Elisabeth gikk og lekte med tanken – hun opdaget at hun hadde simpelthen *lyst* til at begynnde

forretning igjen. Naar hun gik forbi butikken kunde hun ikke la være at tænke, for eksempel paa hvordan hun vilde ha ordnet vindusutstillingen. Frøken Torstads vinduer skulde saavisst ikke friste nogen til at gaa ind og kjøpe, hvis ikke de akkurat var gaatt ut ens erende. Og naar en kom ind i butikken hadde ^[233] hun næsten aldrig det som en skulde ha, og foreslog hun noget andet i stedet saa var det gjerne rent bort i veggene. Der skulde absolut være plass for en skikkelig drevet industriforretning her ved stationen. For en som hadde litt vett paa at drive den, forstod sig paa at kjøpe ind og hadde smag. Folk her paa disse kanter var mere flott anlagte; de kom for eksempel til hende og skulde ha sydd op et kjoletøi som de hadde kjøpt paa en bytur, bare fordi de hadde sett stoffet i et vindu og forelsket sig i det, endda de ikke akkurat trængte det. Og hvis hun kombinerte butik og systue –.

I paasken var hun buden op til Marte Bø med guttene, og saa drøftet hun og Marte denne butiksplanen. Ikke fordi hun egentlig tænkte paa at det skulde bli av i virkeligheten. Men det var morro at sitte og lægge ut om hvordan hun tænkte sig det hele, og det var alltid morro at sitte og lægge planer, samme hvad det var, med Marte. Alt gik hun ind paa, og bestandig var hun sikker paa at det skulde nok gaa saa bra saa –.

At hun ikke aldeles mistet modet den første høsten hun var her i dalen, det kunde hun mest takke Marte Bø for. Hun hadde reist av gaarde aldeles hodekuls, da det blev altfor indviklet for hende der borte i Bergen. Torvald hadde sandelig været rasende elskværdig mot hende – til og med invitert hende til at bo hos sig: dermed fik hun vite at ogsaa den anden konen hans, det vil si den tredje med Connie, var reist fra ham, vistnok for godt. Torvald vilde skaffe hende post, og han vilde føre hende sammen med folk. Men hun kunde ikke noget med hans bekjendte. Kanske det var hende som var stiv og snerpet, eller hun tok alting altfor høitidelig – eller det var bare det at hun aldrig hadde kunnet taale folk som tok indpaa hende. Hun hadde hatt det slik da hun var skolepike og nogen av lærerinderne likesom vilde stikke fingrene indunder hendes væsen og ^[234] røre hende paa det nakne sindet – vinde barns fortrolighet kaldte de det, eller naar svigermoren blev saan hjertelig og intim. Torvald og hans venner hadde en saan ubehagelig ugenert tone sig imellem – folk levet da vel for at hygge sig og ha morro, men deres morro bestod for en stor del i at de klinte sig indpaa hverandre iflæng. Det skulde nu vel ikke være rimelig at hun var snerpet, det maatte hun vel være blit kureret for i opveksten. Hun hadde saavisst aldrig faldt paa at man skulde gaa med klær, fordi det var noget skamfuldt i at mennesker var skapt slik eller slik; hun hadde tænkt at man har klær paa sig som man har hjem – først og fremst for at kunne negte sig hjemme for alle som en ikke vil ha indpaa sig. Men sommetider hadde hun virkelig indtryk av at i denne klikken som Torvald hørte til, der knappet de sig op likesom baade i klærne og paa sindet, var klinete og pratet uanstændig, fordi de var rædde for at bli værende alene – akkurat som nogen barn kjeder sig eller bilder sig ind alslags uhyggelig, naar de maa være alene i et værelse en stund.

Først hadde hun ikke sagt til Torvald at hun skulde ha et barn igjen. Men det gjorde jo at hun endda mere følte sig paa en forkjert hylde oppe i alt det der. Engang hadde han spurt om det var av religiøse grunde hun tok forargelse av hans leben og treiben, for han saa at hun gjorde det, spøkte han. Til det kunde hun jo bare svare at hun var vist omtrent saa hedensk som det gik an at faa blitt. Langtifra, lo han, du er saa moralsk som det gaar an at faa blitt. Da hadde hun kommet til at huske paa alt det som hun hadde læst om negrer og vilde og slikt – min gode Torvald kunde jamen hatt godt av at bli plasert midt op i en stamme av virkelige vilde hedninger og bli nødt til at overholde den moralen de hadde eller lide de vilde og hedenske straffene som vilde hedninger bruker, naar nogen ^[235] forsøker at opføre sig frisindet mot deres moralbegreper.

Men tilslut maatte hun jo si Torvald, hvorfor hun ikke vilde bli paa Vestlandet. Blandt andet var hun rædd for at det skulde trække hendes skilsmisse i langdrag, hvis Frithjof eller hans forældre fik vite om den nye som var i anmarsj. Saa vilde selvfølgelig Torvald ha hende til at bekjende: det var hun som selv hadde en anden i kikkerten, det kunde han saamen ikke fortænke hende i, men siden han var hendes sakfører maatte hun fortælle ham det som det var. Han mente det godt nok, men det var ekkelt.

Saa reiste hun altsaa avgaarde paa Aslaugs opfordring. Det blev bare til at hun maatte sitte hos det dødssyke mennesket som aldrig blev færdig med at vrænge sig ind ut. De pengene hun hadde faatt for forretningen sin, og som hun hadde tænkt at begynde ett eller andet for, de smeltet sammen i en rivende fart. Hun orket ikke si nei heller naar Aslaug laa der og var rent tullet av rædsel for manden sin, om han skulde faa vite noget om disse regningerne som kom til hende. Han holdt hende paa det dyre sanatoriet, og det gik i det hele ikke an at si, han hadde været knegen mot hende, men orden i pengesaker holdt han strengt paa.

Midt oppe i alt dette skjønte hun saa, hun blev nødt til at snakke med en læge eller en jormor. Hun valgte det sisste, det var billigere – og likesom ikke saa alvorlig. For om det skulde være noget virkelig iveien med hende – det turde hun ikke tænke paa engang, hvad skulde det bli av Karlemand da –. Men hun syntes, hun hadde ikke været saa elendig og modløs i hele sit liv som den stekende hete augustdagen da hun slæpte sig opfor alle bakkerne til Bøtun. Sisst kom hun da op paa høiden og saa hele dalen liggende under sig nordover og sørover, med den blanke elven i bunden og ølrøken dirrende ^[236] mellom mørke blaa skogslier med grønne boter av gaarder efter fjeldsiderne. Indover strakte sig snaue vidder med blaanende dalsøkk og nye snaufjeld bortenfor, langt inde snefjeld. Det var første gangen hun saa at her var vakkert – ikke bare saan smaapent som nede ved sanatoriet med bjerkelundene omkring, eller paa Berg hvor hun logerte da. Her oppe var paa den maaten som faar det til at bli rolig inde i et menneske, fordi ens egne bekymringer glir bort og blir uvirkelige en stund.

Det sisste veistykket løp mellom skigarer omkring kornakrer og en havnehage, og da hun kom til gaardsgrinden møtte fru Bø hende ute paa trappestenen. Hun husket endda at Marte hadde hatt paa sig en storrutet lyseblaa vaskekjole, veldig tyk var hun jo dengangen alt, men der var noget saa inderlig mykt og velgjørende ved den maaten som alt rundet sig paa hos Marte. Ida Elisabeth syntes, hun hadde faatt nyt mod paa livet samme nu hun hilste paa den gamle jormoren. Det store ansigtet hendes var saa friskt og snilt under det pene, sort- og graastripete, skilte haaret, og de kloke gulbrune øinene hendes var fulde av lys, munden saa ganske ung og lyserød ut i det fetlagde gammelkoneansigt. Svalhet og hygge la sig dulmende om hende inde i den lille stuen med perlegraa vægger – der var saant gammeldags panel med brede flate bord som en kan se er skaaret borte i en eller anden bækkessag for længe siden; store fuchsier i vinduerne stod dryppende fulde av blomster, og dæmpet lyset. De saa saa solide og reserverte ut alle de gamle menneskene paa de forstørrede fotografierne bortover veggene – gamle mænd med hvit skjeggkrans under haken og mænd med skarpe glatrakede ansigter, koner med silkeplagg over glatt skilt haar og kvinder med haaret satt op i en tung krone paa issen og blondekrus og stor guldbrosche i halsen. Selv den voksdrukstrukne sofaen saa ikke det gran avskrækkende ut mellom saanne ^[237] tilforlatelige blanke bjerketræsmøbler med grønrotet verkenstræk.

Igrunden hadde Ida Elisabeth altid syntes, det værste ved hele affæren er næsten det at man maa utlevere sig saa hjelpeløst og ydmykende i henderne paa andre mennesker som tar i en og klemmer og beføler. Det hadde været følt paa kvindeklinikken i Oslo, og jormoren i Berfjord hadde hun ikke kunnet utstaa. Første gang i sit liv følte hun at et fremmed menneskes hender kan gjøre en godt – det

var som hun blev trøstet og beroliget bare ved at Marte tok i hende. Og da fru Bø erklærte tilslut, jo da, det her var saa bra saa, det kom nok til at gaa godt, – saa trodde Ida Elisabeth hende med en gang. Det blev nok en raad med alt.

Likegodt forstod hun næsten ikke at hun hadde kunnet fortælle Marte Bø saa meget om sig selv som hun gjorde, alt den første gangen hun var hos hende. Men hun hadde sagt en masse – at hun var reist fra sin mand og maatte forsørge sig og barna sine ganske alene, og hun maatte se sig om efter arbeide jo før jo heller, og der var egentlig ikke noget hun kunde ta fatt paa, andet end kjølesøm og skræddersøm.

Marte sa siden at hun hadde likt hende ogsaa med det samme – «et greit menneske som det ikke er noget tøis med.» Marte foreslog hende at slaa sig ned i nærheten av stationen, hun hjalp hende saa hun fik leiet to værelser og kjøkken i det stygge uhyggelige huset som laa halvveis nedgravet under landeveien, men da Marte kom indom en dag og saa til hende og forsikret, du skal se du kommer til at trives her – saa var Ida Elisabeth nær ved at tro det selv, hun kunde da vist faa det ganske bra her. Marte hjalp hende til at faa kjøpt noen brukte møbler ganske billig og faa malt et skilt. Marte sendte hende den første kunden. Ja herregud – hun hadde aldrig sydd en spaserdragt før, det vil si paa syskolen, men aldrig [238] siden. Men hun fik den til – egentlig hadde hun vist aldrig siden faatt til akkurat saa flott snitt og saan fin press i en dragt. Det strammet hende selv op, usigelig, at hun hadde klart den saa smart. Og Marte Bø gjorde reklame for hende likefrem.

Bare tre uker efter at hun hadde faatt Tryggve hændte det saa at Marte Bø kjørte sig fordærvet, paa vei til en praksis i Aasgrenden. Hun kom til at ligge paa sykehus i over fire maaneder, og Ida Elisabeth sendte blomster til hende dit til jul, og blomster da hun kom hjem – hun vilde jo gjerne lægge for dagen litt av sin taknemlighet. Men hun blev svært overrasket da hun fik se, hvor stor pris den gamle jormoren hadde satt paa det.

Siden hadde det altsaa været etslags venskap mellom dem, virkelig og tilforlatelig, endda de var saa forskjellige. Desuten hadde Marte Bø enslags forkjærlighet for Tryggve, for han var den siste ungen som hun hadde tatt imot, og fordi han var saa pen og stor og sterk. Det var likesom Ida Elisabeths ferier det, naar hun kom op til Bø for at sy for Marte. Sammen med hende kunde hun sitte og digte og fantasere om saan som hun ønsket at det skulde gaa hende og guttene ute i fremtiden. Ikke akkurat fordi hun trodde at hendes ønsker skulde gaa i oppfyldelse, men det var saa morro. Men bare det at hun turde snakke saa meget om fremtiden nu var en stor ting – og aldrig turde hun tale om slikt saa freidig og muntert som under Marte Bøs klare og snille brune øine.

*

«Du kan da gaa og tale ved han Toksvold vet jeg,» holdt Marte paa. «Han tar nu vel ikke noget for *det*.» Og en dag like efter at hun var kommet hjem fra Bø gjorde hun det virkelig. Hun hadde været paa stationen og hentet en pakke med sysaker – forskjellig som hun ikke kunde faa hos frøken Torstad, men maatte telefonere til byen efter. Paa [239] tilbakeveien stak hun opom sakførereren. Men hun var nær ved at angre det, da kontordamen hans sa at han var optatt, værsgod ta plass saalænge. – Hun fik lov at sitte noksaa længe, hørte den dæmpede duren av stemmer fra sideværelset og engang Toksvolds stemme – han talte i telefonen, svært klart og tydelig. Det gjør vist alle mennesker, taler tydeligere naar de tar en telefon, hun hadde bare ikke lagt merke til det før. Uf nei – hun gjorde vist bedre i at gaa – hvad vilde hun si til ham igrunnen.

I det samme kom han, han fulgte ut meieribestyreren og en til. Han saa ut som han blev noksa forundret, da han fik øie paa hende – og saa ærgret hun sig endda mere, fordi hun var gaatt hit op. Men nu maatte hun jo følge med ham ind paa det indre kontoret.

«Nei det har jeg ikke hørt noget om,» svarte han forundret, da hun spurte om det var sandt at frøken Torstad gjerne vilde sælge forretningen sin. Hvor hadde hun hørt det? Og saa lo han litt: Fru Bø, ja hun ja, hun visste nu alltid saa meget –.

Naaja, da var det jo ikke mere at snakke om. – Ida Elisabeth reiste sig, bad om undskyldning.

«Nei kjære Dem –. Nei som sagt, jeg har ikke hørt noget om at hun tænker paa slikt. Men hvis hun skulde si noget i den retning, vil De at jeg skal varsku Dem? Eller De kunde jo selv bringe saken paa bane for frøken Torstad?»

Ida Elisabeth knappet sine hansker:

«Nei – nei, tiderne er jo saa vanskelige nu, det er kanskje dristig at begynde paa noget nu. Men hvis hun selv skulde slaa paa at hun gjerne vilde bli kvitt forretningen eller noget saant, saa vilde jeg nok være taknemlig for at høre fra Dem.»

«Men si mig, fru Braatø – tror De at De skulde ha bedre chancer end frøken Torstad, til at faa nogenting ut av forretningen her?»

[240] «Jeg har hatt egen forretning før, der hvor jeg bodde mens jeg var gift. I en fem aar. Og det gik da. Endda det var ikke nær saa stor mulighet for omsætning som her. Og jeg hadde en mand som var arbeidsløs det meste av tiden. Og saa vet De, jeg kunde kombinere det med systue – frøken Torstad syr jo bare litt barnekjoler og forklær og saant. – De vet at jeg maa tænke paa guttene mine, de maa jo ha utdannelse naar den tiden kommer –»

Han fæstet de klare alvorlige øinene paa hende:

«Og det maa De klare alene –?»

«Ja det maa jeg nok.»

Han rystet paa hodet:

«Jeg synes det er ilde jeg. At det blir saan masse barn etterhvert som bare har én forælder. Og det blir mere og mere mødrene som maa greie alting alene.»

«Ja det kan De nok si. Men hvad skal man gjøre da? Naar man maa, saa maa man.»

Han stak hænderne i bukselommerne, stod litt og vippet paa hælene. Som litt forlegen spurte han:

«Ja undskyld, det kommer jo ikke mig ved forsaavidt – men er det ikke saan at De har Deres mand ilive?»

«Jo. Han er hjemme hos sine forældre.»

«Naa saan. Ja da kan vel ikke han yde noget større til barna.»

Ida Elisabeth kom til at le:

«Nei! Det hører nok til de større umuligheter det.»

«Ja neimen om jeg begriper hvad det skal ende med tilslut,» sa Toksvold. «Det er ikke længe siden jeg hadde et tilfælde – en som forsøkte at faa et litet bidrag til barna sine fra faren. Ja han har aldrig været istand til at forsørge sig selv engang, men nu var han blitt gift igjen da med en som har penger og en god post. Særeie naturligvis. Ja en kan jo ikke vente av *hende* heller at hun skal være ^[241] villig til at hjelpe og sørge for de barna han har med en anden, det er klart. Men der er noget i det der som er rispende gærent. Snak om jormormand – det var likesom litt latterlig ved det, selv med en saan som Haakon Bø, endda han var da jaggu mand sjøl, baade hjemme paa gaarden og i herredsstyret og alle de andre styrene han satt i. Men nu er det likesom ikke skam længer for en mand, om han ikke kan sørge for sin familie selv uten konen ogsaa maa gaa ut og arbeide – men det er mange som ikke engang generer sig for at la sig forsørge av konen. Fyffanskind! De har ligget og skreket om at det skulde være saan skam, at en kvinde gifter sig for at bli forsørget – men holder hun hjemmet sit i orden og opdrar nogen unger til skikkelige mennesker, saa har hun sandelig gjort ret og skjel for den forsorgen hun faar. Men saan en hold-mand – Gud vet hvad nytte han gjør. Andet end at saanne piker som driver gatetrafik kan trøste sig med at der er levebrød som er adskillig mindre agtværdige end deres.»

«Naa-aa.» Ida Elisabeth blev rød. Hun kom til at huske paa, hun hadde været skuffet da hun fik vite, det var gaatt overstyr mellem Frithjof og denne damen hans. Men det var naturligvis fordi hun hadde syntes, det vilde være som en betryggelse for hende selv, hvis den anden overtok Frithjof – og hun kunde akkurat undt hende at faa ham. Og hun hadde vel i virkeligheten aldrig hatt saapas til respekt for Frithjof, saa den kunde minke –. Det var bare noget hun hadde forsøkt at indbilde sig selv.

«Naar vi selv er saa dumme saa –.»

Det saa ut som han vilde si noget, men saa gjorde han det ikke, og Ida Elisabeth bad undskylde bryderiet og farvel.

[4.]

[n2](#)

[242] Ida Elisabeth gikk og vandet haven sin en kveld i uken før pinse, da sakfører Toksvold stanset utenfor gjerdet: «Faar jeg komme indenfor, fru Braatø?»

Hun hadde tenkt det var noget angaaende forretningen; hun blev ytterlig forbauset da han spurte om hun hadde lyst til at følge med ham og frøken Presttangen en tur over til Valdres i pinsen. De skulde overnatte derborte hos en tante av ham som hadde hotel.

«Tak, men jeg kan nok ikke reise fra barna.»

«Nei De kan skjønne, de ogsaa maa da bli med.»

Solen var sunket under fjeldet i vest og lyset var kveldslig svalt og dovt her nede i dalen. Men høit oppe i aasen paa den anden side av veien luet granerne i gulrødt solskin endda, og det var saan fuglesang ut av skogen ikveld. Det var rasende fristende at tænke paa – komme ut paa en ordentlig lang tur –.

«Tak, men –. Det synes jeg ikke jeg kan – Deres tante kjender os jo ikke engang –.»

«Tante blir saa glad saa. Hun blir saa glad naar hun faar gjester bestandig.» Han hadde alt telefonert med hende om det.

Ida Elisabeth tørket sine hender paa det vaate strieforklædet, stod og saa eftertænksomt paa ham. Det var saa besynderlig – hun kjendte jo næsten ikke disse menneskene.

Han smilte, næsten som litt forlegent. Og det klædde ham svært pent, la hun merke til.

«Jeg skal si Dem, fru Braatø – rent ut sagt, De vilde gjøre os en tjeneste med det. Kari skal træffe nogen der borte, og da passer det likesom ikke saa godt at vi kommer reisende bare hun og jeg.»

«Jamen var det ikke bedre da at De fik med nogen anden som dere kjender bedre?»

«Kari har ingen kjendte her. Hun har noksaa [243] vanskelig for at bli kjendt med folk. Og Dem har hun saan umaatelig respekt for –.»

«For mig? Men jeg har da omtrent ikke snakket med frøken Presttangen.»

«Ikke det? Jeg trodde igrunnen – naaja, men det er da det samme forresten.» Igjen saa han ut som han hadde lyst til at si noget, men ikke riktig visste om han skulde gjøre det. «Jo hun har vældig respekt for Dem. Fordi De saan har brutt Dem en bane selv – ikke gav Dem over, da De maatte opgi Deres kunst og saan, men modig tok fatt paa noget andet. – Det er noget som hun har faatt paa hjernen rent det der, skal jeg si Dem, at hun endelig vil være selvstændig for enhver pris. Jeg er redd hun skal skusle sig bort med disse selvstændighetsgrillerne sine aldeles. Derfor saa hadde jeg tenkt, hvis De og hun kunde komme til at vanke sammen mere – kanskje De kunde snakke hende litt til fornuft. Efter det som vi snakket om her forleden da De var oppe hos mig saa tænkte jeg –. Hun og jeg,

vi er pleiesøsken da ser De, og jeg er noksaa glad i Kari. Saa jeg kan ikke si andet end at jeg skulde være glad, ja det skulde jeg virkelig, hvis De kunde faa litt indflytelse over hende.»

«Jeg er rædd for at jeg kan ikke tænke mig det.» Ida Elisabeth kom til at smile av manden. Kjære, hun hadde virkelig hatt indtryk av at den følelsen som hun hadde overfor tandlægen, ikke av sympati akkurat, den var noksaa gjensidig.

«Aa jo da. Hun har jo saan voldsom respekt for alle damer som *er* noget. Og nu dette at De har været malerinde ogsaa –.»

«Jeg?» Ida Elisabeth lo høit. «Men i himmelens navn, hvor har frøken Presttangen faatt den idé fra?»

Han saa litt forundret ut:

«Det var gutten Deres som sa det – Carl. Han hadde vist hende nogen tegninger som De har malt [244] – og saa sa Carl at De hadde været en bekjendt malerinde før De blev gift. Hadde et stort billede paa galleriet –.»

«Nei den gutten!» Ida Elisabeth lo høit. «Det er bare skrøn og fantasi – der er nogen billeder av min bedstefar paa nogen gallerier. Det maa være det som har satt ungen paa den idé. Jacob Siveking, De vet, han vestlandsmaleren.»

Toksvold nikket, saa Ida Elisabeth kunde se at han aldrig hadde hørt Jacob Sivekings navn nævnt før.

«Er det ikke sandt da at De maler ogsaa –?»

«Jeg sitter og klatter sammen noget smaatteri til guttene sommetider. Tegne litt det kan vi alle i vor familie. Min bror vilde været maler. Ja jeg og forresten – men saa mistet min far alle pengene sine, og saa maatte jeg slutte paa tegneskolen.»

Han nikket og saa svært deltagende ut. Men saa var det angaaende denne turen da?

Ida Elisabeth vilde faa lov til at tænke paa det til imorgen. De kunde jo snakke om det i telefonen.

– Nei den Carl, tænkte hun da Toksvold var gaatt og hun tok paa med vandbæringen igjen. Tænk at han ogsaa er saa fæl til at finde paa historier og skryte da –? Saa kom hun paa at det hadde hun da vist igrunnen gjort selv ogsaa nu ikveld – en liten smule ialfald, da hun snakket om at hun hadde maattet avbryte sine studier paa tegneskolen, fordi hendes far hadde mistet pengene sine. Faktisk hadde hun jo sluttet længe før, fordi hun var blit lei det –. Og oldefar Siveking hadde hun forfremmet til bedstefar og latt som hun gik ut fra at alle mennesker visste om ham –. Hun lo litt over sig selv. Kanske alle mennesker har en liten rem av den huden –.

Hvis *han* ringte op om denne turen, saa trodde hun at hun vilde si jatak. Men *hun* ringte sandelig ikke *ham* op, hvis ikke hun hørte mere fra ham.

[245] Det var da rart at de akkurat vilde ha hende til at være forklæde. Og ikke godt at begripe hvad han mente med at hun skulde paavirke frøken Presttangen. – Folk sa at de plomberne hun satte ind faldt ut igjen med det samme.

Hun hadde hatt tusen betænkeligheter etterpaa, fordi hun sa jatak til denne indbydelsen. De kvarv som røk pinsemorgenen da de gik og ventet paa bilen: hun saa hvor Carl glædet sig!

Han stod foran speilet inde i prøveværelset:

«Du mor! Nu tror dem vist alle sammen at det er *bil*briller som jeg har paa mig!»

Ida Elisabeth grep gutungen og krystet ham indtil sig saa haardt saa han saa ganske genert op paa hende.

«Du har faatt en anden bil naa end den du hadde og kjørte over Carl med,» bemerket Tryggve sakkyndig, da de stod ute paa veien og skulde sette sig op. «For da hadde du bare en gammel Dodge.»

«Ja det er riktig det.» Sakfører Toksvold lo litt, men det hørtes som han var en smule ærgerlig og. «Men sæt dig ind nu.»

«La fru Braatø sitte foran hos dig da,» sa Kari Presttangen. Ida Elisabeth stod netop og tænkte, besynderlig saa liten forstand som den pene piken har paa at klæ sig. Det var vel ikke godt at faa nogen lue til at sitte oppaa hendes haarfacon, men noget uheldigere end den sixpenceren kunde hun da umulig ha fundet, haaret hendes fylde i pullen saa den lignet en stoppet pute. Og den brune og gulmelerte ulsteren misklædde hende ganske forskrækkelig. Hun saa utrolig unett ut og virket enda mere kantet av væsen end hun pleiet. Og saa stank kaapen hendes av naftalin –

«– saa ser De mere, mener jeg,» kom hun plumpende med etterpaa, som om hun var blit flau over denne kommandotonen sin.

[246] «Tak men jeg faar nok sitte hos guttene mine jeg.»

«Det trækker mindre foran ogsaa,» sa den anden ivrig. «Og De merker ikke saa meget til støvet heller. Jeg skal nok passe godt paa guttene –»

Kurre paa traaden? spekulerte Ida Elisabeth, idet hun satte sig ind ved siden av Toksvold. Det hele saa noksaa besynderlig ut. Men det kan da være det samme for mig. Nu vil jeg bare være glad for jeg faar en deilig tur. Saant veir!

Bilen burret og fløi mot dit hvor fjeldene blaaret blekt i morgenlyset – det saa ut som de traadte sammen og stængte for dalen og elvens slyng. Saa gjorde veien en bøi paa sig og en ante at det gik nok an at smette igjennem et sted dernede ved foten av de digre fjeldkropper. Det var saa vakkert og morsomt at se paa hvordan de forandret form hele tiden, efterhvert som de kjørte imot dem. Ida Elisabeth sat stille og saa paa og hvilte ut i den lykkelige følelsen av fart og nu.

Av og til nævnte Toksvold navnet paa en av de store gaardene som de fór forbi, og Ida Elisabeth svarte «aa naa» og «jassaa.» Alle sammen laa de litt oppe i lien og lignet hverandre, med store brune tømmerhus og mattglinsende skifertak og røde svære laavebygninger, og nogen hadde lysmalte stuehus. «Syns De ikke her er vakkert?» spurte han en gang, og hun nikket. Hun hadde paa følelsen at han saa det vakre likesom ut fra gaardene, de var det væsentlige ved dalen i hans øine. Og uvilkaarlig begyndte det de drog forbi at ordne sig ogsaa for hendes syn til billeder, hvor de brune og brogede husklynger blev kjerner som alt det andet ordnet sig omkring. De brede vaargrønne volder og brune

pløiede jorder bredte sig utover fra dem, hvite sprutende smaabækker nedgjennem lien dannet dele mellem en skogteig og indmarken til en gaard. Klynger av hegg som var aldeles lysegrøn allerede og sprettende bjerk ^[247] og osperunner med klare rødagtige bittesmaa blader grodde omkring røiser av sten, som var blit ryddet av jorderne i gamle dager.

Før hadde hun pleiet at sitte og ønske sig over paa den anden siden av elven, for hun hadde tænkt at det maatte være saa meget vakkrere der borte i baklia. Den mørke granskogen grodde like fra vandkanten og helt op til fjeldets bryn, hvor snaue vidden skimtet ned, og det var saa langt mellem de smaa grønne boterne i skogen hvor det laa en enslig heim eller en gaard med faa og smaa huser. Igrunden hadde hun aldrig sett det rigtig før idag, hvor vakkert det var her paa solsiden.

De kjørte ind i skog, og veien laa mørk og fugtig fremover. Helt frem til veikanten var der rester av snefonn, iset og svart oppaa av rusk fra granerne. «Det er ikke længer end tre uker siden, da kjørte jeg fast her,» sa Toksvold. Der var noget saa inderlig vaarlig ved de høie magre granerne med lavskjegget vaatt og svart og baren lysende grøn som nylauget efter sneløsningen. Høit oppe var himmelen klarblaa over trøttoppene. Den kolde lugten av vaat smuldrende sten og barnaalbund var deilig –

«– Saa mange blaaveis her var! De har ikke vi hjemme paa mine kanter. Kanske det er derfor jeg aldrig kan venne mig til dem – de er saa pene saa jeg kan næsten ikke tro det er sandt.»

«Hvis De vil kan vi ta nogen med rot paa imorgen naar vi kjører tilbake. De gaar godt an at plante ind i haven. Vi hadde en hel krans av dem hjemme omkring flaggstangen.»

Bak sig i bilen skjelned Ida Elisabeth Tryggves stemme som ropte op; han skulde vel spørre og gjøre bemerkninger om alt de kom forbi. «Uf nei den gutten – jeg er rædd han plager frøken Presttangen aldeles forfærdelig, han er saa maset.»

«Aa det er vist ikke saa farlig. Kari liker unger hun.»

^[248] Han kjørte godt og sikkert, merket Ida Elisabeth. De kom ut av skogen. Elven bredte sig ut her til en sjø, og i det morgenstille vand sank speilingen av lien med skog og gaarder utydelig, bare som lysende farver, blaatt og grønt. For enden av sjøen reiste der sig en kamp; den var ikke saa svært høi men forunderlig vakkert formet. «Vet De hvad det fjeldet derborte heter?»

«Torstadkampen tror jeg de kalder den. Det er Torstad de gaardene som De kan se opunder der. De er ikke noget videre kjendt nedover her?»

Ida Elisabeth rystet paa hodet:

«Jeg har bare reist her med toget en eneste gang. Da jeg kom hit. Og da var det regnveir kan jeg huske.»

«Jamen da var det sandelig paa tide at De kom denne turen. Og heldig at vi fik saa fint veir. De skal bare se naar vi kommer bortover paa Tonsaasen, saa vakkert der er. Og naar det bærer nedover til Aurdal –»

Det stille smaaprat om ikke noget særlig, med lange stunder indimellem da de sat og tidde stille og bare motoren surret – det gjorde at hun følte glæden ved alting endda tryggere. Han hadde saan rolig, varm stemme – hver gang han nævnte navnet paa en gaard eller et meieri eller en kirke de kom forbi, var det som der laa en omsorg i det, forat hun skulde ha det hyggelig paa turen. – Indimellem fik hun

litt daarlig samvittighet naar hun hørte at guttene skrek op der bak hende – oover en grøn bakke ved veien gik en hel flok gjeter, og paa nogen gaarder hadde de sluppet kuene ut i hagen, og hun skjønte at guttene bombarderte frøken Presttangen med spørsmål hvergang de fór forbi noget slikt. Uf, de maset vist paa hende. Men det var godt at ha fred for dem litt ogsaa.

*

De hadde kjørt i flere timer, de hadde kjørt langs Mjøsa et langt stykke – det var det lyseste hun [249] hadde sett av land, hele himmelhvelvet fritt og blaatt over sjøens brede blanke flate og aasernes lave karm omkring. Det var rent sommerlig allerede nede langs vandet, en masse forskjellige blomster som blomstret alt i grøftekantene, og støvet allerede. De første hvite klaser paa heggen var sprunget ut hvor kjerrene stod riktig sollunt, og engen var saa fremvokset at det løp flammet bortover græsset, naar der kom et vindpust. Igrunden hadde hun aldrig tænkt sig at et saant vidt aapent landskap kunde være saa vakkert. – «Undrer mig paa hvad jeg faar at se, over de høie fjelde –» hun kom til at huske paa de linjerne, men dermed kom hun til at tænke paa Vettehaugen, det hadde været rent som en nationalsang der i huset – det var en av de tonerne som Frithjof ogsaa kunde spille –

– i det samme hadde Toksvold snudd sig mot hende for at si noget: «De sitter ikke og fryser vel?» spurte han. «Vil De ha et plæd over benene kanskje?» «Aa nei da –» hun smilte og skyndte sig at jage væk det uttrykket som vel var kommet paa hendes ansigt da hun husket paa *det*. «De blir ikke daarlig vel? Det er nogen som blir sjøsyke naar de biler –»

*

Han hadde satt op farten – foran dem laa veien et langt stykke lys og rett frem gjennom en skog. Saa blev det et skrækkelig leven bak i bilen, og Kari Presttangen reiste sig, tippet Toksvold paa skulderen: «Stans – du maa stanse –»

Tryggve beljet av alle livsens kræfter hørte hun, da bilen stanset – og næste nu var de alle sammen ute av den og stod omkring gutten som tutet værre og værre.

«Du har ikke svelget noget –» Kari Presttangen tok fingrene sine ut av munden hans. Hun fik op en haandkuffert, fandt frem kop og løp nedover mot bækken som sprutet under veilegemet like ved. Carl [250] forklarte ivrig – Tryggve hadde stukket haanden ned i ulsterlommen til Kari og fundet nogen hvite kuler som han trodde var sukkertøi, og da hun vilde ta dem fra ham, skyndte han sig at stappe dem i munden, men saa var det noget som er imot møll –.

«Gid, at jeg skulde glemme at ta dem ut da, før jeg reiste,» ynket Kari Presttangen gutten, «Stakkars liten da – se her, skynd dig at skylle munden nu!»

«Det var akkurat tilpas til dig,» sa Ida Elisabeth haardhjertet. «Naar du gaar i andre folks lommer. Slut med den stygge skriken nu da!»

«Vi kan vel igrunden likegodt raste her,» mente Toksvold. «Og koke kaffe.» Han kjørte bilen ind paa en liten grøn slette i skogen; Kari Presttangen og barna galopperte oover langs bækken. «Her, her,» hojet de; de hadde fundet saan fin plass.

De holdt paa og drog sammen ved til baal, da Toksvold og Ida Elisabeth kom med plæd og kufferten.

«Nei vet du hvad Kari, det tar for lang tid – vi faar koke paa spritapparatet –»

«Er det no morro da da! Nei vi vil sandelig gjøre op ordentlig varme lel!»

De blev staaende der. Det artet sig nærmest som en trætte mellem de to – om hvor langt det var igjen at kjøre og hvor sent de ikke kunde komme til tanten som ventet dem med middag, og hvor længe de kunde raste her. Eller hun ialfald blev ophidset – svært rød oppe paa de høie kindbenene. Guttene ogsaa vilde blande sig i diskussionen, de stemte for baal –

«Kom hit, Carl og Tryggve,» kaldte moren. «Dere er saa god at dere tier stille; dere har ingenting med at blande dere i voksne folks saker.» Stemmen hendes kom til at klinge svært munter og bestemt. – Det kom jo ikke hende ved hvad som stod paa med de to. – Guttene blev saa furtne saa de tidde stille.

Ida Elisabeth kjendte hodet sit som gjennemsust ^[251] efter den lange bilturen. Det var deilig at sitte og høre det sagte sukkende sus gjennom trætoppene, det bar med sig klangen av en kirkeklokke langt borte fra – sommetider kom den helt væk, men saa hørte hun tonerne igjen. Og like ved der hvor hun sat surlet den lille bækken over stener og trærøtter.

«Det er ingenting jeg kan hjelpe med –?»

Han var gaatt av med seiren; paa en flat sten stod spritapparatet og brandt med kaffekjelen over. Kari Presttangen saa knusfornærmet ut, mens hun knælte og dækket kopper og kakefat utover en duk i græsset. – Det var naturligvis litt forstemmende at være paa tur med et kjærestepar som var uvenner – men hun fik bare la være at bry sig om det.

«Vil De ikke sitte her paa plædet, fru Braatø?» spurte frøken Presttangen besynderlig forekommende «– eller skal jeg komme bort med en kop til Dem? – Forresten, det er vist bedre derborte, jeg tror jeg flytter bort til Dem jeg –.»

Hun gjorde det, sat ved siden av Ida Elisabeth og saa ut som hun hadde solgt smør og ingen penger faatt. Indimellem var hun oppe, hentet dit og dat og bød den anden. Toksvold sat borte ved duken og skar op kake til guttene.

Det var ikke tale om at frøken Presttangen vilde bytte plass med Ida Elisabeth, da de skulde kjøre igjen.

*

Ved tretiden kom de frem til en stor gaard som laa mellem landeveien og elven. Hotel stod der paa den nærmeste av de store hvite hovedbygningerne, en med verandaer over hele facaden. Der saa forførdelig hyggelig ut – en stor græsgrodd gaardsplass med flere hvite stuebygninger og røde og graa vældige uthuser omkring. Damen som kom ut og tok imot dem mindet endel om Marte Bø, hun ogsaa var tyk og brunøiet og blid. Det var tanten; hun het fru Bjørnstad.

^[252] De sat ved middagsbordet da en pike kom og sa, det var telefon til frøken Presttangen: «fra Galby». Hun fór op og løp ut, endda mere kantet og braa i bevægelserne end ellers. Toksvold saa efter hende og glemte at spise en stund. Det varte noksaa længe før hun kom tilbake:

«Sigurd ligger, du. Han har skadet benet sit – de hadde været inde i sætra og saa ramlet han utfor

da de var paa hjemveien idag tidlig. Saa han kan altsaa ikke komme hit.» Hun gik bort til vinduet, stod og saa utover blomsterpotterne. «Han vil at jeg skal komme op –»

«Ja det er rimelig det. Skal jeg kjøre dig op kanskje?»

«Jeg kan kjøre selv ogsaa – hvis jeg faar laane bilen.»

«All right, som du vil. – Er det no alvorlig?» spurte Toksvold, da hun langsomt drog sig indtil bordet igjen.

«Vet ikke. De trodde det ikke. Det var Marit jeg snakket med. Doktoren har været der. Han skal ikke paa sykehus ialfald.» Hun sukket svært tungt, idet hun satte sig tilbords igjen.

*

Ida Elisabeth sat paa den store glasverandaen som vendte ut mot haven og saa frøken Presttangen kjøre sydover veien. Straks efter kom Toksvold, stod og saa efter støvskyen – og saa kom fru Bjørnstad og begynte at skjenke kaffen.

«Ja det var sandelig rart og – at dette skulde hænde med han Sigurd akkurat idag!» sa tanten fortænkt.

«Der er nu vel kanskje en mening med det.» Stemmen hans lød saa forhaabningsfull.

Toksvold og fru Bjørnstad snakket om folk her i bygden; Ida Elisabeth hørte efter med et halvt øre og lyttet efter guttene som holdt paa ved en dam nede i haven. Saa gav han sig til at fortælle, for at faa hende med i samtalen, skjønte hun, om et drap [253] som var skedd her for nogen aar siden da han var konstituert lensmand her. Men hun ante at de to andre tænkte hele tiden paa dette sykebesøket til frøken Presttangen og ogsaa at det av en eller anden grund satte dem i godt humør.

Saa blev fru Bjørnstad kaldt ut – der var kommet en bil med gjester. «Skal vi gaa ned og se paa haven,» foreslog han. «Den er svært pen. Der er forresten kanskje ikke stort at se i den nu, men –. Men De er jo interessert i haver –.»

Stakkar, var han opraadd, hvad han skulde finde paa for at underholde hende –. Lørdagsavisen laa der, hun hadde ikke sett den endda. Men hun fulgte med ham allikevel – nedover en havgang med gamle epletrær paa begge sider. Knopperne holdt netop paa at kløve sig og viste bundter av gullige smaaperler mellem spæde sammenklemte blader. Langs kanten av gangen var der rabatter av solvarm graa muld hvor staudernes grønne skudd yrte frem.

«Ikke rakk dere *altfor* ilde til da,» sa hun idet hun kom forbi andedammen og guttene som holdt paa og seilet barkebeter uti det lergraa vand.

Gangen endte ved en stenvmur ut mot elven. I skraaningen nedover til vandet grodde et tett kjerr av spinkle halvville kirsebærtrær med blanke brune kvister yrende fulde av sprækkefærdige knopper. Paa den anden siden av elven steg fjeldsiden loddret op av vandet et stykke, graa med sprækker som bregner og smaatrær hadde fæstet rot i, og ovenfor var aasen bratt med mørk granskog.

«Her er da pent –?» Han viste med haanden omkring sig. «Det var onkels stolthet denne terrassen. – Jeg er ordentlig glad for De kunde bli med. Vil De røke» –? Han rakte cigaretetuiet ut imot hende.

Ida Elisabeth hadde begyndt at røke igjen. Det var som en liten lykkelig forsikring om at hun hadde tid og raad til at unde sig selv litt ogsaa nu, [254] hvergang hun kjøpte sig en æske cigaretter. Alt som var overflødig hadde hun maattet vænne sig av med i Berfjord. Da hun tok imot fyrstikken som han rakte hende, kjendte hun den tykke elfbenbenshvite silken i blusen sin som svale kjærtegn over huden. En wienermodel som hun hadde kjøpt for at sy efter. Hun hadde byttet den paa sig da hun kom frem – godt at føle sig frisk og chic.

«De skjønner,» sa han, «det er kjæresten til Kari, Sigurd Mælum. Han overtok Galby for fire aar siden efter en onkel av sig. Ordentlig grei, sympatisk kar. Ja det er ikke offentlig da, skjønt det er sgu ingen hemmelighet heller. Og jeg kan ikke begripe andet end at det maatte da være meget bedre om hun giftet sig med ham end at hun blir gaaende der og driver med dette tandlægevæsenet sit. Hun skal ikke være noget videre flink engang – haardhændt hører jeg de sier. – Bevares det er ikke no morro akkurat at være bonde heller denne tiden. Men ligge og rote i kjeften til alle mulige – nei det var da det siste arbeidet jeg vilde vælge lel –»

«Det er da mange som synes *det* er et interessant arbeide vist –»

Han blaaste:

«Det er bare at Kari absolut vil være noget saant – studert. Det kommer av at hun fik stedmor – en som hadde været lærerinden vor. Vi var nogen familier som hadde slaatt sig sammen og holdt en lærerinde som skulde læse til middelskolen med os. Saa da moren til Kari, det var en søster av min mor, da hun døde, saa giftet Tor Presttangen sig med denne Ella da. Men det gik ikkeno med hende og Kari. Det var da hun kom til at bo hos os. Ikke for det, jeg tror ikke at Ella mente det saa vondt i virkeligheten. Men hun maste og maste paa Kari og skulde vænne henne av med at være som hun var i ett og alt. Hun var noksaa kontant dengangen, rigtig bondsk og ferm og grei – og svært nærtagen [255] i grunden. Ja hun trasset da imot og gjorde det stik motsatte av alt som stedmoren sa – men hun tok efter allikevel, eller forsøkte at ta efter, naar bare ikke Ella var i nærheten. Paa en maate beundret hun vist Ella ogsaa – Ella var rigtig et vakkert menneske saan av utseende, men noksaa forskruet. Hun passet nu ialfald ikke til at være kjærring paa en stor gaard –.

Men det var det ogsaa da at Kari saa nok, stedmoren fik det saan som hun vilde ha det med manden – Tor han var rent som fortullet av dette mennesket. Til at begynde med da. For han blev vist grundig lei av hende da det var gaatt nogen aar; hun tapte sig noksaa fort. Men da var jo ikke Kari hjemme længer. Faren satte sig absolut imot det, at hun skulde gaa videre efter artium – han hadde vist faatt saa nok av denslags da, saa han vilde at hun skulde være hjemme. Det var da at hun og Sigurd begyndte at vanke sammen, og da var de nu *svært* glad i hverandre, Men saa fik Kari nogen penger selv, en arv –.

De vet, den rette moren til Kari hadde jo ikke hatt det slik som Ella da, og det husket nok Kari. Gunhild ser De, min tante, hun var rigtig et bondemenneske av den gamle sorten. Aldrig at hun sparte sig, og ikke ventet hun vist at nogen skulde tænke paa at spare hende. Nei hun hadde ingen fordringer. Det vil si, hun fordret aldrig noget for sig selv, ellers var hun nok langt fra det som en mener med fordringsløs; det hun mente med at fare fint og føre sig op som folk, det var ikke litet maa De tro – og det krævet hun baade av sig selv og andre. Ella krævet aldrig andet end at folk skulde ta hensyn til hende. Og det er jo naar alt kommer til alt svært meget mindre end det som Gunhild krævet av folk. Saa en kan ikke undres paa at Ella fik det mere som hun vilde ha det. Men dette her har Kari gaatt og spekulert paa i hele opveksten. Ja det var slik hjemme [256] hos os og da – endda baade far og vi

ungerne skjønte nok *paa* mor *paa* en maate. Men ikke saan som vi burde, naturligvis, og det hadde nok ikke gjort noget om vi hadde vist det mere.

Dermed er Kari blit slik som hun er da, ser De. For igrunden er hun det snilleste – men hun tar sig saa urimelig nær av alting, især naar hun er glad i nogen – saa hun er simpelthen rædd for alt denslags. Jeg er sikker *paa* at hadde ikke De været med idag, saa hadde hun kommet til at forlange, jeg skulde *snu paa halvveien*.»

Ida Elisabeth sat *paa* muren et stykke ifra ham, saa nedover de knoppede kirsebærkjerr og elven som randt i skyggen under den bratte *graa* bergvægg:

«Jamen naar Deres kusine er saan –.» Hun lette litt efter ordene. «Hun maa da vel faa lov til at bestemme selv, hvordan hun vil indrette sig i livet? Hvis hun er rædd for at gifte sig med denne forloveden sin? Det maa jo ha staatt *paa* svært mange aar – kanske de er blit anderledes begge to –. Er det ikke et noksaa stort ansvar dere tar *paa* dere – ja for hvis jeg altsaa ikke har misforstaatt. Saa har baade fru Bjørnstad og De – ja det er da ialfald ikke for at hun skulde *slaa op* dere har faatt hende hit?»

«Hun faar da ialfald *snakke* ordentlig ved ham engang synes jeg.» Toksvold var blit rød. «Sigurd maa nu vel ha krav *paa* at faa vite, hvad han har at holde sig til –.

– Og vet De hvad, et menneske kan da ikke la hele livet gaa fra sig vel, bare fordi det er rædd det skal gjøre vondt at leve?»

Ida Elisabeth sat og plukket den tørre solhete mosen av stengjerdet – den knuspret saa behagelig mellem fingrene. Det var et besynderlig spørsmål, det siste han kom med. Hun hadde aldrig tænkt *paa* det før – hvis hun i det hele tatt nogensinde hadde været slik stillet, eller været slik saa hun hadde [257] kunnet staa og betænke sig, skal – skal ikke, før hun gav sig ut *paa* noget av det som hun hadde været igjennem – det var ikke godt at si hvad hun da vilde ha gjort. Men hun var da kommet igjennem alt *paa* en maate – og hadde sluppet fra det ganske bra, det var hun begyndt at synes i det siste. Hun hadde guttene, og de var friske og piplende fulde av livslyst og mod *paa* at opdage den verden hun hadde satt dem ind i. Naar hun tok omkring dem og kjendte varmen av de unge skrottene deres, tænkte hun – det er da mange mennesker som greier sig slik ogsaa, saa de har glæde av at leve –.

Som han hadde hørt noget av det hun tænkte, sa han:

«De vilde da hellere ha det som De har det og ha barna Deres, end om De for eksempel var blit en berømt malerinde og saa var gammel jomfru?»

«Fordi om jeg var blit malerinde er det da ikke sikkert at jeg var blit gammel jomfru.» Hun kom til at le litt ved tanken.

Han rynket brynene:

«Nei naturligvis. Jeg mente ikke egentlig det heller. Men det hadde da været noksaa anderledes vel?»

«End at ha syetablisement? Jo det antar jeg da.»

«Ja De ler av mig De! Men skjønner De ikke hvad jeg mener da? At et saant liv som der ikke er

noget – storartet, eller paafaldende ved, i folks øine, er mere værd end om en dame skaper sig et navn i kunsten, eller faar sig en praksis eller et andet arbeide som kommer i første række for hende, og mor er hun likesom bare bakefter, eller paa overtid –.»

Ida Elisabeth nikket:

«Men De indrømmer selv, at hverken frøken Presttangens mor eller Deres mor – ja naar de altsaa tænkte paa alt andet før de tænkte paa sig selv, saa opnaadde de ikke andet med det end at alle som de [258] levet for gjorde det samme. De tænkte ogsaa først paa sig selv og sisst paa den som bare tænkte paa dem.»

«Det er nok sandt. Det er noget som jeg har indsett, da jeg fik sett mig litt mere om i verden. En kan nok forstaa til en viss grad at saa mange unge piker har faatt den derre ideen med at de vil være uafhængige og utvikle sig selv først og fremst. Det er bare det at verden blir endda værre naar de som før i tiden var villige til at være de gode, ikke vil længer. For De maa ikke indbilde Dem at mændene blir bedre, fordi om kvinderne blir mere egoistiske. Tvertimot. Ja for det blir jo aldrig mere end nogen faa procent enten av mænd eller kvinder som kan skape sig et saant arbeidsfelt, saa de maatte synes det var et offer at bytte det med et andet. Men fordi nogen faa kvinder har kunnet skape sig en stilling som det vilde være et offer for dem at gi op, naar de giftet sig, saa skal kanskje ni ganger saa mange være nødt til at arbeide fuld dag ute som familieforsørger, og gjøre en mors og en husmors arbeide resten av døgnet, saa mange timer hun kan holde sig paa bena uten at dø av mangel paa søvn. Fordi at nogen faa fruentimmer av borgerskapet har fundet ut, det er skam at la sig forsørge av en mand. Det har vel i virkeligheten altid været fanden saa faa som ingenting gjorde til gjengjæld for den forsorgen. De allerfleste bestemte nu vel ialfald mere end alle mænd i landet tilsammen, aassen det folk skulde bli som vokste op. Men dette pratet om at kvinder ikke skal la sig forsørge, ser De – det tar saanne ganske almindelige gjennemsnietsmandfolk som ikke er værre eller bedre end syndige folk flest for at de skal ikke sørge for konerne sine – hun faar sørge for sig selv, og vil hun ha unger faar hun være med og sørge for dem, siden hun gjerne er mere opsatt paa at faa dem end en mand. Og naar en kommer ned til saanne rene slabbedasker saa regner de for at de skal være [259] forsørget for resten av levetiden, hvis de har været saa heldige at faa gjort barn paa en skikkelig og litegran godhjertet jente. De kan De huske paa at jeg har sett mere end ett eksempel paa i min praksis.»

Ida Elisabeth lo skjørt:

«Det er en nydelig attest De gir Deres eget kjønn maa jeg si!»

«Jamen størsteparten av menneskene er noget herk igrunden ser De. Og har vel været det altid. Og Gud vet om der er noget andet som kan faa dem til at holde sig i skindet og late som de var folk, andet end akkurat det at kvinderne, de bedste av dem da, er villige til at ta paa sig det som min mor og moster Gunhild og den sorten stod ut med. Selv om de aldrig fik den takken av sine nærmeste som vi skyldte dem. Det har nu likevel været de som bar hele greia, selv om de var gjemt bort under det som de bar, akkurat som jorden i akern er gjemt under kornet. Og det er vel ikke litet at være det –.»

Ida Elisabeth saa alvorlig paa ham, men sa ikke noget.

«Men naturligvis, naar en har skjönt det, saa vet en at en burde bære saanne mennesker paa hænderne. Ialfald bilder jeg mig ind, *nu* vilde jeg gjøre det hvis jeg traf nogen av den sorten.»

Hun lo, litt bittert:

«Det er jeg ogsaa blit lovet det, engang – at bli baaret paa hænderne.»

Han saa paa hende, næsten bedrøvet:

«Og De er ikke blit det – neivel, jeg skjønner det.»

«Ser De, sakfører Toksvold – at barn er egoister det er naturlig. Alt de trønger maa de faa av nogen andre. Og det er litet de kan gjøre for at hjelpe enten andre eller sig selv. Tænk om alle voksne blev syke paa en gang og ikke kunde arbeide, men barna skulde holde verden gaaende bare en eneste uke – det skulde bli nydelige greier. Og saanne [260] mennesker som blir ved at være barn – som De vet det staar om i avisen, tiltaltes aandelige utvikling svarer til tolvaarsstadiet. De har sagtens været borte i en masse saanne saker. Men det er endda flere som staar paa tolvaarsstadiet, eller otte aars, eller femten – som greier sig uten at komme for retten; de gifter sig og faar barn og stemmer ved valgene og er med til at være den offentlige mening. Ja det var en ven av mig som var læge, han sa bestandig at alle disse ideene om demokrati og saant er fra en tid da endda ingen hadde drømt om noget slikt som psykiatri. Men saanne mennesker faar en jo holde undskyldt, om de er saa egoistiske som det svarer til alderen. Men det er sandt at jeg synes, virkelig voksne mennesker burde være snillere mot hverandre end de er mangen gang.»

Toksvold nikket:

«Den dagen ifjor da vi hadde kommet til at kjøre paa gutten Deres – det var aldeles rart, saan som De mindet om Karis mor, da De tok imot os og stelte med ham. Kari ogsaa hadde lagt merke til det. Ja hun var jo saa fortvilet da det hændte, kan De skjønne. Men det var denne likheten som tok saan paa hende saa jeg for eksempel aldrig kunde faa hende til at bli med mig bort og spørre til gutten – hun blev rent hysterisk naar jeg vilde ha hende til det. Der har været en gut og nemlig, Elling – han var yngre end Kari. Han blev krøpling efter barnelammelse, og moren passet ham i fem aar, foruten alt det andet hun hadde at staa i – og like blid og ferm og rolig altid. Men da han døde saa var det likesom hun ikke orket mere – hun sluknet aaret efter. Ja det er ikke av utseende egentlig – endda Gunhild var lys og tynd hun og, men hun var bondekone, og det ser en jo godt paa Dem at De ikke er landsmenneske. Men det er noget av det samme allikevel –» han saa paa hende et øieblik, og saa bort, som han blev litt forlegen.

[261] Ida Elisabeth kom til at smile svakt:

«Var det derfor at De endelig vilde ha mig med paa denne – ekspedisjonen kanskje?»

Endda mere forlegen sa han:

«De vet at det var svært hyggelig for mig ogsaa at De vilde bli med – jeg satte stor pris paa at De vilde komme.»

Ida Elisabeth blev sittende taus. Men hun tænkte paa den dagen da han var kommet bærende med Carl – der var noget i uttrykket hans nu som mindet om dengang. Og det gik op for hende som noget hun ikke kunde overse betydningen av – hans vakre, alvorlige ansigt med de klare graa øinene, slik det saa paa hende over guttens hode, det hørte med i den dagen som for hende var som en indgang til en ny, lysere og mere urædd tid.

Solen var gaatt bort fra der hvor de sat nu, og nedover havegangen kom Carl og Tryggve springende i fuld fart:

«Skulde si fra fru Bjørnstad at dere skal komme op og spise til aftens nu –.»

*

Idet de svinget ind paa den græsgrødde gaardspladsen opdagede de, at sammen med de tre fire andre bilene som holdt der stod hans mørkegrønne Chevrolet. Fru Bjørnstad møtte dem i gangdøren:

«Kari var nedom og hentet haandvæsken sin. Hun vilde bli deroppe nogen dager, snakket hun paa. Saa du kommer vist til at kjøre hjem uten hende. Hun skulde forresten ringe dig op imorgen sa hun –.»

Paa veien ind til spisesalen fortalte hun vidtløftig om Mælums uheld. «Stakkar, Kari var rent fortutet,» hørte Ida Elisabeth at hun sa sagte til Toksvold.

Hun kan naturligvis ikke slaa op med ham mens han ligger med benet i gips, tænkte Ida Elisabeth, og syntes litt synd i Kari Presttangen. Men hun [262] viste fra sig følelsen – de andre var saa skraasikre paa at det vilde være bedst for hende om hun blev fru Mælum paa Galby. Og de kjendte jo begge parter.

*

Det var ingen let sak at faa guttene iseng; de var aldeles vilde av alt de hadde oplevet om dagen og skravlet i munden paa hverandre. Underlig let, næsten som hun svævet, følte Ida Elisabeth kroppen sin, mens hun gik hit og dit i det fremmede skumringsfylde værelset, fandt frem av kufferterne guttenes nattøi og rene strømper til imorgen. Det var et svært stort rum, lavt under taket og uregelmæssig, med vinkler og krinkelkroker hvor tusemørket likesom stuvet sig sammen.

Det laa i første etage og vendte ut mot gaardspladsen. Utenfor hørte hun Toksvold snakke med en av de bilistene som var kommet iaftes. Den anden spurte hvordan veien over Tonsaasen var. Og hun husket paa et vand som de hadde kjørt forbi deroppe – isen laa paa det endda, mørk og raatten med fuldt av blymørke raaker uti. Der laa meget sne endda i skogen deroppe og store blaagraa skyer drog opover himmelen fra alle kanter, til solskinnen sluknet aldeles. De kjørte ind i et slæp av sneføyke som gik over skogen. Men han sa at han trodde ikke det blev til noget – og straks efter var de ute i solskinnen igjen.

Hun inspiserte guttenes hals og ører – som de hadde griset sig til. Med klæsbørsten og Tryggves bukser i hænderne gik hun bort til vinduet.

Toksvold, i skjorteærmer og en overall, holdt paa og vasket bilen. Da han opdagede hende der i vinduet kom han borttil:

«Kanske De har lyst til at kjøre en aftentur? Det er nogen fosser her, en mils vei længer nord, de pleier at være pragtfulde nu om vaaren. Eller vi [263] kunde kjøre nedover paa vestsiden forbi Galby, saa fik De se den gaarden –»

«Nei tusen tak. Jeg har kjørt saa rikelig nok idag saa.» Hun lo.

«Er De svært trætt? De kommer vel ind i salonen siden –? Tante vilde at vi skulde komme ind og faa kaffe.»

Egentlig hadde hun nu ogsaa faatt kaffe nok for idag, tænkte hun og blev ved at gaa og smaasmile. Men hun fik jo gaa ind allikevel. Her var ordentlig hyggelig.

*

Der var ikke tændt lys nogen steder da hun gik gennem huset. I spisesalen stod dørene aapne ut til en veranda, og det sterke bleke lys av vaarkvelden blev kastet tilbake blaaagtig fra det lange hviddukede bord. Da hun lukket op døren til salonen virket den aldeles dunkel. De lyse vindusfirkanter var helt opfyldt med et silhuetsmønster av bladverk fra store potteplanter. Det lugtet virginiacigaret, og nu saa hun den lille røde gloprikken.

«Kom hit fru Braatø; her er en god stol. – Vil De at jeg skal slaa paa lyset?»

«Uf nei det synes jeg næsten vilde være synd.» Hun krøp godt ind i den dype firkantede lænestolen; plysken var strid og mindet om mose mot kindet hendes. Ida Elisabeth listet av sig skoene og trak et ben op under sig. Hun var litt stolt av at hun hadde saanne høie vrister, men ubehagelig var det naar hun skulde være litt nett paa føtterne, pumps og remsko var altid for trange over vristen.

«Vi har været ordentlig heldige med veiret. Og det ser ut som vi skal faa beholde det imorgen ogsaa.»

Imorgen blir jeg altsaa nødt til at sitte bak i bilen, kom hun i tanker om. Guttene kan ikke sitte alene –.

[264] «Det var forfærdelig snilt at De vilde ha os med. Det har været en oplevelse for barna. Fru Bjørnstad har været saa makeløs mot dem. Hun kom ind med melk og kaker til dem da de hadde lagt sig. Og de har vist faatt lov til at fly og grassere og stikke næsene sine ind overalt –»

«Aah!» han lo litt. «Stakkars tante – hun liker nok ikke denne nymotens biltrafikken. Selskaper som kommer og skal ha mat hele dagen og aldrig to samtidig. Og meget færre som tar ind. Bare to selskaper som overnatter her inat og skal avsted igjen imorgen tidlig.»

«Ja her er merkelig stilt ikveld. – Men folk kan da ikke ligge i telt saa tidlig paa aaret – saa kolde som nætterne er endda og bakken raa?»

«Aa det er vel halve morroa det. Forholdsviis billig at reise ogsaa paa den maaten.»

Saa sat de – som den ene lyttet og ventet, om ikke den anden vilde begynde at snakke igjen.

Til han gik bort i en krok og tændte en liten lampe. Kuplen lyste i orangerfarve og mørkt rosa. Den hadde form som en rose. En dansende broncedame holdt den i oprakte armer. Hun hadde haaret puffet ut over ørene og enslags empirekjole som bredte sig ut og dannet stetten. Ida Elisabeth husket at hun hadde sett denslags lamper da hun var liten.

Han stelte med et radioapparat derborte – i det røde lys fra lampen studerte han programmet i en avis. Det laat og skrelte i apparatet, og saa snakket det, og Toksvold stilte paa det igjen til der kom dansemusik fra et orkester.

«Fra London,» oplyste han. «Skal vi danse? Er De glad i at danse?»

Ida Elisabeth fisket op skoene sine og reiste sig. I den øverste enden av stuen var der et stykke fritt gulv uten møbler og teppe. Med vinduer til to kanter og mørkt skyggerids over ruterne. Et høit pillspeil i hjørnet stod fuldt av mørke og irragtige [265] lysspeilinger fra vinduerne – som vandet i et tjern en sommernat.

En fin blid vellystrisling sank gjennom hende da hun kjendte hans arm om sig og hans haand mot sin, lugten av hans hud og klær saa nærved. Det var saa længe siden hun hadde danset, men ved det første trin hun tok med ham var det som en hukommelse vaagnet i hele hendes legeme – den smegtende tangorytme fløt ind i det, saa let saa let som ingenting kjendte hun kroppen sin som han førte. Hun sænket øienlaagene litt, hun blev blek av glæde kjendte hun. Det var saa skumt i stuen nu saa hun kunde ingenting se andet end dunkelhet og blekt lys som svømmet omkring deres rørsler og to fjerne røde lys som fyrlygter dreiet med dem – det nede ved radioen og et andet langt inde i speilet hvergang de kom til et bestemt punkt i stuen.

«– neimen saa deilig De var at danse med da –» hvisket han, og hun hørte den henrykte overraskelsen i hans stemme. «De er rasende glad i at danse, er De ikke?» Hun bare smilte og gav sig hen endda inderligere i bevægelsens fryd.

– da radioen holdt op blev de staaende; han tok ikke armen sin bort, og hun kjendte det ru stoff i jakken hans under sine fingerspidser.

«Vi vil danse mere, vil vi ikke?» Hun bare nikket, og saa stod de ganske stille og ventet paa at musikken skulde komme igjen. Der – og han gav hende et glad litet trykk, idet de gled videre igjen paa den lille beten gulv, og de danset og danset, til det gik i en dør, og de stanset braatt.

«Naa det maa jeg si var fornuftige mennesker,» sa fru Bjørnstads stemme. Hun satte et klirrende brett ned paa bordet, kneppet paa en bryter. Lyset sprang ut saa blendende hvitt og haardt i kronen midt under taket, saa Ida Elisabeth blev staaende og blunket – det var som at bli vækket op av søvne, eller som i teatret, naar en akt er slut og man [266] braatt blir kastet tilbake til en skjærende oplyst salon –

«Saant kan jeg like! Han der overmontøren fra Askim og fru hans gik og la sig med en gang de hadde spist.»

«Han sa han skulde kjøre hele veien tilbake imorgen saa,» oplyste Toksvold. «Og hadde kjørt noksaa langt idag. En tur forresten som jeg skulde ha lyst til at –» stemmen hans blev borte i mumling, han hadde fundet frem nogen kart av brystlommen og gav sig til at brette ut: «Nesbyen – her ser De ja –»

Fru Bjørnstad rystet paa hodet – Ida Elisabeth behøvet ikke at hjelpe med at sette omkring kopper. Saa krøp den unge ind i den store stolen igjen.

«Du vil ha konjak du vel Tryggve?» Fru Bjørnstad rakte Ida Elisabeth et likørglas. Væsken i det var tykk og svart med lynende dunkle ametystfarvede glimt i.

Toksvold – tok konjakflasken, beskuet den kritisk:

«Tak – men da tror jeg nok at jeg heller vil faa av det der brygget dit, tante. Ja – var det skaal du sa?»

Den tykke søte slurken som brandt som ild da hun svelget og duftet og smakte av bittermandel – det var heggebærratafia; hun husket det fra hun var barn, hun hadde faatt noget saant hos bedstemor Andst, men aldrig siden. Det var forførdelig godt.

Fru Bjørnstad klaget over at den spriten som en fik paa vinmonopolet var for svak; hun hadde maattet forandre alle oppskrifterne sine paa likører. Derfra gik de to andre over til at tale om alle præmierne som hun hadde faatt paa utstillinger, for saft og syltetøi og hermetik og likører, og saa om premier som fælles bekjendte hadde faatt paa husflidsutstillinger og fesjaa og saa videre og sist om hest.

Ida Elisabeth sat og tok ind hele billedet av stuen, uendelig intenst, som det var av overvældende betydning, hvordan her saa ut. Væggene var perlegraa, [267] panelet med brede flate bord, og loftet var panelet med smale bord som var lagt i etslags stjernemønster og delt ind med brunmalte lister og knotter her og der. Der var masser av blomster og grønne planter i vinduerne og paa gammeldags stativer av bjerkestammer, og de digre firkantede møblerne var trukket med blaagrøn plysch. Indtil væggene stod tunge sterkt utskaarne bondeskap, men de var overmalt blaagrønne med en masse forgyldning og forsølvning i skurden. Bortover væggene hang forstørrede fotografier og gamle aaklær og mangletrær og broderte billedtepper med gutter og jenter som danset i nasjonaldragter paa ertergrøn bund av uldjava – og der var et sort piano med en hvit Amor og Psyke paa. Men alt sammen blev allikevel til noget forunderlig pent –.

*

Det var meget over midnat da hun kom ind paa værelset sit. Vinduet stod aapent og rikset litt paa haspen – rummet fylt av kjølig natteluft, og den opslaatte sengen hvitnet sval og lokkende. Hun hadde drukket litt for meget av denne heggebærlikøren – men det var saa morsomt at se de tunge blekt rødblaå draaperne sige nedover fra glassets rand som en tunget bord, saa ofte hun hadde tømt det, for det der husket hun igjen –.

Ida Elisabeth gik bort og tittet paa guttene som sov i den brede dobbeltsengen. Da hun bøiet sig og kysset først det ene og saa det andet av de to varme fjæsene merket hun at hendes læber var klæbrige og søte –

– Det skulde bli deilig at lægge sig – men det var deilig at være saan trøtt – av en hel lang dag som hadde været breddfull bare av at ha det herlig –.

[5.]

n3

[268] Carl og Tryggve blev aldrig færdige med at snakke om pinseturen sin. Næsten hver eneste dag ved middagen eller kveldsmaten ute paa kjøkkenet kom de til at tænke paa en eller anden oplevelse som de maatte fortælle sin mor om.

Ida Elisabeth holdt paa fra morgen til kveld og klippet, prøvet, viste syerskerne sine til rette og gjorde færdig saant som var vanskelig. Alting gik likesom saa let for hende – de to unge sypikerne blev smittet av fru Braatøs lyse stemning, de arbeidet ivrig og muntert, og naar de hadde sluttet arbeidet om kvelden blev de gaaende og somlet mens de ryddet op og betrodde hende likt og ulikt om sine private sorger og glæder. Til Ida Elisabeth gik med dem op til grinden og de blev staaende der alle tre og pratet endda en god stund.

Det var det samme med barna. Carl og Tryggve la litet merke til at moren kanskje ikke hørte saa oppmerksomt paa *hvad* de sa til hende; men de hadde opdaget hvor let det var at faa hende til at le. Hun var saa uoplagt til at være bestemt og paapasselig, og de benyttet sig av det. Timelange lattermilde skjærmydsler fylgte kveldsstunderne, til Ida Elisabeth sent omsider hadde faatt jaget dem ind paa gutteværelset: nu *skulde* de lægge sig, nu blev hun snart sint for alvor, paastod hun; klokken var saa mange saa det lignet ingen ting. Og Carl tittet paa armbaandsuret sit og konstaterte hvor meget han og broren hadde vundet paa sin mor – det var virkelig blit saa sent saa alle smaagutter som hadde en fornuftig mamma burde ha ligget i sine senger for længe siden.

Saa var hun omsider færdig med alt hun skulde gjøre, i huset og i haven; hun kunde gaa og lægge sig hun ogsaa. Men hun hadde ikke lyst –.

En av de mange tingene ved dette huset som hun [269] var glad for var, at her behøver hun ikke ha rullegardin i soveværelset. Hun hadde altid likt saa godt at kunne se ut, hvis hun vaagnet om natten, og se hvad tid det var paa døgnet. Enten det var svart i glasset og nogen enkelte stjerner som glittret brutt hvor ruten hadde en liten bulk, eller hun saa at det lysnet ute alt og der var skyer paa himmelen som rødmet mot solopgangen, eller de to lyse vindusfirkanterne var blendet av rimfrost i ranker og straalemønstre, eller regnen pikket paa ruterne – alltid syntes hun det var saa deilig at se et saant glimt av tid og veir mellem søvn og ny søvn. Men saan hadde hun ikke hatt det siden hun var smaapike. Hele tiden i Kristiania, og den tiden hun bodde i Berfjord og de første aarene her i huset oppe ved stationen, hadde hun sovet i rum som vendte ut til en gate eller en vei, saa hun maatte henge nogenting for vinduet sit.

Nætterne var lyse nu, saa hun lot være at tænde lampe, naar hun gik ind for at lægge sig. Hun somlet med at gjøre istand sovesofaen til sig, somlet med avklædningen – gik bort og stod ved vinduet og saa ut. Elven og skoglien paa den anden side av dalen og den gamle haven her utenfor steg frem tydeligere og tydeligere, eftersom daggryet rykket nærmere, men endda saa laa hele verden i solløst, kjølig lys. Blomsterne hendes i vinduskarmen var ikke et skyggeriss mot ruten længer – de bredte sig frodige med graagrønne blader og røde og hvite blomster. Det var da syndig næsten at sove bort saa megen tid, den lille stunden en har de lyse nætterne.

Det var saan deilig fornemmelse ogsaa at gaa her og være alene vaaken i hele det store huset.

Litt komisk syntes hun jo selv det var at denne pinseturen blev ved at spøke saa uavlatelig i hendes tanker. Vel, hun var jo ikke akkurat forvænt med avvekslinger i sin tilværelse da. Hun kunde ikke glemme at hun hadde danset. Men hun hadde [270] virkelig været rasende glad i at danse, da hun var ung – og hun hadde ikke engang husket paa det i aar og dag; alt saant hadde likesom været saa totalt forbi for henne i alle de aarene da hun var gift med Frithjof. I virkeligheten var hun jo da et ungt menneske endda – men det hadde været en lang tid da hun likesom ingen alder hadde hatt, hun hadde bare været en som maatte faa undagjort saa og saa meget arbeide hvert døgn.

Men det var rart hvordan alle mulige likesom aldeles legemlige erindringer var blitt vakt i kroppen hendes, bare fordi hun hadde danset engang igjen. Uavlatelig dukket billeder op – de laa sterkt belyst og var akkompagnert av minder om musik og stemmebrus, men langt væk, næsten som gamle drømmer en kommer til at huske paa. Et sted i Kjøbenhavn, hun og Connie hadde kjørt i bil dit med faren og moren. Og hun misundte Connie som hadde faatt en danser det gik an at flirte med, en høi og vakker mørk ung herre, mens hun selv var faldt i klørne paa en med hornbriller og tyndtvoksende lyse haarstraa som den blanke røde skallen gliste igjennem. Det var vel da faren var nede og kontraherte en dampbaat ved et verft i Danmark og han hadde tatt med hele familien. – Den tiden laa forresten saa underlig uforbundet med alt andet hun husket, fra før og fra siden, saa den var som aldeles uvirkelig; hun kunde ikke engang præstere at føle synderlig savn, naar hun tænkte paa alle herligheterne fra dengang, endda hun husket mange ting fra da forunderlig livagtig, for eksempel en kaape hun hadde hatt av skarvskind med en stor buket kunstige violer paa opslaget.

Men bakenfor alt det igjen laa en tid som hun ofte kom til at tænke paa nu, med heftig stingende længsel. Barneballerne fra dengang var hun kommet til at huske igjen – ett især: moren hadde krøllet hele haaret hendes, og paa den ene siden hadde [271] hun bundet en diger sløife i det, av grønne brede silkebaand med striper i av enslags sølvtraad. Hun hadde hatt paa sig en kjole av et slags changeant silkestof, ganske lyst og skiftende i blaatt og grønt – noget som faren hadde kjøpt med til hende fra England. Og hun hadde moret sig saa stormende vildt saa hun var som i en ørske – hver gang hun møtte sit eget billede i et stort speil som var i det værelset hvor de danset, virket det paa hende som hun skulde se en fremmed smaapike. Men saa kom det frygtelige – nogen mistet en tallerken med gul fromage og rød saus nedover hende. En dame hadde fulgt hende op paa et soveværelse og skulde forsøke at vaske av kjolen hendes, men den var og blev ødelagt, og hun hadde tutet av fortvilelse, og hendes mor var blitt saa sint, da hun kom hjem – endda det var da ikke hendes skyld. – Og saa husket hun et julebal paa Teie; der var to gutter der fra Trondhjem, nevøer vist av doktor Sommervold. Den ene hadde hun ønsket saa skrækkelig skulde bli her i bygden, for hun følte at da hadde hun kommet til at bli forelsket i ham. Det var den vinteren da hun gik for presten. Hendes forældre hadde ogsaa været der – hun husket hvor rædd hun hadde været for at de skulde drikke saa meget saa Trondhjemsguttene la merke til det. Frithjof ogsaa var der. – Ja at tænke paa hvor litet som kanskje skulde til forat alt hadde kommet til at gaa anderledes.

Den siste gangen hun danset – det husket hun ogsaa naar var. Det var i Oslo, i anden etage paa Parkkafeen, om kvelden efterat Frithjof og hun hadde været hos byfogden. De spiste aftens der med vidnerne, Aslaug og en av de vennerne som Frithjof hadde saa mange av den tiden, og de danset. Ja – de hadde været glade. Hun maatte jo ha været glad i Frithjof dengang – eller i forestillingen om at hun var forelsket i en mand og blev gift med den hun holdt av og fik sit eget lille hjem sammen med [272] gutten sin, og de levte lykkelig sammen ever after. Og hun hadde altsaa tildelt Frithjof rollen som

manden i sine fantasier om lykken. Hun hadde ikke været andet end et barn, en stor jentunge – endda hun altsaa ikke var uskyldig at kalde for, men det hadde jo bare været som etslags ulykkestilfælde. Hun hadde været et barn tiltrods for det, en liten gaas kunde hun vel godt si. Og Frithjof ogsaa hadde været et barn dengang. Og han var ikke blit voksen, men det var hun. Det var hele historien – igrunden kunde jo Frithjof stakkar ikke noget for nogenting, ikke for at han var en saa litet tiltalende gut heller.

Det faldt hende selv ind at en draape av bittersmak var der i hvert eneste ett av alle disse minderne om dansefester. Og likevel syntes hun det var saa deilig at sitte og huske paa dem. Selv mindet om hendes bryllupsaften – det var nok uendelig trist, men likevel – hun var da kommet *igjennem* alt som det var indgangen til, og det var ikke litet bare det. Det var sandt som han hadde sagt, Tryggve Toksvold, en kan da ikke la være at leve, bare fordi en er rædd det skal gjøre vondt. Vist gjør det det, livet gjør kanskje vondt *som oftest*, men som oftest er ikke det samme som *mest*. Det som er godt er *mest*.

For en stund siden hadde alle farverne utover dalen allerede begyndt at vaagne, likesom av et dæmrende lys fra dypt inde i alting. Men nu var det graatt igjen; det hadde skyet over. Og medett tok det til at prasle i løvet utenfor – bladene blikket for de første tunge regndraaper over hele haven. Det var godt – det trængtes regn nu.

Omsider var hun kommet saa langt saa hun stod i natkjolen – kjendte med velbehag morgensens kjølighet indpaa kroppen gjennom det tynde stof. Hun tittet ind til guttene først.

De hadde sparket av sig tepperne. Moren rørte ^[273] varsomt ved deres lemmer, idet hun dækket over dem og la deres hænder oppaa lakenbretten, «Herregud, hvor glad jeg er i dem. I Tryggve fordi han er en saan liten rakkerunge og saa fortryllende vakker, i Carl fordi han er min egen goe lille gut som ikke er noget pen og rar og vanskelig. Selv den tiden da det kjendtes som en kval at hun elsket dem saa grænsesløst, fordi hun stod kringsatt av utrygghet og visste, det er ingen uten mig som *vil* gjøre noget for dem – selv da hadde da kjærligheten til dem været en lykke som ikke noget kunde undertrykke *helt*. Og kunne være glad i dem som nu, uten altfor megen angst og bekymring for fremtiden – aa Herregud, hvor dette er godt!

Halv tre – og klokken syv maatte hun op igjen. Men hun hadde virkelig ikke nogen følelse av at hun behøvet mere søvn nu sommerstider. De første fløitetoner av morgenfuglene randt søtt og kjølig indover virvaret av tanker; kom til at floke sig i søvnørskens samme nu hun hadde strakt sig ut mellem laknene.

*

Lokalavisen bragte meddelelse om at forlovelse var indgaatt mellem tandlæge frøken Kari Presttangen og gaardbruker Sigurd Mælum, Nordre Galby. Stakkar, tænkte Ida Elisabeth. Men kanskje hun er kommet til det resultat selv, at det er dette hun vil – helst.

En ukes tid senere traf Ida Elisabeth frøken Presttangen oppe i stationsbyen; hun gik bort og gratulerte. Kari Presttangen tok imot det med et merkelig uttryk i ansigtet, som hun verget sig mot noget hun var rædd for. Braatt spurte hun efter Burman, hunden til Carl. Hun selv hadde med sig en saan liten svart tass; den var helsøster til Burman oplyste hun og gav sig til at tale i det vide og det brede om disse buhundene. Ida Elisabeth kunde nu fortælle mere end nok om hunden deres, dens ^[274] begavelse og dens misgjerninger, saa de passierte livlig og gik ifølge saa langt som de hadde

samme vei.

Stakkar, tenkte hun, da den anden var gaatt – hvis hun var reist avgaarde for at slaa op med sin kjæreste og saa er blit indfanget av ham, fordi hun fandt ham paa sykesengen. Men kanskje det var det bedste for hende – hun hadde vist gode anlæg for at bli rar, saa hvis hun var blit gaaende der som gammel jomfru –. Og det nytter ikke at være rædd for livet, fordi om det gjør vondt –.

*

Toksvold hadde hun møtt tilfeldig etpar ganger og faatt skyss med ham en dag da hun maatte i banken og han netop kom kjørende sydfra. Dagen efter kom han ind til hende om kvelden: han var med i en komité som arbeidet for at faa bygget en badstue paa tomten mellem meieriet og sparebanken. Ida Elisabeth lo og lovet at tegne sig for ti kroner paa listen, og saa blev han sittende næsten en time og pratet, og da han skulde gaa, blev han staaende utenfor husdøren og snakket med hende om haven hendes. Han fandt ut at det stykket gammelt veilegeme som laa her foran døren hendes maatte da akkurat passe til krocketplass. Ida Elisabeth mente at det var for smalt. Han indrømmet at det var naturligvis smalt, men allikevel –. Han hadde et gammelt krocketspill staaende paa loftet borte hos sig: «jeg skal komme indom med det en kveld, hvis De har lyst, saa kan vi jo se.» Han likte aapenbart at gaa og prate med hende.

Guttene hadde benyttet leiligheten til at stikke – klokken var over elleve, før de behaget at komme ind, og over tolv, før hun hadde dem iseng. Hun sukket og rystet paa hodet og lo, da spetaklet omsider var endt. Det var sommeren da – en fik ta det litt mindre nøie –.

Hun tændte lampen inde i systuen: den [275] maisfarvede raasilkedragten til sig selv vilde hun gjerne faa færdig til søndag – da stod Carls lille lyse pyjamasfigur i døren medett:

«Du mor – aa vilde'n egentlig du – han Toksvold?»

«Han vilde leie tomt til krocketbane av mig,» sa Ida Elisabeth alvorlig.

«Asch nei – si det ordentlig da!»

«Jo du skal faa se. De vil oprette en krocketklub han og nogen andre, og saa skal de komme og spille her i haven.»

Gutten hadde kommet helt bort til hende, stod og saa paa hende med et uttryk som hun ikke riktig kunde tyde. – Men hun slængte sømmen sin, tok omkring Carl og klemte ham leende indtil sig: «Tullebukken min da! Gaa og læg dig nu –»

Hun fulgte ham ind, rystet op hodeputen hans og snudde den, la overbredslet glatt. Carl slog armene om halsen hendes og drog hende haardt ned til sig: «Mor – jeg er saa glad i dig!»

«Er du, gullet mit» – hun kysset ham. «Det er pent av dig det – men læg dig og sov nu da –»

*

Kvelden efter, mens hun gik og stelte i haven sin, kom han utenfor grinden ifølge med en ung dame og en herre til som han forestillet som ingeniør Berge fra skiferbruddet. Damen kjendte Ida Elisabeth saavidt, det var frøken Sørli, lærerinden. De vilde ha hende med sig bort paa Bjørkheim og danse.

«Tusen tak, men det kan jeg nok ikke. Jeg kan ikke gaa og la barna ligge alene i huset.»

«De store guttene – det kan da ikke gjøre noget –»

«Nei jeg kan nok ikke det.»

«Hansens er da ovenpaa – om noget skulde komme paa. Og saa er der da telefonen –»

De holdt paa en stund og bad hende bli med. [276] Det var ingeniør Berges fødselsdag og hun skulde faa champagne: «Ikke vær kjedelig nu da!»

Men Ida Elisabeth blev ved sit og forsikret, det var umulig. Hun gav geburtsdagsbarnet en rose til at sætte i knaphullet og fandt en rosenknop til frøken Sørli og en til saksføreren; vinket til dem fra grinden og ropte god fornøielse –.

Hun hadde ikke engang hatt lyst til at bli med, konstaterte hun med litt forundring.

*

Næste kveld stod hun ved vinduet i prøveværelset og la i orden nogen modejournaler, da hørte hun at det klang opp i havegrinden. Nu kjendte hun alt Toksvolds maate at slænge den igjen paa.

Han opdaget hende der i vinduet, kom bort og stod utenfor. De gamle stauderne som grodde indtil husvæggen var som en bugnende hæk mellem dem, med akkeleiernes hvite og lyserøde blomster svævende over, intenst lyse i kveldsskyggen.

Over blomsterhækken rakte han hende en kjæmpepakke i graapapir:

«Det var disse blaaveisene som jeg lovet Dem engang. Herredsgartneren sa det var ikke bra at plante dem ind saalænge de stod med blomster, derfor saa har jeg ikke kommet med dem før –»

«Men det synes jeg virkelig er altfor snilt av Dem –»

Ida Elisabeth pakket op. Indi var der flere lag gamle aviser, og da hun hadde aapnet for det siste laa det krøllede vaate avispapiret fuldt av jord som hadde drysset av røtterne – raa, løs brun muld med barnaaler og mose imellem – hun saa med en gang for sig granskogen som de hadde kjørt igjennem. De gamle bladene var brune som lær, men hver rot bar en tuft av nyt aarsløv, silkemykt og skinnende grønt med fine sølvhaar i kanten av bladene som laa slappe i papiret. Med et litet stik av bedrøvelse tænkte hun, uf jeg er rædd at de ikke vil komme sig, [277] han skulde vist ikke ha tatt dem før de nye bladene var mere utvokset.

«Jeg kan forresten sætte dem for Dem, med det samme jeg er her –.»

«Tak, men det skal De da virkelig ikke gjøre –. Det behøves da ikke –.»

«Neimen jeg kan vel gjøre det for det vel? Hvis De har noget redskap her –.»

Da hun kom ut hadde han hængt av sig jakken sin paa dørhaandtaket:

«Hvor vil De ha dem henne? Hjemme hadde vi dem rundt om flagstangen, men naar De ingen flagstang har saa –»

Det har De fortalt mig engang før –. Hun hadde lyst til at si det og le – og blev rød, med et søtt litet grøss. Det vilde ha været som enslags intimitet mellom dem, og hun ønsket at hun hadde turdet – og hun hadde tenkt sig denne flagstangen med blaaveis groende omkring i krans saa levende som hun hadde sett det – en del av hans hjem –

– istedet foreslog hun, kanskje de burde sette blaaveisene under den rosenhækken som hun hadde plantet paa opsidan av det gamle veilegemet: der fik de sol i den tiden de blomstret og skygge siden, naar løvet paa rosenbuskene var utvokset. – Og der kunde hun se dem fra vinduerne i systuen –.

Hun bragte spade, planteske og sprøitekande, og han gik igang med at sette blaaveisplanterne efter hendes anvisning. Ida Elisabeth bar vand og brusset over, efterhvert som han blev færdig.

«Hadde dere det hyggelig da, paa hotellet igaarftes?»

«Aa ikke saa det gjorde noget. De gik ikke glip av stort –.»

«Det var da kjedelig. Stakkars ingeniør Berge – at ikke fødselsdagsselskapet hans blev mere festlig –.»

«Forresten synes jeg gjerne De kunde blit med. [278] De som danser saa godt. Det var litt kultent av Dem, fru Braatø –.»

Hun bare lo: «Det er ikke saa liketil. Det er ikke som naar man er en løs og ledig person –.»

«Nei vel, det skjønner jeg nok, men –»

Det var en skrækkelig masse blaaveis han hadde tatt op. Solen var gaatt under aasen i skaret nord. Der syntte ikke en sky paa himmelen, luften var blek og klar med en lysegul brem ned mot fjeldkanten nordover. Endda skar nogen svaler i viltre buer høit over huset og indunder takskjegget til de kvittrende rederne sine, men flere og flere smatt ind tilro. Toksvold klemte paa og plantet, og endda laa der en hel bunke med røtter i papiret.

«Har De tænkt paa nogenting De skal gjøre sankthanskvelden da?» spurte han.

Hun rystet paa hodet: «Forresten vet jeg ikke hvad folk *gjør* her sankthanskvelden – andet end sætter op løvbusker. Og det gjør Hansen her. Bruker dere ikke at brænde sankthansbaal her paa disse kanter?» Hun kom til at huske det store baalet paa berget ovenfor Vettehaugen, og fossen og svigerfarens fele som ungdommen danset efter.

«Nogen som har været paa ungdomsskoler og slikt har nok forsøkt – men egentlig har vi ikke den skikken her bortover nei. Men en kan jo finde paa noget andet. Reise op paa en hytte og danse. Det er vist framkjømt op i Kallbakslia nu. De har et stort nyt hus inde i Svensrudsætra, hvor vi kunde ligge en ti–tolv stykker. Vi maatte ha med grammofon da, og rømme – maatte faa med os Kari til at koke rømmegrøten for os – eller kanskje De kan? *Kan* De koke rømmegrøt? Har De morro av det – skal jeg se til at faa istand en saan tur til sankthans!»

Noget mørkt presset sig frem under gjerdet ind til Viker – Burman, bikkjungen. Lydløst stormet den indpaa Ida Elisabeth, hoppet og pep og loggret og [279] bet litt i hænderne hendes – saa satte den bort for at gjø paa Toksvold. Tryggve først og saa Carl kløv over gjerdet og dumpet ned i haven til moren.

«Men i alverden – hvad tænker dere paa, komme hjem saa sent! Carl – du greier nok at finde frem – melken og smørret er i kjælderens vet du. De kjøttkakerne som er igjen fra igaar kan dere gjerne spise op ogsaa. Men saa maa dere forte dere og komme iseng. Dere ser, jeg maa bli færdig med dette her ikveld –.»

Carl inspiserte det som moren og Toksvold hadde plantet.

«Saa! Nu maa dere gaa ind og spise og forte dere iseng –.»

«Kommer du ind og sier godnat til os?» spurte Carl nølende.

«Ja det kan du da nok begripe – nei Burman! Carl – aa faa det asens bæstet med dig ind! – Uf hvalper og haver,» lo hun opgitt. «Jo liker hunder? De kan da skjønne, vi er jo saa glad i den fillebikkja saa – men huf saa meget ugagn den gjør,» og hun begyndte at fortælle.

Han blev færdig med at plante omsider, og saa maatte han ind paa kjøkkenet og vaske sig etterpaa. Ida Elisabeth gik efter et rent haandklæde til ham.

«Ta og gaa nogen skridt nordover veien med mig da fru Braatø! Det er saa pent ute ikveld. – De har godt av litt motion –.» «Jaja. – Jeg faar gaa ind da og si godnat til guttene først.»

*

I førstningen gik de og sa ingenting. Det maatte være sent – næsten midnat vist, for en hørte ikke lyd fra bygden og der brændte ikke lys nogen steder. Veien strakte sig fremfor dem blek og støvet i tusmørket som ikke var tettere end at en kunde skjelne alt en kom forbi, men bare farverne var suget op av dunkelheten.

[280] «Det vilde være bra om det kom regn nu –.»

«Ja det er svært saa tørt det har været – til at være før sankthans –.»

Bakfra hørte de bildur som nærmet sig – lysskjæret strøk over veien fremfor dem og lyste op det støvgraa olderkjerr paa siderne. Han tok hendes haand og drog hende med sig ut av veien – litt op paa en liten tørr bakke hvor de stod og lukket øinene mot støvskyen som hvirvlet efter bilen.

Saa tredde han sine fingrer ind mellem hendes, klemte til og slap ikke haanden hendes igjen. Paa den lille bakken der de stod laa nogen smaa gamle tømmerhuser – de hørte til den lille gaarden paa den andre siden av veien; de sendte ut en lun lugt av fjøs i sommematten. Ute i engene nedenfor gaarden lyste det blekt og blankt op fra elven, men indunder aasen paa hin siden dalen gik vand og skog i ett tætt mørke.

Ida Elisabeth stod og holdt pusten av enslags forfærdelse, for det var noget nyt som vilde bryte op i hende selv – da drog han hende med sig ut paa veien igjen og begyndte at gaa videre, men fingrene hendes blev han ved at holde flettet ind i sine og slap ikke. Og som de gik, klemte og klemte hans haand i hendes med smaa korte tryk. Det fylgte hende med en segnende lykkefønnelse som hun selv vantrodde – her gik denne manden og *vilde* hende, og hun følte at han vilde hende bare vel.

Pludselig sa han, noksaa lavt ut i stilheten:

«Men at De ikke faar Dem en slange til at vande haven med da? De kunde ha en som De kunde

skru paa springen i kjøkkenet og lægge ut gjennom gangen –»

Men stemmen hans var helt anderledes end den pleiet være, og hun forstod at han snakket bare for at bilde sig ind, da skulde hun ikke merke hvor dypt han var ophidset.

«Den maatte være svært lang i tilfælde –» hun [281] hørte sin egen stemme, der var ingen klang i den – hun kom til at tænke paa en glasskaal som en har fyldt nogenting i; da gir den bare en svak, død lyd naar en slaar paa den.

De gav op forsøket paa at gaa og snakke som om ingenting var – underkastet sig tausheten.

Lysene ved stationen skimtet langt fremme – men hvad skal det bli nu, tænkte hun, jeg maa vel gaa tilbake –. De var like utenfor det huset hvor hun hadde bodd før; det lyste svakt gjennom det sortgrønne rullegardinet hos norskamerikaneren.

De gik i den anden veikanten, langs furumoen. Endda anget duften av barnaaler ut fra mørket indimellem stammerne og hun fornam det fjerne sus fra den lille elven som randt og rullet med bundens lyse sten længer inde. – Er det kanskje ditind vi skal gaa, tænkte hun fortomlet –

Det lo oppe i veien ved stationen – et følge som snakket høirøstet og lo kom imot dem. «Jeg maa gaa –» hun drog haanden sin til sig.

«Aanei?» Han tok omkring hende – et øieblik kjendte hun sig holdt indtil ham, indimellem hans armer, med hans ansigt nedover sit, og saa kysset han hende – paa kanten av kindet først, men saa fandt han munden hendes i mørket og kysset riktig.

Det var som hun ikke visste av sig selv – kort eller længe, det visste hun ikke. «Slip da –» sa hun sagte, og da hun kjendte at hun var fri, snudde hun og begyndte at gaa, rasende fort, veien tilbake igjen.

Følger han efter mig –? Hun visste ikke om hun ønsket det eller var redd at han skulde – begge deler kanskje. Men da hun stanset for at dra pusten, utenfor den lille gaarden hvor de først hadde staatt, kunde hun ikke høre noget. Saa begyndte hun at gaa igjen – langsommere. I virkeligheten var det bare en fem-seks minutter at gaa herfra og til Vikar –.

Med en følelse som naar en ligger og skal faa [282] sig selv vaaken, nu *maa* jeg staa op – forsøkte hun vække sig selv op av denne uvirkelige svævende følelsen som hun bares avsted i. Herregud, han kysset mig – det er vel ikke saa farlig. Du er da blit kysset før, Ida Elisabeth –

– men indi sig visste hun, det er ikke sandt. Hun var sletikke blit kysset før. Selv om hun nok utydlig visste at hun hadde latt nogen før gjøre dit og dat – som hun næsten ikke husket mere – med sig, og hun hadde lissom været med paa det – *hende* hadde nu ingen kysset da –.

Gud vet hvad han tænker om mig –? Men det rørte hende ikke et gran i virkeligheten. Han tænkte hverken det ene eller det andet om hende – det var noget helt andet, det visste hun godt.

Lykken, og alt saant som jeg aldrig har været borti før –.

*

Av vane saa hun ind til guttene, da hun hadde redd op til sig selv i sovesofaen. Hun rettet paa

tepperne om barna, bøiet sig og kysset dem let paa kindet. – Men det var som hun stod utenfor sig selv paa en maate, mens hun gjorde det, og da hun tittet ut paa kjøkkenet, om guttene hadde ryddet op efter sig og husket at sette melken og smørret tilbake i kjælderen – alt saant som hun gjorde av vane, hun selv var likesom ikke med i det.

I virkeligheten – i virkeligheten var det bare hende, fylt av svimmel henrykkelse og kaathet – og alt det andet som hun sanset liggende utenom sig, som hun nok visste at hun skulde bli nødt til at tenke paa igjen, det kom hende ikke ved *nu* –.

*

Med det samme hun slog op sine øine næste morgen og husket, var hun bestemt paa at ta hele historien let: Det var jo slet ikke sikkert at han hadde ment noget større med det hele. Hun gjorde fra sig morgenstellet munter og rolig – hun fik Carl [283] avsted til skolen, Tryggve ut og leke –. Hun gik med den inderligste vissheten – han mente, aa Gud saan masse!

Klokken ni præcis kimet telefonen:

«Godmorgen! Det er Toksvold. Er det fru Braatø – kan jeg faa lov til at se indom ikveld – det er noget jeg gjerne vilde faa snakke om –»

Han hadde undgaatt at si enten «du» eller «De», la hun merke til. Det gik hun og smilte av, saa hun smittet sy pikene sine med sin indvendige lystighet, og den unge piken fra sanatoriet som hun prøvet to sommerkjoler av kunstsilke paa vandret hjemover svært opstemt og aldeles viss paa at hun kom til at bli rent uimotstaaelig i de nye klærne.

Ida Elisabeth var borte og saa til blaaveisene med det samme hun bragte ut formiddagsmat til Tryggveungen. De saa noksaa slappe ut i bladene, men derfor kunde de jo godt ta sig op –.

Det faldt hende ind – hvor skulde hun gjøre av guttene naar han kom ikveld? Ved halvnitiden hadde han sagt – hun kunde ikke jage dem iseng saa ukristelig tidlig midt paa lyse sommeren. Ida Elisabeth spekulerte voldsomt – det var en situation som ikke hadde foreligget før, at hun hadde noget for som barna ikke kunde være med i.

De holdt meget til inde paa Viken om aftnerne, og de hadde kamerater i en heim litt længer syd ved veien. Men de pleiet at komme styrtende hjemom en vending ret som det var – hun hadde dem i dørene naarsomhelst hele dagen –.

Saa kom hun til at huske, det var kinoaften ikveld borte paa salen i ungdomslokalet. Men de hadde endda aldrig været paa kino uten hende; de var for smaa til at gaa alene. Pleiedatteren til Hansens, faldt det hende ind – Snefrid som gik erender av og til for hende; hun hadde bedt hende med sig sommetider, naar hun tok guttene sine med sig paa kinematograf. Men jentungen var en tretten aar gammel; [284] hvis hun gav dem penger kunde da Carl og Tryggve godt gaa med hende. Det var fra kvart over otte til kvart over ti, og ungerne brukte da vist sikkert bortimot en halvtime om veien –.

*

Ida Elisabeth satte om haaret sit og byttet paa sig den maisfarvede raasilkekjolen. Saa gik hun og ordnet litt inde paa sit eget værelse – flyttet paa nogen vaser med engblomster og straa.

Burman stod i band i gangen – stakkar, han kunde jo ikke faa være med paa kinematograf. Og endelig gav han sig til at gjø paa nogen som kom.

Ida Elisabeth stod midt i værelset og lo, da Tryggve Toksvold kom i døren.

Saa hivde han straa hatten som han holdt i haanden – den roterte som et hjul gjennom luften og landet paa divanen, og de to holdt hverandre omfavnet, leende av alle kræfter.

«Ja vet du, jeg hadde jaggu gaatt og forberedt mig paa en speech jeg – jeg vet ikke, fru Braatø, hvordan De oppfattet min opførsel igaar aftes – eller kanskje jeg hadde tænkt at si, om jeg kom til at fornærme Dem, for det var ikke min mening –»

De lo saa de maatte sætte sig paa divanen, og han tok og la haanden hendes paa sit knæ:

«Jamen du Ida, hvad tænkte du om mig da som var saa freidig –?»

«Tænkte om dig du? Tror du jeg var saa dum saa jeg gav mig til at gaa og tænke noenting om dig du da!»

Han saa paa hende, likesom baade usikkert og litt fornærmet:

«Ja sandt at si saa trodde jeg da at du hadde tænkt paa mig lel –»

«Ja tænkt paa dig! Jeg har ikke gjort andet.»

«Du mener», sa han eftertænksomt. «Tænke paa nogen – det er noget andet end at tænke [285] noenting om et menneske? Ja selvfølgelig.» Han tok hende indtil sig og kysset hende. «Selvfølgelig er det noget andet ja!

Men du er nu et rart menneske da Ida!»

«Ikke spor. Jeg er saa almindelig som jeg kan faa blit.»

«Du?» Aa nei du, det er nok ikke saa vel. At saanne mennesker som du er almindelige. Det var nok adskillig bedre her i verden hvis det det var.»

Hun lo sagte: «Hvis det der er ment som en kompliment, saa maa jeg si at den var ualmindelig fin –»

«Det er ikke nogen kompliment. Du skulde bare vite hvor jeg ser op til dig. – Og saant deilig haar som du har – det er noget saa blidt ved det –»

*

«Du, ikke vær sint for jeg ber dig gaa nu.» Hun hadde gruet sig for at si det de siste tyve minutterne mindst. Men nu var hun nødt til at gjøre det. «Barna maa være her straks – og du skjønner, hvis de skulde finde paa at spørre om noget. Det har jeg liten lyst til – iaften ialfald.»

Hans ansigt blev alvorlig:

«Nei vel. – Men gaa nogen skridt bortover med mig da ialfald –»

Hun hentet æsken med den lille guldgule straa hatten som hørte til dragten, satte den omhyggelig

paa sig foran speilet.

«Du er saa pen i det der gule, Ida – du ser ut som en ung pike i det.»

Hun smilte flygtig til sig selv i speilet. Igrunden hadde hun da vist visst det hele tiden, hvorfor hun fik saan lyst til at skaffe sig noget rigtig nydelig og klædelig isommer – noget som var aldeles anderledes end det neutrale, forretningsagtige tøiet hun pleiet at gaa i.

«Vi gaar sørover da vel?» sa han da de var ved grinden.

[286] Hun nikket. Og da de slog ind paa den første veien som tok av, en gaardvei opover ind i skogen, gik hun bare og ventet. En kjerre skranglet og hompet over stener høiere oppe i bakken, men da den hadde kjørt forbi dem tok han haanden hendes og de gik tætt lænet indtil hverandre, og lykkelige ved at gaa slik.

[6.]

[n4](#)

«Men Ida, du maa se og faa bragt din skilsmisse i orden nu.»

Hun var oppe paa kontoret hos ham en eftermiddag uti juli, sat i skrustolen hans og hadde lagt alle pakkerne sine fra sig paa hans skrivebord. Det gav hende en rent barnagtig glæde at se dem ligge der – som et tegn paa deres samhørighet og fortrolighet.

Tryggve Toksvold sat i vinduskarmen og saa ned paa hende:

«Hører du Ida. Jeg skjønner bare ikke at ikke du har gjort noget for det før. Vet du ikke at du kan for eksempel bli paalagt at yde bidrag til hans underhold – under visse omstændigheder – saalænge dere ikke er skilt?»

«De er ikke *saan* heller hans familie. Og med ham selv er det ute av øie, ute av sind – i en saan grad, saa jeg undres paa om han igrunnen tror paa det længer, at vi findes til i verden, jeg og barna. Naar det er saa længe siden han har sett os.»

«Aa blaas. Manden er da ikke rent abnorm vel. Opdager han en vakker dag at han fremdeles kan stille krav til dig, saa kan du forbande dig paa at du hører nok fra ham.»

Ida Elisabeth rystet paa hodet:

«Du er svært snar til at forutsætte det værste om ^[287]folk synes jeg, Tryggve. Jeg synes da du maa ha sett saa mange eksempler paa det i din praksis – naar folk lyver saa pleier de da i regelen at tro det de selv sier saan halvveis. At folk lyver og er sig fuldt bevisst at de gjør det er meget sjeldnere. Men det er svært meget det samme med folk som vil gjøre sig fordeler paa andres bekostning – som oftest klarer de at indbilde sig selv, de foreslaar bare noget som vil være til fordel for begge parter. Men det vilde ikke være mulig her, vet du, og derfor er jeg sikker paa at de vilde aldrig gjøre det som du tror de kunde finde paa.»

Han smilte spotsk:

«Du undervurderer folks kjeltringagtighet, ven min. Ialfald – det er kanskje mig som er for meget landsmenneske allikevel til at gjøre saan fin forskjjel paa alle avskygninger av bedrag plus selvbedrag og bedrag minus selvbedrag. Vi pleier at si, det er forskjjel paa folk og fark, punktum!»

Det var det han gjorde. Og det var litt meningsløst at hun skulde bli saa forstemt hvergang hun merket det. Men det var som hun syntes synd – ikke paa nogen bestemt, bare paa alle mennesker saan i sin almindelighet, som hverken var riktig det ene eller det andet.

«Jeg forstaar bare ikke at det ikke har været dig selv mere om at gjøre, at faa klarhet i dine forhold.»

«Du vet, som jeg har sagt dig, saa var det min svoger som ordnet separationen. Og da saa han døde, da var jeg ikke oplagt til at finde en anden sakfører og sætte ham ind i hele den gamle

historien.»

Toksvold rynket panden litt. – Det hadde forbauset hende da hun oppdaget at han lot til at vite en hel del om Torvald Lander. Naturligvis hadde hun ogsaa hatt en anelse om at Torvalds affærer var noksaa mugne, og at han sagtens selv hadde gjort [288] slut paa sig. Mon jurister over hele landet pleier at kjende til alt denslags om hverandre –? Han hadde absolut ikke likt at denne manden hadde været hendes svoger – skjönt det var saa evindeligen længe siden; hun hadde fortalt ham at Constance var død før hun selv blev helt voksen.

«Jeg tænkte jo ikke at det skulde bli aktuelt for mig heller nogensinde da vet du. Jeg syntes det fik bli Frithjofs sak, siden det var ham som hadde knyttet en ny forbindelse. For mit eget vedkommende hadde jeg bare den ene tanken, at faa være i fred et sted hvor jeg kunde sørge for guttene mine og mig selv. – En tid tænkte jeg paa at forandre navn ogsaa. Ikke Andst, for det er ikke andre end vi som heter slik, og jeg hadde ikke lyst til at nogen som hadde kjendt mig før i verden skulde opdage hvor jeg var blit av. Men jeg tænkte paa at kalde mig fru Carlsen. Eller fru Aanstad, efter den gaarden som fars slegt er kommet fra.»

«Ja stakkar. Du har hatt det fælt. Og været makeløst kjæk. Men netop derfor synes jeg det er rart at du har latt det skure slik.»

«Jeg har hatt saa meget at gjøre hele tiden da vet du. Først for at faa det til at række – skaffe det nødvendige fra dag til dag. Og siden da jeg begyndte at tjene noksaa bra, saa var det vanskelig at faa tiden til at slaa til.»

«Jeg vet det du.» Han hoppet ned fra vinduskarmen, tok hatten av hende og kysset hende oppaa issen. «Men nu skal det gudskelov bli slut med det. – Men du vet at jeg er stolt av dig. – Du vet det vil kanskje ikke være saa passende at jeg ordner det for dig. Men jeg kan finde en for dig. – Det kan jo avgjøres noksaa fort. Jeg tilstaar at jeg liker det ikke rigtig, saalænge du ikke er fri – legalt altsaa.»

Han gik bort og tok paa sig yttertøiet:

«Vil du allikevel ikke, naar du faar tænkt dig [289] om? Du kunde jo for eksempel bli med bare saa langt som op til Fosli hotel – saa spiser vi aftens sammen der og jeg skaffer dig en bil tilbake. Du kunde være hjemme igjen før tolv, senest ett inat. Det kunde da bli hyggelig?»

«Du kan skjønne, jeg vilde nok gjerne, Tryggve. Men jeg kan ikke.»

*

Solen brøt frem da hun gik hjemover og glittret i regndraaperne høit og lavt, det hang som rødblaadildfunke i grantrærne. Langs veikanten lutet det utsprungne straa graanende under væten, men det glittret i det overalt bortgjennem, hvor solen naadde det. – Det kunde nok været deilig at kjøre med ham opover dalen – han sa selv at han trodde, denne almenningssaken kom til at ta mindst en femseks dager denne gangen; det blev længe ikke at faa se ham. – Og det var saa friskt efter regnet, veien svart og støvfri med store blaad speilinger av himmelen i sølepytterne bortover, og skyggerne faldt kveldslange i det varme gule solskin.

Naturligvis hadde folk travelt med dem allerede, det kunde hun si sig selv. Og hun kunde ikke vente andet end at hun blev vel svært kritisert; der var ikke saa mange ugifte herrer her, og Tryggve var endda et godt parti, adskillig bedre end hun hadde hatt anelse om, da hun forlovet sig med ham.

De av hans bekjendte som hun hadde truffet, hadde forresten været hyggelige mot hende – sankthansturen op i Svensrudsæteren hadde været vellykket forsaavidt. Ellers saa var de jo uheldige med veiret, surt og rusket, saa de maatte sitte inde hele kvelden, og næste morgen laa sneen paa sæterløkken, saa de drev og kastet sneballe da de skulde bryte op om eftermiddagen. Men de hadde sittet omkring peisen, og de hadde danset, og bankchefens frue og frøken Svensrud hadde kokt rømmegrøt og stekt vafler. – Kari Presttangen var ikke blit med.

[290] Tryggve og hun hadde jo ikke faatt være stort sammen paa tomandshaand. Men ellers var de sammen hver eneste dag da saa –.

Det maatte være blit lagt merke til allerede før, for da hun ringte til Marte Bø og spurte om hun kunde faa sende guttene dit op sankthanskvelden, fordi hun selv var blit buden paa en utflugt, hadde Marte git sig til at le: «Du skal med han Toksvold da vet jeg?» «Aa, vet du det?»

– De drev og slog kroknet inde paa gaardsplassen paa Vikar, hørte hun da hun kom hjem.

– Han hadde virkelig kommet anstigende med et flunkende nyt kroketspil en av de første eftermiddagene. «Du sa at du hadde et gammelt et staaende paa loftet?» – «Naa sa jeg det?» Han hadde git sig til at le. «Nei jeg maatte da kjøpe dette her nyt. Jeg skulde jo ha et paaskudd da forstaar du til at komme bortom dig snart igjen. Jeg kunde altsaa ikke vite at sakerne skulde utvikle sig saa fort.»

Den gamle veien viste sig forresten at være altfor smal til kroknetplass, og guttene for smaa til at skjønne spillet ordentlig. Tryggve hadde foretatt sig at lære dem det en eftermiddag da han kom bort mens hun arbeidet i systuen endda. Det gik ikke, hørte hun gjennom det aapne vindu. Tryggve hendes, Tryggveungen altsaa, vilde bare tøise, spændte til kulerne og fløi efter dem og kom til at rive op bøilerne. Og Carl tok naturligvis klosset fatt, og hunden blandet sig i spillet – og store voksne Tryggve tapte taalmodigheten og blev hidsig, fordi ungene ikke vilde lære ordentlig, men bare fløi der og jaalet. – Nu hadde Carl baaret det over paa Vikar, det var mest smaapikerne til Kristian som brukte det nu.

– Da hun kom ind paa prøveværelset sat Carl der og tegnet.

«Men at du ikke er ute i det gode veiret da, gutten min!» Hun la haanden paa hans skulder og [291] tittet paa det som han hadde lavet. Det var mændere som sedvanlig: en som stod paa et katheter og støttet sig paa knytneverne sine. En anden var tegnet bakfra, han hadde smale skuldrer og en vældig bred ende, med en lang pekepinde tegnet han paa et væggkart. Saa var der en som løp og fire andre fulgte efter med truende fagter. Carls tegninger lignet ingen andre barnetegninger som Ida Elisabeth hadde sett: det var aapenbart med vilje at han altid gjorde ansigterne saan karrikaturagtig hæsleige, men der var uttryk i dem, og han hadde opdaget endel om forkortning av springende ben og gestikulerende armer. Noget rart levende, men ondskapsfuldt var der over mange av dem – saa underlig, for Carl var da den snilleste lille gut som tænkes kunde, og saa bløt igrunnen.

Det var pludselig gaatt op for hende i det siste – tænk om Carl virkelig hadde talent. Hun hadde git efter for Toksvold en aften og vist ham alle de billederne som hun hadde tegnet for Carl og som gutten hadde gjemt sammen med sine egne tegnebøker. Hun hadde hatt enslags vond samvittighet ved at gjøre det forresten, for det var jo egentlig noget som bare hun og barnet hadde hatt sammen. Tryggve Toksvold var blit svært begeistret for hendes billeder, men hun merket jo at han skjønnte sig ikke stort paa det: bare de forestillet saant som han likte, solnedganger og blomster og barn som

danset og sætrer og snefjeld, saa syntes han de var aldeles storartede. Men akkurat da gik det op for hende, hvor gode Carls tegninger var igrunden, paa en besynderlig uelskværdig maate – og det slog hende at han kanskje hadde en evne her som hun burde ta alvorlig.

Hun hadde bedt Tryggve indtrængende at han ikke skulde røbe for Carl, hun hadde vist ham indholdet av tegningsskuffen. Uf, hun ønsket næsten at hun ikke hadde gjort det. Skjønt, naar hun [292] husket paa Tryggves beundring, saa ønsket hun ikke det heller –.

Ida Elisabeth sukket litt utaalmodig, mens hun pakket op de nye hvite turnskoene til gutten!

«Her! Ta dem paa da saa jeg faar se om de passer. Men saa faar du huske paa det som du lovet, du skal kritte dem selv – her har du flasken med det som du skal smøre dem med.»

«Tak.» Han kom bort, da han hadde faatt paa sig skoene. «Du er snil, mor!» Litt sky tok han hendes haand og kjælte for den.

«Jaja gutten min – nu har du jo faatt det som du ønsket dig da. Vet du hvor Bruse er forresten? Han skulde komme ind nu –»

«Han er vist hos 'n Leif – skal jeg gaa og faa'n ind kanske?»

«Jeg kan forresten gaa med dig.» Haand i haand med Carl gik hun ut og sydover veien. Hjemover leiet hun Tryggve; Carl gik ved hendes anden side.

«Hvis dere vil skal jeg lave kompiser til dere iaften –»

Opskaaret brød med kokende melk over og smør og sukker i hadde hendes mor kaldt kamerater, da de var smaa. Men engang mens Tryggve var liten hadde han sagt, det heter ikke kamerater, det heter kompiser. Siden blev retten hetende kompiser i familiejangonen.

Hun lot smaaguttene klæ av sig, mens hun kokte op melken. De syntes altid det var saan fest, naar de fik lov til at komme ut paa kjøkkenet og sitte i pyjamas og spise; saa vilde de faa bli oppe, mens hun tok sig en atpaakop the og røkte en cigaret.

Ikveld ogsaa krøp Tryggve op i fanget hendes og gnaalte – han vilde endelig faa lov til at røke paa cigarettene hendes – bare ett drag. «Nei la vær –»

Gjennem kveldens stilhet hørte de nordgaende hurtigtog drønne i fjeldskjæringen borte under aasen paa den anden side av dalen.

[293] «Kastens-kunstens, kastens-kunstens sier toget,» tolket Tryggve og klemte sig tætt ind i morens fang av begeistring. «Og saa naar det gaar over broen sier det rakkedelakkede rakkedelakkedera. Og saa naar det er kommet bort paa moen førend stationen, da sier det lillekatfoten-lillekatfoten-lillekatfoten. Men det store godstoget det sier grorgram, grorgram, grorgram,» hermet han langsomt og grov i maalet. «Er ikke det sandt, mor?»

«Tullebukken du!» Hun kysset ham. «Du er den lille Bukken Bruse til mor du?»

«Aaffer skal du kalde Tryggve det bestandig naa da?» sa Carl litt uvillig. «Det var jo bare da han var liten det –»

«Neimen dere maa iseng naa! Stik ind – saa skal jeg komme ind og læse litt for dere.»

Det var altid Elisabeth Welhavens gamle Bergenshistorier de vilde høre. Hun hadde fundet igjen boken engang hun rotet i tølene sine, og saa hadde hun forsøkt at læse den for barna sine, fordi hendes far hadde læst den høit for hende, da hun var liten pike. Hvor meget guttene skjønnte visste hun ikke, men det moret dem kolossalt, naar hun hermet den dialekten som var et fremmed sprog for dem. Saa læste hun om Lydia Rademacher og Moster van der Ohe og kommandøren som var blit laast inde. – «Hr. Bataljonskommandør – men kor e' de' gaatt med naturligheten?» «Undsæt jer ikkje jomfru» sejer han «Eg har prikkevert meg.»

Carl døde av latter nede i hodeputen sin og smittet mindstegutten saa han reiste rundt og rundt i sengen som en hvalp render efter halen sin.

«Men *saa* maa det være stilt her for ikveld!»

*

Ida Elisabeth vasket den lille opvasken, og indimellem hang hun i vinduet og saa ut i sommernatten. Elven lyste blekt nedi engen.

– Det var vel ikke saa unaturlig kanskje om det ^[294] gjorde et litt forvirrende indtryk paa barna at hun saan med en gang var begyndt at gaa ut noksaa meget om kvelderne. De var ikke vant til slikt.

Hænge over dem tidlig og sent hadde hun aldrig brukt; hun hadde ganske enkelt aldrig hatt tid til at ligge efter dem og gjæte og kjæle og ta notis av alt de sa og gjorde og spekulere over deres karakter noget videre. Bra, men uf saa tørr og nøgtern hadde hendes svigermor syntes at hun var, og sammenlignet med Borghild Braatø for eksempel var hun vel ogsaa en svært litet følelses-ømt mor. Men guttene hadde været vant til det alltid at de visste hvor de kunde finde hende. Paa systuen hele dagen – var det noget da, saa fik de fatte sig i korthet, men hun *var* der. Og kvelderne hendes hadde de helt til sin raadighet; de lekte, Carl gjorde lekserne sine, de spiste til aftens og gik iseng, men med alt det rendte de fra og til, og ret som det var kom de til hende og skulde ha hjelp med noget eller spørre om noget eller avlevere en knap som var faldt ut av klærne deres eller forevise et gnagsaar eller skrubbsaar som de pludselig kom til at huske paa de hadde faatt.

Men nu var der en fremmed mand som kom næsten hver dag i kveldstimerne deres – for at hente hende med sig ut eller bli her. Det var ikke saa rart om det gjorde dem litt forvirrede og forsagte, og deres væsen var ikke overvættes freidig og imøtekommende naar Tryggve var her.

Neida, hun var ingen født Braatø, og hun hadde aldrig bildt sig ind at alle mennesker maatte finde barna hendes saa deilige. Hovedsaken var da at Tryggve tænkte og følte som hun gjorde i dette stykke: har et menneske først begyndt at gjøre nogen barn, saa faar det hænge i med det arbeidet til barna er gjort færdige og er blit saapas vellykkede mennesker som en evner at faa ut av dem. Han visste hvad han gjorde naar han vilde gifte sig med en fraskilt kone som var alene om at forsørge og ^[295] opdrage to smaagutter. Han hadde talt om det næsten for forretningsmæssig efter hendes følelse – skjönt hun maatte billige hans maate at ta tingen paa med alt i sig som var andet end følsomhet. Naar hun gav op sit selvstændige erhverv for at bli hans hustru, var det en selvfølge at han vilde sørge for hendes gutter saan at de materielt ialfald ikke tapte paa det. Tryggve var ikke rik, men i forhold til slik som hun var vant til at ha det bød han hende velstand. Hun hadde saavisst ingen følelse av at hun gik fra stræv til lediggang – som han sa, hun gik over til en mere ansvarsfull stilling – hun visste vel, sin del av

arbeidet og ansvaret var hun kapabel til at klare. Hvordan saa tiderne blev – saalænge det var raad for dygtige, arbeidsglade mennesker at klare sig, saa skulde nok de to –. Og hvis for eksempel den skogen han eiet begyndte at kaste av sig igjen, saa kunde han ialfald love at gi sine stedsønner en god utdannelse. Carl som ikke hadde let for at finde sig tilrette mellem fremmede og vanskelig for at lære andet end saant som han hadde særlig let for at lære – det var ikke mulig at si engang hvor meget det kunde komme til at bety for den gutten, hvis en god og hæderlig og dygtig mand som Tryggve Toksvold var villig til at træ istedetfor den faren som hendes barn aldrig hadde hatt.

Det var sandt at det hadde berørt hende litt rart, at han snakket saa nøgternt om den økonomiske side av saken. Men det kom vel av at hun selv altid hadde været nødt til at tænke paa penger og tie om det: ingen av de mennesker som hun hittil hadde hatt nærmest indpaa sig hadde været slike, saa det gik an at snakke økonomi med dem, uten hun risikerte at faa høre saa mange uvirkelige visdomsord og babyagtige gode raad, saa hun stod i fare for at tape taalmodigheten og rent forløpe sig. Og mandfolkene hendes hadde været de værste. Saa det var nyt for hende at sitte og høre en mand snakke slik – det [296] var han som hadde initiativet, og hun skulde være den som hørte paa og gav sin tilslutning. Det var litt komisk at hun i førstningen hadde følt det som noget rart –.

Og hun var da sandelig ikke saa dum og ikke saa uerfaren saa hun skulde synes, det var upassende at drøfte pengesaker, fordi de to var rasende glad i hverandre. Han overvurderte ikke penger, naar han vilde gifte sig med hende som ikke hadde andet at føre i boet end to barn med en anden mand. Det er bare idioter som tror at noget av det som gjør livet værd at leve kan faaes for penger, sa han. Det er akkurat som en vilde tro, hele fornøielsen ved at reise er at sitte og trekke enden paa den plassen en har kjøpt billett til. Men man kan altsaa ikke reise helt uten penger – selv om man ofte faar mest morro ut av en reise, naar man er nødt til at reise økonomisk. Og om man er aldrig saa glad i hverandre, saa er det galskap at tro, det gaar godt hvis man gifter sig og man lever som to ungarer der har hvert sit levebrød og bare bor sammen og ligger sammen, men ikke har raad til at holde hjem og faa barn – eller skaffer sig et barn eller to som en maa avspise med en «part-time» mor.

Igrunden var hun helt enig med ham. Hun hadde virkelig tænkt sommetider, for eksempel da doktor Sommervold døde, kanskje hun hadde gjort rettest mot barna sine om hun hadde grepet til, dengang han foreslog hende at de skulde gifte sig. Rigtignok var hun den dag idag like litet sikker paa om det hadde været andet end et pludselig indfald fra hans side. Men hadde hun tatt ham paa ordet, saa kjendte hun Lars Sommervold saa godt saa hun visste, selv om han var blit litt betuttet i øieblikket saa vilde nok han for sit vedkommende ha faatt noget tilfredsstillende ut av deres forhold. Likevel hadde hun aldrig angret. Teie kom vel alltid til at staa for hende som det deiligste sted paa jorden og Lars [297] Sommervold som den eneste ven der hadde kunnet hjelpe hende tiltrods for at han visste alt mulig om hende. Men hun vilde aldrig ha orket at være gift med ham. Har en først stelt sig slik, saa en maa leve sammen med en mand som en har imot som egtemand, saa er det sikkert bedre at ha det som hun hadde hatt det med Frithjof – ha ret til at være sint paa manden, ha nok at slaass med utadtil og maatte være paa utkik bestandig mot farer i farvandet. Naar det er i de aller ømfindtligste nerverne at smerten raser – naar en har øreverk eller tandpine for eksempel – saa kjendes det værst hvis en ligger varmt og bløtt i en god seng; det er straks mere til at holde ut, hvis en kan gaa oppe og stræve med noget. Gifte sig for at faa det godt, med en mand som en ikke liker *slik*, det er nu vel det dummeste et kvindfolk kan gjøre – ialfald vilde det ha været toppunktet av dumhet for *hende*. Hun hadde skjönt for længe siden, at naar hun i det hele hadde orket Frithjof saa længe som hun gjorde, saa kom det simpelthen av at han bare hadde været en ting mellem alt det andet hun maatte orke.

Men selv en saan rigtig lidenskapelig kjærlighet som Aslaugs og Gunnar Vathnes – den kunde da bli til en ulykke, i lengden næsten like kvælende som et samliv uten kjærlighet er. Og det bare fordi de ikke kunde faa nogenting at gifte sig paa. De slet ut hverandre, fordi de aldrig kunde faa ha hverandre saan ganske naturlig saa de blev mætte og kunde gaa rolig ved siden av hverandre, til det kom igjen av sig selv at nu blaaser den varme vinden mellem os paany. Saa levet de evig og altid i halvspænd, aldrig fik den ene være i fred for den anden, ingen av dem turde tilstaa at denne umættelige opspiltheten var bare en rest fra sisst de ikke blev tilfredsstillet, og det blev bare værre jo mere de blev slitne og kjendte sig som overstrukne fjærer uten spænd i længer. – De hadde ikke været gift ^[298] naturligvis, – men en vielsesceremoni kan vel ikke gjøre noget fra eller til, saalænge to mennesket ikke kan ta imot den som en indvielse til noget andet enn dette ufrugtbare og fremtidsløse forholdet mellem bare to –.

Det var virkelig sandt at hun trodde hun hadde indsett det, allerede før hun møtte Tryggve Toksvold: det hun hadde været igjennem var ikke noget at skrike for. Det hadde staatt for hende som noget likt det en oplever naar en er ute og gaar i uveir. Saalænge en er midt ute paa aapne sletten, der stormen rigtig tar og en maa krype sig frem mot sneføyken, da ligger det bare og ulmer længst inde i en, men straks en kommer litt i læ springer følelsen helt ut i sindet: livsglæde er det simpelthen, akkurat som livsvarmen blir trængt tilbake og bare er der som den dulgte drivkraft i kroppens dyp, saalænge en maser sig frem den veirhardeste biten av veien, men slaar ut som hete i ansigt og lemmer, straks en er kommet i læ. – Nogen gaar tilgrunde underveis ja. Hun var sluppet fra det – hun hadde ikkeno at syte for.

Men nu var hun blit kjendt med en rent anden art av livsglæde. Netop *blit kjendt* med, for det var noget aldeles nyt som hadde møtt hende, inderlig anderledes end den gamle glæden som likesom kvullet op fra bunden i hende selv, næret sig av hendes egne kræfter og av næring som hun selv maatte erobre til den. – Aa min elskede!

Dette var saa ulikt det gamle – ja som den solmætte sommerluften naar den staar og koker mellem dalsiderne og varmer muld og stener og trænger indi til hvert blad og straa er ulik den enslige lille varmen indi et menneskes krop som det selv maa nære saalænge det lever og som slukner naar det dør. Hun hadde vist ikke for alvor trodd det engang, at der findes en lykke som bare strømmer fra det ene mennesket til det andet – de behøver ikke gjøre noget, det er nok at de er sammen. – Visst hadde hun sett at mennesker kan hjelpe hverandre og gjøre hverandre en ^[299] masse godt – men da maatte de være aktive hele tiden, gjøre sit til det uten stans. Lykkelig kjærlighet – Ida Elisabeth lo sagte ved tanken – det hadde hun nok tænkt som enslags landtur hvor hver av parterne bringer med sig nistekurv og saa bytter de –. Der var noget i *det* og naturligvis – de maatte gjøre noget selv ogsaa, hvis de skulde bli lykkelige sammen. Men begyndelsen var allikevel at de hadde gjort hverandre lykkelige uten at foreta sig noget for det. Det sa Tryggve ogsaa.

«Ja nei jeg tror ikke at jeg tænkte jeg var forelsket i dig, det første jeg blev kjendt med dig ifjor,» sa han ganske alvorlig. «Det var *mere* paa en maate, helt fra først av. Jeg kom til at like hele verden bedre. Jeg blev ikke saa forarget og oprørt naar jeg saa at folk var dumme og sjofle. Naar jeg visste, men der er da ogsaa saa mange gode og modige og kloke mennesker til. Mange absolut renslige folk, trods alt. Du vet, jeg hadde visst det altid at der findes saanne og. Men da jeg blev kjendt med dig, saa maa du ikke tro at jeg bare tænkte, der er en til av dem som gjør livet likelig. Med dig blev de en overvældende majoritet. Naar jeg hadde hilst paa dig oppe i stationsbyen, var det som jeg hadde tatt hatten av for menneskeheten. – Ja det er vel egentlig det som er at *elske* da. Det er jo et flaut ord at bruke for ordentlige mennesker i almindelighet, men naar det for engangs skyld ikke er nogen

overdrivelse. – Altsaa elsket jeg dig vel alt i hele fjor vinter – og det var derfor jeg la mig i selen for at bli bedre kjendt med dig. Fik dig med paa denne pinseturen ogsaaavidere. Jeg maatte jo skaffe mig anledning til at bli forelsket i dig da ser du –.»

Men da syntes hun, det var jo akkurat som det hadde gaatt hende selv ogsaa. Hun ogsaa hadde faatt en ny slags tillid til livet fra den dag av da hun møtte ham, og hun hadde forelsket sig i ham da hun allerede elsket ham.

[300] Men naar deres kjærlighet var *det*, tillid, saa maatte den da ogsaa være uovervindelig. Hun mente, saanne smaa hverdagsulemper, de kunde nok genere og forstyrre dem, naar de var sammen – men i virkeligheten kunde de da ikke angripe deres kjærlighet, naar den først og fremst bestod i at de hadde skapt et nyt og bedre klima for hverandre bare ved at møtes. Naturligvis maatte de rydde unda saa godt de kunde alle slike forstyrrelsesmomenter – og slikt vilde vel tørne op fra tid til anden, saa længe de levet – men alt saant var da bare noget forbigaaende –.

Selvfølgelig skjønte hun at guttene kunde gaa ham paa nerverne sommetider. Aldrig kom hun til at glemme uttrykket hans da han bar ind Carl den dagen. Saa fuldt av ømhet og medfølelse og vilje til at hjelpe, saa hun var kommet til at tænke paa billeder av skytsengler og madonnaer og alt slikt. Saa vilde en mand som Tryggve Toksvold være naar han stod over et litet barn som var kommet tilskade. Det var noget helt andet at skulle ha taalmodighet med etpar friske og ikke altid like tækkelige gutunger, som svært ofte var der hvor en i øieblikket ønsket at de ikke skulde være. De *var* ikke særlig velopdragne, det saa hun desværre bedst selv, naar hun saa dem sammen med en fremmed. Det var en selvfølge at de fik faa boltre sig litt ugenert naar de bare var omgitt av mennesker som de saa hver dag – men andet folk hadde de praktisk talt aldrig sett; at en fremmed var tilstede, saa de værsgod fik lægge litt baand paa sig, det var nyt for dem. Og de likte det ikke. Carl demonstrerte likefrem – som naar han for eksempel sat ekstra stygt tilbords, hvis Tryggve Toksvold spiste hos dem, kom med næsevise bemerkninger og paa trass tømte halve sukkerkoppen, slikket fingrene sine istedetfor at bruke servietten. «Vi *faar* jo aldrig serviet jo uten naar han er her,» mukket han, engang hun gjorde en [301] bemerkning om det. Hun blev hidsig hun og: «Nei hvis du heller vil ha paa dig hakesmekk som du pleier, kan du godt faa det.» Hun burde ikke sagt det, hun skjønte at gutten var blit frygtelig saaret. Carl *var* skinsyk paa denne manden som la beslag paa deres mor saa meget, – det var saa.

Tryggveungen, lille Bukken Bruse var hun begyndt at kalde ham igjen – det blev saa brysomt med to Tryggver. Endda det hadde fra første stund været en av de tingene ved Toksvold som styrket denne følelsen hun fik, at han likesom aapnet døren for hende ind til et nyt, lykkeligere livsavsnit – han het Tryggve til fornavn. Hun hadde knyttet nogen overtroiske forestillinger til det navnet da hun bestemte at det siste barnet hendes skulde hete Tryggve, hvis det lykkedes for hende at frelse sig og ungerne sine. Kanske hun likefrem hadde tatt det som et godt varsel da hun fik høre at den manden het netop Tryggve, han som kom bærende hjem med Carl efter en ulykke lik den som hadde dræpt hans lille søster. Tryggveungen hendes, han var sgu likeglad, enten hun kaldte ham Tryggve eller Bruse eller Pølsemat. Men hun merket at Carl likte det ikke.

Og lille Bukken Bruse, stakkar, var en frygtelig skronemaker og storskryter. Hun gjorde narr av ham for det, naar han begyndte slik overfor hende, men saa høitidelig hadde hun aldrig tatt det. Alle smaaunger lyver. Det var bare at skamme ham ut, til han selv skjønte, det var noget han maatte vænne sig av med som han hadde vænnet sig av med at tisse i buksen sin. Naar han hadde git paalitelig besked engang imellem, lot hun ham høre, at se nu begyndte han jo bli stor gut.

Men Tryggve oppfattet det som en alvorlig moralsk skavank ved ungen. Det hadde ikke gjort saken bedre at hun en dag lot ham faa se igjennem det gamle fotografialbum som hun hadde faatt til konfirmation. Der var blandt andet et billede i det av [302] Frithjof i tiaarsalderen; han stod sammen med Herjulf og Else. Hun hadde hatt sin mening med det: hun gik ut fra at nu da hun stadig var sammen med Toksvold og folk sagtens drøftet, om de skulde gifte sig – nu frisket vel folk op alt som var blit sagt om hende det første hun kom hit til stationsbyen. Sagtens visste Tryggve godt, det var blit ymtet om at det yngste barnet hadde hun ikke med sin mand. – Da Toksvold fik se billedet, gjorde han ogsaa den bemerkning som hun hadde ventet:

«Det var da vældig som den yngste gutten din er lik faren!»

«Nei synes du det? Ja du vet det er nok familietypen paa en maate. Men i virkeligheten ligner Lillegut meget mere de yngre av Braatøs – en tante av sig som het Merete – ja hun er død nu –» og saa gav hun sig til at fortælle litt om Lille-Merete.

Men bakefter merket hun at nu mistænkte Tryggve vist lille Bruse for at være endel upaalitelig av naturen. – At han hadde anlæg i den retning var forsaavidt sandt nok. Men noget maa det da vel komme an paa om en saan gut vokser op mellem etpar fantaster i et hjem, hvor alting gaar paa en trøjedus, eller hos nøgterne mennesker, som holder orden i tingene og ikke selv sætter en x for en u og en seks for en sju uavlatelig.

Noget som ikke var bra det var at Tryggve ret som det var gav guttene penger, og saa sa han at de kunde gaa til landhandleren og kjøpe sig noget godt. – For at bli av med dem en stund – og guttene skjønte det var derfor. Saa gik de motvillig – men de gik allikevel; de var saa litet vant til at ha penger, og slikkeri fik de næsten aldrig. Hun pleiet at bake noget godt til søndag middag – mammas engelske eplepai eller tante Mathildes honningkake – og saa sa hun til guttene, begge deler hadde hun ikke raad til at gi dem, og tænk hvor de vilde savne den gode kakelugten søndag formiddag – det vilde da [303] sletikke være som søndag hjemme uten den. – Men nu gik de og knasket chokolade eller suget kjærlighet paa pinde – det ekleste hun saa – med forurettede miner, og Carl ialfald med et uttryk i øinene ofte, av usikkerhet eller hun visste ikke hvad hun skulde kalde det, men det gjorde vondt i hende naar hun saa det.

Hun maatte faa sagt det til Tryggve en dag – at det der skulde han ikke gjøre.

Han mente det jo bare godt. Og de *maatte* da faa være sammen. Og hun hadde jo ikke anden fritid end de korte kveldsstunderne. Men hun kjendte et litet gnag i hjertet sit naar de sat sammen i hendes stue om kvelden og hun følte sig viss paa at nu laa Carl vaaken inde paa gutteværelset og var lei sig. Han sov ikke, han bare lot saan merket hun, naar hun tittet ditind, før hun tok paa sig for at følge Tryggve et stykke bortover veien.

«Tror du selv at det er bra for den store gutten,» spurte Toksvold mens de gik, «at du flyr saan ut og ind hos ham naar han har lagt sig – gjæter ham som han skulde være en liten unge –»

«Nei,» sa hun tamt. «Jeg gjør kanskje for meget av det –.» Men saan har det jo aldrig været før – at hun hadde nogen følelse av at hun fløi og gjætet sine barn, fordi om hun saa ind til dem av og til, naar hun gik og stelte om kvelden. Hun hadde ikke gjort det engang forresten – hun maatte jo gaa gjennom gutteværelset naar hun færdedes mellem kjøkkenet og de andre rummene.

Paa en maate var de jo friere borte hos ham. Han hadde etpar værelser paa Bjørkheim hotel – det

var der han hadde bodd hele tiden. Men bare paa en maate – alt blev jo lagt merke til derborte. Magda Bjørkheim for eksempel, hun var nok en rigtig søt pike, men fæl til at skravle. Og naturligvis hadde hun selv hatt et sværmeri for Tryggve – selv om det ikke var saa stort at bry sig om, Magda var altid ^[304] forelsket i saan masse mandfolk, og akkurat for øieblikket var hun nok forlovet med en paa telegrafan.

– Men naar de blev gifte, saa kom jo alt dette til at bli anderledes. For en stor del var det bare et spørsmaal om tid og rum. I den villaen borte ved stationen som Tryggve eiet fik de god plass til at snu sig – han hadde sagt op leieboerne sine baade nedenunder og paa kvisten. Naar hun fik hele dagen til sin raadighet, maatte hun da vel kunne overkomme baade Tryggve og guttene. – Det var godt at barna var saa smaa som de var – ellers hadde det kanskje nok blit vanskelig for dem og stedfaren at vønne sig til hverandre.

[7.]

115

Helt siden de første dagene de var sammen hadde Toksvold snakket om at de skulde reise ned en søndag og besøke hans søster Ingvild Brekke.

Han var svært glad i hende, forstod Ida Elisabeth, og det var nok ikke minst hendes skjæbne som hadde gjort ham saa hatsk paa uansvarlige mandfolk. Det var søsteren og hendes mand som hadde overtatt Toksvold da den ældste broren døde ugift etpar aar efter faren. Men Torstein Brekke slog altfor stort paa – det var i den gode tiden – og saa gav han sig til at ture saa det lignet ingen ting; i løpet av en fem-seks aar fik han satt overstyr alt de hadde, og saa maatte de gaa fra gaarden. Det kom nogen aar da han forsøkte sig paa litt av hvert rundt omkring i Oplandsbyerne, men han blev værre og værre til at drikke, og tilslut strøk han sin kos med konen til en dyrlæge. Ingvild sat igjen med fire barn og ikke en rød øre. Familien fik ordnet med separationen og hjalp hende til at begynde med pensionat. Det gik bra ogsaa – hun var flink og ^[305]tapper og slet alt hun orket, men saa hadde hun ogsaa glæde av barna da, de var snille og velbegavede. Den ældste gutten gik i gymnasiet, og saa var der en stor smaapike som vilde ta hotelfagskolen naar hun var færdig med middelskolen. – Men saa tørnet altsaa denne manden op igjen, aldeles reducert og blottet for eksistensmidler. Og det endte med at Ingvild tok ham til naade igjen. Han gik hos hende da et aars tid, passet ovnene og puslet med ett og andet gaardsgutarbeide – og fik saa godt som ødelagt pensionatet for sin kone. Pensionærer og middagsgjester fik hun nok, men det var ikke den sorten som hun hadde hatt før; ordentlige folk som hadde bodd hos hende i aarevis sa op, for de orket ikke denne uhyggen, skolebarn fik hun ikke flere av, og det var stadige vanskeligheter med kjøkkeneleverne – Ingvild hadde pleiet at ha en fem-seks unge piker hos sig som skulde lære husholdning. «Skal han bli gaaende her saa blir mor nødt til at slutte, hvis hun ikke vil holde bordell rent ut,» hadde Elling, den ældste gutten sagt, da Toksvold var der ifjor. Og Marit, søsteren, holdt ikke ut længer, sa hun – hun vilde slutte paa middelskolen og reise til Oslo, se at faa sig plass der, hvadsomhelst. –

Det var kommet til enslags opvask da; fyren bodde ikke hos Ingvild længer, men han gik der og fik mat og penger og plaget hende og barna. Toksvold hadde liten tro paa at hun nogengang skulde greie at kvitte sig for dette bæstet sit; hun orket ikke la ham gaa tilbunds. Hun hadde været grænseløst glad i ham engang og trasset sig til at faa ham, endda forældrene hadde været saa imot dette giftermålet.

*

Ida Elisabeth glædet sig ikke saa forførdelig til turen. Blandt andet ventet hun ikke at fru Brekke skulde være saa henrykt akkurat, fordi broren nu vilde gifte sig, med en fraskilt tilmed – det vilde ^[306]ikke være rimelig, ikke engang om det ikke hadde været slik at Tryggve betalte skolepengene for de to ældste barna og hadde hjulpet hende ellers og, noksaa meget, i disse aarene.

Det var Toksvold som foreslog at guttene skulde faa være med – saa fik de den lange bilturen, og den yngste gutten til Ingvild Brekke var omtrent paa alder med Carl.

Himmelen var lysende urolig, fuld av sol og skyer, den morgenen i august da de skulde kjøre. Det hadde gaatt nogen skurer om natten, men Toksvold mente, de fik nok fint veir. Og da han sa til Carl at

de maatte ta med Burman, det var synd at la den stakkars bikkjungen være alene i huset hele dagen og den kom vel til at holde et syndig leven desuten og rakke til ogsaa – saa var guttene i straalende humør da de kjørte avsted.

Ida Elisabeth sat foran hos Toksvold, men hun var litt nervøs for guttene alene bak i bilen –. Hunden var en noksaa urolig kamerat, ret som det var hoppet han op og stod med fremlabberne paa kanten av vogndøren – om han skulde faa den op for eksempel og nogen ramle ut. Men Toksvold lo litt av hendes ængstelse: «De faar da lære at passe sig selv engang – bruke tankerne sine en smule.»

Det var sandt naturligvis. Hun kom til at huske paa noget som hændte engang her i sommer, hun var ute og bilte med ham, og saa hadde han spurt medett: «Vil ikke du kjøre? Jeg synes du burde lære det.» Hun hadde svart nei, saa kort – uhøflig hadde det lydt formodentlig, saa han saa aldeles forbauset paa hende. Saa sa hun: «Jeg mistet en liten pike – den ældste vi hadde – hun blev overkjørt og døde. –» Da hadde han sagt litt efter, og stemmen hans var uendelig vøk og øm: «Stakkars dig Ida. Da maatte det jo være endda meget værre for dig end jeg hadde nogen anelse om, dengang vi kom med [307] Carl.» Hun orket bare nikke da. Men siden fik hun sagt det: «Jeg trodde jeg kom til at dø av det. Og da det saa viste sig at det ikke var nogen fare med gutten allikevel, saa syntes jeg at du hadde likesom bragt mig benaadning, naar jeg alt var dødsdømt.»

Bakefter hadde han spurt hende om hun kanskje ikke likte at bile i det hele tatt? «Naar du kjører saa tænker jeg ikke noget paa det. Men selv vilde jeg aldrig turde – jeg kom bare til at sitte og være rædd jeg skulde gjøre en ulykke paa nogen –»

Men dagen efter var han pludselig kommet tilbake til det. «Tænk at du aldrig har nævnt noget om det til mig. At du har hatt en liten pike ogsaa.» Men det var en masse som hun aldrig hadde fortalt ham.

Han hadde fortalt hende likt og ulikt om sig. Sin idiotiske forlovelseshistorie som han kaldte den. Det var mens han var i Oslo som student – en ung pike som han traf i det pensionatet der han bodde. Det var like efter sommerferien, han var eneste mandfolket der som ikke var ældgammel – og saa var han fæ nok til at tro, hun brød sig akkurat om *ham*, fordi hun lot optatt av ham, saa saan gruelig indtrængende paa ham naar de snakket sammen og i det hele gjorde sig fore. Saa forlovet de sig – hun gjorde ingen vanskeligheter med det. Men efterhvert som hun fik flere bekjendte i byen og der kom til at bo nogen flere herrer i pensionatet – ja saa var altsaa han fordømmede sen til at begripe, hun brød sig hverken mere eller mindre om ham end om alle andre nogenlunde passable mandfolk. Hun vilde flirte med alle, hun bare mente at flirte litt med ham og – det var ham som hadde misforstaatt og ikke vilde indrømme sin misforstaaelse, men opretholde denne forlovelsen paa død og liv. – Ja hun var et udmerket menneske da; hun giftet sig nogen aar efter, og hun skulde ha været aldeles [308] storartet mot sin mand under svært vanskelige forhold. Det var vel hendes natur at hun skulde igjennem en saan flakseperiode i den alderen da han kjendte hende, og dumheten var helt og holdent paa hans side. Men det hadde svidd ordentlig – han var glad i jenta, og naturligvis glad i sig selv ogsaa, i den alderen –.

Det kunde naturligvis være andre ting ogsaa som ikke Tryggve hadde fortalt hende, men hun visste at da var det fordi det var saant som ingenting betydde for ham i forholdet til hende – saant som ikke hadde trængt indenfor skindet paa ham. Men alt det som hun ikke kunde fortælle Tryggve det var saant som hadde været med til at bestemme, hvadslags menneske hun var blit og hvordan livet skulde arte sig for hende.

Fru Brekkes pensionat var i en lang lav toetages rød murgaard. Utenfra saa stedet noksaa tarvelig ut – gaten det laa i var saa stygg som en smaabygate kunde faa blit, med upussede træhuser og smaa murgaarder og umalte plankegerder og skakke porter hulter til bulter nedover en bakke, hvor veidækket var fuldt av sølehuller mellem pukler av pokkstenslaget som stak op i dagen. Men saa kom de ind i et stort gaardsrum, hvor der var kanter av lysende sommerblomster langs husvæggene overalt, og opover nogen forfaldne uthus var der trukket blomkarse og lukterter.

Tryggves søster kom ut og møtte dem paa trappen; hun hilste paa Ida Elisabeth svært venlig, men tilbakeholden. Hun lignet broren – hun hadde den samme lave og brede, glatte panden med det vakre bløte draget over øienbrynsbuerne, og hendes øine bakom de solide staaibrillerne var klare og graablaa som hans. Det kortklipte haaret krøllet sig, det var svært graasprængt, helt hvitt ved tindingerne, men en kunde se at det hadde været lysebrunt. Hun var mager i ansigtet, saa kindbenene stod ut og kinderne ^[309] var indfaldne, haken smal, som om hun hadde mistet noksaa mange tænder; det gav den fine smallæbede munden et eget sørgmodig, men beslutsomt uttryk. Men figuren var tykkfalden, paa den maaten som kvinder blir tykke, naar det er deres arbeide at staa over en komfyr bestandig, og hun var høi – ikke saa lite høiere end broren, og han var ingen liten mand. Ida Elisabeth syntes at hun saa svært sympatisk ut, – men ikke for det at hun ventet, den anden skulde føle nogen umiddelbar sympati for hende.

Fru Brekke hadde kaffebordet staaende færdig til dem inde i sin private stue, – det var et noksaa hyggelig litet værelse med tilfældige, falmede og slitte møbler, gamle heklede antimakassar over stolryggene og nye broderte sofaputer med tulipaner og jazzmønstre i skingrende farver – de saa ut som presenter og gjorde rummet hjemlig, endda de var saa grusomt stygge. Vinduet stod aapent, men allikevel kunde Ida Elisabeth merke paa luften i værelset at nogen sov her om natterne. Kanske fru Brekke selv var opmerksom paa det, for hun sa noget om at det var godt de hadde faatt regn – her hadde været saa støvet saa det gik næsten ikke an at sætte op et vindu –.

Ida Elisabeth blev vist til sætes i en gammel bjerketræssofa med betræk av falmet gulblomstret plysch – hun kunde ikke la være at tænke, hvor nydelig den sofaen kunde bli hvis den fik et passende træk igjen, hestehaarsstof eller verken; – hun og Tryggve hadde jo snakket endel om indboet som de skulde kjøpe. Men neppe hadde hun satt sig, saa maatte hun op igjen og hilse – de fire barna kom ind.

De var ualmindelig pene – smaapikerne, Marit og Signe, rent paafaldende vakre. Og den yngste gutten, Borger, han som var nogen maaneder yngre end Carl – Ida Elisabeth kjendte et sting i hjertet da hun saa, han var godt og vel et hode høiere end ^[310] hendes gut, slank og vakkert bygget, med en hud saa brun og rosenrød som aakerøepler. Et øieblik strøk det gjennom hendes sind som en skygge av baade sødme og smerte – om hun ogsaa en dag skulde staa med nogen slike vakre og sterke barn, hendes og Tryggves, omkring sig – og de to som hun hadde elsket og arbeidet for saa længe kom aldeles i skyggen –?

Det blev ved at ligge i hende som en dyp og dulgt forstemthet – nu naar hun saa Tryggve sammen med slegten hans følte hun saa tydelig at det var en anden art av mennesker. Det var ikke godt at si hvad det laa i: denne Ingvild og Tryggve ogsaa var blit rykket op fra det miljø som de var vokset op i, de likefuldt som hun. Tryggve ogsaa hadde maattet klare sig selv fra han var pur ung: det han skulde hatt efter forældrene maatte bli staaende i gaarden, og da Brekke røk da, saa røk det med. Ingvilds liv hadde ikke været saa ulikt hendes eget; hun ogsaa hadde holdt hjemmet for barna sine som en holder

en skanse, drevet tilbake paa et litet bakværelse bakom de rummene hvor hun gik mellem fremmede og arbeidet; hun ogsaa var blit nødt til at leve privatliv og samliv med sine barn likesom i marginen av det livet hun maatte føre for at forsørge dem; Ingvild Brekke ogsaa hadde maattet træ i mandens sted, fordi hun hadde valgt feil og bundet sig til en som ingenting var tess –. Men Gud hvor hun følte at de var forskjellige –.

Hun følte ulikheten som den var noget rent legemlig, like ind til den nakne bengrinden i hende – alle knoklerne var røragtig tynde og lange i hende, hodeskallen smal med indbuede tynde tindinger og spinkel underkjake med lang næsten retvinklet hake. Hun var ikke kraftig, andet end saan at hun var seig til at holde ut og slite sig igjennem. Disse Toksvoldingerne hadde pander til at gaa paa med, skuldrer som der kunde læsses rikelig paa, men der var noget ^[311] kantet ved de vakre hoderne med det kraftige smaakreppende haar som hadde saan blank guldglans i det brune. De graablaa øinene deres var ikke haarde, langt fra, men selv naar de saa mildest saa kunde de la være at se det de ikke *vilde* se, og der var et drag av envishet om deres finttegnede smale læber. Der var noget trassig i deres sind – hun hadde hatt nok av trassighet i sig hun med, men hende hadde ikke det kunnet fri fra at skjønne mere end hun vilde, og se, hvor hun helst vilde faatt dømme i blinde og uten at forstaa noget.

Men samtidig følte hun rent kvalfuldt længselen efter at faa tilhøre ham helt og holdent. At han maatte ta hende og være ett med hende – før blev det ikke trygt for alle de skyggerne som hun sanset røre sig i rummet mellem dem. Et frygtelig grovt uttryk av hendes fars dukket pludselig op i hendes erindring, men det hæslike var likesom gaatt av det; det betød ikke andet nu end nærhet saa tætt og fast saa ikke et skillende pust kunde trænge ind mellem to mennesker som ikke *maatte* komme fra hverandre igjen.

«Ja du vet at Kari er her vel?» spurte tru Brekke. Der var noget rart forsigtig i maaten hun sa det paa.

«Nei –?»

«Jo hun kom igaar middag. Like efter at du hadde ringt. Hun skal nok reise videre med sekstoget idag. Til Oslo. Hun har tatt sig en post derinde. Som assistent da.»

«Du sier ikke det!» Tryggve la fra sig snadden, sat og saa paa sin søster. «Det er et vikariat da vel?» spurte han forsigtig.

«Det høres ut for at hun er ment paa at bli der ivinter,» sa Ingvild Brekke forbeholdent.

«Det er det rareste jeg har hørt –.»

Kari Presttangens bryllup skulde staatt i oktober; hun var reist hjem like efter sankthans for at ordne med utstyr og slikt og hendes praksis oppe ved ^[312] stationen overtatt av en anden, en mandlig tandlæge dennegang –.

Toksvold sat og saa ut som han grundet baade dypt og langt.

«Ja det er da vel ikke *forbi* mellem hende og 'n Sigurd vel?» spurte han lavt.

Ingvild Brekke kastet et fort blik over brillerne bort paa den fremmede. «Det er vel det da,» sa hun kort og lavmælt.

«Nu har jeg aldrig hørt saa galt –»

«Hun syntes vel ikke hun var glad nokk i 'n da,» sa Ingvild som før. «Og da er det vel det bedste kanskje –»

«Det er det værste jeg har hørt,» gjentok broren.

«Ja nu træffer du hende jo til middan.»

Han saa ikke ut som tanken gjorde ham begeistret.

– Ungerne kom ramlende opfor trappen og brast ind døren – de var blit væk engang under kaffedrikningen uten at nogen hadde lagt større merke til det. Hæseblæsende ropte de i munden paa hverandre at Burman hadde rømt! De holdt paa nede i vedskjulet og saa paa en kano som Borger holdt paa at bygge sig, og saa hadde de bundet hunden utenfor skjulsveggen og saa hadde der kommet en anden hund ind og saa hadde Burman slitt sig og var løpt sin vei med den andre hunden, og Carl kunde ikke faa tatt ham igjen –.

Efter endel snakk frem og tilbake, og efterat han hadde skjeldt ut Carl og Borger og Signe ganske grundig, erklærte Tryggve Toksvold at de maatte gaa ut og se til at faa tak i hunden – han kunde sette sig fast desuten i noget og bli strupt, naar han rendte slik med linen efter sig: «Du faar bli med du og, Ida – han kommer vel snarere naar du lokker paa ham.»

Utenfor porten strøk ungerne avsted i forskjellige retninger – Carl graat, der han trasket efter Borger, ^[313] men de to Brekker var aapenbart noksaa oprømte og vældig geschäftige.

Toksvold og Ida Elisabeth streifet gate op og gate ned. Aldrig hadde hun sett en by som hun syntes saa saa utrivelig ut. De kom over store ørkenagtige torv med stygge lave huser omkring – det var noget besynderlig forkrøblet ved bebyggelsen her – gjennom brede, daarlig holdte gater med lave og høie huser og plankegjerdar og brandgavler som stod saa rotet om hverandre saa husrækkerne mindet om raatne tandgarer – og ret som det var for enden av gaten utsigt utover Mjøsa som gik graa og grøn i sol og skyskygger under den aapne urolige høsthimmel.

Og det var naturligvis ikke noget morsomt at rende her og lete efter en bortløpen bikkje. Tryggve kunde ikke dy sig for at komme med bemerkninger – og det var sandt og at Burman var sørgelig uopdragen og at det var synd, for han var et ualmindelig fint eksemplar av racen, og Ida Elisabeth hadde været lei for det selv mange ganger; hun visste jo godt nok hvordan hunden skulde ha været opdraget, men naar hun ikke hadde hatt tid til at ta sig av den og den var i henderne paa etpar smaagutter støtt –. Og de saa ikke skimt av den noksagten –.

Men hun visste godt at det var ikke *det*. Som gjorde at de var ute av humør og ikke hadde noget at si til hverandre – andet end utgydelser over hunden og formeningar om hvor den kunde ha gjort av sig –.

– Og der skulde vel bli en fortvilelse paa Carl, og Tryggve kom til at ærgre sig, hvis de maatte kjøre ikveld uten at ha fundet Burman –

– og saa kom den imot dem om et hjørne, liggende flatt i baandet som Signe Brekke drog i den anden enden av. Ansigtet hendes blusset og krøllerne laa ned i øinene paa hende – straalende av iver gav hun sig til at fortælle, idet hun slog sig i ^[314] lag med de to. Til hun gav linen til Ida Elisabeth, strøk

haaret tilbake og tok en dyp pust: hun fik springe og se til at finde guttene –.

Ida Elisabeth saa efter hende – hun var en tolv aar, langbent og velskapt, og der var noget aldeles betagende yndig og kraftfuldt over den unge barnekroppen i fuldt sprang. Og det var ingenting at kjende sig saa mismodig for –.

«Ja du faar gi ham juling for dette naar vi kommer hjem,» sa Toksvold om hunden.

«Ja.» Stakkar det er synd, han kan jo ikke faa fly løs hele sommeren. Men Burman rendte efter sau –.

De var i en gate hvor de saa den røde murgaarden som pensionatet var i, da Kari Presttangen kom stigende imot dem. Ida Elisabeth kjendte hende straks paa gangen, men saa ogsaa at der var noget forandret ved hende: hun tok sig meget bedre ut –.

Hun var blit slankere og ikke saa lealaus – i en skræddersydd sort dragt; der var enlags elegance over den høie unge piken nu, og den var hendes egen og ulik alle andres. Hun hadde en liten sort straaht paa med bremmen høit opbrettet foran; den *sat* til en forandring paa haaret hendes – noget som en kulsvart tiara over det skjærtblonde, storskaarne ansigt. Hun hilste paa dem, svært stille og rolig – og saa hadde de hunden at tale om.

Ingvild Brekke viste Ida Elisabeth ind paa et tomt gjesteværelse, om hun vilde stelle sig litt før middagen.

Hun tok ned haaret sit, lot kammen løpe igjennem det og saa paa sig selv i speilet imens. Hun var blit meget penere igjen dette siste aaret, det var som hendes ansigt var vaagnet. Haaret ogsaa – det var blit fyldigere og hadde likesom faatt ny livskraft; den sølvagtig lyse glansen var kommet igjen og de lange bølgerne i det faldt ikke saan slappe længer – Ida Elisabeth rystet haaret saa det lokket sig nedomkring ansigtet paa begge sider.

[3:5] I det samme kom Kari Presttangen i døren, stanset og mumlet undskyld – hun hadde ikke banket paa. Straks efter drog hun sig nærmere og stod saa Ida Elisabeth saa hendes øine bak sit eget ansigt i speilet.

«Vet De hvad, fru Braatø – det vilde vist klæ Dem ordentlig godt med saant halvlangt haar som er saa moderne nu –. De som har saan lang pen hals og alting – naar De lot det henge løst nedpaa skuldrene –»

Det var netop det hun selv hadde staatt og tænkt. Idet hun begyndte at tvinne haaret for at slynge sammen nakkesløifen smilte hun til hende der bak sig:

«Jeg kan ikke ha det, kan De skjønne – det kom til at være saa iveien naar jeg maa staa bøiet hele dagen og klippe og prøve –»

«Nei. Men. – Naar De nu slutter at sy da! Saa maa De da mere kunne ta hensyn til Deres egen smak og saan!»

Det var det rareste uttryk i de øinene bak hende i speilet – enslags krystalklar stirrende undring. Igjen kom Ida Elisabeth til at tænke paa den sky hoppen de hadde hatt i Vallerviken.

«Jeg skal da ikke til at ligge paa latsiden for det, kan De vite. Saant polkahaar det passer ikke for

folk som skal bestille no større.»

«Nei. Det er vel saa det.» Den anden veg og forsvandt ut av speilet. Ida Elisabeth hørte at hun skjænket op vand i vaskevandsfatet.

Hun satte færdig haaret sit, men indimellem lukket hun uvilkaarlig øinene et tak. – I virkeligheten hadde hun jo da visst det hele tiden. Det var Tryggve Kari vilde hatt – i aar og dag sagtens hadde hun villet det. Og Kari hadde vist skjønt næsten før de selv, hvor dette bar hen. – Det var derfor hun hadde sagt ja til den anden, gjort et forsøk – men saa gik ikke det allikevel. Hun hadde været igjennem noget som hun var blit anderledes av denne [316] sommeren. Og hvad saa resultatet var, saa sanset Ida Elisabeth noget som grep hende: Kari ønsket ikke vondt over nogen, fordi om hun saa at hun selv hadde tapt. Hun var vist ett av de mennesker som kanskje ikke duer saa meget til at kjæmpe, det er de for nervøse eller lidenskapelige til, men sine nederlag kan de ta, fordi de aldrig lar sig selv faa lov til at kny.

«Jeg har forresten tænkt paa det,» sa Kari Presttangen borte fra servanten. «Jeg tror jeg vil klippe av mig haaret naar jeg kommer til Oslo. Det er saa tungt saa –.»

Og Ida Elisabeth fik en fornemmelse av at denne besynderlige piken hadde hatt en eller anden hemmelig mening med at bære den gyldne flettekronen som hun nu ikke vilde gaa med længer.

«Aanei gjør da ikke det, frøken Presttangen. Det vilde være synd –.» I det samme hun hadde sagt det blev hun ilde ved – som der skulde ligge et varsel i det om hun visste ikke hvad.

*

Stemningen ved middagsbordet var nærmest trykket, og stort livligere blev den ikke da de bakefter flyttet ind i privaten igjen. De drak kaffe – og Ida Elisabeth syntes med en gang, hun fik enslags sjælelig kardialgifornemmelse – altid naar hun hadde været lei sig for noget hadde hun maattet drikke kaffe med nogen. Tryggve forsvandt ind i salonen – der sat nogen som han kjendte. Og borte blev han til det var tid at kjøre Kari Presttangen til toget. Ingvild ogsaa vilde følge kusinen paa stationen. Ida Elisabeth blev sittende alene med nogen slitte og krøllede nummer av «Vore Damer» og «Oslo Illustrerte». Hun bladet motvillig i dem; de mindet hende om doktor og tandlæger – venteværelsesshumør.

Hjelpen kom med at Carl og Borger ramlet ind; Tryggveungen tutlet efter, en noksaa overgitt liten skapning. Rart nok, men det lot til at de to [317]jevnaaldrende guttene kom glimrende ut av det sammen. Borger lot om at han skulde nok gjerne ha blit med opover han og – han hadde aldrig reist saa langt i bil –.

«Hvis du faar lov for din mor,» foreslog Ida Elisabeth, «saa kan du godt ligge hos os. Din onkel vil sikkert synes det er morro. Ta toget hjem alene kan da vel du som er saa stor –.»

*

Borgers iver virket opkvikkende paa hele selskapet, da de andre kom tilbake fra stationen. Det var snart paa tide for dem ogsaa at kjøre hjemover nu, og ventetiden gik omtrent med at faa Borger gjort klar til reisen – for Ida Elisabeth foreslog at han kunde jo likegodt bli deroppe da den uken som var igjen av sommerferien. Baade Tryggve og hans søster var aapenbart fornøiet med at hun inviterte Borger til sig.

Veiret saa ut til litt av hvert, da de skulde kjøre – nordover var det helt tykt – saa Toksvold slog likegodt op kalesjen med en gang, endda guttene protesterte. Burman blev hentet ut av vedskjulet, Ingvild Brekke gav sin søn nogen siste formaninger, og Ida Elisabeth takket endda en gang for sig. Saa kjørte de. Saa var *det* overstaatt!

De to sat side om side næsten uten at snakke sammen – de hadde ikke kjørt stort over en mil heller før de kom ind i skurer, saa vandet høljet nedover vindglasset og det drev ind paa dem. «Sett slikt svineveir da! Bare du ikke forkjøler dig Ida –.» «Nei, men tro hvordan det gaar med selskapet der bak. Træk ordentlig op om dere da, gutter!»

«Det var hyggelig at du fandt paa det – be med dig Borger op en tur. Ingvild satte saan pris paa det.»

«Nei kjære – du kan skjønne, jeg synes det var hyggelig selv.»

Regnet holdt op da de kom op i dalen. ^[318] Himmelen var pragtfuld nu mot solnedgang; det lyste og brandt i alle guldfarver under de forrevne saater av mørkeblaa og slaggbrune skyer. Da solen var gaatt under fjeldkanten blev de røde som kobber og purpur, og smaa løsrevne skyflokker drev opover det klarnende hvælv, lyst rosenrøde til de smeltet bort i den blaagrønne luft, hvor stjernene tok til at springe ut. Ida Elisabeth sat og saa paa elven som randt og speilet den røde himmelglans – men det var skrækkelig kalt blit.

De tre guttene laa halvveis nedglidd i sætet og sov i en klump som et kuld hundehvalper, da de kom frem til Viker. Det var temmelig mørkt alt – i den lille forhaven hendes lyste floksenenes svære blomsterklaser og duftet i den kolde, regnmætte luft. Himmelen var klar nu, bare nogen siste mørke skytjafser svam i den citrongrønne luft lavt over aasranden, da Ida Elisabeth lodset de søvndrukne og frosne guttene indom hus.

Hun fik endel at stelle med; barna skulde ha mat, og hun maatte finde rene laken og re om Tryggves seng til gjesten. Lillegut fik ligge med hende paa divanen disse nætterne – den var heldigvis god og bred.

*

Hun hadde faatt mandskapet tilro, skulde netop begynde at klæ av sig, da hunden lettet paa sig og bjeffet. Det banket paa ruten hendes – det var Tryggve som var utenfor i haven. «Kom ut litt da,» bad han, da hun gløttet paa vinduet. «Men ta godt paa dig – det er bikkjekoldt.»

Ida Elisabeth tullet om sig det store hvite heklesjalet og listet sig gjennom gutteværelset og kjøkkenet, den lille bakdøren fra spisekammeret ut til haven. Nu stod vennen hendes for at ta imot hende naar hun hoppet for ikke at traa paa de raatne trappetrinene. Og han blev ved at holde hende indtil sig haardt og deilig og længe.

^[319] Det var aldeles mørkt nu og funklende stjerneklart – bare nordover dvælet endda en hvitlig lysrand langs horisonten. Det var koldt og vaatt under de gamle apaltrær.

«Træt?» Han kysset hende paa munden en masse ganger. Men da han saa slap, var det som han vilde ha glemt noget, men saa at det nyttet ikke –.

«Unegtelig blev det jo ikke saa vellykket,» sa han lavt. «Turen vor, mener jeg.»

«Naa-aa.» Hun stanset for at plukke løs sjalsfrynserne som var blit hængende fast i en busk. «Det var jo ett og andet som indtraf – utenfor programmet, saa –»

«Aa Ida!» Han grep hende igjen, knuget hende indtil sig. «Herregud som jeg skulde ønske jeg kunde sove hos dig inat,» hvisket han indtil hende. «Vilde ikke du ønske det du og –. At jeg kunde været hos dig inat?»

Med de flate hænderne sine mot hans skulderblader som hun kjendte under klærne hans klemte hun sig indtil ham, og hun nikket med hodet mot hans bryst, saa han maatte føle det i mørket. – Hadde jeg været en ung pike saa kunde jeg sagt ja. Saa kunde jeg sagt hvor jeg længter – hvor ofte jeg har længtet efter dig –

Den ene haanden hans kom famlende ind under sjalet, gled ned i kjolens utskjæring, til den laa over hendes ene bryst – kald og fast indi.

«Aa Ida min!»

Hun trykket sig haardere indtil ham, saa haanden klemte knoket haard ind i det myke kjøtt. Uf, du skal ikke kjende at brystet mit er ikke fast og ungt. – Aa gid jeg hadde været ung da jeg traf dig –

«Jeg elsker dig du,» mumlet hun ind mot ham, «du skulde bare vite hvor jeg elsker dig Tryggve –.»

– En faar jo ikke fire barn uten en blir merket av det. – Tror du ikke jeg har sørget over det [320] kanskje, gruet for det –. Jeg vilde saa gjerne været vakker for din skyld – ung og spænstig og uslitt. En slipper ikke fra alt det som jeg har været igjennem uten at bli merket av det. Aa jeg skulde ønske jeg kunde glemme saan masse som jeg vet. Der er saan masse ting som jeg gjerne vilde trodd – om livet og alt det der – men jeg kan ikke, det blir bare at late som. Det er saa meget som en vilde være lykkeligere hvis en ikke kunde skjønne –.

«Si til hvis du fryser?» hvisket han. «Saa du vil gaa ind –?»

«Nei-nei. Jeg vil gjerne du skal bli litt til –»

Aa at jeg ikke kunde truffet dig før –. For femten aar siden. Skjønt det hadde været forsent alt dengangen. Baade forsent og fortidlig. For da hadde jeg jo alt latt Frithjof faa skjæmme mig ut, og jeg hadde ingenting utrettet endda saan at jeg selv følte, jeg hadde rettet mig op igjen. For noget saant som den historien kommer en ikke over før en føler, en har skaffet sig opreisning selv. For nu, ser du, nu vet jeg nok at du kan bruke mig. Men det sliter paa det, en saan reise dump ned i asken og op igjen. Slitt er jeg nok, nu da du endelig faar mig – og du er den eneste som skulde hatt mig bestandig –.

«Det *gjør* da ingenting alt det andre, vel Ida? det er da ikke no imot det at vi er glad i hverandre?»

«Nei. Nei. Nei.»

Men hun følte etslags raseri – hvorfor skulde det hælde mig? Naar det er saa mange andre som faar lov til at bli unge piker i fred –. De har vel uroen i kroppen de og, og oprøret og utaalmodigheten efter at slite istykker alt det som spinder og lumrer i en selv, de længter vel alle efter at faa prøve hvad det er for noget, det som hildrer for en. Men de blir passet paa og hindret fra at gjøre dumheterne, og nogen sørger for at de faar ikke følge [321] fristelsen til at kaste sig bort. Til de blir voksne og uveiret legger sig – saa er de noget nytt, som en strand ligger nyskapt og glitrer den første godveismorgenen

naar stormen har stilnet. – Mig var der ingen som passet paa; der var ingen som kunde hindre Frithjof eller holde ham borte fra mig –.

– Nøken jomfru, det var der en blomst som het, kom hun til at huske paa. Det var Torvald Lander som hadde vist hende den, sagt hvad den het – hun hadde aldrig glemt det, endda hun bare var smaapike dengang, men Torvald hadde smilt saa ekkelt. Den lignet en krokus og saa var den ganske lyst blaa og løftet bægeret paa en naken hvit stengel ret op av bare svarte jorden – det var vel derfor den het slik, for den hadde ingen blader omkring sig. Det var et vakkert navn – det var ondskap at le ekkelt av det.

Langsomt drev de nedover under epletrærne, tætt indtil hverandre.

«Du maa ikke tro at jeg ikke forstaar,» sa han sagte. Han holdt haanden sin inde paa hendes bryst endda, men den laa stille nu, bare fingertupperne rørte sig med bittesmaa stille kjærtegn. «At du kan ikke –. Jeg vilde ikke ha for eksempel at de skulde faa noget at slarve om dig borte paa hotellet. Jeg har aldrig bedt dig om at bli sittende sent oppe hos mig, har jeg vel, Ida?»

– Ikke for det, det var nok god gammel landsens skikk mange steder» – han lo litt, «– at kjærestefolk var sammen slik. Men det var den tiden da det var værre skam at slaa op end det er nu om dagen at fare at med hjemmet sit og ungerne sine som uskikkelige gutter gjør med et skjærereir. Saa dengangen var det likesom hvetebrødsdagene, saalænge folk var forlovet. Smekmånaden som svensken kalder det. Det var ikke no' bryllupsreise og slikt for bønder, ser du. Naar de hadde holdt bryllupet, saa var det at gaa for lasset sammen resten av levetiden. ^[322] Det er ikke slik paa landet engang nu, at folk som vil regne sig for folk holder ut –. Endda jeg kan da huske forresten, første gangen det hændte hjemme i min bygd at nogen skilte sig. Ja han var en saan da som de gamle julenisserne fra forrige aarhundrede kaldte frisindet. Men jeg er fanden ta mig ikke saa gammel saa jeg er det –.»

De var kommet ned til skigaren nederst i haven. Foran dem fløt jordet svakt lysende ind i den kulsvarte natten som fylgte alverden. Borte i den anden dalside gløste en enslig lysprikk og gjorde mulmet endda dypere, men over dem flimret hele himmelen av store stjerner i et gnidder av stjerne-støv –.

«Det der med Kari,» sa han lavt og heftig. «Det liker jeg ikke.»

Uvilkaarlig tok hun hans haand bort fra sit bryst. Hjertet hendes begyndte at dunke – endda hun ikke tænkte noget bestemt.

«Hun kunde da ialfald latt være at holde ham for narr slik. Si ja, og saa nei naar det er gaatt nogen maaneder. – Jeg skjønner ikke at hun heller vil daffe omkring slik som et rotløst menneske end gifte sig og hjelpe Sigurd med at bevare Galby i slegten –.»

Ida Elisabeth visste ikke hvad hun turde si. Hun visste ikke engang om han hadde skjönt hvad det var med Kari. Og hun hadde en rar følelse som om Kari hadde betrodd hende noget som gjorde det til forræderi at drøfte hende med manden her.

«Da det blev bestemt at jeg skulde studere jus,» sa han, «da levet jo begge brødrene mine – det kunde ingen ane at det skulde gaa slik med Elling og at Lauris kunde finde paa at dra til Australien. Men du vet, hadde jeg ant at Torstein Brekke skulde stelle slik med alting som han gjorde, saa hadde

jeg da forsøkt ialfald at finde paa en utvei, saa det blev forhindret at gaarden gik ut av familien. For det er ilde er det, naar saan den ene efter den [323] anden av de gaardene som har været i en og samme slegt siden aldrig saa langt tilbake, at de begynder at gaa fra haand til haand.»

Ida Elisabeth sa nølende:

«Men hvis hun nu ikke er saa glad i denne manden –. En viss slags samfølelse ialfald maa det da til, Tryggve, forat hun skulde synes selv, det var møien værd –. For Galby er nu da ialfald ikke hendes slektsgaard.»

«Jeg venter naturligvis ikke at du skal forstaa det.» Der var en liten skraasikker klang i stemmen hans som fik hende til at smile i mørket. «Det er vel ikke riktig saan paa dine kanter.» Hvad vet du om det, tænkte hun, og husket den ene gangen hun hadde været med sin far ind til Aanstad. Der var frygtelig skittent, og de gamle folkene som hadde den, søskendebarn av farens far, var rare og duknakkede likesom, og fra gaarden hadde de maattet reise ut nogen i hvert slegtledd. Men saa langt tilbake som de visste om hadde det da altid været nogen av slekten som slet for at holde sig der paa bakken mellem en bratt fjeldvægg og den graa sjøen.

«Det er ikke det at jeg indbilder mig, bønder er *bedre* mennesker end andre. Men de skulde ialfald ha lettere for at huske at alt det som livet avhænger av, det vil ha sin tid for at spire og gro og bli modent. Barn og skog og korn og dyr. Der hjelper det ikke stort at ville sætte op tempo. Det kan en gjøre med fabrikkartikler. Og de *kan* undværes, næsten alle sammen. Jeg sier ikke noget om at folk ikke *vil* undvære en hel del av det, jeg vilde ikke det jeg heller gjerne. Men hvis vi *blev nødt til* det. Det som tar sin egen tid for at vokse frem, det er det uundværlige. Tempo og rekorder og alt slikt, jeg sier ikke andet end at det er morro med det. Men om alt som surrer og farer fort paa jorden røk og stoppet – det kunde da bli [324] en raad lel. Men hvis aastiderne stoppet sin vante gang, saa var det schluss!»

De hadde snudd og drev langsomt opover mot huset igjen. Fra de to kjøkkenvinduerne hendes faldt lyset gyldent utover de nærmeste epletrærne og sank druknende ind i løvmassernes mørke.

«Og folk som har levet paa en saan gaard fra de blev født til de dør og blir satt ind i arbeidet der av andre som har levet et helt liv paa gaarden før dem –. For det er ikke bare det at naar en gaard først er kommet i markedet og bytter eier ret som det er, at da blir den næsten altid mishandlet og forringet i værdi. Men i en saan rotfæstet slegt blir det en sak som menneskene vet, enten de tænker paa det eller ikke, at der har været dager før disse, og det har været haarde tider saa mange ganger, og der er altid kommet florissante tider, men gode tider er noget som aldrig varer længe, og daarlige tider tar slut engang de og –.»

«Du mener, du vilde ønske at du hadde tatt Toksvold efter din bror?»

«Det kan ikke nytte at ønske det nu. Du vet, saan som jeg var blit opdraget hjemmefra – de hadde kostet denne utdannelsen paa mig, saa skulde de ha noget igjen for pengene, saan visste jeg far ræsonnerte. Og jeg var kommet ind hos gamle Bjørnstad, bror til tantes mand. Og Ingvild hadde denne gutten da, Elling. Siden, da var det for sent. Men jeg vil si likevel, Kari hun er da et kvindemenneske, og jeg synes at det er *dumt* av hende, hvis hun bare for en utdannelses skyld – ikke vil, naar hun kan bli gift paa Galby – hvis du hadde sett gaarden vilde du nok skjønne, *det* er en opgave det som det baade er ære og ansvar ved. For en kvinde som *vil* utrette noget her i verden kan ialfald ikke jeg tænke mig no større –.»

«Hun synes vel bare, *hun* er ikke den som skal ^[325] staa paa den plassen,» sa Ida Elisabeth sagte.
«Naar hun ikke er glad nok i manden saa –.»

«Glad i, glad i –.» Han tok hende tettere til sig med den armen som han holdt om hendes liv. «Det er ikke det det kommer an paa bare – ikke med dig og mig engang, Ida. Hvis det ikke var det at vi vet, vi *vil* det samme, i alt som betyr noget. At vi elsker hverandre, det er jo godt for *os*, det er lykken – men den er sjelden den, en saan lykke som en faar givendes. Forresten, en saan kolossal forelskelse kan jo akkurat likegodt bety noget andet. Ingvild elsket da denne fyren sin saa det var ingen maate paa. Han var forresten forelsket i hende og, en stund ialfald. Nei kan en ikke faa begge deler, saa er det nok bedre for de fleste at de gifter sig med en de kan stole paa og *vil* et maal sammen med, tror jeg.»

«Det er meget forlangt av en som er ung endda som Kari. Og vakker og. At hun skal resignere nu – heller end vente og se om det ikke kan haende engang i fremtiden – ja alt mulig.» I det samme hun hadde sagt det kjendte hun dunkelt at hun blev rædd – hvorfor skulde jeg si det, hvad mente jeg –?
«Nei du, jeg fryser – jeg tror jeg faar gaa ind nu, Tryggve –.»

«Ja stakkar. Det er sent og» Han stod litt. «Men hvordan skal det bli i verden da?» spurte han, og hun syntes at stemmen hans klang saa forunderlig troskyldig. «Naar ingen vil bry sig om den lykken som en maa *drive ut* likesom, saan enslags bergverksdrift? – Ja du og jeg skulde vel ikke si denslags nu. Men du har da sagt det selv, Ida – du var lykkelig mange ganger, om det var paa en anden maate, i alle de aarene da det bare gjaldt for dig at klare det som du maatte –.»

Hun tok hans hode ned til sit, saa hun stanget panden sin mot hans:

^[326] «Joda. Joda. Men du skulde vite hvor vanskelig det var mange ganger! Og den lykken som en faar til givendes – aa nei, Tryggve, jeg kunde aldrig si til et andet menneske *nu*, det faar værsgod holde op at vente paa *den*, men heller holde sig til den lykken som en kan vinde saan paa steinbrytervis!»

«Herregud som du skjelver da! – Det var vist egoistisk av mig at be dig komme ut, naar det er saa kallt inat –.»

«Neida. Jeg blev glad for det, men –.»

«Jeg skal gaa nu –.» Han kysset og kysset hende.

Hun la sine hænder paa hans skuldrer:

«Du skal ikke si det du heller, Tryggve. At andre kan nøie sig med at slite for sin lykke. Naar du og jeg –?»

Han lo usikkert mellem kyssene:

«Nei. Jeg skulde vist ikke det. Ida min!»

*

Han hjalp hende ind den lille bakdøren – hun maatte stige paa nogen stener som var glidd halvveis ut av grundmuren. – Det har ikke været nogen god dag, tænkte hun hjerteklemt, da hun stod alene inde paa kjøkkenet sit, stivfrossen i det klamme sjalet.

Carl og gjesten sov da hun gikk igjennom gutteværelset. Det gav hende en uforholdsmæssig følelse av beroligelse at se Borger ligge der, som gutten var etslags pant paa at hans og hendes verden kunde da godt komme overens lel. Hvor pen han var, Borger. – Noksaa lik Tryggve ogsaa –.

Inde i stuen laa *hendes* Lillegut – Tryggve omtrent paa tvers i sovesofaen, aandende sundt og stilt. Han var het og rød i kinderne efter turen, det gyldne haaret hans tufset og tottet i skjæret av nattlampan. Vakrere unge skulde en nu faa lete længe efter. Men han *var* av en anden art – frodigere, men likesom uten fasthet av naturen. Gjesten derinde han saa ut, selv naar han sov, som han kom til ^[327] at gaa bent frem gjennem livet bestandig, han hadde det i sig. Gutten sin her maatte hun *lære*, hun visste ikke rigtig hvad – at holde sig rak i ryggen, ikke smyge og krype krokveier, selv om han blev tvunget til at krysse sig frem –.

Samme nu hun hadde lagt sig ned hos ham borete han sig indtil hende isøvne, og saa nøstet han sig sammen varm og myk og pustende som en dyreunge kryper indtil mor sin.

[8.]

n6

Tryggve Toksvold vilde ha Ida Elisabeth med sig en tur til Oslo. Hun hadde ikke været der siden hun passerte byen paa gjennomreise, det aaret da hun kom fra Vestlandet.

«Du vil ikke si at du ikke har været i theatret for eksempel paa seks aar?»

«Nei.» Ida Elisabeth lo. «Det er mange det, Tryggve, som maa finde sig i det.»

«Allikevel da – nufortiden som avstanden ikke er no at snakke om –.»

«Jeg har da hatt andet at bruke pengene til, mand – og ikke kunde jeg reise fra ungerne mine heller saan uten nødvendighet.»

«Det var nu næsten for meget av det gode. *Litt* faar et menneske da faa lov til at tænke paa sig selv og.» Saa avgjorde han det – de skulde ta en tur ditned i høst og feste litt sammen. Gjøre nogen indkjøb og. «Det er jamen ikke fortidlig at du faar dig en liten fornøielsestur du heller.»

*

Han la planer for denne byreisen, saa Ida Elisabeth kjendte en klump i halsen, naar hun bakefter gik alene og husket paa uttrykket i hans ansigt mens han snakket. Det var saa hun ikke rigtig kunde [328] tro det – at der var en som glædet sig som en unge, rent og purt og uten baktanker, til at rive i fest og morro og gøi paa hende.

Det *var* vanskelig for hende, dette forholdet hun stod i, mellem kjæresten og guttene sine. Tryggve var glad i barn, han sa det, og det var sandt og, det hadde hun sett den uken da Borger var heroppe. Han gik paa kino med guttene, han hadde kjørt dem alle sammen en tur op paa fjeldet – de reiste lørdag efter kontortid og blev til søndags kveld, og de hadde tændt baal og plukket multer og fisket. Borger hadde hatt med sig fiskegreier, og saa forært Tryggve Carl en rigtig fin fiskestang og skulde lære op gutten – hadde tatt de to smaakarene med nogen turer opover langs Vaadøla om kveldene. Uf, men denslags laa slet ikke for Carl. Det gik til en viss grad saa længe Borger var her; Carl var betatt av dette nye, at ha en jevnaldrende ven paa besøk, og han var tilbøielig til at dyrke Borger. Men han var aldeles ikke villig til at la sig dressere av en voksen, som var ven med moren bortover barnas hoder. Ida Elisabeth gruet noksaa meget til vinteren, naar Tryggve Toksvold skulde til at realisere sine forsætter om at gjøre friluftsmennesker av guttene hendes.

Som det var, var de fulde av oppositionslyst mot denne manden som skulde bli deres stedfar – det maatte de vel ha forstaatt, om de ikke hadde hørt folk snakke om det. Og efterhvert som hun saa, hvor meget Tryggve ikke skjønte, blev Ida Elisabeth sig bevisst, hvor meget hun ubevisst hadde skjønt og handlet efter, naar det gjaldt barna. Carl var en stuegris av naturen. Nok vilde han gjerne hjelpe hende i haven eller springe erender for hende eller fly tur med hunden eller holde til inde i uthusene paa Viken. Men være ute bare for morro skyld eller røre kroppen sin i sport bare – nei det kunde da vist ingen magt paa jorden faa Carl til, og sist av alle Tryggve Toksvold. Naar Carl ikke hadde noget [329] bestemt at være ute om, saa vilde han bare sitte og tegne og læse, og han blev sur som eddik, hvis

ikke han fik lov til det.

Og lille Bukken Bruse var det umulig at komme nogen vei med, hvis en tok ham for høitidelig. Det nyttet ingen verdens ting at bli streng og alvorlig, naar han kom med fablerne sine – da blev han bare forskrækket, og saa blev han paastaaelig og fandt op nye skrøner og løgner i et syngende sætt for at støtte sine første historier. Men naar hun lo og lot som hun ikke engang skjønnte at han hadde ment, hun skulde tro et ord av alt som han disket op med – tvertimot, de var da enige om at nu bare lekset han op regglar som han hadde digtet for levns skyld – ja saa sa gutten sandt og gav grei besked saa godt han kunde, naar det var om at gjøre at hun skulde ta alvorlig det han sa. Og det samme var det med alt andet – enten han skulde faa være med og spille kort eller plukke bær og erter for hende eller sparke fotball med guttene inde paa Vikar – naar han bare vilde jokse og drive ablegøier, saa hjalp det at føise ham, si at nu vil vi store gjøre ditt eller datt, derfor kan vi ikke ha med en saan liten babygut som bare vil leke. Men Tryggve pratet alvorlig for ham – en gut som vil være no til kar jokser ikke, skryter ikke, maa ikke være saa vimset.

«Du vet da det, Ida,» sa han alvorlig, «jeg vil da ikke andet med de guttene end det du vil selv. At det skal bli ordentlig folk av dem. Vi er da enige du og jeg om hvad vi vil at de skal ha respekt for her i verden. Og jeg gaar ut fra at du stoler paa mig, naar jeg har gitt dig mit ord paa at være mot barna dine i ett og alt som de var mine egne sønner.»

Det var sandt nok. Men det gjør alverdens forskjell enten barn lærer noget av en mor som de vet om, enten de er sig det bevisst eller ikke, at alt hun gjør og er og lever har tilslut deres vel og lykke som [330] maal. Eller de lærer det samme av en fremmed som har bestemte meninger om hvordan de bør opdrages – selv om barna nok skjønner paa et vis, at han mener det godt med dem og tænker paa deres bedste ogsaa, indimellem alt det andet som han tænker paa.

Og det kunde ikke nytte, om han vilde være mot dem som mot sine egne sønner. Saan som han var mot Borger var det naturlig for ham at være mot en gut som han var glad i, og hele Borgers væsen svarte likesom tilbake mot mandens. Tryggve var glad i barn, men ikke anderledes end han var glad i mennesker ellers – naar det var folk som han likte eller forstod eller hadde agtelse for, saa var han den bedste ven, trofast og hensynsfuld, varsom og fin naar han hjalp, glad naar han kunde bringe offere. Offre var forresten et ord han avskydde, og han hadde sikkert ikke selv nogen følelse av at han offret sig, selv naar han bragte store offere, som folk kalder det, for at tjene nogen som han hadde sympati med. Og han gjorde det ikke for andre.

Det var kanskje ikke saa mange heller i virkeligheten som er glad i barn hvordan de saa er. Ida Elisabeth hadde alltid syntes det hørtes litt lærerindeagtig ut – saan Borghild Braatøsk, naar nogen paastod det. Barn er akkurat like forskjellige sig imellem som voksne folk er, og mennesker som ser barna som de er, kan vel like umulig like alle barn som de kan like alle andre ellers. – Ordentlige folk tar visse hensyn til alle barn, fordi de er barn – ikke kan klare sig alene, ikke forsvare sig, og ofte ikke forstaa noget. Men tror en ikke paa det at en skal elske alle mennesker av en eller anden mystisk eller religiøs grund, saa har en sandelig ingen grund til at elske alle barn heller, ialfald ikke hvis en virkelig kjender litt til barn.

Tryggve Toksvold blev heftet gang paa gang, saa det blev oktober før han og Ida Elisabeth kunde komme avgaarde paa Osloaturen sin. Men det var [331] straalende høstveir den dagen de kjørte avsted – høit og lyst under den blaa, hvittrifledede himmel, trærne lyste og lavet av gult og rødt løv endda, men kronene saa saa lette ut mot luften, og under dem paa bakken var det blekt av nedfaldent løv; smaa

guldgule bjerkeblader laa drysset ut i den grønne haven, der kuene gik og beitet.

*

Hans yngste søster var gift i Oslo med en redaktør Mosgaard. Han hadde været knyttet til en lokalavis oppe paa deres kanter, da Anne Toksvold blev kjendt med ham. Nu var han redaktør for et fagtidsskrift og medarbeider i et dagblad, og hans kone hadde noget at gjøre med barnesiden i et lørdagsnummer – de hadde ingen barn.

«Jeg har altid været meget gladere i Ingvild end i Anne. Anne hun har altid hatt saa godt vett hun paa at faa det som hun vilde ha det. Ja far skjemte hende bort da alt han orket. Det var juling med en gang det, bare Lauris eller jeg pekte paa Anne.»

De blev bedt til middag der en av de første dagene de var i byen. Mosgaards bodde pokkerivold lang utefter Drammensveien, utenfor Stabekk. Villaen deres laa ved en sidevei – et litet laksrødt funkishus paa toppen av en liten have som skraadde sterkt ned mot veien og helt var lagt ut med stentrapp og store stener med puter av graafrosne stenbedsplanter imellem. Der fandtes ikke en busk saa høi saa en skikkelig katte kunde gjemt sig bak den.

Anne og Frits Mosgaard var forresten rigtig hyggelige mot dem. Hun lignet nok paa sine søskende, men med det svært snauklipte, skinnende velpleiede haaret, og øienbryn og teint og læber litt opfikset, var hun likesom gaatt over i en anden genre. Hun hadde en nydelig slank figur og var chic fra top til taa. Paa en maate virket det beroligende paa Ida Elisabeth at møte en av familien som hadde kunnet [332] bytte ham – saan saa det da ut. Men hun *likte* bedre Ingvild Brekke med det uryddige graasprængte haaret og staalbrillerne og kokkekonefiguren – og den høflig avventende holdning overfor en ukjendt størrelse som hendes bror formodentlig tænkte paa at gifte sig med – end denne nydelige og livlige unge fru som møtte hende saa kordialt og foreslog dus, straks hendes mand hadde skjænket rødvin i glassene og sagt velkommen tilbords.

De hadde det hyggelig hos sig ogsaa paa en maate. Et hjørne i dagligstuen var bare vindu, og paa de andre væggene var der ingen vinduer. Der var stoler saa lave saa de næsten maatte ligge i dem, smaabord som var knækket og brækket til et helt system av hylde, kolossale kuleformede blomsterglas med bare en enkelt blomst i og to henrivende skotske terriere, Pen og Blekk het de.

Mosgaards skulde ut om kvelden, saa besøket blev ikke saa langvarig. Og de var optatt hele uken fremover, saa det lot sig ikke gjøre at bestemme en aften de kunde gaa ut med Toksvold og Ida Elisabeth. Men de maatte endelig komme hit paa Annes fødselsdag om otte dager, da skulde her komme nogen hit og danse.

«Det var hyggelig at faa træffe dig, Ida, og bli kjendt med dig.» Anne Mosgaard rystet hendes haand kraftig. «Ja du ser vel Kari?» sa hun til broren. «Da kunde du igrunden be hende fra mig – saa inviterer du Matthisen ogsaa allikevel, Frits – saa kunde du be hende komme her paa gebursdagen min. Jeg har ikke faatt tid til at faa hende utover endda. Forresten, hun er nu igrunden saa meget ældre end mig saa det behøves vel egentlig ikke at jeg –. Forresten, det blir kanske bedre at jeg ringer hende op og ber hende selv – hun kunde gjerne finde paa at bli fornærmet hvis ikke –. Vet du hvor hun bor, ja det gjør du vel –.»

[333] «Det blir hyggelig for Ingvild det, naar du faar dit eget hjem, saa kan dere be op barna til dere i ferierne,» hermet Toksvold; han hadde fulgt Ida Elisabeth bort paa hendes hotel da de kom fra

Mosgaards. «Hun ber faen aldrig de ungerne til sig. Anne hun har nu aldrig tænkt paa andre end sig selv heller. – Ja hyggelig? Det er hun. Jeg antar det kom til at gaa værst ut over hende selv, om hun ikke det var!»

Han kom bort og kysset hende:

«Jeg faar vel gaa? Du skal klæ dig om –. Tar du den rø' kjolen din ikveld – den er saa pen til dig.»

– Den var nydelig og klædelig, tænkte Ida Elisabeth, da hun tok frem av skapet den kjolen som Tryggve kaldte rød – den var plommeifarvet, men skar noksaa sterkt i rødlig, av enslags kunstsilke. Men hvis de kom til at ta ut til Mosgaards til Annes fødselsdag, saa vilde hun spendere en virkelig elegant kjole paa sig. Neimen om hun hadde lyst til at se ut som familien fra landet der i gaarn –.

*

Bakefter bildte Ida Elisabeth sig ind, hun hadde faatt som den første forutanelen om at hendes fortid laa i bakhold, færdig til at fly paa hende, i samme øieblik som hun saa igjen de stolene.

Toksvold og hun skulde møtes utenfor Teatercafeen og spise middag noksaa sent – de hadde været optatt paa hver sin kant hele formiddagen. Han gik der da hun kom:

«Hvis du ikke er altfor glupende sulten – jeg har sett et møblement i en antikvitetshandel her like ved som jeg er sikker paa at du vil like. Seks barokkstoler og to armstoler, ualmindelig vakre. Skal vi stikke bort og ta en titt paa dem før vi gaar op og spiser?»

Det var ikke mange skridtene bort til forretningen. To av stolene var utstillet i vinduet. Hun var sikker ^[334]paa at det var *dem*, med det samme hun saa trækkene – kanavasbroderi, grønt og rødt var de dominerende farver, med indslag av gult og violett – papegøier og tulipaner.

Ganske riktig, manden i butikken kunde oplyse at de skrev sig fra et herskaphus paa Vestlandet. Dødsbo. Han forlangte en grov pris for dem, men den var neppe urimelig.

Bakefter mens de sat og spiste fortalte hun Tryggve litt om Teie og doktor Sommervold.

«Men vil du ikke gjerne ha de stolene da?» spurte han. «Hvis du bryr dig om at faa dem skal jeg kjøpe dem.»

«Jeg vet ikke rigtig –» sa hun nølende.

«Det er faen til pris, men det gaar vel an at faa den slaatt ned litt. Og en gifter sig da bare en gang –.»

Hun syntes ikke hun hadde rigtig lyst paa dem. Hun hadde en følelse som om det skulde være et daarlig varsel.

*

Den dagen da de skulde til Anne Mosgaard om kvelden hadde Ida Elisabeth tilbragt en nytelsesrik formiddag.

Tidlig paa formiddagen gik hun op i en av de store forretningene og forestillet sig – hun hadde tatt varer der i alle aarene. En avdelingschef og en bestyrerinde tok sig hjertelig av hende og geleidet hende

op i avdelingen for bestillinger og modeller. Tre mannequiner av forskjellige typer blev satt i bevegelse og promenerte den ene kjole mere henrivende end den anden for hende, og hun saa dem efter i sammene, studerte stoffer og snit og finesser og fikse paafund og snakket shop – mange timer til ende.

Saa begav hun sig ind i ett av prøvekabinetterne med fru Wilde, bestyrerinden, og hjelpende sjæler svævet til og fra, bragte og hentet, mens hun prøvet. ^[335] Et corselet – som kostet firti kroner for hende – skapte likefrem figuren hendes om; ungpigeagtig fin og fast og ren i linjerne stod hun og lot fru Wilde sætte paa sig den ene selskapskjolen deiligere end den anden. Til de brøt ut i henrykkelse – det var en kjole av citrongrøn crepe Ranée – hun hadde trodd at den skulde være for trang til hende, men det var den ikke, den passet saa nøiagtig saa det trængtes ikke at forandre et sting paa den; hun hadde ikke tænkt at den kunde være klædelig til hende – paa den høie mørke mannequinen hadde den tatt sig vidunderlig ut – men hun blev ikke blas i den, den klædde hende virkelig – aldeles brilliant. Den var uten armer, med et enkelt belte av guldskjell, skjørtet var besatt med en masse smale kapper, saa det faldt omkring hende med enslags lett tyngde – og der hørte en bedaarende liten bridgejakke til – den var et syn simpelthen, da hun snudde og dreiet sig mellem de mange speil i prøverummet. Det blev likesom ingen stund siden den tid da hendes mor og hun og Connie hadde hjemsoekt de fineste forretningene og latt personalet springe og fylde prøvekabinetterne, valgt og vraket timer til ende mellem det vakreste og originaleste. Uten at bekymre sig om hvad noget kostet –.

Men fru Wilde kom og opgav hende nøiagtigste pris paa den citrongrønne – det var simpelthen at faa den i present. Hun fandt frem strømper til den – sko, ja det maatte bli lyse forgyldte, farvede som passet var vist ikke til at opdrive –.

Ida Elisabeth speilet og speilet sig – det var likesom ikke til at tro, at dette var hende. Eller *var* det hende, den nydelige Ida Elisabeth Andst, og det var det – men da var det som at tænke paa en bergtagning naar hun husket paa fru Braatø i Berfjord, i golfjakke og mørkt helforklæde, gul og skrapet i ansigtet, tynd og staket som et kosteskaft undtagen akkurat naar hun gik uformelig og ventet sin ^[336] nedkomst – eller fru Ida Braatø, syetablisement, fiks men fordringsløs. – Hun hadde skutt ham hun og, hun var ung igjen, og nydelig, nei no saa nydelig – saan ser jeg altsaa ut i virkeligheten!

Tryggve Toksvold skulde spise middag med nogen forretningsvenner, saa hun gik ind og fik sig litt mat paa en mindre restaurant i centrum; hendes tanker syslet henrykt imens med indkjøpene hun hadde gjort. Halskjeden som Tryggve hadde forært hende, av slepne ravperler montert i gammeldags guldfiligran, kom til at ta sig brilliant ut til kjolen. Ida Elisabeth følte sig fuldkommen lykkelig saalænge.

Fra spisestedet gik hun til friserdamen. Hun hadde sett det var en like ved den butikken hvor stolene fra Teie stod utstillet.

Hun hadde faatt vasket haaret sit og sat vel indsvøpt i hvite kapper foran det store speilet, mens en dame holdt paa og tørket hende i hodet med det elektriske varmluftsapparatet. Det var da at det gik op for hende, der var noget kjendt ved den unge piken i hvitt forklæde som netop var ifærd med at krølle damen i stolen længer nede. Det var – jo sandelig var det Jarngerd Braatø, hendes forhenværende svigerinde. Ida Elisabeth ^[337] hadde ikke sett hende siden hun blev helt voksen. Hun var svært forandret, med en vældig mop av guldgult permanent waved haar om det store temmelig grove ansigtet, og trækkene var forbedret med tynde mørke øienbrynsbuer og lakkrøde læber etcetera. Men det kunde neppe være tvil om at det var Jeja. Straks efter hadde den andre kjendt hende; de nikket til hverandre.

Det viste sig at det var Jeja som skulde sætte op haaret paa hende.

«Det maa jeg si var en overraskelse!» hun klippet med krøltænger og klirret dem ind i de smaa varmeapparatene. «Tænk at du er i byen? Men kanske [337] du er her nok saa ofte? Det skal jo gaa saa glimrende for dig deroppe hvor du nu er, hørte jeg –»

«Og du er kommet til Oslo? Hvordan har du det – og hvordan staar det til hjemme hos dere?»

«Aa ikke glimrende, kan du vel tænke dig. Ja du vet at Herjulf er kommet hjem –?»

«Nei? Nei du vet, efterat doktor Sommervold døde hører jeg jo aldrig noget derfra. Det er bare Olise Langeland og fru Esbjørnsen som jeg endda hører fra – til jul gjerne. Men de fortæller bare litt om hvordan det staar til i Berfjord. Fra Vallerviken hører jeg aldrig.»

«Ja tænk, Lirken, at butikken din har byttet eier tre ganger alt – det er ingen som har faatt det til at gaa der siden din tid –»

«Tiderne er jo blit vanskeligere ogsaa siden den gang,» mente Ida Elisabeth.

«Ja du kan saa si! Ja tænk at nu har pappa og mamma baade Herjulf og Frithjof gaaende hjemme – det er jo like galt i Amerika som her, og saa kom Herjulf hjem ifjor. Ja Vikarr ogsaa er hjemme, men han har arbeide han da, paa kaien – Vikarr er blit flink han, skal jeg si dig!»

Vikarr, Geirmund og Jarngerd – de tre yngste, det var sandt at hun hadde altid hatt indtryk av at de var litt anderledes end de ældste, med mere futt i likesom. «End Geirmund?» spurte hun.

Jarngerd Braatø saa sig om først. Ida Elisabeth var eneste kunde i salonen nu, og de andre unge damerne i hvite forklær hadde trukket ut i værelset ved siden av – fotpleiesalonen var det vist – stod der og snakket ivrig sammen.

«Uf ja Geirmund du. Han hadde altsaa faatt en post i Aalesund da ser du, og saa kom han op i nogen historier. Er det ikke grusomt? Du kan tro mamma og pappa tok sig nær av det. Nu faar de ham vist hjem til jul, og hvad de da skal gjøre med ham vet jeg sandelig ikke. Det er jo ingen steder [338] at sende ham heller, det er like elendig overalt, og familien er det jo ikke mange igjen av, ialfald ikke saanne som kan hjelpe os. Det blir ikke noget morsomt at skulle ha ham gaaende hjemme – og saa efter en slik historie da!»

Men hun blev ved at føre stemmen sin paa den samme indøvet lyse og livlige maaten som mere end noget andet gav Ida Elisabeth fornemmelsen av at Jarngerd vist hadde kastet loss fra Vettehaugen for godt.

«Det holder jeg sandelig med dig i at du har latt haaret dit vokse. Vet du, jeg synes aldrig det var pent til dig Lirken med kort haar – det er saa bløtt og tyndt hvert enkelt haar saa du fik aldrig noget fald paa det, det saa saa slapt og tafset ut» – hun rystet litt paa sin egen imponerende frisure. – «Saan?» forsøkte hun og holdt Ida Elisabeths haar indtil ansigtet hendes. «Eller litt høiere op kanske?» Hun grep en tang igjen: «Litt til skal jeg ta her tror jeg –

– og du er altsaa skilt fra Frithjof nu – mamma skrev at du hadde gjort det. Ja du vet, jeg holder jo med dig i det, kan du skjønne, Fiffen stakkar har jo været en nok saa slap fisk altid da, og nu naar han vist har tæring ogsaa da saa –.»

«Er Frithjof – er det noget iveien med brystet hans?»

«Ja du vet, de kalder det jo ikke det da – bronkit og slim paa lungerne og alt saant har de sagt det var, men det er jo let at skjønne hvad *det* betyr. Han har naturligvis faatt smitten av Merete, hun laa jo hjemme næsten like til hun døde. Saa jeg fik nu *det* til i det mindste at Else kom hitind med ungen sin, saa nu bor *vi* sammen da, men Else har jo saa vanskelig for at faa noget at gjøre – manden ser hun aldrig en rød øre fra og hun er jo noksaa bundet, med Bojan. Men du kan *tro* det er en yndig unge – ja gid, jeg skulde ønske du ^[339] kunde faatt sett hende. Hun heter Borghild, pappa vilde endelig det, men vi kalder hende Bojan. De gamle vilde saa nødvendig av med hende – eneste barnebarnet og saan da vet du, men jeg syntes det *gik* ikke an – Frithjof er jo ikke noget videre forsiktig kan du nok tænke dig, jeg syntes det var nifst at se ham gaa der og kjæle med hende –»

– Men her var da ialfald en av dem som var villig til at *gjøre* noget for de andre. Ellers hadde Braatø-barna holdt sammen akkurat saa meget og saa litet som et kuld kattunger: de hang ved forældrene og hjemmet som kattunger ved kurven til mor sin, og var der nogen som hadde noget at gi en av dem saa søkte straks hele flokken borttil. Men holde sammen for at hjelpe og ta under med hverandre som en familie av voksne mennesker, det hadde hun aldrig sett tegn til at de kunde falde paa. Før nu altsaa Jarngerd.

Jarngerd fulgte hende ut paa en lang daarlig oplyst korridor:

«Ja det var ordentlig morro at se dig igjen Lirken, og faa snakke med dig. Skal du være i byen længe? – Tænk om du kunde komme op til os – ja vi har det nu forresten ikke saan saa det er no at – ikke for det, det er rigtig pent der vi bor, det er oppe ved Bryn i en villa, et kvistværelse med alkove, men det er ikke godt at holde no orden naar vi skal bo der to mennesker og et litet barn, og saa vet du at Else er ikke no større flink saan. Men jeg skulde ønske du kunde sett Bojan. Og morro at faa hørt litt mere om hvordan du lever –»

«Hvis vi kunde møtes i byen imorgen,» sa Ida Elisabeth litt ubestemt. «Saa kunde du spise med mig. Hvad tid har du middag?»

«Gid det vilde jeg vældig gjerne. Vil du at jeg skal si til Else ogsaa, saa kan hun komme ind med Bojan – aa du kan tro hun er søt –»

^[340] Ida Elisabeth var litt betænkt da hun gik hjemover til hotellet. Men pyt det kunde da ikke være noget farlig, om hun hadde invitert Jeja og Else til at spise lunch med sig imorgen. Og hvis det gik an at hjelpe Jeja litt paa en eller anden maate, saa vilde hun da gjerne det – hun behøvet vel ikke derfor at komme for dypt op i det med Braatøs igjen. Og naar hun nu først hadde faatt høre *saa* meget om dem, efter alle disse aarene, saa vilde hun da gjerne høre litt mere – om hvordan svigerfar egentlig hadde det for eksempel. Stakkar – ja stakkars svigermor og naturligvis –.

Jeja var da ialfald ordentlig glad i barnet til Else. – Hun hadde forresten ikke saa meget som spurt efter sine brorbarn, kom Ida Elisabeth i tanker om. Naa men Jeja var da ialfald istand til at omfatte noget utenfor sig selv –.

*

Forstemtheten gik av hende, mens hun klædde sig om til selskapet. Kjolen kom først helt til sin ret nu, hun hadde faatt paa sig strømper og sko som passet til den – og hun var ordentlig frisert.

En liten skuffelse var det at Tryggve ikke var mere betatt, da han kom for at hente hende:

«Ja du tar dig storartet ut naturligvis» – han kysset bortover hendes bare skuldrer, strøk dem med henderne. «Du er vakker. – Nei det er bare farven – jeg synes den er saa rar? Nei da – det er vist pent. Men jeg har da sett dig med meget som var penere til dig, efter min mening. Den rø' du har gaatt med herinde for eksempel –»

Han saa at hun var ikke rigtig fornøiet, og saa lo han:

«Men det her er formodentlig tip-top moderne og fint? Og da kan du lite paa at Anne ialfald oppfatter det – og det er vel egentlig det som er meningen?»

[341] Det blev sent hos Mosgaards – klokken var nærmere seks før hun kom iseng. Saa Ida Elisabeth var noksaa uutsovet og kjendte at hun hadde røkt og drukket adskillig mere end hun var vant til, da hun maatte gaa ut for at møte Jeja og Else. Hun angret inderlig at hun hadde invitert dem.

Da Ida Elisabeth kom ind paa restauranten sat Jarngerd alt i en av sofabaasene. Hun var alene.

«Ja nei du, jeg sa ikke noget om det til Else allikevel. Andet end at jeg hadde truffet dig og skulde hilse. Du vet hvordan Else er – noksaa tung i begripelsen da, og hun er ikke blit bedre med aarene stakkar. Vi prater meget mer ugenert naar ikke hun sitter her. Og Bojan er saa livlig saa det er ikke mulig mangan gang for voksne at faa sagt ett ord for hende –.»

De fik bestilt, og Jarngerd spiste og snakket:

«Dette var vældig koselig du Lirken!

– Teie? Ja tænk det staar tomt. De forsøker at faa solgt det. Du kan skjønne, det er ingen, hverken de i Tyskland eller Thomas' barn, som har raad til at overta det. Der var ikke saan forfærdelig masse *efter* Sommervold allikevel. Vi trodde jo alle sammen at han var saa ustyrtelig rik. Men han var jo aldrig noget flink til at passe paa pengene sine. Naar de bare gik til Sommervold og bar sig riktig ilde, saa fik de jo – til renter og avdrag og baater og kuer og jeg vet ikke. Øste ut til alle kanter – det sa mamma og pappa ogsaa altid.»

Det var sikkert ikke smaasummer hvad *de* hadde faatt der i tidens løp. Men saa likt dem at kritisere. Ida Elisabeth rynket brynene litt – hun husket igjen sin fundamentale uvilje mot stammen fra Vettehaugen.

«Du fik noksaa meget efter Sommervold du, gjorde du ikke det?» spurte Jarngerd nysgjerrig. «Det fortalte de ialfald hjemme.»

[342] «Carl fik nogen tusen paa en bankbok,» sa Ida Elisabeth kort. «Doktoren var hans gudfar vet du.»

«Ja Carl – det er sandt, hvordan lever Kallemand? Han er vel blit stor nu? Og du har jo en til – som kom til efterat du var reist fra Berfjord?»

Ida Elisabeth gav opplysninger om guttene saa kortfattet som mulig. Hun hadde tatt og rømt med dem, det var sandt. Men der var heller aldrig fra farens eller hans nærmestes side blit gjort det fjerneste forsøk paa at gjøre hende ene-besiddelsen av barna stridig, og det stod med en gang for hende som noksaa meget av en uhyrlighet.

«Ja du vet at det blev ikke til no mere med Frithjof og denne donnaen hans? Gudskelov! Du kan tro hun var grusom – en gammel hurpe! Ja Frithjof maa jo ha været *gal* som kunde indlate sig med hende –.»

«Jeg gik ut fra det,» sa Ida Elisabeth avvisende. «Siden han ingenting gjorde for at bli skilt da separationstiden var ute.»

«Og noe saa utaknemlig – efter alt det som vi hadde gjort for hende. Hun kom til Vettehaugen forstaar du, for hun trængte at være paa landet en stund og hvile, og saa inviterte mamma hende, og saa var hun hos os i næsten tre maaneder og lot sig forpleie og opvarte. Saa reiser hun tilbake i posten sin og skriver og slaar op? Hvad synes du?»

Svært fornuftig. Og noksaa forstaaelig. Men Ida Elisabeth sa ingenting.

«Og det netop som vi hadde faatt Merete hjem. Stakkars mamma – men du vet, hun er og blir like troskyldig hun. Ja Merete – det var ogsaa en historie. Det blev bestemt da ser du at hun skulde reise op til Fredes forældre og være der da hun kom fra sanatoriet – de gik naturligvis ut fra at paa et saant stort sted, rigtig et velstandshus var det, der kunde hun faa pleie sig og kure, for hun skulde jo være [343] forsigtig en stund og leve ordentlig godt da. Jeg syns jeg saa det! Istedetfor maatte hun staa paa butikken, og det var *frygtelig* om vinteren, hun frøs næsten fordærvet sa hun, et fælt klima var det og svigermoren gjerrig og slem. Frede, ham sendte de til Østlandet, et sted i nærheten av Lillehammer, han døde forresten han og. Men Merete stakkar skysset de bare hjem igjen, da hun ikke orket at slave for dem længer – og da var det alt den visse død. – Stakkars Merete, hun var saa fortvilet, hun vilde saa gjerne leve –.»

Ida Elisabeth bet sig i læben. Det var jo Jobs bok rent dette her. Og hun kjendte den gamle medlidende ømheten for disse menneskene; den var like fundamental som hendes uvilje mot dem – og den steg i hende igjen som sjøen flør –.

«Det har vel tatt svært paa de gamle alt dette her?» spurte hun sagte.

«Du kan begripe det. Skjønt de er noksaa uforandret paa en maate. Det er likesom de ikke rigtig forstaar nu heller, hvor vanskelig det er. At faa noget at gjøre for os unge og saan. De gaar der og venter paa at nogen skal komme og tilby os noget. Uf ja Lirken – saan er Else og, forstaar du. Jeg vet mange ganger ikke *hvad* jeg skal gjøre jeg – du kan tænke dig hvad det blir av det, naar vi faktisk ikke har andet at leve av alle tre end det som jeg tjener. Men jeg synes ikke jeg *kan* sende hende hjem heller naar de gaar der saa mange alt og Vikarr stakkar er den eneste støtte de har, – han har da nok med det han har alt, saa ung som den gutten er og. Og Bojan i et saant tæringshus som *det* er blit. Ikke turde jeg være der nogen stund nei –.

– Og saa kan Else ingen verdens ting da vet du. Vi har avertert og lagt ind billetter i lange gressbaner paa husposter – det er jo det eneste hun kan ta sig til. Hvis hun bare kunde faa noget hos enslige eller styre hus for en herre hvor hun kunde [344] ha ungen med sig –. Men du vet, saanne poster vokser ikke paa trær.

Du vet ikke om noenting for hende du, Lirken, oppe paa deres kanter?»

Ida Elisabeth rystet paa hodet:

«Jeg kjender igrunden saa faa folk deroppe. Arbeidet mit optar mig fra morgen til kveld, og saa er det huset da og barna –.»

«Du Lirken, nu skal du høre. Fra næste lørdag faar jeg fri, jeg har ikke hatt sommerferien min endda. *Kunde* ikke du be op Else og Bojan da, saa de fik være hos dig en ukes tid, saa kunde hun se sig om efter noget at gjøre deroppe –.»

«Desværre, Jarngerd, det kan jeg ikke. Jeg har hverken tid eller plass til at ta imot liggende gjester du.»

Jarngerd blev langsomt rød under pudderet, øinene hendes løp fulde av taarer:

«Rent ut sagt Lirken – jeg er aldeles fortvilet over hende mange ganger. Jeg vet ikke *hvad* jeg skal gjøre jeg – jeg *maa* jo se litt ordentlig ut, jeg som har mit arbeide i byen. Og Bojan ialfald skulde helst ikke sulte da. Uf du skulde vite hvor elendig vi har hatt det ofte. Husleien skylder jeg for to maaneder. Uf.

Du vet, Else kan da godt ligge paa en sofa eller paa flatseng paa gulvet og ha Bojan hos sig – det er ikke farlig med det. Uf Lirken – jeg tænkte virkelig da du tørnet op saan rent uventet, du kom som sendt fra himmelen riktig –.»

«Jeg synes det var rimeligere at *du* kom op da,» sa Ida Elisabeth nølende. «I ferien din. Du fik ta det som jeg kunde skaffe dig det naturligvis.»

«Det *kan* jeg ikke, skjønner du vel – reise og la hende sitte der med ungen, uten penger eller nogenting, og vertens saa sinte og vil være av med os. Aa nei jeg maa nok bli. – Og rent ut sagt, Lirken – du kan skjønne, *jeg* har venner og ^[345] bekjendte. Men naar som helst jeg skal ut og ha det litt morro saa blir Else saa sur – og ha hende med gaar ikke an, der er ingen som synes hun er no kjækk. – Du aner ikke for en tjeneste du vilde gjøre mig, hvis du tok hende bare en fjorten dages tid, saa jeg kunde faa fri og ha det litt hyggelig jeg og engang,»

Ida Elisabeth saa alvorlig paa den anden:

«Jaja Jarngerd. Jeg forstaar nok det. Men –»

Jarngerd slængte med hodet, trassig og ulykkelig paa en gang:

«Altsaa Lirken. *Det* kan du da vel begripe at hvis vi skulde leve alle tre bare av det som jeg tjener borte der paa «Irene» – det blev sveltihjel med en gang det. Hvis altsaa ikke jeg hadde en – ja en bekjendt altsaa, som støtter mig litt. Men du kan skjønne, han maa jo bli lei av det i længden at jeg altid er saa bunden. Det er ikke mere end rimelig om han gjerne vil at vi skal faa være sammen litt ugenert og ha det litt morro en stund. Blir han kjed av mig og gaar sin vei, da vet jeg sandelig ikke hvad jeg skal gjøre. Jeg er noksaa glad i ham ogsaa, skal jeg si dig!»

Ida Elisabeth visste ikke rigtig hvad hun skulde svare paa den avsløring.

Jarngerd saa op med det trassige hodekastet:

«Ja du er vel dydig forarget kan jeg tænke. – Men det *er* ikke anderledes, Lirken. Det kan være godt og vel for saanne som dig – du er nu et rasende flinkt og sterkt menneske. Eller saanne unge piker som har faatt en masse utdannelse eller har protektion eller familie som *er* nogenting, eller gode

evner eller anlæg for noget. Men det er de færreste skal du huske paa. Vi andre, vi faar være glad til hvis mandfolkene bare er nogenlunde ordentlige og snille. Og det er altsaa han som – ja min ven altsaa. Du skulde vite du, hvad mange maa finde sig i for at leve. Aa der er fyrer nok som ansætter en [346] dame bare for at ha et menneske som arbejder for en billig penge fra morgen til kveld og desuten kan brukes gratis til noksagt naar han faar lyst til det, og mukker hun saa faar hun bare vite at han kan faa ti for en istedetfor hende. –

– Ja ikke at det er hændt mig altsaa,» sa hun utfordrende. «Men jeg vet om mange andre. – Men nu synes du formodentlig at jeg er frygtelig fordærvet?»

Ida Elisabeth rystet paa hodet: «Men jeg synes det er sørgelig, Jeja. Alt du fortæller. Og jeg skulde ønske» – hun rødmet da hun sa det – «at jeg kunde hjelpe dig paa en eller anden maate. Saa du ikke skulde rote dig op i – endda vanskeligere forhold. Men kunde – men kunde –. Ja ialfald saa du ikke behøvet – bare for at leve. – For dette her ser du, det fører jo svært ofte fra galt til værre da, Jeja –.»

«*Det* skal du ikke være rædd for. Jeg er ikke saa dum som du vist tror. Jeg er ikke saa blottet for menneskekundskap jeg ser du, som for eksempel Else og Merete. Jeg ser mig mine folk an. Og en saan bommert som Else lavet – det blir ikke denne lille piken her som gjør *den* efter nei. Vi greier os langt med Bojan. – Aa nei, *mig* behøver du ikke at være bekymret for, takk!»

En isnende beklemmelse gjorde at Elisabeth likesom ikke kunde faa munden op. Vettehaugen husket hun paa, sankthanskveld og julelys –. Saa sa hun sagte: «Jeg skal forsøke ialfald – om jeg kan finde noget – for Else –

– Gud vet hvad din far vilde si, Jeja – og din mor hvis de visste dette –.»

«Aa de! De lever jo likesom i en anden tid de, stakkars! Du kan skjonne jeg skal nok passe mig saa de ikke faar vite noget. Det var bare Else det som var *saa* dum. Selv lille Merete hadde da saapas vett saa hun holdt mund med det som ikke de [347] hadde godt av at faa vite. De vet *ingenting* de, om hvordan folk er nufortiden –.»

Hun brast i latter, lo som en stor unge:

«Vil du tænke dig, Lisken – de traver i syttende maitoget endda begge to hvert evige aar, med de gamle duskeluerne sine!»

*

Idet de skulde gaa ut av restauranten sammen løp de like paa etpar herrer som kom ind. De og Jarngerd hilste straalende kjendt paa hverande. Uvilkaarlig lyttet Ida Elisabeth – det var ialfald en liten beroligelse at høre, Jeja var dis med dem begge; det var vel ingen av dem da – for de saa aldeles motbydelige ut, simple fjæs, frække griseøine. Jarngerd presenterte, høist unødvendig. Hvad de het oppfattet ikke Ida Elisabeth.

«Min svigerinde fru Braatø.» Det var ikke længer siden end inat at Anne, bedaarende i en stilkjole av krepsrødt taft og tyll, hadde forestillet hende: «min svigerinde fru Braatø,» for en masse hyggelige og glade og nydelige unge mennesker. Ialfald hadde hun syntes det da – at de saa saa friske greie og renslige ut alle sammen. Tryggve tok sig saa godt ut i selskapsantræk. Hun hadde moret sig straalende. – Nu var det likesom blit saa længe siden.

Næste dag kjørte de nordover.

Kvelden før, da de var i teatret sammen, hadde han spurt alt i den første mellomakten: «Har du hatt no leit idag.» Og hun hadde svart: «Jeg traf nogen bekjendte som jeg ikke har sett paa mange aar. Ja det var nok saa daarlig med dem nu –.» Sa han: «Ja –. Det er nok mange som det er vanskelig for nufortiden –.»

Han vilde kjøre en anden vei hjem – langs Harestuvandet over Hadeland og Høikorset ned til Gjøvik. – De var kommet op paa Gjelleraasen: «Fryser du, Ida,» spurte han bekymret. «Neida.»

[348] Det var barfrost og straalende veir at kjøre i. I den lette hvite dimmen laa bygderne og saa saa lyse ut, alle farver var milde og dæmpede under den store blaahvite himmel. Sjøerne de reiste forbi bredte sig sølvhatt glinsende og svandt bort mot den anden bredden hvor taakebeltet og granskogen gik ut i ett graablaatt. De kjørte gjennom belter hvor skodden tætnet skarp av røklugt til det var bare sur raa røk som bet i hals og øine, forbi knittrende luerøde roser av blaal oppe paa en snauhugget bakke i krattet. Nu var det bare ett og andet enslig trær som stod og holdt paa det røde og gule løvet sit, og frosten hadde bitt og falmet farven paa det, men lunder og kjerr rakte sig mot luften med bare blanke stammer og kronernes aapne gitterverk, og i skogene de kjørte igjennem var bunden elggraa indover av frossen lyng og rimet myr. De kom forbi jorder med optatt turnips i hauger og rader, og Tryggve snøftet mot den friske, ramme lukten: «Kan du like den? Snak om vaarlugt, da vil jeg nu si, det er ingenting mot lugten om høsten lel.» – En halvstor gut som stod paa en arbeidskjerre og kjørte kunde ikke faa hesten sin forbi bilen. – Tryggve maatte gaa ut tilslut og hjelpe gutten med at leie den. «Vakkert dyr. Det er rart, noen hester venner sig aldrig til biler ordentlig –.

Noget *er* det med dig, Ida?» sa han spørgende.

«For *en* ting, saa vet du at jeg er uvant med at være ute og more mig saan aften efter aften. Og man blir skrækkelig trætt du av at gaa og traske paa stengater naar man er vant til landevei bare –.»

Det lo han litt av. «Er det bare det da? Du er ikke kold vel? Skal jeg finde regnfrakken min? Det hjelper vel litt ialfald hvis du tar den utenpaa –»

Hun stod og smaatraakket paa den haardfrosne vei, mens han rumsterte mellem bagagen bak i bilen. Akkurat her hvor de holdt var det svært vakkert; paa den ene siden av veien gik skogen bratt op, men [349] paa den anden faldt bakken i folder, bleke av kornstubb og grønne av haaen, ned mot en dal med en liten elv i bunden. Taaken hadde tyndet saa meget saa det blikket blaatt paa det lille tjernet som elven kom fra og det siste av gule løvkroner i aaserne skinnen ut.

Tryggve hjalp hende med at faa paa frakken og skjænket noget av en termosflaske. Det var het sterk buljong med madeirasmak: «Jeg hadde nær glemt den. Det er godt, hva –?»

«Uf du Tryggve – jeg har rent vond samvittighet – naar jeg tænker paa at jeg har det saa godt nu. Og saa disse som jeg nævnte igaar, som jeg har kjendt svært godt engang – de har det saa skrækkelig vanskelig.»

«Nei gi dig nu! Du stræver og sliter som ikke altfor mange gjør nufortiden – det skulde bare mangle at ikke du skulde ha litt godt igjen for det.»

«Men Tryggve, du kritiserer da selv Anne, fordi hun aldrig kan finde paa at gjøre noget for Ingvild og barna hendes.»

«Det er no andet. Hendes egen søster. Og saant strævsomt menneske som Ingvild, og barna saa flinke og lovende. Ja jeg vet jo for den saks skyld ikke hvordan disse vennerne dine er. Men jeg tænkte mig kanske – hvis det er den sorten som fru Tømmeraas for eksempel. Saanne nytter det jo ikke at ta sig nær av om –. Denslags kan jo ikke et menneske gjøre noget for, Ida – for samme øieblik der ikke er nogen paa pletten, saa er alt en har forsøkt at hjelpe dem med som det aldrig hadde været gjort – for det eneste de selv vil det er at gaa sig ned i myra. Er det nogen som vil staa og hale i dem for at faa dem op, saa er det noksaa bra, saa føler de sig interessante. Men heller end gjøre noget selv for at komme sig op vil de nu søkke da.»

«Vil – de *kan* vel ikke –.»

«Sludder!» Han tok omkring hende. «Faa en ^[350] kys da? Blev du ikke varm av denne bolliongen da, Ida mi – kald du var i ansigtet dit! Alle mennesker *kan* gjøre *noe*, men det er saa mange som ikke *vil*.»

Kyssene hans sendte varme og inderlig tinende lykkfølelse gjennom hele kroppen hendes. – Og Frithjof han gaar hjemme hos de gamle og har tæring, tænkte hun. Og jeg kjører her med kjæresten min som elsker mig, som jeg elsker –.

*

Det var temmelig mørkt alt da de drog nær Gjøvik. Lygtelyset fløi foran dem fremover veien og lyste op skigar og skog paa begge sider. Saa hun op, saa varte det litt før hendes blendede øine skjelnet svarte trætopper som sopte langs graamørk himmel. Toksvold vilde at de skulde stanse og spise aftens i Gjøvik. «Du kan ringe hjem fra hotellet og si at du kommer litt senere end de venter dig.»

Da de hadde spist og satt ved kaffen, sa hun det til ham:

«Jeg har gjort noget som jeg vet du synes var dumt. Invitert en dame op til mig en ukes tid – en fru Nilsen. En som jeg har kjendt noksaa godt før i tiden. – Ja hun er altsaa søster til min forrige mand.»

Toksvold saa op fra snadden som han sat og stoppet; han sa ingenting.

Saa gav hun sig til at fortælle – alt som hun hadde hørt av Jarngerd, saa nær som det der om Jarngerds privateste arrangement.

Han sat og saa paa hende mens hun snakket. Og da hun var færdig, varte det litt før han sa noget.

«Ja vi har nu et gammelt ord paa mine kanter,» sa han langsomt, «som er saan: Naar ulykken er ute gjør en klokt i at holde sig inde.»

Med en liten saar fornemmelse gik det gjennom Ida Elisabeth at det var akkurat saan hun ikke kunde ræsonnere.

^[351] De sat side om side og tidde stille, da han kjørte videre i den mørke høstkveld. Engang sa han:

«Kunde du ikke skrive til denne damen og si, det passer ikke for dig allikevel at ta imot hende nu? Heller sende hende nogen penger at reise et andet sted for?»

Det gjorde hende saa rart beklemt da hun merket, han ogsaa hadde sittet og tænkt paa dette. – Penger –. Hun hadde git Jeja til husleien, men det hjalp vel ikke stort. Hvis hun kunde skaffet Else noget at gjøre, saa Jeja ialfald ikke behovet det der for *pengenes* skyld. Men det hjalp vel ikke stort – naar Jeja var blit vant til at leve paa den maaten, saa var det ikke godt at begripe hvad som skulde ske for at faa hende kjørt ind paa et andet spor. Var hun kommet ind i en kreds, hvor det der var gjængs moral, saa var hun vel like parat som de andre Braatøs til at ta efter den moralen som gjaldt omkring dem.

«For guttenes skyld blandt andet synes jeg at du skulde betænke dig,» sa Tryggve Toksvold. «Bryr du dig selv om at de skal komme i forbindelse med sin fars familie igjen?»

Nei det hadde han ret i. Og hun hadde gjort dumt i at be op Else. Men paa den anden side – ikke røre en finger, naar hun hadde faatt vite om alt dette – det kunde hun da ikke heller.

*

Da de kom ind i den mørke gangen paa Viker gik kjøkkendøren op og Carls lille skikkelse tonet frem i lysskjæret.

«Men – er du oppe endda da gutten min!»

«Jeg fik 'n ikke til at gaa og lægge sig,» sa Ragnhild, den av syerskerne hendes som hadde bodd her mens hun var borte. «Han vilde være oppe for at se om du kom.»

Men moren hadde sett – det avventende, utrygge i guttens holdning. Om han skulde styrte løs paa hende til velkomst, eller om det bare skulde bli [352] enslags høflighetskys og godaften mor – det kom an paa om Toksvold fulgte hende ind eller ikke. – Han sa godnat og gik, næsten med det samme han hadde baaret ind bagagen hendes. Og hun og Carl drak den theen som Ragnhild hadde staaende færdig til hende.

Da han hadde lagt sig og hun gik ind for at si godnat til ham, slog han armene om halsen hendes og holdt hende fast som en ulykke. Tilslut maatte hun lempelig løsne hans tak:

«Saa, Carl. Nu er jeg jo hjemme hos dere igjen. Nu maa du lægge dig og sove.»

*

Men hun selv kunde ikke falde isøvn da hun hadde lagt sig. Lukket hun øinene og forsøkte, saa bare kjørt og kjørt hun og saa veien som kom og randt indunder bilen og skiftende billeder av landet som strøk forbi.

Saa laa hun og kastet sig igjen, beklemt av uklar frygt – som forutfølelser av alt mulig vondt som vilde komme. Tryggve hadde *ret*, det syntes hun nu, hun skulde ikke latt sig narre til at ta op med de menneskene igjen. Hun som endda visste meget bedre end han, hvor flinke de var til at ta hele haanden, naar en rakte dem en lillefinger. Men naar hun nu hadde faatt vite hvordan de hadde det – vondt, – og hun visste hvordan de var – litet kapable ikke bare til at berge sig selv, men simpelthen bare til at skjønne. Det tok rent pusten fra hende at tænke paa det – en slik suppedas; det kunde være bruk for et helt mandskap for at faa dem bare nogenlunde ut av den. Saa hun kunde vist likegodt spart sig. Men hun *kunde* det bare ikke.

Og saa kom det over hende, naar hun tænkte paa Tryggve, som enslags utaalmodighet eller vrede eller fortvilelse næsten. Skjønt hun visste hvor *styggt* det var av hende – for han elsket hende, [353] han længtet efter at eie hende; hun var ikke en saan liten forfængelig gaas som fandt paa at tvile eller bilde sig ind, hans kjærlighet kunde vel ikke være saa voldsom allikevel, naar han endda aldrig hadde glemst sig med hende eller forsøkt at faa hende til at glemme sig. Det var nok av hønsehoder som ræsonnerte slik, og det kunde være noksaa rørende, hvis de var unge og naive nok. Hun kunde se og skjønne hans syn paa saken – hun hadde to sønner. Han følte nok at barna var sjalu paa det nye som var kommet ind i deres mors liv, men de fik finde sig i det; kræve at en mor som er blit staaende alene skal leve i cølibat resten av sine levedager, det har ingen barn ret til. De har ret til at kræve, den nye som stepper ind skal handle realt mot dem. Vareta deres reelle interesser paa bedste maate. Ikke opføre sig saa de har *ret* til at hate ham. Men sønner har *ret* til at hate en mand som gjør deres mor til sin elskerinde. Gjør de ikke det, saa feiler de noget. Kan sønner faa øie paa de formildende eller frikjendende omstændigheter ved sin mors uregelmæssige kjærlighetshistorier, saa maa de være kastrerte paa sindet. Barn skal vel ha instinkter og hævde dem.

– Tryggve hadde trukket hende rundt i Oslo saa utrættelig saa hun var nær ved at synes, det hadde blit for meget av det gode. Al den tid han ikke var optatt med forretninger hadde været program: teater, konserter, utfartssteder, restauranter hvor de hadde danset Og hun visste da saa overflødig vel hvad de fleste mænd vilde ha forlangt til gjengjæld. Saa fik ikke hun heller røbe da, hvor pinefuldt heftig hun hadde ønsket, hver evige kveld, at de kunde endt dagen med at gaa sammen hjem ett eller andet sted og bli hos hverandre. Hun *saa* pointet, naar han hadde ment, det var bedst at de ikke bodde paa samme hotel: alle heroppe visste naturligvis at de var reist til Oslo sammen. Men det kan jo være noksaa fanden det samme hvad folk [354] tror og sier, naar en bare ikke har git dem ret i det.

Men den skjulteste hemmelighet var vel at hun var rædd. Ikke for ham. Ikke for sig selv heller paa den maaten at hun var rædd, denne kjærligheten som fyldte hende nu kunde gaa over igjen. Men at ett eller andet kunde ske – noget stille sig i veien og tvinge denne strømmende lidenskap ind i et andet leie saa den ikke fik øse sig ut der den higet hen, i Tryggves favntak. At en eller anden magt som hun pludselig syntes hun følte utenfor sig, at *den* skulde ta vold over hendes sinds nye fylde og bruke til maal som ikke hun kjendte, som ikke var *hendes maal*. *Det* var hun rædd for. Og det var derfor hun var fortvilet – for nu syntes hun pludselig at hun var *fortvilet*, her hun laa i mørket – fordi han ikke hadde latt alle hensyn fare, fordi hun syntes, trygg paa sin lykke kunde hun umulig bli før den natten hadde været da hun og Tryggve laa lukket fast i hverandres armer. Efter det kunde ingenting komme imellem og skille dem. Endda hun godt visste selv, det var bare en indbildning – hun var saamen klar over at der kunde komme meget imellem to mennesker bakefter ogsaa.

Men hun længtet, længtet, længtet. Hun som visste hvad det er at ha en mand, men aldrig hadde hatt en mand som hun elsket. Hun som visste at kjærlighet er saavisst aldrig usaarlig og uforgjængelig, den kan bli ødelagt av ting utenfra og en kan ødelægge den selv – men netop derfor vilde hun jo slaass for at forsvare og bevare kjærligheten for dem og netop derfor længtet hun efter at kaste sig helt og holdent ind i den, saa fortærende som en kvinde der ikke hadde hendes beske erfaringer aldrig kunde gjort.

Ida Elisabeth aapnet sin favn i mørket: «Tryggve», hvisket hun. «Tryggve –» kaldte hun litt høiere. «Tryggve –.»

Det rørte sig inde paa gutteværelset.

[355] «Ropte du paa mig mor?» spurte det forsigtig, som den lille stemmen var rædd for natten.

Ida Elisabeth laa litt før hun svarte:

«Jeg vilde bare høre om du var vaaken. Jeg syntes jeg hørte du laa saa urolig.»

«Det klør saa skrækkelig i tærne mine, mor,» sa han sutrende.

«Aa tøv!» svarte hun om et øieblik. «Det er visst bare noget du finder paa, Tryggve –»

«Nei mor! Det gjør saa skrækkelig vondt saa –» nu snakket han næsten graatende, og hun hørte at han klorte eller gnudde sig saa sengen hans smaarystet. «Kan du ikke smøre mig med nogenting da mor –?»

Ida Elisabeth smøg ut av leiet sit paa divanen og ind paa gutteværelset: «Vær stille da saa du ikke vækker Carl –.» Hun slog paa lyset. Gutungen spratt op kvikt som en fjær; ansigtet hans lyste av interesse da han satte den ene lille foten op paa sengkanten til eftersyn.

Det var virkelig sandt – tærne hans var hovne, med glinsende bærrøde flekker. – Han hadde frosset dem noksaa ilde forrige vinteren – uf, skulde de nu ha samme historien opigjen iaar –.

«Hysch, hysch,» hvisket hun og rotet i medicinskapet. Hun fandt klumpen av faaretalg, gazebind og talkum. «Du faar komme ind til mig da Lillegut –» og slukket hos guttene.

Mens hun varmet talg i en sølvske over det tændte lyset paa chatolklaffen sat Tryggve i gyngestolen og vred sig og sprellet – av henrykkelse over at saa store anstalter gjaldt ham, og litt fordi han frøs. Øinene hans spillet i flammeskjæret.

«Men hvad har du gaatt med paa bena da disse dagene?»

«Sandalerne vel. Og de er saa fillete, mor. Og saa sa Ragnhild at jeg skulde ha paa mig beksømstøvlerne, men de var blit for trange til mig saa jeg fik dem ikke paa mig –»

[356] Med et sting av samvittighetsnag tænkte hun paa barnet sit som hadde løpt og frosset føtterne sine i fillete sandaler, mens hun gik og kjøpte sig korset til firti kroner og selskapskjole og forgyldte balsko –. Endda det var jo tøv, det visste hun godt – skjönt hun altsaa burde ha tænkt paa det før hun reiste, at undersøke om gutten kunde bruke beksømstøvlerne sine fra ifjor –.

– Tærne var blit grundig indsmurt, bundet om med gazeremser og etpar rene strømper trukket utenpaa hele greia: «Saa! faar du stikke iseng igjen da!» Hun kysset ham til avslutning paa ceremonien.

«Mor – kan jeg ikke faa lov til at ligge hos dig da, naar jeg har vondt?»

«Jaja. La gaa da –»

Hun blaaste ut lyset, tok gutten og bar ham med sig bort. Samme nu hun hadde lagt sig hos ham, rullet gutungen sig sammen, med issen stangende ind i armgropen hendes og knærne i hendes mave gav han et litet snøft av tilfredshet og sov med en gang.

Ida Elisabeth sukket litt. Nu maatte vel hun ogsaa faa sove. Det dæmret noget for hende om at en mor har alt gaatt fra barna sine, naar hun er forelsket i en mand, selv om hun ligger og holder dem i

armene sine.

[9.]

n8

Elses besøk blev en ublandet prøvelse. Og Bojan var det utaaleligste Ida Elisabeth hadde oplevet i retning av unger. Stakkars liten, hun kunde vel ikke for det selv – men uf hvor gyselige barn er som ikke har anelse om at de skal høre naar en ting blir sagt til dem, og saa endda griner fra morgen til kveld.

[357] Ida Elisabeth hadde faatt lov til at indrede ett av de tomme værelserne paa den anden side av gangen, og fru Viker laante hende en seng fra hotellet. Der blev ganske hyggelig da hun hadde faatt luftet ordentlig, hængt op gardiner for vinduerne og fyret i ovnen.

Hun vilde ikke ha kjendt igjen Else om hun hadde møtt hende tilfældig paa gaten. Endda hun var sletikke saa forandret naar man saa paa hende træk for træk. Ansigtet var blit grovere kjøttlagd – men det var især det at den unge penheten som hadde været over Else i gamle dager var gaatt av hende som bemalingen gaar av billig koppestel i opvaskbaljen. Haaret var blit glansløst og tyndt, huden graarød – og munden hadde været blek bestandig, men nu var læberne ikke engang glatte og unge mere. Hun sank sammen naar hun sat, og hadde ingen holdning naar hun gik – kroppen hendes mindet om strikk som elastikken er smuldret op i.

Det var et ork at finde paa noget en kunde snakke med hende om. Ida Elisabeth hadde travelt paa systuen denne tiden og det gik hende litt paa nervene at vite, den anden sat inde paa divanen hendes imens og bare maapte. Ida Elisabeth hadde skaffet hende garn og pinder; hun strikket paa en genser til Bojan, men den vokste uhyre langsomt; det graablaa garnet blev bare graaere og graaere. Gaa tur fik hun ikke Else til, læse gjorde hun ikke andet end avisen – hun sat og bladet i nogen gamle modejournaler eller saa ut av vinduet.

Naar de hadde faatt barna iseng, sat Ida Elisabeth med et haandarbeide og forsøkte at underholde Else, indtil hun syntes at hun anstændigvis kunde si noget om at vi lægger os tidlig her paa landet. – Litt interesse viste Else for kunderne hendes – hun vilde vite hvem den og den damen var og hvordan de sat i det. Ogsaa det kjendte tuberkulosesanatoriet som var her ytret hun ønske om at faa se – saa [358] spaserte de ditop da den første søndagen Else var der. Ellers var der bare ett tema som kunde sætte en smule liv i Else: Jeja. Ida Elisabeth blev ikke litet forarget over den maaten som Else snakket om søsteren paa. Hun var bitter og sjalu fordi Jeja tjente penger og hadde venner og veninder og «ofte» var ute paa morro, men ingenting gjorde for at Else skulde faa bli med paa noget. «Sitte hjemme paa værelset og hænge, det syns hun kan være godt nok til mig naturligvis.»

«Jamen Else, hvad vilde du *gjøre*, hvis ikke dere hadde Jarngerd?»

«Ph! Jeg kunde vel ta mig en post vel. Hvis jeg ikke var nødt til at ha Bojan hos mig bestandig saa. Mamma og pappa de vil gjerne ha Bojan igjen de. Det er Jeja som *absolut* vil at Bojan skal være hos os. *Hun* passer sig nok for at faa en unge selv. Men det er bare hun som skal bestemme med Bojan, akkurat som ikke nogen anden hadde forstand paa hvad som var godt for hende –.»

Men det gav Ida Elisabeth haab om at hun kanskje kunde finde en løsning, siden det altsaa ikke var

Else selv som satte som en absolut betingelse at hun fik ha barnet hos sig, hvis hun skulde ta sig post. Ida Elisabeth ringte op Marte Bø – og avtalte stevнемøte med hende borte paa Bjørkheim hotel.

Den gamle jormoren lovet med en gang, hun skulde gjøre hvad hun kunde for at faa anbragt fru Nilsen – Marte blev altid fyr og flamme naar hun fik anledning til at greie op med andre folks vanskeligheter. Hun hadde to-tre plasser i kikkerten. Hun skulde snakke med lærer Tveito straks imorgen – husholdersken hans skulde gifte sig i næste maaned. Tveito var enkemand med seks barn, det var saant godt kristelig hjem. De holdt to kuer, gris og høner, men Else maatte jo sies at være vant til landsens stel fra Vettehaugen av, og de ældste barna til Tveitos var saa flinke til at hjelpe.

[359] Om Else vilde bli begeistret for at plantes ut saan i en lærerfamilie langt oppe i Aasgrenden var vel ikke sikkert. Men hun kom neppe til at gjøre motstand. Hun hadde rigtignok ikke fortalt noget videre om sit liv og levnet, og Ida Elisabeth vilde ikke spørre. Hvem og hvad Hartvig Nilsen var hadde hun bare en meget uklar forestilling om, men av Elses utsagn saan en passant trodde Ida Elisabeth at ha oppfattet saa meget som at det var tante Gitta, gamle fru von Post, som hadde tatt initiativet og faatt hende gift med ham – under forutsætning av at de skulde skilles igjen med en gang barnet var født. Bodd sammen med sin mand hadde Else nok aldrig – han var hjemme hos sine forældre dengang, og nu var han «bortreist», Else visste ikke hvor det var blit av ham. Tante Gitta hadde sendt hende og barnet til Vettehaugen med det samme hun kom ut av fødehemmet «forat hun ikke skulde begaa flere dumheter», og paa Vettehaugen var hun blit sittende, til Jeja flyttet hende derfra. Det var jo mulig at man kunde faa gjort hende begripelig, hvis hun nu fik en plass saa maatte hun ta sig sammen – og Marte Bø lovet at se til hende av og til, – og Ida Elisabeth fik utstyre hende og ungen litt. Saa slap Jeja ialfald at sørge for andre end sig selv en stund. Else virket forresten litt mindre slap og sløv alt – regelmæssige maaltider var vel noget av det hun hadde trængt til – og Bojan var ikke fuldt saa hvit og tynd og abnormt rastløs.

Tryggve Toksvold kom for at drikke kaffen sin inde hos dem, mens de sat slik og delibererte. De var blit enige om at han ikke skulde komme bort til Ida Elisabeth saalænge gjesten var der. Saa paa ti dager hadde hun bare været sammen med ham et øieblik i ny og næ, naar hun gik sine erender og stak opom ham paa hans kontor eller stjal sig til et kort besøk hos ham her paa hotellet.

Han sat oppaa armlænet av stolen hendes, hans [360] fingrer listet sig til at kjæle litt med nakken hendes, mens han gjorde narr av damernes opskjørtethet og av Ida Elisabeths bekymringer: «Jeg skal si du har faatt bøtta di fuld Ida!»

«Det er naa da snilt av Ida at hun gjør det,» mente Marte Bø. «Hun er bare for snil, Ida –»

«Netop! Ida er *for* snil. Ikke for det – i grunden saa synes jeg, dere er etpar noksaa samvittighetsløse kvindfolk og. Dere tænker ikke paa Tveito, stakkar. For hun ser da ut som et førsteklases draak, denne fru Nilsen. Tænk om det skulde gaa saa galt saa han blev hængende ved hende!»

«Aa nei, det gjør nok ikke *han* san!» Marte var fornærmet. «Han er saa stø og bra saa – alvorlig troende –»

Toksvold bare lo ondskapsfuldt.

Der var noget i det, tænkte Ida Elisabeth, mens hun gik hjemover. For en gangs skyld var hun nær ved at skrive under paa den gamle sætningen om at enhver er sig selv nærmest. – Uf, bare ikke Else merket at hun hadde drukket likør – hun undret sig og var sur, fordi Ida Elisabeth «ingen omgang hadde». – De hadde været budne til kaffe paa Viker og hos lærer Hansens, og Ida Elisabeth hadde hatt fru Viker og fru og frøken Hansen hos sig en kveld; det var det hele.

*

Saa var det en lørdag middag; Ida Elisabeth stod paa kjøkkenet og tok ut av en tiur som Tryggve hadde sendt bort. Alle tre ungerne klænget omkring hende for at se paa dette. Da kom fru Viker ind, aapenbart noksaa alterert. Hun fik antydet at hun hadde noget at snakke om, som ikke barna skulde høre.

Ida Elisabeth kom til at se paa Carl – han var blit ildrød i ansigtet, uttrykket hans var det rareste – av skamfuldhet og forbitrelse ogsaa, idet han trak sig tilbake.

[361] Fru Viker stakkar var forlegen og ulykkelig. Det var noget som var saa leit at snakke om, Ida fik undskylde, men hun syntes det var saa leit at barna hendes skulde faa høre slikt, og derfor saa vilde hun bare si det til Ida: det var denne smaapiken fra Oslo da som hadde fortalt en ting til Anders og Jøda, og Jøda var saa liten hun, saa hun skjønnte ikke bedre end hun gik til mor sin med det. Ja det var det da altsaa at Bojan hadde fortalt no' om en mand som hadde git hende femti øre for at bli med sig ind i et vedskjul og saa hadde han været stygg mot hende – ja hun hadde beskrevet nøiagtig hvad han hadde gjort, saan at haarene reiste sig paa fru Vikers hode, da Jøda fortalte det.

Iskold all igjennem hørte Ida Elisabeth paa den anden. I det blinde raseri mot den ukjendte som hadde mishandlet barnet knyttet hun hænderne, saa neglene skar ned i holdet. Men gjennem den fortvilede hjertebanken som fik blodet til at dundre for ørerne opfattet hun hvad fru Viker mente: hun vilde ikke gjerne at Bojan skulde komme ind og leke med hendes barn mere.

Ida Elisabeth satte sig ned paa kjøkkenstolen og graat, da hun var blit alene. Og den likheten mellom Bojan og Sølvi som hun ikke hadde kunnet undgaa at se – den hadde øket hendes motvilje mot Bojan, for den var saa karrikaturagtig. Bojan var uten ynde, det apeagtig livlige overdrevet til noget rent abnormt, grættten var hun altid og skrek aldeles sykkelig straks hun ikke blev føiet med en eneste gang – nu rystet likheten Ida Elisabeth saa det var for hende som det var Sølvi, der var blit mishandlet. Det usunde, utiltalende lille barnet var hendes egen lille pike som var blit slik av at ondskapen hadde herjet og ødelagt hende. Aa du lille, lille stakkar, hvad skal vi da gjøre med dig –!

Hun hørte barna utenfor – tittet ut av vinduet, mens hun tørket og tørket sine øine med [362] kjøkkenforklædet uten at huske det var blodig. De løp nedover jordet med kjælken; der var bare rim og is, men det gik da an at ake der. Hun gjettet at det var Carl som hadde faatt de andre til at ta paa sig, fordi han ikke hadde lyst til at komme hende for øinene nu – Bojan maatte ha fortalt det til guttene ogsaa, nu skjønnte hun deres generte væsen overfor den lille kusinen. Hun husket fra sin egen barndom – det var den uskrevne lov at man sier aldrig noget til de voksne om slikt – at man er blit skræmt av fæle mænd, tiltalt paa skoleveien, bedt om at gaa med; og at kameraterne sig imellem hviskende opplyser hverandre om hvad som er hendt dem som ikke fik reddet sig unda manden itide. Bojan stakkar var vel for liten til at føle, det maa ikke tales om – eller hun var blit for ødelagt.

Men med den bitre motviljen hun kjendte ved tanken paa at hendes gutter hadde faatt høre slikt gik det op for hende: det var omtrent i orden at Else skulde til Tveito – men nu kunde hun ikke

forsvare at sende Bojan op i flokken av Tveitos barn. De hadde været med hit, etpar stykker, da hun sydde konfirmationskaapen til den ældste – selvfølgelig visste de alt hvad landsbarn pleier vite, men de saa ut saa uskyldige som sundheten selv.

Hun sat og graat endda, da Else kom ut paa kjøkkenet:

«Men gid Lirken – hvad er det –?»

Ida Elisabeth forsøkte at vinde over skjelvingerne og graaten. Men hun blev jo nødt til at snakke med Else om det. Kanske, hvis Bojan kunde komme et sted hen hvor hun ikke fik anledning til at snakke om det, at hun kanskje kunde glemme. Men hvorhen –?

«Det var fru Viker som var herinde. Hun fortalte noget som Bojan har fortalt derinde. Aa Else, Else, saa frygtelig det er –»

«Men gid» sa Else forskrækket. «Er det no' galt med Bojan!»

[363] «Nei nei. Det er det du vet, som hun altsaa har fortalt –».

Men Else visste ikke. Ida Elisabeth blev nødt til at uttrykke sig tydeligere. Else saa forundret paa hende – saa lo hun den lille taapelige latteren sin:

«Aa det! Det er jo ikke sandt jo. Det kommer av at der hændte en saan historie oppe i nærheten av der som vi bor, ifjor høst engang. Uf ja er det ikke skrækkelig –? Men du kan skjønne, alle ungerne der omkring var jo vældig optatt av det, saa det er nok baade den ene og den anden som har gaatt og fortalte noget saant for at gjøre sig interessante. Og Bojan stakkars liten har jo saan livlig fantasi – du vet, hun har ikke forstand paa at det er uskikkelig at gaa og fortælle denslags –»

– Det var galt nok slik, om det ikke var saa lide som det værste. Men nu saa hun selv at Tryggve hadde hatt ret: det var ganske enkelt samvittighetsløst at hun hadde villet lure Else og barnet ind i Tveitos hjem.

Hun ringte op Toksvold: «Har du tid i ettermiddag? Vil du spendere to timer paa mig? Jeg maa et erende op til Bø og snakke med Marte. – Du er snil! Ja hvis du vil møte mig ved veiskillet da med bilen –».

Toksvold var saa glad fordi de skulde faa etpar timer sammen, saa det gjorde hende bundløst lykkelig at se det. Han klukklo, da hun betrodde ham sine bekymringer; men da hun forklarte ham saken litt nærmere blev han alvorlig:

«Der ser du. Du kan ingenting utrette der. Gi hende nogen penger vel og send hende tilbake til byen. Og faa gjort dem begripelig at du kan ikke bli ved at regne din fraskilte mands søskende for din nære familie.»

Det endte med at Ida Elisabeth tilstod, *hvorfor* hun syntes det var saa ilde at sende Elsa og Bojan tilbake til Jarngerd. Da blev han sint:

[364] «Saant svineri! Nei du – et sted faar en trække grænsen. Du faar tænke paa guttene dine. Jeg vil ikke finde mig i at de har *nogensomhelst* forbindelse med denslags tanter – eller onkler for den saks skyld, hvis de skal vokse op i mit hus og jeg ta min del av ansvaret for dem.»

*

Paa nedturen sat de og snakket omtrent ikke sammen. Det var noksaa ekkel vei ogsaa, smal og bratt og iset saa det glinset i lyset fra billykterne og svinger hele tiden. «Du er vist nervøs?» spurte Toksvold engang; han lo litt spotsk.

Ida Elisabeth smilte undskyldende.

«Ja stakkar, jeg sier ikke noget om det.» Hvad han mente med det –?

«Bli med hjem til mig et øieblikk – vil du?» spurte han da de kjørte ned paa hovedveien. «Det vil jeg gjerne.»

*

Han hentet frem flasken og glass, hun stod ved vinduet imens. Det vendte ut imot den oplyste gateagtig brede nedkjørselen til stationen hvor nogen store lamper paa høie master gjorde etpar tafsete lysflekker i frosttaaken – den drev op fra elven nu saa mørket var likesom svampet og urent. Hun frøs efter kjøreturen og var uglad – paa den værste maaten, naar en selv ikke rigtig kan eller tør komme paa hvad som er iveien.

En pike kom klirrende med seltersen igjen. Toksvold kaldte:

«Faa dig en drink nu Ida – du kan vist trænge en opstiver. Skaal!»

To dype skindstoler og et røkebord med kobberbret forestillet hans forsøk paa at gjøre hotelrummet et gran mindre utrivelig. «Her, sæt dig nu og hvil litt før du skal hjem –. – Paa en maate *har* du da opnaadd et resultat av denne turen. Saa forsaavidt kan du vel være ^[365] fornøiet. Marte gir sig ikke, hun faar nok det til at gaa i laas –»

«Du vet jeg *er* fornøiet ogsaa.» Hun sukket litt.

«Ja du ser straalende ut.» Han lo kort. «Du mener, saalænge det varer? Ja jeg vet ikke andet end godt om disse Smedstukarerne – det er ikke for det. Hans, han som egentlig har verksted', ham har jeg hatt litt at gjøre med i forretninger – han gjorde et svært tiltalende indtryk. Men en ung husholderske og to halvgamle ungarer – det vil si, det kommer jo for en stor del an paa hvadslags menneske *hun* er da.» Det flygtige spotske smilet fór over hans ansigt igjen. «Jeg vet ikke om du har tænkt paa det, Ida – du kan faa adskillig trøbbel med denne forhenværende svigerinden din endda!»

«Jeg vet det!» sa hun fort og plaget. «Men det er da ialfald en løsning – foreløbig. Jeg kan ikke gjøre mere –».

«Nei hvis du endda vil holde fast ved det saa. – Det er jo det at jeg *ser*, hvor du lægger dette paa dig!» Han spratt op av stolen, kom bort og stod foran hende. «Det er jo *derfor* jo, Ida min! Snille dig, du vet da det, – jeg drar mig da aldrig for at hjelpe et andet menneske jeg heller, saasandt jeg kan – og det er nogen som det *nytter* at hjelpe. Men saanne tider som de vi er midt oppe i – da faar en hjelpe saa langt en rækker saanne som en har grund til at tro om, faar de en haandsrækning i et knipetak saa klarer de at holde sig paa beina og kan række en haand til nogen andre igjen ogsaa kanske. – Du kan da skjønne, det blir faktisk værst i det lange løp for alle de mange som er slik saa de aldrig blir istand til at berge sig selv, hvis det gaar rent ad undas med for mange av dem som kan greie litt mere end sig

selv.»

Han hadde ret naturligvis, paa en maate. Det *var* et menneskeslag for sig selv, saanne som aldrig blir færdige med at trænge hjælp. De infantile, kaldte Sommervold dem.

[366] Tryggve Toksvold lo nervøst og ærgerlig:

«Ida, Ida, du sitter og ser paa mig som –. En skulde tro du og tror, jurister og saksførere var nogen store faener alle ihop som ikke har hjerte i livet for fem øre –»

Hun smilte blekt og rystet paa hodet.

«Herregud kjære dig – nogen mennesker er født slik, som tilhængervogner uten motor i, og nogen som motorvogner. Men hvis alle motorvogner gik sund, saa kunde de andre faa staa der til de faldt fra hverandre.»

Ida Elisabeth huttret litt, frossent:

«Naar alt kommer til alt, Tryggve, saa synes jeg at du overdriver litt. Kjære dig gutten min – det *er* nu da ikke en saan frygtelig affære at jeg har bedt op Else Nilsen til mig en fjorten dagers tid –»

«– som er blit over tre uker alt –»

«Jada. Det var jeg forberedt paa, naar jeg skulde forsøke at faa hende anbragt i no' arbeide. Men nu er da det i orden foreløbig. La os ikke snakke mere om det da du.»

Han stod litt. «Allright!» Tok omkring hende og kysset hende heftig.

«Det er jo for din egen skyld, Ida. Skjønner du ikke at for en utenforstaaende ser det ut som det glade vanvidd? De har latt dig seile din egen sjø – med begge barna, aar ut og aar ind. Formodentlig aldrig spurt hvordan du klarte dig? Nei der ser du. Saa træffer du en av dem tilfældig – de opdager at du klarer dig aapenbart ganske bra – og saa har du dem over dig –.

Husk paa at du skal være motorvogn for guttene dine – du vet ikke endda hvor længe. Om du aldrig saa meget har mig ved siden av dig nu – selvfølgelig blir du den som har mest magt over dem – hvis nogen kan ha magt her –»

«Hvad mener du –?»

Han saa bort, svarte ikke.

[367] «Tryggve, hvad mente du?»

«Han smaaen din ser nu ut ialfald som han ligner endel paa farens familie,» sa Toksvold lavt, som motvillig.

Da han tok haanden hendes, bøiet sig og vilde kysse hende, holdt hun igjen først ørlitet gran, men saa lot hun ham gjøre det –.

«Jeg vil jo ikke barna dine andet end vel, Ida. Det har jeg jo sagt dig utallige ganger.»

Hun nikket. – Men hvorfor maa du si det saa utallige ganger –?

«Du!» – hun talte ganske lavt og langsomt. «Mener du – har du indtryk av at de er særlig *vanskelige* barn, Carl og Lillegut?»

«Nei jeg vet ikke,» sa han fort. «Jeg har jo ikke større erfaring med barn. Jeg tænkte at kanskje du –.

– Det er en vanskelig tid vi lever i, Ida. Du maa ikke tro at jeg ikke skjønner – baade at folk som er født med en eller anden defekt ikke kan klare sig. Eller at mange mennesker som helst vil slippe at anstrenge sig, eller ikke godt holder ut usikkerheten – at de simulerer defekter for at slippe unda. Det er ikke let at avgjøre alltid hvad er hvad –»

«Hvad mener du?» spurte hun som før.

«Aa nei se ikke saa tragisk ut – kjæresten min! Jeg mente jo bare» han lette efter ordene. «Barna dine er barn, de har ret til at faa sin chance. Du er mor deres, de har ret til at kræve, du gjør alt hvad du kan for at hjelpe dem, saa de kan klare livet. – Men det kan bli nok for dig det, kjære ven min – uten du skal belæsse dig med saant ogsaa som du *vet* er vrakstøp.

– Aa ikke se saa fortvilet ut da, søte dig!» Fort og heftig tok han hende op av stolen og ind i armene sine. «Jamen skjønner du da ikke at jeg kan bli aldeles rasende sommetider da? Blir ikke du det? Jeg *elsker* dig, og det gjør du og – elsker ^[368] mig, mener jeg – og saa har vi aldrig fred! Aldrig faar vi være saan bare dig og mig – men det skulde vi da vel ha lov til vi ogsaa – ikkesandt du – at føle en eneste gang – en kort tid bare – som alle andre naar de er unge og glade i hverandre, at nu er vi to ett og hele resten av verden er no' andet.»

Hun stod stille med panden indtil hans skulder og lot sig kjæle for.

«Jeg vet at det ikke er mulig kanskje – for dig,» hvisket han. «Og jeg skal gjøre mit bedste for at finde mig i det med kristelig taalmodighet. Men vi reiser bort ialfald du – naar vi gifter os? Det vil vel du og –?»

Hun nikket indtil ham.

«– Ja du maa vel det,» sa han resignert, da hun nævnte at nu maatte hun vist gaa hjem. – Han grep frakken sin. «Jeg skal kjøre dig. – Det kan da for satan ikke være nødvendig at du trasker hele den veien svarte natta bare for at ikke hun der fru Nilsen skal bli fornærmet for du har været ute og bilt uten hende –»

Ida Elisabeth klemte haanden hans. Han vilde finde paa noget for at glæde hende –. Men, men –.

*

Paa en maate hadde han ret, tænkte hun, og det ved ham som sommetider hadde virket paa hende som selvgodhet var ikke det allikevel. Han holdt paa folket sit, det var ikke bare sin slegt han mente med det, men et menneskeslag som de hørte til: besindige folk, store ord og fett flesk likte de ikke, ikke til hverdagskost ialfald, skjønt hun syntes de kunde da svelge en god del av det til fest og paa møter og slik. De var arbeidsomme og, og som Tryggve sa, de visste hvor langsomt det gror, alt som livet ikke kan leves uten, og de som vil stelle med det maa finde sig i at gaa længe i lære og henge i trutt. De visste like vel som andre hvor ilde fraseagtig det kan snakkes om saant som ^[369] trofasthet og traditon og ærekjærhet og selvagtelse og flid og nøisomhet – men Gud naade os alle om ikke der var nogen som

kunde stikke haanden ind og føle den haarde virkeligheten som er bakom de fraserne, for da maatte vi gaa til grunde alle sammen, hvis ikke der var nogen som gjorde det. Tryggve var fostret i alt det der, og naar han hængte ved det slik som han gjorde, saa var det ikke bare fordi han trodde paa det, men fordi han hadde lært at tro og tænke slik av nogen som han holdt usigelig meget av. Han hadde noget at forsvare, og da blir en ikke overbærende mot angriperne. Denslags folk som han kaldte vrakstøp – vel, han saa bare hvad de utrettet av fortræd, han hadde aldrig sett ind i dem. Det hadde ingen av de lysøiede menneskene med de brede hvite pander – de hadde saanne vakre rene pander baade han og Ingvild, men likevel var der noget ved dem som mindet om panden paa en okse, endda mere fordi det lysebrune haaret krullet sig saa stridt over. Ingvild hun hadde elsket sit stykke vrakstøp av en mand, lidenskapelig og envist – men skjønner en hvordan et slikt menneske ser ut paa innsiden, saa *elsker* en ikke; normale mennesker forelsker sig ikke i det som er smittet og forkrøblet.

Men man overlater dem ikke til sin skjæbne heller, naar man har sett dem paa innsiden – uten at *forsøke* engang, om man kan hjelpe. – Eller nogen gjør det. Og andre *kan* ikke. Og hun selv – vel, hun var kanskje som en der er vokset op i et sykehus; hendes far og mor de maatte sagtens sies at ha været vrakstøp de og – bare at støpefeilen ikke hadde vist sig før under en bestemt paakjending, da sprakk de. Forresten, det var jo bare enslags billedtale – mennesker er ikke støpegods, og hun hadde tilfældigvis faatt erfare, hvor vondt de har det, saanne som ikke kan sætte haardt imot haardt, ikke faar nogen nytte ut av motgang, aldrig lærer at begripe hvorfor de har det vondt, men venter som barn at nogen skal [370] komme og hjelpe dem – og enten saa lider de ikke noget videre, fordi de er sikre hele tiden paa at der kommer nok nogen og tar dem op, eller saa er de fortvilede og utav sig som barn der ligger alene og venter i et tomt hus –.

Hun var kommet til det efterhvert, at der var nu noget allikevel i det som Cecilie Oxley hadde holdt paa i gamle dager – det trængtes kanskje at der var nogen som fik enslags kald til at være mor for alle mulige og søster til kreti og pleti. At være unge og glade i hverandre og ønske at en kunde føle og gjøre som om nu er vi to noget og hele verden forøvrig noget andet – det var *lykke*, det syntes vel de fleste inderst inde. Men hvis den lykkedriften virkelig var saan saa ingen kunde staa imot den – hvis ingen kunde holde stand mot den der tørsten inderst i sig – ja da blev det vel slut med barmhjertigheten her i verden. Da kunde der tilsisst ikke bli tale om skaansel for de ukampdygtige og de som ikke kan bli selvbergede nogensinde –.

– Men hun behøvet jo ikke at ta det til sig selv – det var ikke nogen opdagelse som hun behøvet at kjende sig angst eller trist av. De var sikkert bra at der var nogen som var villige til at bli nonner – hun kunde indrømme Ciss & Ciss saapas nu. Men det var da ialfald ikke noget problem som var aktuelt for *hende* –. Det var sindssykt bare at bilde sig ind, Tryggve og guttene skulde være uforenlige størrelser.

Men samme nu som hun hadde tænkt tanken klart ut var det som en haand tok omkring hjertet hendes og klemte det sammen. Aa men det var bare utidighet. Guttene var utidige med sin skinsyke uvilje mot ham. Og han var utidig med sin mistillid til hendes barn –.

[10.]

n9

[371] Den dagen da hun omsider kunde pakke Else og Bojan og bagagen deres som hun hadde supplert og gjort istand ind i en bil og saa den kjøre avsted til Smedstuen var Ida Elisabeth saa lettet og lykkelig, saa hun kunde ikke dy sig; hun ringte op til Tryggve straks sydamerne hendes var gaatt om kvelden.

«Gratulerer!» Stemmen hans var munter. «Men du – jeg maa nedover til byen imorgen, til en konferance. Og saa er det disse ungarene som gir konsert i banken. Jeg kunde ha god lyst til at høre dem – har ikke du? Kan du ikke ta dig fri og bli med ind? Ærlig talt – synes du ikke at vi begge kan ha fortjent en friaften nu?»

Hendes smaa indvendinger avfærdiget han: hadde hun ikke nogen byerender da? Middag kunde de spise sent, like før de gik i banken, og hvis de saa kjørte nordover med det samme konserten var slutt kunde hun være hjemme i god tid – og det var søndag dagen efter – og aftensmaten kunde han gjerne sløife «medmindre du vil rive i en kop the paa mig hjemme hos dig da –.»

Ida Elisabeth hadde vældig lyst selv og sa ja.

Carl laa paa divanen inde i hendes værelse, begravet i en bok. Han saa op, da hun gik gjennom rummet: «Skal du reise bort imorgen –?»

«Ja jeg har nogen erender i byen. Og nu tilbød Tryggve at jeg kunde kjøre med ham. Da blir det like godt at jeg tar ind imorgen.»

Hun hadde planlagt en riktig festlig aften med guttene ikveld. De var hellerikke meget begeistret for denne tanten som blev og blev her – jo længer det led, jo vanskeligere blev det at holde styr paa Carl især, saa ikke han viste sin utaalmodighet altfor tydelig. – Engang hadde han sagt, ganske uten nogen foranledning: «Jeg kan huske at du var hos os, da [372] vi bodde i Berfjord, tante Else – engang du skulde bade mig saa var vandet aldeles kokende hett.» «Tænk det kan ikke jeg huske,» hadde Else svart, med det fjollete smilet sit. «Nei for det var ikke du som blev brændt.» «Men Carl da,» formanet moren, og gutten rent i undertrykt raseri: «Husker ikke du det heller da mor – du maatte strø potetemel paa mig alle steder.»

– Mens hun husket det: «Dere faar bade ikveld da gutter, siden jeg kommer til at være borte imorgen aften. Dere skal faa lov at faa furunaal i badevandet ikveld –.»

Carl sa surt: «Skal vi ta paa os det *skitne* tøiet igjen da, naar vi har badet?» – «Nei dere faar bytte iaften saa.» «Skal jeg ikke ha en ren skjorte paa mig paa søndag da?» «Joda. Jeg skal gjøre istand en av de rutete, saa kan du bruke den imorgen, og saa faar du den nye grønne paa søndag.»

Hun tok frem av skuffen de gamle rutete skjortene hans, lette for at finde den som var mindst utvasket – bedst at gjøre den istand med det samme, der manglet naturligvis nogen knapper i den.

«Skal jeg ha *den* paa mig paa skolen?» Gutten talte som ut av avgrundsdyt krænkelse.

«Ja – den er da hel og ren. De er nu vel ikke saa elegante, kameratene dine, saa det aldrig har været sett en falmet skjorte før paa den skolen.»

Saa rykket og rykket det i ansigtet hans – det blev fuldt av taarer bakom brilleglassene, de begyndte at sile ut og nedover kinderne. Da moren tok brillerne av ham, tørket dem «saa da Carl» og kysset ham let oppaa haaret «du er for stor til at graate for slikt» – saa begyndte han at skake av undertrykt, krampagtig hulken.

Ida Elisabeth drog ham ind til sig: «Hysch da gutten min. Du maa holde op nu vennen min – jeg skal ut og stelle aftens, jeg hadde trodd at du kunde blit med mig ut og hjulpet mig litt –.»

[373] Det gav sig en smule med elendigheten hans, da hun fik satt ham i sving; han skar loff og varmet tallerknerne i kokhett vand. Moren laget istand – speilegg paa skiver av franskbrød som var stekt i smør, to stykker til mands; det var den faste trakteringen naar det var *stor* fest i huset. Og Marte Bøs sauepølse som ellers bare kom paa bordet søndag morgen.

Da de hadde spist, hentet Ida Elisabeth frem det gamle album med prospekter fra London og fortalte for tusende gang om da hun var der med sin far og mor. Egentlig var det ikke stort hun husket – hun hadde bare været en fire-fem aar dengang – et hus fuldt av kakaduer som skrek værre end alt hun hadde hørt, og der var fugler i alle de farver som findes i malerskrinet – og en dromedar som vilde spise op Hermans straahat. – Lille Bukken Bruse jublet i vilden sky som han pleiet, men Carl bare smilte usikkert. – Og saa hadde der været en mand som stod paa gaten og solgte taranteller – det er enslags edderkopper, disse her var av kulørt blick og benene av chenilje med staaltraad i. Manden trak dem op og saa fløi de omkring paa fortauet, og endda der var en saan masse mennesker i gaten, englændere naturligvis allesammen undtagen morfar og mormor og vi barn, saa gik de utenom og passet sig for at komme bort i mandens taranteller, men ingen saa ut som de blev ærgerlige fordi de maatte gaa utenom. Hun hadde været rædd for sin tarantel – for morfar kjøpte en til hvert av barna, men de saa saa væmmelige ut, og desuten fortalte morfar om de virkelige levende tarantellene, hvor farlige de var – og hun var aldrig rigtig sikker paa om ikke denne her *var* levende eller kunde bli det. Mormor likte dem ikke heller: «Jeg synes virkelig ikke det var noget at kjøpe, Carl –.»

– Derefter fik guttene furunaalsbad og stiltret iseng i rene pyjamas. Og da hun sa godnat til dem var Carls ansigt vaatt av taarer igjen og læberne hans hete og sittrende.

[374] Guttene var paa skolen, da de kjørte avsted næste dag, og hele formiddagen gik for Ida Elisabeth med besøk hos tandlægen og med at gaa i butikker. Tryggve hadde invitert en ven av sig og hans frue til at spise med dem paa Victoria, men da de andre vilde at de skulde komme op i villaen deres efter konserten, den unge fruen vilde endelig stelle istand et nachspiel og faa tak i et par venner til av Tryggve, sa Toksvold rentut: «vi faar ha det tilgode til en anden gang Agga – fru Braatø har to gutter hjemme nemlig som hun maa hjem til». Fru Agga gav sig til at spørre Ida Elisabeth ut om hendes barn, hvor gamle de var og saan – og styrtet sig ut i uendelige skildringer av sine egne to smaa, gut og pike. – Og konserten var deilig. – Tryggve var svært glad i musik: «Naar vi først er gifte du, saa vil vi reise ind saa ofte som vi kan, naar det kommer nogen som *er* noget.» Det kunde jo unegtelig bli morsomt – efter alle de aarene da hun faktisk ikke hadde hørt anden musik end Hansens orgeltoner.

Natten var blit ganske mild da de kjørte ut av byen, og ett og andet litet snefnugg seilet i lygteskjæret. Om ikke længe laa veien fremover hvit av det første tynde snelag. Det laa drysset let over

baren da de kjørte ind i skog – tættene og tættene danset fnuggene fremme i lyset. Natteluften smakte rent søtt av renhet. – «Det blir vel den siste bilturen vor iaar –»

De var temmelig hvite paa klærne da de kom ind i gangen paa Viker, og de blev litt hørøstede og lattermilde, som folk er naar de ryster av sig den første sneen om aaret. Ragnhild hadde dækket thebord for to inde paa Ida Elisabeths værelse.

Da Ida Elisabeth gik gjennom gutteværelset for at trække theen ute paa kjøkkenet, merket hun paa pusten hans at Carl laa vaaken. Hun var borte og sa godaften til ham.

Hun hørte at Toksvold ropte inde fra stuen:

[375] «Du kan vel komme ind og faa en kop da med os, hvis du faar lov for mor din – siden du er vaaken. Faar han lov, Ida –?»

Da hun kom ind med thebrettet, stod de to midt i en flom av indpakkingspapir som laa utover gulvet om en stor potteplante – en kjæmpekrysantemum halvveis indpakket endda. Carl hadde en finger i munden, taarerne silte nedover ansigtet hans, og Tryggve Toksvold stod og saa ned paa ham; han saa ærgerlig ut.

«Ja den er til dig – saa bad jeg Carl hjelpe mig at pakke den op – han er jo saa glad i blomster sier du. Saa rev han sig paa en knappenaal –»

Ida Elisabeth strøk gutten over haaret: «Du faar da ikke graate saan for det da Carl. – Gaa bort og sætt dere, saa skal jeg –.» Hun fjernet de siste silkepapirerne som var tullet om hvert enkelt av de fem kjæmpestore hvitgrønne blomsterhoder. «Hvor deilige de er!»

– Det vilde ha været det naturligste at fly paa manden og knuskysse ham en masse ganger til tak for blomsten – hvis ikke gutten hadde staatt der. Og det vilde ha været det naturligste om hun tok sin lille søn som elsket blomster og stod med hans haand i sin og beundret dens deilighet – hvis hun ikke hadde faatt den av Tryggve. Nu saa hun paa den, fylt av uklar sørgmodighet – de der hvite kjæmpekrysantemum hadde hun bare gaatt og sett paa med en speilglasrute mellom sig og blomsten, helt siden hun var smaapike og gik og lugtet paa dem og rørte dem med tungespissen, tidlige morgener hjemme paa Holstenborg, før forældrene var staatt op. Hun hadde aldrig hatt en saan i sit hus. Hun skulde si det til Tryggve, men hun kunde det ikke nu –.

Hun skjenket theen. Carl sat og saa begrædelig ut fremdeles – og det slog hende igjen, hvor tynd og daarlig han var kommet til at se ut ihøst, endda [376] mindre pen end han pleiet ogsaa. Hun hentet pakken med Napoleonskaker – de skulde egentlig været til frokosten imorgen, men han fik faa en nu.

«Jeg har ikke lyst paa,» sa Carl sagte.

«Vist har du det – det er jo det bedste du vet, sier din mor. Ta nu en da, naar hun har kjøpt med til dere.»

Carl skulte til kakerne. Moren saa, han hadde lyst – og det var etslags vanmægtig, barnslig forsøk paa at demonstrere stolthet eller selvhævdelse, naar han ikke vilde røre kakefatet. Men Napoleonskakerne var for fristende – med en sur liten mine tok han en. Og det var ikke bra – siden det var en fristelse han faldt for, endda det var en latterlig en.

Bagateller, forsøkte hun at tenke, bagateller. Men hun kunde ikke for det, disse bagatellerne fik hende til at tenke paa saanne instrumenter som hun hadde sett ombord i baater i gamle dager, med smale smaa visere som vipper og skjelver. Smaa tynde blaasvarte visere, men de vibrerer for hele det store dampskibets gang og arbeidet i maskinerne.

«Du er da ikke furten, saan stor gut, fordi din mor har været ute en kveld.» Nei nei la være at si noget, tænkte Ida Elisabeth ulykkelig – men hvis hun bad ham tie, blev det bare værre. Carl saa plaget og fiendtlig paa manden.

«Vil dere ha mere the – Tryggve? – Carl?»

«Tak.» – Toksvold rakte frem koppen sin. «Nu har hun sittet hjemme hver eneste kveld i en maaned for at underholde din tante – en dame som ikke har nogen anden ting fælles med din mor end at hun er tante til dere gutter.»

Uf nei –. «Ja nei Tryggve, jeg er da virkelig glad i Else selv paa en maate – det faar du huske paa. Hun var rigtig søt da hun var ung pike,» – uf det gjorde det vist ikke bedre.

Frygt og skyhet og trass brøtes i guttens uttryk da Carl tittet op:

[377] «Hun kommer vel ikke til at være saa mye hjemme nu igjen da – naar tante er reist –» sa han lavmælt.

«Ja hvad saa?» Toksvold svarte skarpt. «Hun har sittet hjemme hos dere hver evige kveld i flere aar. Tror du kanskje det er mange mødre nuomstunder som er slike, du Carl? At hun rører sig nogen skridt hjemmefra, nu dere er blit saa store, det faar du lære dig til at finde dig i.»

Ida Elisabeth gik bort og la sin arm om guttens skulder:

«Jeg var aldrig lei for at sitte hjemme hos dere, barna mine – fordi jeg er glad i dere. Jeg har aldrig brydd mig om at være sammen med andre end dem jeg er glad i. Det er fordi jeg er glad i Tryggve ogsaa at jeg gaar ut med ham sommetider. Vennen min!» Hun kysset Carl paa panden. – Jeg vilde jo helst være sammen med baade ham og dere bestandig – det turde hun ikke si høit.

*

«Burde du ikke gi den gutten tran tror du?» spurte Toksvold da hun fulgte ham ut paa trappen. «Ja jeg har jo ikke nogen greie paa saant, men jeg har da læst at levertran skal være bra for barn som er nervøse –»

*

Hun gik og ryddet og pakket op sine byindkjøp endda, da telefonen kimet inde paa systuen. Skjælv av nervøsitet gik hun for at ta den – det hadde ikke hændt hende før at hun hadde faatt opringning midt paa natten, det var en vældig affære at vække op centralen visste hun.

«Ida!» Det var Toksvold. «Brekke – Ingvilds mand du vet – han er død imiddags. Det laa besked til mig nu da jeg kom op. Saa jeg reiser nedover nu straks med nattoget. Brudd paa hjerneskillen, saavidt jeg forstaar – han hadde faldt paa gaten her forrige natten. Ja stakkars Torstein – det var trist [378] det skulde ende slik med ham. Vilde bare si dig det. Jeg skal forsøke at faa ringt til dig paa mandag. – Ha det godt da du til vi sees igjen. – Godnat da, Ida min, sov godt –»

Stakkar, tenkte hun – og mente ikke nogen bestemt – den døde, og Ingvild og barna – og mange andre. Tryggve hadde hørt ordentlig bedrøvet –. Han var det vel paa en maate – og formodentlig inderlig lettet og paa en anden maate, men vilde ikke tilstaa det før det var gaatt saapas lang tid saa det anstændigvis gik an at si: det var nu det bedste for alle parter.

*

Det kom flere uker da Toksvold var paa farten støtt – hjem for at passe sin egen forretning og ned for at ta sig av søsterens affærer. Ingvild Brekke var faldt helt sammen. «Det er aldeles ubegripelig,» sa Tryggve og saa frem for sig. «Hun maa ha været glad i det svinet like til siste slut! Ja stakkar – de mortuis ogsaa videre, han var en staut kar engang i tiden, at se paa da, og jeg skal si at han hadde ikke smaa tanker om sig selv. Men at hun aldrig er blitt færdig med ham –.» Det var vondt at se, barna kunde ikke skjule at med farens død var et frygtelig trykk lettet av dem, men det pinte moren naturligvis, naar hun merket det. I det yttre holdt Ingvild sig noksaa behersket, men hun hadde faatt det med det at nu vilde hun sælge pensionatet sit, hun vilde væk fra byen, hun orket ikke bli der hvor alle mennesker bare hadde kjendt Torstein saan som han var paa slutten.

Liket var blitt ført hjem til Land – Brekke var derfra oprindelig – og en hel del av hans og hendes slegt var kommet sammen til begravelsen. Tryggve vilde hatt Ida Elisabeth med sig, men hun undslog sig. Derborte var det kommet paa tale at Ingvild Brekke skulde overta fru Bjørnstads hotel – tanten vilde trække sig tilbake nu.

[379] «Stedet er jo ikke det som det har været. Og tiderne er vanskelige for hotelfolk og. Ellers skulde nok Ingvild greie at arbeide det op – somerpensionat da.» Saa hadde han faatt det at reise om – undersøke hvordan søsterens affærer bedst kunde ordnes.

Paa den maaten kom han til at være derborte hele julen. Han var lei for det, men Ida Elisabeth syntes igrunnen at det var vel saa bra slik: dette blev den siste julekvelden hun og guttene kunde være alene sammen – hvis alt gik som de mente.

*

Anden juledags morgen kom post. Carl hentet den ind og la den paa det lille bordet ved divanen, det hun brukte til natbord. Ida Elisabeth gik netop og dækket av frokostbordet; hun flyttet sin kop og kaffekanden ditbort – vilde ta sig en atpaataar, mens hun saa paa juleposten sin og avisen i ro og mak.

«Vær litt forsigtige da –.» Guttene skulde ut med de nye sparkstøttingerne sine. Enten deres uvilje mot Tryggve Toksvold var større eller mindre, saa strakte den sig ikke til denne julepresenten hans. Det var en av de ting som gjorde Ida Elisabeth forsagt. Guttene blev ved at forholde sig reserverte, for alt hun visste kanske direkte fiendtlige mot sin mors kjæreste, men de hadde vænnet sig til at vente presenter av ham. Penger og –.

Der var kort fra Anne Mosgaard – fra syerskerne hendes – et tykt brev, hun visste at hun kjendte haandskriften og den vakte en ubestemt forestilling om ubehageligheter allerede før hun hadde gjenkjendt den. Saa saa hun paa poststempleet – det var fra hendes forhenværende svigermor.

Hun sat med det litt uten at aapne det – la det tilside og saa igjennem resten av posten sin. Et litet brev fra Olise Langeland, kort fra fru Holter hos Myhre & Co., etpar graverte kort fra forretningsforbindelser –. [380] – Hun kunde da ikke gjøre hende noget nu længer. – Like godt at faa

det overstaatt. – Hun sprettet op brevet og fisket frem den sammenkrøllede brevarksbundten:

Du kjære gode trofaste Lirken min!

Allerførst skal du ha en ordentlig juleklem til takk for alt som du har gjort for smaapikerne mine – aa, var det ikke andet end det. – Ida Elisabeth fløi igjennem de to første siderne.

– Ja Lirken, om jeg bare kunde faa sagt dig hvor det har glædet og opmuntret pappa og mig at du paa denne maate har vist os dit trofaste hjertevarme sindelag. Du kan tro, i disse aar da ulykkerne likefrem har styrtet ind over os har vi lært at sætte pris paa et saant trofast vennensind. Ofte har nok vore tanker i disse aarene gaatt til dig som dog i saa mange aar var os kjær som en av vore egne. Du maa ikke tro at jeg ikke forstaar din handlemaate, dengang da du kom under veir med Frithjofs forblindelse; jeg forstaar at du maatte føle dig krænket og saaret i dine helligste følelser – fyffansskind, ja var det ikke forsætt ogsaa at jeg skulde fly paa Jeja den dagen –.

Jeg gaar ut fra at Else har fortalt dig det triste om Geirmund. Ja Lisa mi, nu har vi gjort istand til jul som sedvanlig, og til den hellige kveld faar jeg min stakkars gut hjem. Behøver jeg at si dig at her skal han bli møtt med aapne armer, uten et bebreidende ord. – Nei det skal du faa mig til at tro –

Men som du vel ogsaa vet saa er nu altsaa ogsaa Frithjof ramt av den samme snigende sott som rev vor yndige Lille-Merete bort fra os. Og jeg kan ikke bære den tanke at utsætte ogsaa Geirmund og Vikarr for smitten (Herjulf som du vel vet er kommet hjem fra Amerika har foreløbig arbeide i Rostesund, takket være direktør Meislings interesse). Saa nu har jeg for mine barns skyld gaatt den siste og tyngste ^[381] tiggergang, skrevet rundt til slegt og venner for at skaffe midler til at sende Frithjof paa et sanatorium. Pappa og jeg har da tænkt os muligheten av at den rene tørre luft paa Østlandet kunde byde ham en siste chance til redning. (Det blev uttalt ved Meretes dødsleie at kanske et ophold ved et indlandssanatorium kunde ha frelst hende). Vore tanker faldt da ganske naturlig paa de mange landskjendte tuberkulosesanatorier som er beliggende like i nærheten av dit nuværende opholdssted.

Nei nu faar du gi dig! Ida Elisabeth lot brevet synke i sit fang. Det skal der ikke bli noget av nei!

Frithjof reiser altsaa herfra første juledags eftermiddag – Gud og Fader, han er paa veien allerede! – Hun tittet igjennem nedover de siste siderne. Til Fjeldberg – det dyreste av alle sanatorierne, naa –. Nu da han har sin søster der i nærheten, du vet jo for et samhold der altid har været mellem Else og Frithjof – nei saamen om jeg det vet – – og faa gjense sine barn som han saa ofte har talt om med brændende længsel i disse aarene.

Ja – det og! Det var ikke til at undgaa. Bitterheten drev pludselig taarerne op i hendes øine. Efter alle disse aarene han aldrig hadde spurt efter sine barn valgte han at tørne op netop nu, da hun selv merket, hvor utrygt forholdet var blit mellem hende og guttene – mellem hende og Carl ialfald; Lillegut var saa liten saa han var bare som pulp endda, men et ekko av Carl paa mange maater. Netop nu kommer saa deres far og springer ind –. Længtet, han! Og gjense – han hadde jo aldrig sett Lillegut engang.

Hun kylte brevet bortover divanen og blev sittende.

Telegrafere til Tryggve, det var hendes første indskyttelse. Be ham komme hjem med en gang. Han maatte da kunne finde paa raad. Stoppe Frithjof i Oslo, faa ham anbragt derinde – der var da vist flere ^[382] sanatorier der i nærheten. – Men det gik ikke an, for guttenes skyld –.

– Var det forresten ikke slik at pasienter i regelen maatte vente noksa længe for at faa plass paa tuberkulosesanatorierne –?

Hun gikk ind og ringte opp doktor Lund paa Fjeldberg. Jo de ventet en pasient, kontorist Braatø, han var anmeldt for en maanedstid siden. «Er det familie av Dem, frue?» Ida Elisabeth opplyste at det var hendes fraskilte mann. «Saa–e? Ja hvis det er noget De ønsker at snakke med mig om i den anledning, saa vet De at jeg staar med fornøielse til Deres tjeneste.» Takk, takk –.

Jeg vet at jeg apellerer ikke forgjæves til dit h isind naar jeg ber dig m te Frithjof paa stationen og hjelpe ham tilrette, stod det i brevet. Og – tiderne er jo saa meget anderledes nu end i pappas og min ungdom, – man ser jo nu hver dag at fraskilte møtes og omgaaes paa venskabelig fot, og det er vel forsaavidt et fremskridt i frisind. – Nei det skal du bli blaa for, mor.

*

Saa syntes hun selv at hun overdrev vel. M te ham ved toget og kj re med ham opp til Fjeldberg kunde hun jo gjerne – men hun fikk gjennomføre det, at saa vilde hun ikke ha mere med hans aff rer at gjøre, hun hadde simpelthen ikke tid til at springe den lange veien og besøke ham. Og paa det store sanatoriet hvor der laa folk fra alle kanter av landet n rsagt – det var da ikke noget saa merkelig, det var ubehagelig naturligvis, men det var da ikke nogen saan sensationel affære som det tok sig ut for hende, om den mannen som hun engang hadde været gift med ogsaa havnet der.

Gud hvor Tryggve skulde bli forbitret naar han fikk høre det. Og saa kom han til at si, hun burde ha skj nt at hun kunde vente noget slikt –. Men neimen om hun det hadde kunnet –!

[383] Hun plukket opp alle de beskrevne arkene til Borghild Braatø, la dem sammen, og blev arrig da hun hadde vanskelig for at faa proppet hele bunken tilbake i konvolutten. – Det var vist hun som hadde bildt sig ind at hun visste, hvordan de menneskene var indvendig, men neimen om hun gjorde lel – ikke begrep hun sig paa en saan utspekulert, frækt beregnende gammel merr: samme  ieblik hun hører at jentene hendes har opdaget mit tilholdssted og jeg har været dum nok til at række dem en lillefinger, saa kommer hun sættende –.

– T v –. Det var akkurat det værste at hun visste godt, den anden *var* i god tro paa sin maate. Hun mente alle de blomstrende fraserne, og hun trodde alt som hun *vilde* tro. Alle disse falske tonerne sang hun like meget til sin egen oppbyggelse som for dem hun vilde vinde noget av for sig og sine.

Ida Elisabeth blev sittende og stirret uten at se paa det lille juletræet som stod i kroken og glinset med glaskuler og glittertraader i det bleke vintersolskin. Uf det var fortærende – og bare det ikke var værre end *det*.

Bare Tryggve hadde været hjemme –

*

I de næste par dagene gikk hun og gjorde sit bedste for at guttene ikke skulde merke hvor hun var lei sig. Saa kom telegrammet. Imorgen med halvtretoget. Det var ufattelig at det virkelig –. Hun hadde hele tiden likesom ventet, det skulde vise sig at være en tom trusel, det drev nok over.

Da hun sendte Lillegut i seng, gav hun Carl lov til at bli oppe litt til. Han krøp sammen i gyngestolen med en bok som han hadde faatt laane oppe hos Hansens. Ida Elisabeth strikket. – Mon

hun nogensinde kom til at se denne blaa genseren paa gutten uten at huske paa alle de vonde tanker som hun hadde strikket ind i den –.

[384] «– Hvad er det du læser saa ivrig, Carl?»

«Østerdalskongen,» sa gutten med næsen ned i boken.

«Kan du lægge den væk et øieblik; jeg skal fortælle dig noget.»

Carl gjorde det – uvillig; han saa op paa sin mor, uviss, som han ikke ventet sig noget godt netop.

«Jeg har faatt brev, Carl. Om at din far kommer hit en tur.»

«Far –?» Ansigtet hans blev spændt: «Mener du – min *ordentlige* far?»

Ida Elisabeth nikket.

«Pappa altsaa?» Han straalte.

«Ja. – Si mig, Carl, kan du huske din far?»

Nu var det gutten som nikket – litt usikkert:

«Aa ja da. Jeg husker godt pappa. – Jeg husker dengangen da Sølvi døde,» sa han lavt. «Pappa blødde slik – han hadde vist ogsaa gjort sig noget? – Og saa husker jeg at han var hjemme siste gangen – like før vi reiste hit, husker jeg –»

Mor og søn blev sittende og se paa hverandre.

– Hun hadde omtrent ikke nævnt faren i alle disse aarene. Hun visste ikke hvad guttene mente eller tænkte – hvis de tænkte noget over saken. Om de visste at hun var skilt. Om Else hadde snakket til dem om deres far. Om hendes venskap med den anden dette siste halv-aaret hadde faatt dem til at tænke paa den virkelige faren sin. – Hun visste ingenting.

– Men hun trodde at hun ante, denne braa glæden som var blusset op i gutten da han hørte, hans far kom hit – den skyldtes at han uvilkaarlig sluttet, det var deres forbundsfælle mot den fremmede som kom.

«Naar kommer han, mor?»

«Imorgen middag.»

«Da blir jeg med og tar imot ham!»

[385] «Ja det kan du naturligvis faa lov til.» Stemmen hendes fik en skarpere klang end hun hadde villet – hun blev ængstelig selv; bare hun ikke hadde støtt gutten med det –.

«Saa faar du spise op appelsinen din da, gutten min, og gaa ind og lægge dig.»

Carl spiste de siste baatene i tankefull taushet, reiste sig: «Godnat mor –

– Har du fortalt Tryggve at pappa kommer?» spurte han borte ved døren.

Hvilken Tryggve mener du –? Men hun sa bare:

«Jeg har ikke fortalt det til nogen andre end dig. Endda.»

Hun blev sittende med strikketøiet mellem hænderne og rørte sig ikke, til hun hørte at Carl steg op i sengen sin. Saa gik hun ind, slukket og kysset ham til godnat. – Er du glad for din far skal komme –. Hun var ikke istand til at spørre – og hun følte det langt ind i sig at han var det.

«Du mor,» spurte Carl efter hende da hun var borte i døren alt: «Vet pappa at jeg gaar med briller du?»

«Nei det gjør han nok ikke.»

Aa –! Saan er det – at jeg *lysner* litt fordi jeg merker at der falder en liten skygge over guttens glæde for at hans far kommer –.

[11.]

n10

Hvad guttene hadde snakket om sig imellem om morgenen visste hun ikke.

«Skal pappa ligge paa tante Elses værelse?» spurte Carl engang utpaa formiddagen.

«Nei han skal reise op til Fjeldberg.»

«Fjeldberg – men det er jo – er pappa *syk* da?»

[386] «Ja han er nok ikke helt frisk. Det er derfor han skal komme hit. Din bedstemor mener at han vil ha godt av luften her en tid.»

Stakkars liten – nu hadde han faatt endda mere at spekulere paa.

Hun lot bilen komme til Viker og hente. Uvilkaarlig hadde hun alt begyndt at grue for naar hun skulde gaa her i fremtiden. Tryggves kontor paa hjørnet, hotellet hvor hun hadde gaatt ut og ind med ham. – Folk hadde snakket om dem; det hadde hun skjænket svært faa tanker, – men naar det nu sagtens snart var utover hele stedet at den gamle manden hendes ogsaa var her. – Uf hvor Tryggve hadde ret: det kan være fan det samme hvad folk sier saalænge man bare ikke gir dem ret i noget av det.

Carl sat paa klapsættet overfor hende. Det lille alvorlige ansigtet hans saa ut som en hel ny verdensdel av tanker holdt paa at dukke op i gutten. Som hun ingenting visste om – hun kunde bare gjette. Kanske hun aldrig fik vite noget. Hun visste da det fra hun selv var barn, hvor meget det er som barn ikke kan snakke med voksne om. Hvis de voksne forsøker at spørre – det er det værste de kan gjøre. Eller, der findes de barn som liker det, finder sig i det – hun hadde altid hatt paa følelsen, saanne barn ligner frugt som fuglen har hakket gjennom skallet paa; de kan ikke holde sig friske. Men det var noget som aldrig hadde været aktuelt for *hende* før. Nu saa hun det medett – hvor godt og lykkelig hun og barna hendes hadde hatt det sammen: like til isommer hadde der aldrig været i deres liv som gjorde tillid og fortrolighet til to forskjellige ting.

I svart bitterhet sat hun og tænkte: og nogen vei ut er der ikke. Ingen som hun turde gaa ialfald. Ikke nu længer. Nu da gutten der er blit en ukjent størrelse. – Og hendes skyld var det da ikke. – Den eneste usle lindring var at gi efter og tænke [387] hatefuldt, naar hun tænkte paa Frithjofs mor. – Ja Gud hvor hun hatet hende. Dem alle forresten.

Lillegut sat ved siden av hende og straale fordi han kjørte i den fineste bilen som fandres paa stedet. Den var trukket med lysegraatt tøy indi og full av fine stropper og dusker, og der hang slepne blomsterglas i den og i glassene sat buketter av forfærdelig falmede tøiblomster. Den hadde været brudebil i Oslo, sa barna.

*

Samme nu hun saa Frithjof tone frem paa vognens platform var hendes oprør væk. De siste dages ophidselse blev som en ond drøm hun var vaagnet av. Stakkar *han* var da bare noget fra en tid

som laa saa langt tilbake, saa det var hun aldeles færdig med. – Han var næsten ikke forandret – det vil si, han var blit adskillig tyndere, og kjøttet i ansigtet litt slasket. Noksaa ubarbert – blond, ung, utvisket. Pent og ordentlig klædd var han, i ulster og flunkende nye brune sko.

«Ida Elisabeth!» Han kom med armene fremfor sig paa en maate som mindet om luffer, og hun møtte hans flaksen med sin hjertelige hilsen og det kraftige haandtryk som stoppet ham *der*. Hun følte guttenes store øine som gav agt paa dem – ogsaa paa at faren kaldte hende saan som de visste at hun het, men de hadde aldrig hørt nogen bruke hendes fulde navn; her sa alle bare Ida.

«Ja her har du mig altsaa igjen da Lirken! – Og *der har* vi jo barna – *nei* saa store og kjække dere er blit siden pappa saa dere sisst! Kallemand!» Frithjof slog armene om gutten og kysset ham ettertrykkelig. «Og det er altsaa Tryggve –» han saa litt forvirret ut et øieblik, men saa bredte han ut armene med friskt mod: «Skal pappa faa en kys av Tryggve og da –?»

– Det maa jeg altsaa si til ham med det samme vi blir alene – at han ikke kysser barna –.

[388] «*Men* hvor lik han er Sølvi du, Ida Elisabeth!»

«Har du no indskrevet bagage? Se her, Moe henter den for dig. Carl, kan du ta haandkufferten for din far.» I spissen for processionen skyndte hun sig bort til bilen. – De var naturligvis blit interessert iagttatt av alle de seks-otte menneskene som var paa stationen.

*

Tryggve Toksvold skulde bli borte til over trettendedagen. Og Ida Elisabeth hadde ikke faatt sig til at skrive noget om denne nye tilskikkelsen – hun forsøkte etpar ganger men rev istykker brevene igjen. Forresten var nok Tryggve paa farten en hel del – hun fik et kort fra ham fra Oslo og et brev som var skrevet fra et hotel i Røykenvik.

Endelig ringte han hende op en morgen. Han var kommet med nattoget. «Kan du ikke komme bort og spise middag med mig paa hotellet? Jeg længter fært efter at faa snakke med dig igjen skjønner du.»

«Hvis ikke du er altfor optatt i formiddag – jeg vilde igrunden forfærdelig gjerne faa komme bort med det samme – kan jeg komme op til dig paa kontoret?»

– Det hadde ikke varet stort over en uke, men det føltes som aar. – Burman fór op da han saa at hun hentet ind hat og kaape. Hunden la sig flat foran føtterne hendes, logret og snaltret, mens hun stod og holdt kaapen sin op mot ovnen, op igjen og pistret og vimset mot døren og tilbake igjen – akkurat slik bar han sig hver eftermiddag og, naar Carl klædde paa sig for at gaa op til sanatoriet. – Hun likte det forresten ikke av den grund heller at hun visste jo, hvordan Frithjof *var* med hunder – og den tykke pelsen til Burman var nu vel særlig som skapt til at føre omkring baciller i. Rigtignok var de ute i parken hele tiden, naar Frithjof og [389] barna var sammen – doktor Lund hadde sørget for det – men allikevel –.

Taaken efter elvedraget var bitende raakold da hun kom ut. Høiden paa den anden side veien steg op og tapte sig i skodde, allgraa av nedsnedd skog som var helt overgrodd med rim. I den lille haven hendes sprikte bare nogen topper av syrinbuskene hvite som koraller op av den frosne, rimlodne sne. Hunden kilte ivei foran hende, svart og trinn med den flotte rovekrullen over ryggen, snudde tilbake, svømmende vellystig frem gjennom de opmaakede snefonnerne langs veien. «Jadda Bisken,» hun

kjælte for den da den hoppet opefter hende. «Det er ikke godt at være menneske, Burman, det er bedre at være bikkje paa en stor gar –» Kari Presttangen var det som pleiet at si det –.

Hendes hjerte brændte av bekymring og medlidenhet med Carl.

Allerede den tredje gangen Carl beordret broren: «Faa paa dig naa, vi skal gaa op til pappa,» svarte smaaen: «Jeg har ikke lyst.»

«Jo kom skynd dig nu. – Jeg skal sparke dig – du kan faa sitte paa oover alle bakkerne om du vil –»

«Nei jeg vil ikke. Det er saa kjedelig at snakke med pappa.»

«Tøv Tryggve, du maa ikke si saant,» hadde hun grepet ind. «Du kjender jo næsten ikke din far endda.»

«Usch jeg synes at han er akkurat saan som tante Else jo. Jeg liker ham ikke,» sa gutten genert. «Du mor, aaffor kalder han dig *Lisken*? Det synes jeg er saa stygt. Men Ida Elisabeth, *det* er et pent navn, mor.»

«Det glæder mig at du synes det. Men nu kan du ta paa dig og bli med Carl idag naar det er saant vakkert veir. Husk at du som er saa liten kan ikke ^[390] faa bli med hele den lange veien naar ikke veiret er pent.»

Men stakkars lille Carl – hun ante at faren hadde betydd en frygtelig skuffelse for ham – eller mere, en besvikelse. Han holdt sig haard. Bedst vel ogsaa, hvis han kunde fekte sig gjennom dette her uten at tale om det for nogen. Men det var bitterlig uretfærdig at ikke gutten kunde blit spart for det.

En ting var at Frithjof var overfor guttene som de skulde være smaaunger endda; det hadde hun oppfattet da hun var oppe med barna i søndags og saa til ham. Som han hadde hatt sin faderlighet liggende i en skuf, siden den tid de var i Berfjord, og nu tok han den frem igjen. – Og saa var begge guttene noksaa blyge – var blit vant til at faa være i fred saa meget som mulig med sine smaa selv. Nærsøkenhet reiste de uvilkaarlig bust mot.

Forfærdelig rædd for smitten var hun naturligvis ogsaa. Hvis ikke Frithjof var blit helt anderledes end han hadde været saa hadde han det naturligvis med at ta bort i barna i tide og utide – den der tankeløse kjælevarnen som var deres jargon. Selv vilde han jo ikke være ved at det feilte ham noget større; han snakket i mystiske ordelag om at det var aldrig blit konstatert tuberkler, men han hadde sprængt noget indi sig, det var det som blodstyrtingene kom av, men en eller anden naturlæge derborte hadde sagt, det kunde gro igjen naar han fik hvile og god pleie, og derfor var det at han ikke hadde sagt imot, da mamma vilde at han skulde lægge sig ind paa sanatoriet her.

*

Toksvold sprang op og kom imot hende med det samme hun lukket op døren til hans kontor. Han grep haanden hendes:

«Gubbevaremigvel, du ser jo aldeles – det har nok tatt ordentlig paa dig –» han skjøv frem den stolen som hun pleiet at sitte i.

[391] «Naa, du har hørt det?» Hun hadde næsten ventet det. Alt spurtes borte paa hotellet.

«Jaha. Da haben wir die Bescheerung!»

Ida Elisabeth tok av sig hanskerne, knappet op kaapen sin og tok en cigaret av æsken som han skjøv over til hende.

«Ja – hvad sa jeg, Ida?»

«Du skjønner, det er svigermor» – samme nu ønsket hun at hun hadde brukt en anden gløse – «som har foranstaltet dette her.»

«Just saa ja. Døttrene skriver hjem til mamma, at Ida er den samme gamle – godfjotte er meningen deres. Og saa har du madammen der –!»

Det er ikke saan heller, Tryggve. – Hun kom til at huske paa, hun hadde aldrig fortalt ham om det som hadde været mellem hende og Frithjof da de var halvvoxne – bare fordi hun syntes dengang, det hadde jo ikke noget at gjøre med hende nu. Hun kunde godt ha gjort det da – da vilde Tryggve ha skjönt at hun ikke hadde været andet end en smaa jente som alt og alle snurret rundt til hun blev svimmel. Nu kunde hun umulig si det – nu vilde det gjøre et helt andet indtryk paa ham.

«Ja undskyld at jeg spør. Men er det du som skal betale for ham paa Fjeldberg?»

Ida Elisabeth blev rød.

«Nei – det vil si. Hans mor har altsaa faatt sammen saa meget saa de kan betale for ham bortimot etpar maaneder. Hvis han vil flytte ned til Bakken rækker det jo litt længer. Men du vet –.

Jeg hadde en lang samtale med doktor Lund da, da han hadde undersøkt ham. Og sykdommen er altsaa langt fremskredet; det er ikke godt at si hvordan det kan gaa. Men han har ikke hatt temperatur siden de første dagene efter reisen, og han spiser godt. – Saa jeg har tænkt, han faar da ialfald bli her til vaaren ialfald. – Jeg har igjen en fjorten hundrede kroner paa den bankboken du vet, og de [392] pengene var altsaa oprindelig satt ind for den lille piken som døde. Saa jeg synes jo paa en maate det kan være rimelig at de blir brukt til hendes far, naar han er syk –.»

«Ja det skal selvfølgelig ikke jeg blande mig op i.» Mens hun talte hadde han sittet og brettet og brettet det øverste arket paa blokken foran sig og skaaret op brettene med papirkniven – nu samlet han alle remserne i haanden og krøllet dem ihop: «Noe begeistret over hele denne affæren er jeg ikke, som du vel kan tænke dig –.

– Under disse omstændigheter kan jeg ikke si andet end at det er noksaa heldig, jeg kommer vist til at flytte herfra. Du vet at jeg var i forretningen hos min onkel Bjørnstad etpar aar, det var der jeg begyndte som fuldmægtig. Ola, fætteren min som fortsætter firmaet, vil altsaa gjerne at jeg skal gaa ind igjen. Ja det er ikke avgjort noget endda. Men det er mange ting som taler *for* –.

Hvis det nu blir av da, saa foreslaar jeg at vi gifter os noksaa snart. Igrunden har vi da ikke noget at vente efter? Og ærlig talt jenta mi, jeg synes at situationen herborte maa være blit litt komplicert for dig selv nu? Jeg skal gjerne tilstaa, jeg synes ikke det er det spor morsomt – her gaar vi to og er hemmelig forlovet, hvilket Gud og hvermand vet – og samtidig har du faatt din forhenværende hr. gemal og hans familie hit til at spille barmhjertig samaritan for.»

Ida Elisabeth saa op paa ham, men sa ingenting.

«Som sagt – hvad du gjør med dine egne penger, det skal saavisst ikke jeg lægge mig op i. Men netop hvis du vil betale for fyren paa et sanatorium her, saa synes jeg av mange grunder, at det maatte være en fordel om du bodde et andet sted.»

«I sig selv er jo ikke Frithjof noget andet for mig end en gjenganger – fra noget som jeg er kommet saa langt bort fra, saa jeg kan likesom ikke ^[393] engang føle at det er min egen fortid. – Ja jeg synes synd paa ham begripeligvis –»

«Ja jeg er sgu ikke sjalu paa *ham* heller – i hans nuværende rolle. Men netop som det du selv sier, som spøkelse. Naar du er færdig med den der fortiden din, saa skal du simpelthen ikke la spøkelserne faa komme efter og genere dig. Det er det dumteste et menneske kan gjøre, Ida. La de døde begrave sine døde du, som det staar i bibelen.»

«Det er det da, at de *er* ikke døde. Det er bare mig som ikke har nogen følelse længer av at de kommer mig ved. Men jeg vet jo at de er saamen levende nok; det er akkurat saa meget liv i dem som det nogensinde har været, til at ha det vondt og være bekymret for hverandre og være uformuende og ute av stand til at begripe, hvorfor de bestandig skal ha saa meget vondt –.»

«Vel. Men naar du nu altsaa vil hjelpe dem da. Saa gjør det i Guds navn, men pr. bankobrev – eller endda heller postanvisning forresten; det gjør al korrespondance overflødig. Men du selv bør forsvinde fra skueplassen.»

«Det er guttene da som jeg ogsaa maa ta hensyn til,» sa hun meget lavmælt «Kan du ikke skjønne, det vilde ta sig rart ut i deres øine – at jeg rømmer, fordi deres far kommer hit –»

«De vet da at du ikke er gift med ham længer.»

«Det gjør de vel. Sagt noget om det til dem har altsaa jeg aldrig. Det er likesom noget vi aldrig faldt paa at snakke om – det som laa forut for at vi kom hit. Jeg tror ikke de nogengang tænkte paa det heller. Vi bare levet den ene dagen efter den anden. Like indtil du og jeg blev kjendt.»

Han sa sagte:

«Jeg kan naturligvis godt tænke mig, der er meget som de guttene ikke forstaa nu. Men de maa jo *komme til* at forstaa det en dag. Naar de blir voksne, om ikke før.»

^[394] «Det vil de vel komme til kanskje. Men hvad en kan komme til at forstaa som voksen, Tryggve – det er jo ingen hjelp det, for det vonde en oplever mens en er barn. En lider like meget den tiden en lider. Og saan som en blir av at ha det vondt og være nødt til at gaa og spekulere paa vanskelige ting mens en vokser op – det kan det vel ikke forandres stort paa, selv om en kommer til at skjønne en hel del av det siden.»

«Barn skal vel læres til at være retfærdige?» sa Toksvold heftig.

«Jamen de er det ikke. Andet end slik at de kan holde paa det som de synes er sin egen ret da, og kameratenes ret i klassen. Folk flest lærer vel forresten sjelden mer. Men en kan ikke forlange at barn skal se ret og skjel til mange kanter og altfor tvert imot sine egne følelser. Det vilde være synd, synes jeg. Det vilde være som at sette smaabarn i den alderen da de skulde lære tabellen til at læse saan matematik som de har paa navigationsskolen for eksempel.»

«Ida, Ida, – du skal ikke gaa og tænke saa meget paa saant. Du gjør ingen av os noget lykkeligere med det.»

Hun kjendte at hun blev kold i kinderne av blekhet med ett:

«Nei,» sa hun svært sagte. – «Ingen uten – kanskje – barna mine i tilfælde.»

«Du kan ikke mene det som du der tænkte paa » sa han likeens.

Hun seg litt sammen i stolen og saa ned paa hænderne sine.

«Du Ida –.» Han avbrøt sig, stod op og gik til vinduer. Etpaar ganger var det som han vilde til at si noget, men saa tok han sig i det. Hun sat bare rystet av forfærdelse over dette som var kommet – det hadde hun da ikke *villet*, men nu kjendtes det som det uundgaaeligste –.

[395] «Si mig,» spurte han og snudde sig mot hende: «Er du ikke saa glad i mig som du har været nu længer?»

Hun saa bort paa ham, og saa var det som hun ikke kunde faa øinene sine fra ham igjen. Ikke saa glad i længer – aa Herre Gud, hadde hun nogensinde været saa glad i ham som nu! Ansigtet hans og kroppen hans under klærne var det som hendes længsel smøg ind og omsluttet, og manden, hans liv og sind og vilje til hende, sjælen de kaldte det, som bevæget de vakre sunde lemmerne hans og styrte hans øine og bestemte hvad han sa og gjorde med sig – hun elsket alt det saa det var ikke til at holde ut. – Aa det var jo som hun var næsten ingenting glad i barna sine naar hun tænkte paa at være hans – de var bare som en graa tung bør som var lænket til føtterne hendes. Men de var der, hun kunde ikke komme til ham uten dem, ikke følges med ham uten hun maatte drasse dem med sig –

«Ja – det indtryk har jeg nemlig faatt – noksaa ofte – i det sidste –»

«Det er ikke det, Tryggve –»

«Hvad er det da da?»

Hun følte det selv som hun kanskje kunde avverge det vonde da hun svarte som hun gjorde:

«Kan du ikke forstaa – det kom til at gjøre et vældig indtryk paa barna, hvis jeg reiste bort og giftet mig med dig akkurat naar deres far ligger dødssyk paa et sanatorium. – Ja det er fælt nok at han skulde komme hit netop nu. – Carl stakkar gaar vist og tænker alt mulig allerede saan som det er –»

«Ja det skal du faa mig til at tro. Han er naa en rar skrue. – Nervøs som bare dertil.»

«Du liker ham ikke,» hvisket Ida Elisabeth.

«Jeg gjør da ialfald mit bedste for det, Ida, det synes jeg selv. Og jeg vil forresten si, til at begynde med – ifjor da han laa syk og saan – da [396] syntes jeg virkelig at han var en rigtig sympatisk gut. Men han liker ikke *mig*, det behøver du ikke at fortælle mig. Han er sjalu –»

Hun nikket. «Og det er det, ser du Tryggve – jeg vilde altid komme til at være paa dit parti. Jeg tror ikke – jeg kan ikke *tænke* mig at jeg nogen gang kunde andet. End gi dig ret – mot guttene. Bestandig.»

«Jaja,» sa han langsomt. «Tror du ikke jeg vilde ha ret ogsaa da, som oftest? Carl er bra urimelig

da, og han smaaen din nok saa meget av en taterunge, stakkars liten. Og du og jeg er da i virkeligheten aldeles enige om hvad vi vil, vet jeg? Jeg mener om hvad som er ret og realt og i hvilken retning de bør styres og saa videre –»

Ida Elisabeth gjorde en liten bevægelse med skulderen som hun frøs.

«Ja – er du ikke enig med mig?» tok han op igjen.

«Jo. I ett og alt kom jeg vist til at være enig med dig bestandig.»

«Det har antagelig du ogsaa sett for længe siden, at de barna dine har en god del i sig av den naturen som – ja jeg kjender ialfald ikke stort av dit igjen i dem.»

«Det er akkurat det. Alene vet jeg at jeg kan raa med det derre i dem – faa dem trukket over mener jeg, hvergang de kommer til nogen saanne punkter hvor de forsøker at refusere. – Ja det vet jeg jo forresten ikke. Men skal noget menneske kunne, saa maa det være mig. Som kan lære dem til ikke at gi efter for alslags ulyster og grave sig ned i nykker og fantasier og jug, hvergang de møter en vanskelighet, istedetfor at prøve om de kan arbeide sig ut av den. – Men hvis de hadde dig og mig sammen imot sig –» hun løftet hænderne litt og lot dem falde hjelpeløst.

Han stod og saa ned paa hende, kjendte hun. ^[397] Et eneste øieblik vaaget hun at se op og møte hans øine.

«Gud bevare dig, Ida,» sa han dæmpet. «Du kommer til at bli saa ulykkelig selv!»

Hun nikket uten at se paa ham. Og det varte litt før hun dristet sig til at svare:

«Husker du ikke – det var saa ofte naar vi snakket om saant. Du ogsaa sa det – naar en først har begyndt at gjøre barn, kan en ikke slippe arbeidet halvgjort. Føde, det er bare at ha levert raaemnet, sa du, barn er ikke færdig kommet fra moren før de er voksne, sa du. Og saanne tider som de vi lever i, sa du engang, da det er saa mange som ikke engang *eier* noget utenfor sig selv, ikke vet om noget de har som de ikke kan svigte – tvi vøre den da som kalder det offer, sa du, om han maa gi alt han kan for at være tro, naar det ikke er alle som eier noget at være trofaste imot engang.» Hun bet i sig graaten som vilde frem. «Ja nu skjønner jeg ikke at ikke jeg blev fælen, saa ofte vi sa denslags ting. At ikke jeg fælte, saan som naar de sier, nu gik det nogen over min grav.»

«Aa ja. Men naar det kommer til stykket – det er anderledes da. Trofast sier du. Men jeg mener jo ikke at du skal svigte barna dine. Men mig da Ida?»

«Aaja. Men jeg trodde ikke» – taarerne kom sturtende «jeg trodde ikke at det var slik da ser du. At jeg kan ikke komme til dig uten jeg maa dra med mig noget som er kjøtt og blod av mig og aldrig kan bli andet end fremmed for dig.»

Hun saa fort op paa ham, saa raadløsheten i hans øine, og saa syntes hun at hun blev fortvilet helt tilbunds.

«Aa hvor du kommer til at angre paa dette her Ida!»

«Ja det vet jeg, Tryggve, at jeg kommer til. Mangfoldige ganger.»

^[398] «At du gjør det da da?»

Ja at jeg *har* gjort det! For nu kan det ikke gjøres omigjen. Nu kommer han ogsaa til at opdage mere og mere at vanskelighetene er for svære –.

«Aa Ida, Ida – jeg synes du skulde tænke dig bedre om.»

Ja det kan du huske paa at jeg kommer til! Men du ogsaa kommer til at tænke dig bedre om nu. – Aa at jeg kunde gjøre dette!

«Det kan komme til at arte sig helt anderledes end du tror ogsaa ser du. Hvis vi kommer til at bo derborte. Saa fik vi blandt andet noksaa mange av min familie i nærheten vet du. Du har da kommet godt overens med alle av dem som du hittil har truffet. Baade Anne og Ingvild sætter stor pris paa dig. Vi kom til at bo bare etpar mil fra Ingvild – kunde sende guttene dit i ferien og saan.»

«Det er det at de stakkar, de har ingen andre end mig, Tryggve. Og det er min egen skyld. For jeg har kjendt Braatøs hele mit liv næsten, saa jeg burde ha visst hvordan det kom til at bli.»

«Det var du nu vel for ung til. Du blev jo gift da du var en tyve aar. Sandt at si – er du ikke litt sykkelig samvittighetsfuld?»

«Jeg vet ikke Tryggve. Men det er det eneste jeg har at gaa efter – min samvittighet – naar jeg skal forsøke at finde rede i saant – ret og uret. Gud vet at jeg ønsker, jeg hadde nogen som jeg stolte paa, som jeg kunde be om raad og veiledning, men naar jeg ikke har det? Det er saavisst ikke fordi jeg tror at noget menneskes samvittighet er saa storartet til at stole paa,» sa hun bittert. «For det har de sagt, alle de menneskene som jeg har kjendt omtrent, at man maa følge sin samvittighet. Og jeg har ikke sett at den har hindret dem no større fra at gaa som de vilde. Bare min far tror jeg ikke fik medhold rigtig av sin – han satte den paa sprit for det sammes skyld antar jeg! Saa det er ikke fordi [399] jeg tror at min samvittighet skal være saa meget flinkere end de andres til at snakke rent, forstaar du. Men naa det er alt jeg har at gaa efter –.»

«End din kjærlighet da Ida?» spurte han sagte.

«Den sier mig at der er ikke noget andet i verden som det er værd at bry sig om. Det er bare du og jeg. Og det er ikke sandt, det vet vi.»

Hunden var blit lei av at ligge borte ved radiatoren, lettet paa sig og kom frem til Ida Elisabeth. Den la hodet paa hendes fang og loggret opfordrende, men da hun ikke tok notis av den, tasset den bort og stak snuten sin ind i Toksvolds haand. Han snudde ansigtet litt til siden og saa ned, idet han strøk over det vakre svarte hundehodet – uttrykket hans mindet fjernt om saan som han hadde sett ut da han hjalp hende med at vaske blodet av Carl den gangen, og Ida Elisabeth kjendte at det randt likesom over indi hende av sorg.

«Men hvad er det du vil da?» spurte han som før. «Ja for du vil ikke si vel,» sa han heftig «at du agter at slaa dig sammen med de menneskene – igjen?»

Ida Elisabeth gyste:

«Aa nei. Dem vil jeg da ha mindst mulig at gjøre med, kan du skjønne.»

«Nei jeg maa si at jeg skjønner ikke. Hvad tænker du at gjøre da?»

«Slaass alene for barna mine, som jeg har gjort før.»

Men nu kom taarerne igjen – hun reiste sig op braatt for at flygte. Og saa var han borte hos hende i ett nu og hadde tatt hende i armene sine.

«Aanei Ida! Ida da! Jamen vennen min – det er da det rene vanvidd alt sammen!»

Hulkende stod hun og lot sig kysse og kysset tilbake, med sine armer om hans hals, og hunden vimset urolig omkring de to –.

«Du – nu lar vi være at snakke mere om dette! ^[400] Imorgen er det atter en dag vet du. – Aa stakkar som du graater da – Ida, naar vi er glad i hverandre –? Vi tænker ikke mere paa dette nu, indtil videre?

– Nu gaar du over med mig og spiser? Og saa sitter vi oppe hos mig siden, og saa – saa er vi ikke saan længer. Du er overnervøs er du, dit stakkars –. Skal jeg sende bud over til fru Bjørkheim, hun har vist noget som du kan ta, saa du blir roligere. Og saa snakker vi ikke mere om dette her foreløbig –»

Hun blev liggende lamt indtil ham, og litt efter litt fik hun bugt med graaten: «Og saa midt i kontortiden din da – og du som netop er kommet hjem. Jeg faar gaa du. – Uf at jeg skulde lave en saan scene – og de har vel hørt det ute paa kontoret –»

«Ja du har kompromittert dig paa saa mange maater nu Ida, saa det blir snart paa tide at du gjør noget for det,» forsøkte han at spøke.

Hun smilte saa godt hun kunde:

«Men nu skal jeg gaa. Nei Tryggve – jeg vil ikke det; du har selvfølgelig en masse du skulde ha gjort –»

«Jeg kan holde paa utover –. Natten er vel desværre min egen –?»

Ida Elisabeth lo litt skrøpelig:

«Desværre du, saa har jeg ogsaa en del som jeg maa ha gjort.»

«Ja fy til rakkeren, det har du jo altid,» jepte han litt.

Og saa omfavnet og kysset han hende igjen. – Aanei, det var ikke slut mellem dem endda. – Men hun visse det, selv mens de stod slik indtil hverandre, at hun hadde skaaret av det levende baandet mellem dem. Det kjendtes *nu*, som det maatte da kunne gro sammen igjen, saan kjendtes det, saalænge det blødde endda, men litt efter litt vilde det holde op at blø, og saa vilde det skrumpe ind, og de kunde gaa hver sin vei; han kom til at indse det –.

[12.]

[n11](#)

[401] Det blev ikke slut med en gang. – Sommetider syntes Ida Elisabeth, nu længtet hun efter at det skulde bli slut. Saa gik der en tid og hun hørte ikke fra ham; hun kunde ikke la være at tælle dagene: saa længe hadde det endda aldrig været mellem hvergang han skrev til hende. Og hun blev utav sig av utaalmodighet og fortvilelse: det *var* jo ikke forbi, det kunde hænde ett eller andet, saan at det blev godt igjen. Saa kom der et litet kortbrev fra ham; han maatte en tur hitover i næste uke: «Glæder mig til at træffe dig igjen.»

Hun skulde spise middag med ham paa Bjørkheim dagen efter at han var kommet. Ida Elisabeth gruet sig da hun gik dit. Hun hadde det paa følelsen at hun vilde faa se, de var allerede glidd et stykke fra hverandre.

Det var saan tindrende frisk vinterdag – det gjorde rent vondt i øinene, slik skinnet det av skarsneen i solen. Mot den dype blaa himmel stod granerne næsten snebare i toppen efter stormen forleden; de mindet om flammer paa en eller anden maate, det lavet saa gyldent i den grønne baren. Og dypt inde i hende laa det og knuget dumpt – hun syntes at hun visste, hun kom til at bli ensom paa en maate som hun aldrig hadde visst om før i sit liv – hun skjønnte det endda bedre fordi denne dagen var saa straalende vakker naar hun var saa nedstemt.

Fremme i veien kom en flok unger imot hende; de kom fra skolen. En hel hurv med sparkstøttinger midt efter veien, og oppaa de opmaakede høie snevolder barn som gik paa ski. De ropende barnestemmer og sneen som skrek under føtterne og de myke smell av ski og staver tonet sammen til noget som mindet hende om støi av en fugleflok paa trækk. Ida Elisabeth saa om hun skulde se Carl. Barna var røde i ansigterne av kulden, de var snørret og [402] saarrøde omkring næserne av at tørke sig med isete vaatter. Det er sandt, tænkte Ida Elisabeth, jeg maa huske at gaa indom «Manon» og kjøpe vaselin og frostsalve.

Carl var blandt de siste. Moren stod litt og snakket med ham, gav ham besked: Tryggve var nede ved det der hoppet paa Engers jorde, Carl maatte hente ham med sig hjem, for Ragnhild hadde lovet at sætte frem middagsmaten til dem, men hun hadde liten tid. Carl sa ja og spurte ikke hvor hun skulde hen.

Like ved der hvor de stod var der en lund av ospetrær i randen av et jorde. Bakefter husket hun naar hun tænkte paa denne dagen, hvor milde og vakre de graagrønne træstammerne hadde sett ut med vinterdagens solskin over sig. Guldgul lav i runde flekker grodde paa dem, en masse, og bakom trærne blaandet skyggerne bortover sneen.

Tryggve Toksvold stod og ventet paa hende i hotellets hall, og da han hadde faatt hende med sig ind mellem knaggerækkerne kysset han hende, idet han tok imot hendes kaape og hængte den op: «Skal du ikke ta av dig hatten?» Saa ærgret hun sig – hun visste ikke hvad det var for en impuls som hadde faatt hende til at ville ha hat paa mens de spiste, likesom for at markere at deres fortrolighet var paa retur. Hun tok den av, men saa angret hun *det*: mens hun stod og puddret sig litt foran speilet syntes hun, hun hadde vist tapt sig paa disse ukene, men den lille sorte hatten var saa flatterende.

Han hadde faatt sig ny dress, saa hun, graablaa, men altfor blaa efter hendes smak.

Der var ualmindelig mange mennesker i spisesalen – til at være paa denne aarstid. Et stevne, forklarte Toksvold; de hadde ikke hatt andet værelse til ham da han kom inat end et kot ind til gaarden: «stivt stykke, forresten, synes jeg, naar jeg har bodd fast ^[403] her i tre aar. Men vi skal ialfald faa kaffen inde i privaten lovet Magda mig.»

Aldrig hadde hun syntes at spisesalen paa Bjørkheim virket saa utrivelig – den var panelet paa kryss og tvers med noget oljet furutræ og der var søiler og takbjelker overalt; de var hugget ut i hakk og kanter og gapende dragekjefter saa det kjendtes rent fysisk som en støtte øiet mot et skarpt hjørne, hvor en saa hen.

Toksvold kom fra Oslo nu sisst: «Jeg skulde hilse dig fra Anne og Kari. Jo – jeg kom saamen til at være sammen med dem to kvelder i træk. De hadde selskap, Mosgaards altsaa, og saa blev vi buden til nogen som var der, til dagen efter. Det var enslags kostumebal da» – han lo litt.

«Saa morsomt. Var du i kostume?»

«Jeg? Er du gal. Nei jeg var jo tilreisende vet du, saa jeg slap at juggle mig ut.»

«Din søster var vel ordentlig smart vel?»

«Kan 'ke si det. No slags pyjamasgreier – med en kortleik eller to til pynt. Hun skulde vist bety no med bridge tror jeg.»

«End Kari da, hvad var hun?»

«Ja det maa guderne vite. Men det var noe som hun var svært pen i. Langt slæp, det husker jeg, for det kom jeg til at traa paa. Og vældig utringet her opover.»

«Empiredragt da kanskje?»

«Det kan godt være? Hun tok sig bra ut ialfald.»

Ida Elisabeth blev sittende taus. Nei – det var nok begyndt alt – at deres veier bar til hver sin kant. I tankerne hadde hun alt begyndt at slaa sig til ro i systuen sin – jeg kommer til at bli her –.

Om en stund spurte Toksvold:

«– end denne herre Braatø? Er'n her endda?»

«Vi har faatt ham til at flytte ned paa Bakken nu. Han ligger forresten igjen – temperatur da.»

^[404] Da Toksvold ikke sa noget, fortsatte hun:

«Det er synd at si slikt, men jeg kan ikke negte, jeg er noksaa glad for at doktor Lund har forbudt, guttene faar ikke gaa der, nu han ligger. Jeg er jo aldrig noget videre rolig naar jeg vet, de er sammen med det syke mennesket.»

«Nei det er høist naturlig.»

Saa var ikke det mere at snakke om.

De sat i en sofa sammen inde paa et litet værelse som hørte til vertens privatleilighet, da Tryggve la en pakke i fanget hendes. «Egentlig hadde jeg tænkt, du skulde ha en ring av mig. Men saa syntes jeg, det passet kanske ikke saa godt nu?»

Ida Elisabeth forsøkte at smile. Hun pakket op. Nedi æsken laa et sølvbæger – graveret. «Aa men Tryggve, – kan du finde paa saant –!»

«Det skulde være gammelt Trondhjemsarbeide. Jeg vet du er glad i pene ting. Liker du det?» Han kysset hende.

«– For du skal love mig ett – ikke noe saant med at sende tilbake presenter og denslags – hvordan det saa gaar. Venner, det maa vi da ialfald bli ved at være bestandig du?»

Venner – det tror jeg neppe, Tryggve – for jeg kommer til at længe saa forfærdelig mange ganger, er jeg rædd. Og jeg vet ikke om jeg kommer til at føle vennskap akkurat, naar jeg synes at jeg har det for vondt, og jeg tænker at du skulde ikke latt mig faa lov –.

Men han *hadde* gjort oprør, gang paa gang, han hadde tigget og truet, – hver eneste gang de var sammen, indtil han reiste, her for seks uker siden. Han hadde villet tvinge hende til at bli sin elskerinde. Og nu angret hun bittert at hun hadde gjort motstand – for alvor. Men det hadde været forsent alt dengangen. Hemmelig hadde hun tænkt, fuld av bitterhet – du kunde tatt mig før. – Skjønt hun [405] visste godt, det var ikke noget ufeilbart middel mot en skilsmisse – selv om han vel da for skams skyld hadde kommet til at gjøre flere vanskeligheter, før han slap hende. Men kanske netop mere for skams skyld end fordi han var ulykkelig for han skulde miste hende og alt de hadde ventet og haabet av et liv sammen blev til ingenting –.

Han *hadde* været ulykkelig – git sig helt over en kveld, raset og graatt tilslutt – kaldt hende et overspændt kvindemenneske som fandt en pervers nytelse i at pine sig selv, sagt at det var synd mot livet, naar hun skilte sig fra ham, saa glad de var i hverandre –.

Det var seks uker siden nu. I seks uker hadde de været uten det daglige samvær, han hadde været sammen med en masse andre mennesker – under forhold som ikke lignet dem de hadde levet sin kjærlighetshistorie i. Det var hverken mere eller mindre end nøgtern sandhet at han holdt forfærdelig meget av hende, nok til at han visste han vilde heller ha levet livet sammen med hende end med nogen anden kvinde han hadde møtt. Han var villig til at ta hendes barn med paa kjøpet, sørge for dem og starte dem i livet saa godt han kunde.

Men naar det ogsaa var den nøgterne sandhet, at hvad han saa gjorde for de barna saa vilde det aldrig føre til andet end at han fik evig ufred i sit hjem, han kunde forsøke saa meget han vilde at være dem en trofast ven – de vilde gjengjælde det med at uroe hans samliv med hende, gnage paa hendes og hans lykke og forstyrre kjærligheten mellem dem – saa gav han op. Han var ikke saan saa han lavet sig op nogen indbildninger – den ærlige hensigt overvinder mistroen og god vilje finder vei tilslut og med tiden vil de komme til at forstaa –. Hun trodde ikke paa noget slikt, og han visste at hun hadde ret. – Likegodt la være forsøket, selv om det gjorde blodig vondtⁿ¹² at opgi, naar de begge visste, der [406] var neppe en hunds chance for at det kunde gaa andet end galt.

Maanen, bortimot fuld, stod lavt i den gulgrønne luft over aasen, da han fulgte hende sørover.

Skyggerne paa sneen var usikre og bleke og lange endda i det svake maaneskin. Det kom til at bli ordentlig koldt inat – sneen skrek slik under føtterne deres.

Han skulde nordover dalen næste dag i forretninger – kunde neppe være tilbake før med nattoget. «Men i overmorgen? – For du, vi vil da være sammen saa meget som vi kan vel, ikkesandt?»

«Aa Ida – jeg er saa glad i dig,» blev han ved at si, da han kysset hende til farvel inde i skyggen av hendes ytterdør. Og det var sandt, visste hun. Men han hadde indsett, hun var ikke fri til at begynde et liv, bare de to sammen, og han var saapas nøgtern saa han erkjendte, de kunde ikke bli tilfredse med mindre, nogen av dem.

*

Sommetider husket hun paa saant som hun hadde hørt – da hun var i opveksten for eksempel. En veninde av hendes mor laa og skulde gifte sig igjen, og barna hendes med den første manden lavet vældig opstuss. Hun snakket om den nye lykken sin «– vor saare, smertelige lykke. Men Gud for en jublende salighet ogsaa, naar vi *kan* faa en stund i fred sammen, bare vi to.» Det var noget om at barna blev sendt paa tur og piken fik fri og de stængte av telefonen. – Og det var modig – ikke gi avkald paa lykken, men betale hvad den kostet.

Aajo, det lød da fristende – det skjønnte hun ogsaa nu. Men ser en efter hvad som er den tørre meningen med alle saanne fugtig sentimentale fraser, saa kommer en til et svært enkelt spørmaal: skal jeg ta det jeg har lyst paa og la barna mine betale det? Ja Gud vet, det er mindre enkelt naar man skal svare paa det. Det er da at en opdager, naar alt i en er ^[407] i oprør blir samvittighetens røst bare som et litet lærerindegal i en skolegaard fuld av brølende unger. Men faktum er og blir – naar de blir voksne nok og sterke nok til det, kan barn negte at betale gjelden efter sit ophav; de kan slaa til konkurs moralen eller samfundet eller hvad kreditor heter som holder alle de uindløste fordringerne paa deres forældre. Men saa længe barn er barn kan de ikke hindre det, hvis forældrene vil leve sit liv paa deres bekostning.

Kanske det er sandt at folk nu for tiden er frækkere og freidigere til at utnytte og bedrage hverandre. Kanske menneskene er og blir sig selv lik bestandig, og det er noget utenfor dem som gjør det, naar det ser ut som det nogen ganger har været mere av troskap og ære i verden end andre ganger. Men om det gaar aldrig saa sjeis og alle svigter alle, saa burde det da være det siste som sker at en mor svigter sine barn.

*

Ida Elisabeth turde ikke forsøke at tyde, hvad som skedde i Carls sind denne vinteren. Det er saa let at misforstaa barn, især naar ens egne interesser som er med i spillet er forskjellige fra barnets.

Tryggvegutten var det let med. Han kunde ikke fordrage at komme op paa sanatoriet, og han syntes denne pappaen var rar, og det var leit at maatte gaa ind og hilse paa ham naar han laa i sengen midt paa dagen. Men mor var hjemme bestandig nu, og det var bare naar hun hadde prøvning at barna ikke kunde faa tak i hende straks, hvis de vilde hende noget. Tryggveungen var rigtig lykkelig fordi det var blit hyggelig hjemme igjen – og han var henrykt endda for at gaa paa skolen; der var det saa meget nyt, og frøken var snil, og hun roste skriften hans saa meget. Ida Elisabeth maatte se paa skriveboken hans hver dag og høre ham i abc'en. Og han var svær til at staa i hopp; det var sandt, det var ikke skryt, moren hadde jo selv set det naar de gik ^[408] nedover fra Bakken om søndagene. Han var

saa ivrig for at fortjene ros og faa moren i godt humør, saa det var ikke maate paa hvor snil og grei han var denne vinteren og vaaren. – Ida Elisabeth gjorde sig ikke for store illusioner; hun kunde sagtens faa vanskeligheter nok med den gutten i tidens løp. Men akkurat nu var han inde i en god periode – han skinnet av sundhet og var saa snil og søt saa det var næsten overnaturlig; han grodde og blomstret fra dag til dag saa det var en fryd at se paa.

Med Carl var det vanskeligere. Moren trodde at hun skjønnte, han gik der og blev slitt mellem en lojalitet mot sin far som han ikke vilde forraade, og de følelser som faren vakte i ham. Sykdommen, og formodentlig ogsaa de aarene han hadde gaatt ledig hjemme paa Vettehaugen, hadde likesom strøket av Frithjof selv det skinnet av voksenalder som han nogensinde hadde hatt. Det var nifst at maatte tænke slik om en mand som ikke var stort over de tredve aar endda, men det virket rent som han skulde gaa i barndommen. Og han hadde aldrig været noget søtt barn. Skjønt hun syntes, han var paa en maate mindre utiltalende nu end han hadde været da han virkelig var gutt – ingen kunde ialfald forlange at en syk skulde tænke paa stort andet end sig selv. Men Carl saa vel mest at der var noget abnormt ved denne barnsligheten – gutten var jo rent ut sagt i virkeligheten adskillig voksnere end faren alt. Doktor Lund sørget for at han ikke fik komme for meget sammen med den syke. Men de gangene han hadde været der hadde Frithjof vistnok snakket noksaa meget om Berfjord og Vallerviken og Vettehaugen, og det satte Carl i sving med at søke rede i alt han mere eller mindre husket fra sin tidlige barndom. Etpar ganger hadde det hændt at han kom til hende og spurte hvordan det eller det forholdt sig – naar Ida Elisabeth hadde git ham besked blev han gjerne svært fortænkt en stund bakefter.

[409] Saa var det en søndagskveld sist i mars. Ida Elisabeth sat i stuen og hadde ikke slaatt paa lyset endda, for maanen skinnet saa vakkert ind; det glittret i rimen paa ruterne, og det hvite lyset som fløt indover gulvet og opefter møblerne var usikkert mildt som melk. Hun skrudde op for trækhullet i ovnsdøren, krøp sammen i divanhjørnet med føtterne trukket op under sig – det var saa godt at faa sitte og hvile øinene en stund og hun behøvet ikke at gaa ut og ta fatt paa aftenstellet paa en times tid endda.

Guttene laa paa gulvet foran ovnen og smaapratet. Ildskjæret flakket rødlig over dem og synte frem striperne i filleryen. Hun maatte ha duppet litt, skjønnte hun, da hun hørte Carl snakke til sig.

Han stod ved vinduet og tinte titthuller i rimet paa ruten med fingertupperne sine «Du mor – kommer vi til at flytte fra Viker du?»

Tryggve og hunden skimtet hun som en mørk saate borte ved ovnen – gutten pustet sovende og kraftig. Der var bare det svakeste røde skjær i trækhullet.

«Aa Carl vær snild, ta og stik ind nogen vedtrær for mig da –. Inat maa vi nok ta blomstene av vinduskarmene igjen.» Kallskottene gikk i den gamle tømmerbygningen.

Gutten kom bort til hende, da han hadde gjort som hun bad. «Sæt dig her,» sa moren, og Carl slap sig ned paa divanen et stykke fra der hun sat i kroken.

«Du spurte om vi kommer til at bli boende her –. Det er det jeg ikke rigtig vet. Frøken Rønningen, du vet hun som var her nogen dager forrige sommeren, hun er bestyrerinde hos Myhre & Stovner, og nu skal hun gifte sig til pinse, og jeg har faatt vite underhaanden at jeg kan vistnok faa plassen efter hende. – Jeg vet ikke rigtig hvad jeg skal gjøre jeg Carl. Det vilde være noget fast, forstaar du – [410] en fast indtægt hver maaned og mere end jeg tjener her. Men det blev dyrere husleie og mangt andet

derinde da – og jeg kom til at være hjemmefra hele dagen. Men for dere blev det jo mange fordeler vel, om vi flyttet til en by – undervisning da og saan –.»

Gutten veltet sig overende og la sit hode bort i hendes fang:

«Aa mor – jamen det er saa hyggelig her! Jeg synes vi har det *saa* hyggelig her jeg,» blev han ved at si flere ganger.

Stakkars barn – hun følte hvor glad han var blit. I selve den maaten han la sig til rette paa, med hodet i hendes fang, merket hun at han hadde fundet igjen noget trygt midt i al uvissheten som hadde plaget ham saa længe.

Ida Elisabeth blev sittende, kjælte med fingerspissene sine i hans haar og nedover kindet litt. «Du vet, jeg kan ikke si hvordan det blir endda. For den saks skyld kan det jo komme noget iveien med frøken Rønningens giftermaal for eksempel –.»

Carl blev liggende. Saa gav han sig til at fortælle – om en rekordmarsj paa ski som meieribestyreren og ingeniør Berge hadde præstert for en uke siden – fra Muslisæteren over til Østerdalen, Hanestad station. Ida Elisabeth blev ved at vikle totter av haaret hans om sine fingrer, og Carl fortsatte og fortalte om rekorder. Denne glade, livlige stemmen hans hadde hun ikke hørt paa aldrig saa lang tid –.

*

Borghild Braatøs tykke brever blev ved at komme deisende med kortere og længere tid imellem. Ida Elisabeth fløi dem igjennem og undret sig litt – at hun faar tid til det og. Naa, det hadde jo alltid været hendes bedste rekreation og fornøielse vist at avfatte disse lange brevene. Ida Elisabeth lot dem gaa i kakkelovnen og svarte aldrig noget paa dem, naar hun sendte den anden en kort beretning, hver [411] fjortende dag eller saa, om hvordan Frithjof hadde det.

Tryggve Toksvold skrev ogsaa noksaa regelmæssig, og nu var det hans brever som hun kviet sig for at aapne – og længtet efter, naar det hadde gaat en fjorten dager og hun ikke hadde hørt fra ham. I paasken hadde han været et sted oppe ved Bergensbanen, med en ven som eiet hytte der. Paa tilbakeveien hadde han stanset en dags tid i Oslo.

Husker du at du spurte hvad Kari hadde forestillet paa dette karnevalet ivinter? Det fik jeg vite nu da jeg var i byen – Madame Sans Gêne! Anne og Fritz erter hende med det saa det er synd og skam, ja stakkar hun kunde nu vel ikke ha fundet noget som laa mindre for hende heller. Jeg trøstet hende med at hun hadde tatt sig glimrende ut ialfald Jeg skulde hilse dig saa meget fra dem.

*

I ukerne efter paaske fik de et veir saa vidunderlig. – Det rørte sig en liten utaalmodignet i Ida Elisabeth, der hun sat ved symaskinen, og solskinnet fylgte systuen aldeles vaarlig allerede. Aa du vænnet dig fort til at ha det godt, mor – nu sitter du her og blir amper fordi du aldrig kan komme ut –. Hun maatte da heller være glad for at nu var det den travle tiden igjen. Men hun hadde bare Ragnhild Moen paa systuen; om vinteren pleiet hun ikke at ha mere end én syerske, og nu var den anden som hun pleiet at ta ind, naar hun trængte mere hjelp, reist ut av bygden. Saa det het at henge i –.

Men utenfor vinduerne sittret solluften over sne som braanet og glinset; nede paa elven sivet vand

graagrønt indover den hvite flaten, og de speilende blaa raaker blev større fra dag til dag. Carl kom drassende hjem med gaasunger hver dag, og han var avsted og tittet efter blaaveisknopper – bare bakken brøt frem gusten og mørk gjennom sneen her i solhellingen.

[412] Av og til maatte hun jo ta sig tid til at se opom Bakken, og hver søndag formiddag sat hun hos Frithjof. Det var svært daarlig med ham nu – han var frygtelig forandret, der han laa, med halsen som var blit saa lang og tynd og hadde faatt en stor grop under haken og en ved nøklebenet. Ansigtet ogsaa var næsten uigjenkjendelig, saa tyndt og smalt – mere end nogensinde saa han ut som et rent barn.

Han hadde været uforsiktig, og saa hadde sykdommen gaatt over i en ny og værre fase – det var det som folk kaldte galopperende tæring i gamle dager, sa doktor Lund. Stemmen hans var bare en hvisken – men han var fremdeles sikker paa at han skulde nok bli frisk; han trodde ikke noget paa at han hadde tæring. Nu var han kommet i tanker om en historie som hadde hændt i Vallerviken for en tredve aar siden; sønnen paa en gaard derborte hadde gaatt og gjældt for tæringspatient og var opgit av lægen, men en dag efter en forfærdelig hosteri spyttet han op en klump verk og lungeslintrer med en diger øienskrue i, og siden blev han frisk. Men naar hosten herjet ham som værst nu og opspyttet var riktig stygt, ventet Frithjof spændt og fuld av haab paa at der skulde komme en øienskrue eller noget lignende for dagen.

Det var frygtelig synd at han skulde ligge der saa alene. Bakken var ikke noget stort sted, en bondegaard. Oversøster Tonetta som eiet den hadde været oversøster ved tuberkulosesanatorier, og da hun arvet farsgaarden bortforpagtet hun gaardsbruket til en halvbror og indredet den største av de to hovedbygningerne til at ta imot patienter. Stellet var bra, og doktor Lund var læge der og, men der var svært stille og det beklaget Frithjof sig sterkt over: saa elendig som han var saa orket han allikevel daarlig at være uten selskap.

Ida Elisabeth begyndte at spekulere paa om hun burde skrive efter hans mor: det vilde være saart for Borghild Braatø ogsaa, skulde hun ikke faa se [413] sønnen igjen, før han døde. Der var Else og Bojan ogsaa – Ida Elisabeth hadde bare hatt dem oppe hos sig en eneste gang siden Else kom til Smedstuen; hun hadde virkelig ikke kunnet overkomme mere. De saa forresten godt ut. Else klaget svært over at hun hadde saan strid post, men det der sammensunkne som hadde været over hende var blit mindre fremtrædende, og Bojan var tykkere og mindre rastløs.

En dag hun var oppe hos Frithjof bad han hende selv om det: «Kan du ikke skrive og spørre om ikke mor kan komme hitbort en liten tur. Jeg er sikker paa at hun vilde sætte saan pris paa det, hvis du inviterte hende. Og jeg har saan masse som jeg gjerne vilde snakke med hende om.»

Samme kveld skrev hun da til Borghild Braatø og sendte med reisepenger for sikkerhets skyld.

*

Det var at faa gjort istand igjen det værelset da som hun hadde faatt laane, dengang Else var her. Hun fik et høistemt takkebrev fra Borghild Braatø, og Frithjof var vist næsten mere opspilt ved tanken om morens besøk, end det var godt for ham. Forresten, det kunde vel ikke gjøre stort fra eller til nu; utgangen var nok sikker, og saa var det da godt at han fik den glæden ialfald.

Dernæst kom der brev fra Borghild med besked om naar hun reiste fra Vallerviken og hvilken dag Ida Elisabeth kunde vente hende. Og tilslut, kvelden før hun var ventendes, telegram fra Oslo: «Pappa ogsaa med. Reiser herfra første tog imorgen. Glæder os gjense dere allesammen. Mamma.»

– Naa, det var jo det naturligste. Men Ida Elisabeth kunde ikke la være at le litt – at hun ikke hadde skrevet det straks. – Ja saa var det at springe bort paa Vikar og høre om hun kunde faa laane en seng til da.

Carl kom hjem mens hun og piken fra Vikar holdt paa at sætte op den andre sengen. Moren fortalte [414] ham at bestefaren ogsaa var med. Carl stak hænderne i bukselommerne, stod litt og saa ut som han grubliserte sterkt.

«Jamen du mor,» sa han langsomt. «Bedstefar – *likte* vi igrunden ikke ham godt?»

*

Næste dag hadde begge guttene skole, saa hun reiste avsted alene for at ta imot de gamle.

Det var ikke frit for at hun gruet sig litt, da hun gikk op og ned paa platformen og ventet paa toget. Det blev drøit at skulle ha dem i huset paa ubestemt tid utover –.

Det var som blaast bort samme øieblik som hun saa de to gamle menneskene komme hastende imot sig bortover perronnens singelstrødde ørkengule slette. Igjen tok hun ind uten at vite om det et saant billede eller syn som hun aldrig kom til at glemme igjen: solskinnets flommet ned over den stygge stationsbygning og det ødslige jernbaneterræn, haardt og ubarmhjertig viste det frem de nære tings falmede og fattigslige hæslichkeit – men i det samme vaarlige sollyset sitret luften utover dalen i sneløsningen, og skogen i de vigende dalsider blaaet opover mot den klarblaa himmel hvor nogen fine hvite skyer tedde sig som blaast utover hvælvet ubevægelig høit oppe. Det slamret grelt borte ved brækvognen hvor nogen mænd holdt paa at lempe kasser ut og ind; flere sammenbundne skipar ramlet gnellende i bakken men det vide solfylde luftrum tonet av elveduren; vandet strømmet med strid, lysmælt brusen omkring grusmælerne og blev borte indunder isbroerne med nogen dype lyd som mindet om klokke-toner. Alle vegne fra hørtes rindende vand; ned gjennom lierne sprutet hvite bækker, frem under braanende snerænder sivet og sippet smaa vandsig, fra de skitne haugene som laa og minket langs stationens huser fløt leiregule sølevandsstriper henover platformens singelplan.

[415] De to gamle kom imot hende og Ida Elisabeth syntes, de saa ut som alverdens motgang hadde tomlet med dem, og paa samme tid var det som om alt der gjør menneskelig stræv saa faafængt kom lyslevende imot hende i deres skikkelse – og saa smilte de hende imøte, rørte og anelsesløse. Men saa blev Borghild Braatøs ansigt rødt og krympet sig som et litet barns, de store klare taarerne kom trillende, en hel perlerregn, og næste øieblik laa Frithjofs mor i hendes armer:

«Aa Lirken! Aa Lirken! Aa gudskelov da barnet mit – hvor godt det var at faa se dig igjen da!»

Saa gjorde ikke Ida Elisabeth nogen motstand mot den andens kys – følte ikke større ubehag engang – bare ømhet for dette stakkars vaate ansigt som var skrukket og silkebløtt, saan som gamle kvinders hud kan være. Og da Borghild Braatø omsider gav sig, slap hende for at ta til lømmetørklædet, og hun fikk se at Jens Braatø stod og holdt den gamle violinkassen sin i haanden, saa løftet hun sig paa taa og lot sig uopfordret kysse av sin forhenværende svigerfar.

Han hadde ikke barbert sig til morgens, og skjeggstubben paa de skrukkede kinder glinset som sølv. De skjønne guldbrunne øinene hans var sunket ind i hulene sine og huden omkring dem var blit hindetynd og brun og tætrynket – vikingemanet hans av mørkblonde, skinnende haarbølger var hvitt i tindingerne og nedfaldent som fjoraarsgræs.

«Hvor hyggelig at du kunde bli med, svigerfar! Jeg skal si det kommer til at bli en glæde for Frithjof du!»

*

Hun var glad i dem, ganske enkelt, da hun hadde faatt den og pakkenellikerne deres i hus og de gik og nyslet og svævet mellem gjesteværelset paa den anden side gangen og kjøkkenet hendes og gutteværelset og hendes egen stue. Ja svigermor maatte [416] da faa se ind i systuen og prøvewærelset og hilse paa Ragnhild: «Nei saa koselig du har det, Lisken min – jeg maa si at du har virkelig forstaatt at skape dig et fortryllende hjem! Og en masse at gjøre har du ogsaa ser jeg» – hun var borte og tippet, hvor de kjolerne som Ida Elisabeth hadde i arbeide hang paa bøiler i rad over en lang stang. «Og blomster alle vegne – nei saan masse knopper paa roserne dine da, tænk hvor langt de er kommet alt du!»

De kjælte for Carl og Tryggve i ord og gjerning til en grad, som fik guttene til at skotte bort paa sin mor, spørgende og forbauset. De vimset ind paa rummet sit for at fortsætte utpakningen og kom tilbake for at si noget og satte dører oppe efter sig, saa Ida Elisabeth maatte gi Carl tegn til at gaa bort og lukke alt i ett.

– Og middagen. «Kalvestek! Neimen Lisa mi, det *skulde* du da ikke for *vor* skyld, koste saant gjestebud paa os! Du vet da det, pappa og jeg vi *liker* i grunden bedst at ha det saa enkelt. – Men *nydelig* er den, det er sikkert og visst!»

Den kjolen hun hadde paa, av mørkeblaa velveteen, hadde Ida Elisabeth selv sydd til hende engang. Den var løs i ryggen med beltet helt nede tvers over hendes flatsittede bak, saa i livet lignet den et dynetræk bakfra, og komisk kort virket den ogsaa nu, da man var vant til side skjorter – huf hvor grusom i grunden den moden med korte kjoler og livet nedpaa hofterne var!

Hun var simpelthen rørt over gjensynet med dem og ikke noget andet – Ida Elisabeth undret sig selv over at hun var saa rørt. Saalænge det varer, tænkte hun – til svigermor irriterer mig over evne igjen –.

Efter middagen gik Braatøs ind til sig selv for at ligge nedpaa en times tid; reisen og sindsbevægelsen hadde tatt paa dem. Atter forbauselse for guttene – de hadde ikke oplevet at folk sov middag før. Saa fik de kaffe, og saa kom bilen.

[417] Svigerfaren kom ut med violinskrinet i haanden. Borghild Braatø var litt misfornøiet fordi barna ikke skulde være med, men moren sa bestemt nei: «Jeg gaar ikke med ind til Frithjof jeg heller idag. Første gangen dere er hos ham har dere sikkert saan masse at snakke om, som dere ikke bryr dere om at en fremmed skal høre.» «Fremmed – men søte barnet mit –?» Borghild Braatø saa raadløst paa hende. – Uf stakkar, hadde hun glædet sig til et stort familieopløp omkring sykesengen –? Forresten var Ida Elisabeth nervøs ogsaa for oprivende scener, naar forældrene fik se hvor forandret Frithjof var.

*

Ida Elisabeth fulgte de gamle op paa den lange gangen og viste dem døren til Frithjofs rum. Saa snudde hun ned i haven. Det var bart for sne alt i gangen; mulden laa svart og raa og lugtet av vaar i solvæggen foran den gamle verandaen som var gjort om til liggehall, men paa plænerne laa der litt sne

endda, og epletrærne kastet lange skygger bortover i det sene gule solskin. Gudskelov for de lange lyse dagene – men luften var kjølig alt mot kvelden, og i skyggen kravet det sig paa sølepytterne, saa det kraslet under føtterne, naar en gik.

Søster Tonetta kom ut – frisk og stiv i den blaa og hvite dragten sin; kappen sat som et glansstrøket hvitt diadem over hendes avlangt firkantede ansigt som var lyst murstensrødt med gammelagtig flate kinder sunket ned, saa de slog folder ved mund og hake. Hun hilste paa fru Braatø med denne stemmen sin som var litt knirket tørr, men saa blid allikevel – hvergang Ida Elisabeth saa Søster Tonette maatte hun tænke paa det svenske ordet «fryntlig», det maatte da vist betyde akkurat det som denne søsteren var, fra de solide sorte skoene til den hvite celluloidbroschen med emblemet. Ida Elisabeth og sykepleiersken spaserte smaasnakkende frem og tilbake foran verandaen.

[418] Oppe fra ett av vinduerne i anden etage som stod paa klem kom nogen prøvende strøk av violin – «Neimen?» sa Søster Tonetta undrende. Saa tok tonerne til at strømme ut i kveldingen, lysende skjære av længselsfuld drøm og vemodig fryd. – Den signede Dag, var det han spillet. Søster Tonetta foldet uvilkaarlig henderne. – Og nu sang de deroppe – det var Jens Braatøs bløte baryton og Borghilds lille spinkle stemme som endda hadde igjen noget av den gamle klokkerene vellyd:

Den signede dag som vi nu ser
Med blide til os opkomme,
Den lyse av himmelen mer og mer,
Os alle til lyst og fromme!
Det kjendes paa os som lysets børn
At natten den er nu omme!

«Neimen *det* var vel vakkert du!» hvisket Søster Tonetta betatt.

Den signede stund, den midnats tid
Vor Herre han lod sig føde – –

Violinens toner svulmet, vokste i magt og vellyd saa de syngende stemmer likesom druknet i vældet. Grepet, og likevel med en svak følelse av motvilje eller undseelse, stod Ida Elisabeth og lyttet –. Men Herregud allikevel, som han kan spille, naar han først er oplagt – og saa rare som de er –!

Nogen patienter som hadde været ute og spasert drog nærmere borttil. – Omigjen og omigjen slynget Jens Braatøs fele den deilige gamle salmetonen ut i det gyldne synkende solskin – og den lille flokken av syke stod huggende stille og lyttet fortapt. – Saa tok det til at nynne og summe her og der i dem en og anden fulgte med. De deroppe sang salmen vers for vers.

Som guld er den aarle morgenstund
Naar dagen staar op av døde –

[419] Søster Tonetta faldt ind og sang med en klar, pen stemme, i stor bevægelse:

Dog kysser os og med guld i mund
Den liflige aftenrøde,
Saa tindre end maa det matte blik,

De blegnende kinder gløde.

Saa reise vi til vort fædreneland,
Der ganger ei dag i dvale,
Der stander en borg saa prud og grand
Med gammen i gyldne sale.
Saa frydelig der til evig tid
Med venner i lys vi tale.

En tynd ældre dame i utkanten av gruppen graat med smaa korte pust og undertrykte snufs. Bevæget, og grepet av en vag angst, eller kvalmefornemmelse ogsaa, turde Ida Elisabeth ikke se sig omkring paa alle disse syke mennesker som stod her –. Men Søster Tonetta tørket sine øine og smilte lykkelig: «Ja det maa jeg rigtig si! Tænk at vi skulde faa en slik andagt rent her ikveld da!»

Paany steg violintonerne som de vilde ta og bære alle hjerter bort med sig, ind i solegladshimmelen:

Den store hvide flok vi se
Som tusen bjerge fuld' av sne
Med skov omkring
Av palmesving
For tronen. Hvo er de?
Det er den helteskare, som
Af hin den store trængsel kom –
- - - -

Uvilkaarlig knyttet Ida Elisabeth hænderne indi kaapeermene. Hende gjorde musikken vondt. For den slet i hendes hjerte – løftet det op mot tro og haab og evighet, og likevel var det i selve musikkens skjønhed en fornegtelse av alt hun visste var livet, det ogsaa. Er der *ingenting* fast i det da [420] – er det bare digt og sang og stemning og sødme for sindet, og ikke en bete bart brød for sultne tanker og trætt vilje –.

[13.]

n13

Jens og Borghild Braatø hjemmet sig hos hende i en fart. Arbeidet sit fik hun passe nok saa uforstyrret, – hun hadde været rædd for at hun skulde faatt svigermoren rendende ind og ut paa systuen dagen lang. Men naar ikke de gamle var oppe paa sanatoriet, sat Borghild Braatø for det meste inde i stuen, læste aviser eller strikket eller bare duppet – stakkars menneske, saa trætt hun vist var. Carl og Tryggve opførte sig rigtig velopdraget mot bedsteforældrene, men kunde aapenbart ikke komme sig av sin forbauselse over deres merkværdige væsen. Bedstemoren kvittret kjærlighetsfuldt, naar hun snakket med dem, og forsøkte at vinde deres fortrolighet – guttene lot til at synes, hun bar sig som hun tok dem for rene pattebarn. Men igrunnen var hun ikke stort anderledes mot dem end hun hadde været mot sine egne barn, selv naar de var voksne.

De kjedet sig tydeligvis ikke nær saa meget naar de var sammen bare med sin bedstefar. Jens Braatø gik ute i haven og saa efter om der var noget han kunde gjøre for hende. Det var der nu ikke – tælen hadde ikke engang begyndt at gaa av jorden; det lille det tinte om dagen frøs hver nat. Men Carl fulgte ham rundt og agerte kjendtmand, sa hvad det var som var plantet overalt og hvad de hadde hatt i de forskjellige sengene isommer. Saa var de i skjulet; Jens Braatø vilde se over haveredskapen hendes og gjøre den istand. Det var fort bestilt; hun hadde ikke saa meget.

Og saa fik de sne igjen. Dag ut og dag ind [421] blev det ved at dale løs maisne i svære filler, til hele verden laa dypt begravet i driver. Det kom til at gaa igjen i en fei, bare det blev veiromslag, men saalænge sneen laa saa landet ut som midtvinters.

*

Om søndagen efterat sneen var kommet hadde Ida Elisabeth bestilt slæde til de gamle; de skulde ta en tur ned til Smedstuen for at se til Else og Bojan. Guttene blev med – om de ikke nærret nogen særlig længsel efter at træffe tanten og kusinen, saa vilde de nok ikke la leiligheten gaa fra sig til at faa kjøre i slæde med halm og fotposer og skindfell og dombjeller paa hesten.

De reiste. Ida Elisabeth vasket op efter frokosten, mens suppekjøttet fik koke op. Stilheten i huset kjendtes saa velgjørende – like til lyden av fru Hansens skridt ovenpaa som fik takbjelkerne til at knake litt. Stakkar, de gamle plaget hende da forresten saa litet som hun aldrig hadde vaaget at vente. Det var som disse aarene hadde de kommet saa langt fra hverandre, saa de kunde knapt rope til hverandre over avstanden. De maste ikke paa hende om noget længer: nu bare forlot de sig paa Lisken, trygge som barn paa at hun klarte nok det praktiske, hun gjorde det nok saa bra som hun kunde. Men hvad skal det bli av dem – hun kunde ikke la være at spekulere paa det. De var ikke saa skrækkelig gamle engang i virkeligheten – ingen av dem hadde vist fylt seksti aar endda; de kunde godt bli ved at leve en tyve aar til eller mere. Men vett paa at greie sig selv kunde de aldrig komme til at faa mere av, aldrig mere virkelighetsbegrep – tvertimot, hun hadde da merket det paa dem disse fjorten dagene de hadde været her: jo værre livets tilskikkelser hadde flænget i de luftige illusionerne og den lyseblaa optimismen som de i ungdommen hadde klædd sig ut i som etpar jonsokbruder, jo mere passive krøp de sammen i uvirksomhet, tullet de siste resterne av sin [422] drømmeverden om sig og lot bare ske med sig. – Det som de i det hele hadde præstert av initiativ i sine dager – svigefars

mangfoldige tiltak og forsøk, svigermors naive og paagaende sluhet naar hun vilde opnaa fordeler for sine egne og samtidig indbilde sig selv at hun var den mindst beregnende, aapneste og sandhetskjærligste sjæl paa jorden, deres ihærdige og planløse flid og deres sommel, denne nøisomheten deres som de var saa rørende stolte av fordi de var ikke bare nøisomme med det de krævet av denne verdens goder, de krævet ikke stort for at være fornøiet med sig selv heller og ingenting av barna sine for at være fornøiet med dem – forutsætningerne selv for saapas til aktivitet hos disse folkene hadde været, at de var omgitt av mennesker som var glade i dem, alt i alt, for det søte og vindende, evigunge, som ogsaa hørte til Jens og Borghild Braatøs væsen. Nogen maatte de ha som kunde opmuntre dem med bifald og velvilje naar de strævet, ta sig av dem med raad og haandsrækninger, hvergang de kjørte sig fast.

Nu var det tyndet i rækkerne av slekten og de gamle vennerne som hadde hatt kjærlighetens og overbærenhetens omsorg for dem; de som var igjen av slekten hadde trætnet, eller de hadde nok med at berge sig selv, saan som tiderne var nu. – Saan som tiderne nu er – det er stengt selv for unge som vokser op sundt og normalt; selv de som er født friske med grokraft i sig, blir klemt ned av trykket, avkræftet av utryggheten, saa veksten blir hemmet og huden haard av gnag, og de stanser i en egoisme som barnas og dyrenes og nevrastenikernes. Men hvad i Guds navn skal det bli av de gamle som kræfterne ebber og ebber hos, og saanne som er slik født saa de aldrig blir færdige med at trænge hjelp, og alle dem som de sunde ikke ser andet end vrakstøp i –.

Ida Elisabeth hentet ind yttertøiet sit og la det paa en stol nær ovnen i stuen –. Jasaa da Pus, saa [423] du er hjemme idag? Katten laa som han altid gjorde naar han var inde, paa den bedste puten i divanen, sovende ubevægelig av velvære. Pelsen dens lyste drivende hvit – det var nysneen vel som den var blit saa ren og fin av, snuten var yndig og rosenrød. «Ja du er pen Pus er du – du tar mysser og du tar fugl og du farer ute og slaass med de andre hankattene og pynter op bygda med pene hvite kattunger og kommer hjem og blir kjælt for og faar melk i koppen din. Og endda saa vilde ikke jeg ønske at være dyr, Pus. Men du var god og dum, hvis du ønsket at du var menneske –

Et streif av solskin, gyldenblekt og mildt randt ind over roserne i vinduskarmen, illuminerte kattens snehvite gratie paa den blaagrønne puten. Veiret saa ut som det skulde klare op.

Da Ida Elisabeth lukket op vinduet hørte hun den sagte puslende lyd av vaarsne som falder fra tak og trær ned i kram sne paa bakken. Havens eventyrrike av hvite, bugnende og luftige trækroner tok til at smuldre i ett nu. Det blaanet av himmel gjennom skodde saa lett og lys bare som hvit damp, og bakom taakekrullerne som rullet sig langs lien skiftet den drivhvite aasen paa hin siden av dalen let, skiferblaa brast skogen frem, eftersom granevrimmelen der borte litt og litt slap snetyngden av sig. Men oppaa høiden bølget snaufjeldet med fonnerne forgyldt av solen, og skyerne faldt ned, blaamørke og hvite som røk valt de indover vidden, himmelhvælv kom frem, klart og sommerblaatt, og solen skinnit i fuld magt saa en rent kunde se sneen synke sammen under lysflommen – det dumpe, bedagelige drypp fra taket av faa draaper som faldt med langt imellem blev til et silende fald av blaarøde gnister i solskinnet.

Katten vaagnet, reiste sig og skjøt rygg – med et lett lydløst sprett var den oppe i vinduskarmen, klemte sit hode ind under Ida Elisabeths haand og gned sig indi den, smaløiet og malende av kjælskap. Hun [424] tok den opp i armen sin: «Aa jassaa du trodde at du skulde faa være her du – og rive ned blomsterpotterne for mig naar jeg er gaatt. Nehei Pus –»

Hun bar den med sig ut paa kjøkkenet og fylgte melkekoppen dens, før hun gav sig til at skumme

kjøttsuppen en siste gang. Saa – nu matte det vel gaa an at sætte den i høikassen, saa hun kunde komme avgaarde tilslutt.

*

Lange blanke draaper faldt glitrende gjennom luften og sneen løsnet og drysset med ørsmåa sukkende lyd av kvister og grener, da hun gik opover bjerkealleen mot Bakken.

«Saant veir!» hilste Søster Tonetta og smilte mot solen; hun kom ut paa garden og møtte Ida Elisabeth, nystrøket og blaa og hvit i dragten sin. «Nei desværre,» hun rystet paa hodet. «Det er nok ikke noget videre bra nei.» Ida Elisabeth maatte være saa snil at vente, Søster Eydis var inde hos ham nu, men det blev vist ikke saa længe til det var istand derinde.

Frithjof var blit flyttet ned paa et værelse i første etage, visste Ida Elisabeth – det laa ved siden av patienternes samlingsrum. Gamle Braatø var jo saa elskværdig, sa Søster Tonetta, han var saa glad saa selv for han kunde glæde alle her i huset med musikken sin. Ja det var nu vel ogsaa en gave! Saa rent at kunne spille sønnen sin ind i himmelen!

Ida Elisabeth nikket. Det var svigermorens uttryk – Borghild Braatø hadde brukt det her forleden da hun hadde spurt hende om hun kanskje ønsket at de skulde se og faa fatt paa presten. Ida Elisabeth hadde jo aldrig merket noget til at religionen optok Frithjof det mindste, ikke i alle de aar hun hadde kjendt ham. Men nu naar han laa syk, og forældrene var kommet, med de gamle salmerne som vel bragte med sig alverdens barndomsminde om barnebønner og saan – ja hun hadde altsaa tænkt [425] sig, kanskje Frithjof kunde ha lyst til at faa besøk av presten. Men Borghild Braatø avviste hendes forslag med et litet smil: «Presten her kjender vi jo slet ikke – aner ikke om han er saan saa han passer for Frithjof. Nei ser du Lirken – det er med hjertet vi maa vende os til Gud, og noget som taler til hjertet slik som pappas musik det findes nu vel ikke. Saa læser jeg litt for gutten min – de skjønneste og trøsterikeste stederne i evangelierne – men pappa han spiller ham like ind i himmelen.»

Søster Tonetta blev ved at snakke om Jens Braatøs musik. Det hadde jo aldrig hændt noget saant her paa Bakken før. Oppe paa Fjeldberg var der ikke saa sjelden underholdning for patienterne, og de herfra som var friske nok til det gik dit de og. Men flere av de sykeste hadde ikke hørt en tone paa aldrig den tid – for dem var det rent en Guds gave at de hadde faatt Braatøs far hit. Og saa snil som han var til at spille – ikke salmer bare, men folketoner og slaatter og alt mulig. «Og han spiller da aldeles som en virkelig kunstner næsten –»

«Ja det er sikkert. At Braatø er kunstner.»

Søster Eydis dukket frem i verandaens vildvinsportal som sneen smeltet av i glitrende strømmer: «Nu kan fruene godt komme ind –»

*

Hun hadde ikke sett Fritjof siden han blev flyttet til det nye rummet. Om det var lyset herinde som gjorde det visste hun ikke – hun visste ikke om han saa daarligere ut, men han virket forandret.

Værelset hadde vinduer til to kanter, det var fuldt av solskin og det glinset urolig tilbake fra veggene som var av grove tømmerstokker og overmalt med en blank blaagrøn farve. Det blev en masse smaa glanslys som brøtes, og gjenskinnet fra et speil flimret og dirret paa den bulkede blanke bakvæggen. Det urolige blaaladne lyset mindet om atterglansen av sjø.

[426] Han hadde netop faatt byttet rent paa sengen saa hun; rullebrettene stod skarpe endda i laknernes og putevarets graahvite flater. Og mot sengetøiets døde hvithet fik Frithjofs avpillede ansigt en egen farve – han var ikke blek, tvertimot noksaa rød oppaa kindbenene, og ellers var hans hud litt brunagtig; det var bare en brunhet som ikke hadde noget at gjøre med sundhet men med visshet, som den hadde spredt sig utover fra den mørke farvningen under øinene. Fettpolsteret som hadde fylt ut øiengroperne var helt borte, og det at øinene hans nu saa store og vidaapne ut gjorde ham allermest fremmed.

«Du ser da noksaa kjæk ut idag,» forsøkte Ida Elisabeth at si smilende; hun satte sig ved sengen. «Og saant deilig stort værelse de har gitt dig –»

«Jeg har det sletikke værst heller,» hvisket han ivrig. «Jeg var ikke saa bra inat, men det er bare noe forbigaaende. Bare fordøielsen min kommer i orden igjen saa –.»

Ida Elisabeth sa hvad de andre tok sig til idag, og derefter brøt hun sin hjerne for at finde paa noget mere som hun kunde fortælle ham. Han skulde helst ikke snakke meget, orket vel ikke at si større kanskje. Men da var det ikke let. Det interesserte ham ikke synderlig, naar hun prøvet at berette om guttene – om skolen deres og hvad de ellers holdt paa med – han hadde vistnok helt opgitt at beskjeftige sig med sine barn. Og hun *visste* faktisk ikke noget hun kunde fortælle ham, som han kunde ha nogen fornøielse av at høre paa – i aar og dag hadde de ikke engang hatt omgivelser og bekjendte tilfælles; hun kunde ikke engang si noget saant som at den og den var reist eller kommet eller hadde anskaffet sig ditt og datt, eller hadde faatt Amerikabrev eller hadde været sammen med en eller anden. Det hadde vel forresten ogsaa bestandig været Frithjof som hadde kommet og bragt denslags nyheter – og hun hadde bare pleiet at høre paa og kaste ind et [427] ord nu og da, saa meget som trængtes for at holde ham igang og optatt.

Aa Gud aa Gud – var det galt av mig at jeg aldrig forsøkte det, dengang jeg var gift med ham, at snakke med ham som med et andet voksent menneske –? Men hvad i Herrens navn *skulde* jeg ha talt med ham om da? Og nu skulde han dø –.

Det kunde de ikke tale om – og hun kunde ikke tænke paa andet end det store mørket som Frithjof skulde ind i, og de gaader som han kanskje skulde faa vite opløsningen paa. Og mot det var det haabløst at ville tale om livet som de hadde levet sammen – at hun hadde elsket ham nogengang, det var bare saant som hun hadde indbildt sig selv, og det som han hadde kaldt at han elsket hende var noget helt andet, og han hadde vel desuten ogsaa glemt det paa det nærmeste nu – det var saa længe siden den tid han var vant til at gaa til hende med sine forskjellige fornødenheter.

Hun tok haanden hans og strøk den. Det var hjerteskjærende at han skulde dø, syntes hun – han hadde da faatt saa litet ut av livet sit, saavidt hun kunde skjønne. Men hun visste ogsaa at det var formodentlig aldrig faldt ham selv ind, hvis han tænkte over slikt, naar han laa her – i selve sin natur hadde han altid hatt enslags kompenstation for det han manglet – han hadde latt hver dag ha nok i sin plage bestandig, hadde aldrig bekymret sig om fremtiden for sit eget vedkommende, og aldrig et dugg om hvordan det skulde gaa noget andet menneske.

«Er det noget jeg kan gjøre for dig? Det er ikke noget du vil ha –»

«Hvis du vilde dra ned rullegardinet – ikke helt ned, saan –»

Saa blev værelset liggende i brunlig skygge og lyset blev roligere. Speilrefleksen paa væggen syntes

bare ganske svak, og rullegardinet klappret litt mot vindussprossen i draget av vaarluft.

[428] «Jeg tænker ikke det blir saa længe til jeg kommer ut nu,» hvisket Frithjof. «Det skal bli morro at komme ned til dig og se hvordan du har det hos dig. Du var altid saa flink til at gjøre det koselig. Mamma sier, du har det saa hyggelig saa –.»

«Det var da morsomt at hun synes det –»

«Ja hun skryter saa av dette nye hjemmet dit saa. – Du kan tro, jeg har nok angret mangen gang at jeg skulde stille mig saa dumt – jeg mener den der historien, skjønner du, som du blev saa sint for at du reiste fra mig. Men jeg vil bare si dig, at jo mere jeg lærte den anden at kjende, jo mere kom jeg til at sette pris paa dig –»

«Hysch Frithjof – det der er jo ikke noget at snakke om nu mere.»

«Jamen du Lisken – nu er vi da blit gode venner igjen, ikke sandt? Og bare jeg blir frisk igjen – saa vil vel du ogsaa at vi skal være sammen igjen som i gamle dager –?»

Hun kjendte sit ansigt bli stivt av blekhet. Ingenting risikerte hun ved at si ja – paa en maate var det det forfærdeligste. Hvis det hadde kunnet bli tale om at hun maatte indfri et slikt løfte – aldrig i verden hadde hun orket det, nei. Men nu strøk hun hans haand og forsøkte at smile som om ingenting var:

«Først maa du nu se til at bli frisk vet du. Det er det eneste som du skal tænke paa nu, vet du at doktoren sier –»

«Faa en kys da ialfald, Lisken –»

Hun gjorde det, bøiet sig ned til ham. Da hun kjendte den sykes læber som forsøkte at suge sig omkring hendes, den ufriske lugten av ham, hvor svettvaat pyjamasjakken hans var i ryggen, krøp det iskoldt ned igjennem hende av gru. – Endelig slap han. Hun listet frem lommeørklædet sit – hun var ikke god for andet – tørket sig paa munden.

Frithjof smilte – en atterglans av det fule smilet [429] hans fra gamle dager, naar han bildte sig ind at han var snedig:

«Ja du behøver ikke være rædd for smitte, Lisken min! Det er ikke det som lægerne tror med mig, ser du – det er ingen som rigtig har skjönt mit tilfælde endda. – Jeg skal si dig, jeg sprængte noget indvendig her for tre aar siden, men eftersom det derre gror og verken fra det indvendige saaret rensker sig ut av sig selv –.» – Noget av den gamle ivrigheten spøkte i den lave hviskestemmen hans, da han begyndte igjen og fortalte om kassen med flygelet til den nye prestefruen –.

«Hysch Frithjof da – ikke snak saa meget da, du, du vet at du ikke bør anstrenge halsen din –.»

Men det var vanskelig at faa stoppet ham, dette var akkurat en saan oplevelse som han altid hadde elsket at utbrede sig over –.

Inde fra salonen kom nogen langtrukne ul – et orgelharmonium som nogen forsøkte at spille paa. Først blev det utelukkende ulyd. Men saa begyndte det at flaske sig. Avbrutt av ubehjelpelige stans, med gale toner indimellem, strævet den spillende sig frem i melodien til Den store hvide flok vi se. Uvilkaarlig fulgte Ida Elisabeth med enslags spænding, hvordan det gik –.

Det er den helteskare som
Af hin den store trængsel kom –

Det lød saa bedrøvelig anderledes end naar violinen sang det ut mellem Jens Braatøs hænder, saa det var som ens hjerte blev voldført op mot høie himler, saalænge han spillet – enten en trodde eller ikke trodde paa saant som felen forkyndte det glade budskap om –.

– Men her hun sat hos denne gutten som skulde dø og hørte paa husorgelets ynkelige laat – salmetonen slæpte sig frem, elendig haltende og ophakket, [430] men omigjen og omigjen verset tilende – saa syntes hun saa sterkt som aldrig før, netop fordi det var en saa bedrøvelig kontrast til den syngende violin – der kan da være en virkelighet bak alt dette som de taler om, som det ikke var andet end følelse og hjertets bevægelser. Bakom stemningsskodden kan der være noget fast, sandhet – og kjendte jeg den, saa vilde den kanskje ise mig først og læske mig straks efter, som naar man drikker det levende vandet av en ile i fjeldet. Bak de trøstefulde ordene findes der kanskje en virkelig trøst, enslags aandelig lov og orden, og den som kjendte den, maatte kanskje elske den – saan som jeg syntes at jeg kom til at elske stjernerne de nätterne paa «Frostdalseggen»s dæk, da far forsøkte at forklare mig stjernernes gang og lære mig hvad de het og hvadfor billeder de dannet –. Han *er* jo bare en gut, og han skal dø, – og jeg har været gift med ham og har barn med ham, jeg har været glad i ham ofte paa en maate – og jeg har aldrig kunnet like ham, og aldrig et eneste øieblik har det været saan at ikke jeg har visst, hvor fremmed han var for mig og jeg var fremmed for ham. Og likevel har det alltid været som der var noget, fra et sted ute i rummet, eller fra en som usynlig gik ved siden av mig, eller fra andet end det jeg kunde se og skjønne i klart hverdagslys, foretelser likesom, men den samme stemmen vilde ogsaa faa mig til at skjønne, hvor meget andet det er alltid ved alle mennesker. Er det Gud – med hænder som alle de uforlikelige motsætningerne hviler i, enslags urgrund som vi er forenet i med noget mere i os end alt det som gjør at vi aldrig kan bli enige, enslags magnetisk nordpol for sjælene som faar det til at skjælve i mig av sorg og skam, fordi jeg sier usandt til gutten her – og som drager mig bort fra den veien min lykketørst vil drive mig, fordi det er for sent for mig at gaa dit nu – som sier mig [431] at har jeg forskrevet mig i fylla, saa faar jeg betale det av ædru, som far pleiet uttrykke det. Men er det Gud, saa maa han vel ogsaa kunne hjelpe mig, jeg som skal leve, naar jeg forsøker at bære frem den børen jeg selv har bundet mig, og han vet meningen med Frithjofs liv, som ser ut som det har været saa meningsløst, saa vet han det som jeg aldrig har kunnet mere end ane, hvorfor Frithjof blev ved at være barn alltid – og naar den svarte bølgen som kom og tok Sølvi fra mig tar Frithjof ogsaa, saa er det i hans hænder at barnet falder. Og kanskje er han det som Borghild paastaar – en allkjærlig far. Og det var bare min uforstand som gjorde, at min vantro forhærdet sig saa ofte hun sa det – fordi jeg tænkte alltid da paa saanne fædre med hver sin menneskesvakhet som er alt jeg har kjendt.

«Det er pappa», sa Frithjof og smilte stolt «som har satt dem paa det der. Nu er der nogen som forsøker at spille bestandig. De gjorde aldrig det før her i huset.» Latteren hans skar hende i hjertet. «Jeg skal hilse og si han har sørget for at det kom luft i luka her i gaarden!»

«Ja det tror jeg nok!»

«Ja jeg har tænkt jeg skal ta op musikken min igjen jeg og, bare jeg blir litt friskere saa. Pappa har lovet, han skal skaffe mig fele. Jeg solgte den siste jeg hadde, men pappa skal faa fatt i en fin en og sende mig –»

«Ja det er rimelig det at du har faatt lyst til at spille nu igjen.»

«Nu kan du godt heise op rullegardinet igjen,» foreslog Frithjof. «Solen staar mere paa skraa nu –»

Hun gjorde det. Paa et litet bord ved vinduet laa nogen bøker – det var vel der Borghild Braatø pleiet at sitte og læse for sønnen. Nogen romaner av en forfatter som het Runa – det navnet husket hun, det var en som svigermoren svermet for, og et Nytestamente. Nølende tok Ida Elisabeth det op:

[432] «Kanske du vil ha at jeg skal læse for dig?» spurte hun genert; i grunden syntes hun det var rart og flaut næsten – men det flakket indi hende som en spæd flamme: hun hadde hørt om folk som brukte at slaa op i bibelen paa maafaa, og saa fandt de et ord som et svar. – Og vi har da været gifte, barna har vi faatt sammen, selv om det er aldrig saa besynderlig at tænke sig det nu –.

«Ja vil du,» sa Frithjof ivrig. «Tidens Tegn ligger vist inde i salonen, lørdagsnummeret. Der gaar saan spændende føljeton, mamma eller søster Eydis pleier at læse den for mig –»

Lettet trods alt gik Ida Elisabeth avsted og fandt avisen. – Og det slog hende som noget av det mest meningsløse ved det hele, og saa sørgelig og rørende ogsaa – at her laa han, og kanskje mange andre dødssyke ogsaa og fulgte saa ivrig med i den spændende føljetonen som kanskje ikke blev slut før længe efter at de var døde.

*

De gamle var svært fornøiet med turen sin og blev rent oprømte da de fik se at Ida Elisabeth hadde sen middag til dem. De var blit litt forfrosne av den lange slædeturen. De to Smedstu-karene hadde gjort et *saa* sympatisk indtryk, og de satte *saan* pris paa Else; hun var virkelig blit imponerende flink ogsaa, og Bojan hadde været saa fortryllende søt –.

*

Ida Elisabeth holdt paa at re op divanen. Hun tok puterne ut av dagtrækkene, skulde netop smette paa dem putevarene da Borghild Braatø gløttet paa døren ind til hende:

«Faar jeg komme ind et øieblik –? Du er ikke for trætt vel –? Jeg fik saan lyst til at slaa av en liten prat med dig, ser du, før jeg lægger mig – men ikke la mig forstyrre dig da, ven min – bare gjør færdig sengen din du, jeg skal ikke bli længe.»

Hun satt i gyngestolen og tittet bort paa Ida [433] Elisabeth; det lille ansigtet var trist og bekymret, endda hun forsøkte at late som hun bare var kommet hitind for at faa sig en liten aftenpassiar. Men tilslut kom det:

«Du Lirken. – Det er en ting som Else sa, hun gjorde mig virkelig næsten litt urolig. Hvor fortryllende den kimonoen din er, du Lirken – du vil ikke si at du har faatt det stoffet heroppe?»

Ida Elisabeth saa nedover sig. Kimonoen var bare av kunstsilke, plommefarvet, næsten samme farve som paa den kjolen Tryggve hadde været saa glad i. Da hun blev nødt til at sy sig ny kimono her ved juletid hadde hun tænkt, hun kunde likegodt kjøpe noget stof som hun visste han vilde synes hun var pen i –.

«Det var angaaende Jeja,» sa hun lavt. «Ja du traf hende jo i Oslo du og. Si mig du – hadde *du*

noget indtryk av at Jeja – ja altsaa at hun skulde være kommet op i det med nogen mindre heldige – at for eksempel de andre unge damerne paa den der frisersalonen kanske ikke er saa – ja altsaa, at hun skulde ha nogen omgang da som ikke er rigtig anbefalelsesværdig –?»

«Nei – hvordan da?» Hun forsøkte at svare intetanende. – Det stupide asen til Else! – Jeja hadde møtt forældrene paa stationen i Oslo, været sammen med dem om kvelden og fulgt dem til toget næste morgen, og de hadde været henrykte over at hun var saa opmerksom mot dem og hadde sett saa glimrende ut. – Hvis de hadde git sig til at skryte av søsteren nede hos Else – ja saa var Else saa dum saa hun var troendes til at ha sagt eller antydnet noget, bare av sjalusi –.

«Jeg mener» – den dulgte angst i øinene hendes var det en jammer at se paa. «Det er saa mange farer vet du for en enslig ung pike i en stor by –».

«Jeja er nu da svært fornuftig vel svigermor. Jeg kan ikke tænke mig andet end at hun forstaar nok, hun er nødt til at passe paa sig selv.»

[434] «Du hadde ikke indtryk av, du da, at Jeja kunde være kommet op i noget – ja at hun kunde finde paa at begaa noget – uoverlagt –?»

Ida Elisabeth nølte et øieblik før hun svarte:

«Nei svigermor,» sa hun bestemt. «Noget uoverlagt hadde jeg absolut ikke indtryk av at Jeja tænker paa at begaa.»

«Naa Gud ske lov da,» sa Borghild Braatø.

*

Ida Elisabeth vaagnet i nidmørke og en drømmerædsel som fortsatte sig i lyd og dirring utenfor hende, og hun kunde ikke ta sig igjen – hvor var det hun var? – Saa kom hendes bevissthet likesom paa ret kjøel igjen: der var vinduets bleke firkant fylt av stjernelys i rimfrosten, og hendes høire haand kjendte igjen tømmervæggen med filleryen spændt over, og det som kimet var telefonen inde paa systuen. – Hun skvatt opp og løp dit ind.

Hun hadde gjettet hvad det var før hun tok den. Det var Søster Tonetta:

Det var pludselig blit saa meget daarligere med unge Braatø saa hun vilde raade til at hans nærmeste kom op med en gang. Han hadde hatt nogen frygtelige hostetogter igaarkveld, blod i opspyttet ogsaa, men ikke nogen sværere blødninger, og han var faldt til ro efter at doktor Lund hadde været der og git ham noget. Endda ved ellevetiden hadde hun syntes, tilstanden var efter omstændighetene ikke værst. Men nu for litt siden var der altsaa indtraadt en forandring. De sidste voldsomme mavehistorierne hadde jo avkræftet ham svært. Søster Tonetta vilde sende ned bilen sin, saa fru Braatø ikke skulde behøve at tænke paa slikt nattens tider.

Ida Elisabeth skalv i den tynde natkjolen sin merket hun, da hun kom ind til sig selv igjen – og bare hun hadde faatt litt tøy paa sig var hun nødt til at gaa ind og vække forældrene.

Det var etsende raakoldt og natlig at gaa over [435] den store mørke gangen, og da hun lukket op døren ind til det rummet der de sov, slog mørket derinde imot hende fløielsagtig dypt og lunt og mætt av menneskelugt. Altid før hadde det fylt hende med ubehag at der likesom blev saa meget sterkere

sovekammerlugt av alle Braatøs end av andre mennesker – nu inat syntes hun for første gang at det var ikke ekkelt, men snarere rørende; det fik hende til at tænke paa dyrisk uskyld; det blev endda smerteligere at skulle bryte ind i deres anelsløse søvn.

Hun famlet sig frem gennem det tykke mørke og lette ut for sig efter bordet for at finde fyrstikker. Der var ikke installert lys i den tomme leiligheten, og fordi vinduet i rummet vendte op mot veien hængte hun et sjal for om kvelden; ikke en straalet lys utenfra trængte ind. Nogenting som hun kom til at rive ned faldt i gulvet med sterk metalklang, og hjertet hendes fløi ivei med at dunke – det rørte sig og klirret i en av jernsengene. Men da hun hadde fundet fyrstikker og rev av en, saa hun at de laa ganske stille i de to smale sengene borte langs væggen.

Lysen i blakkerten straalte op, og i det milde skjær virket rummet endda større og ødere med de umalte tømmervegger og bare det aller nødtørftigste av møbler – og kufferterne i kroken og klærne som hang og fløt omkring fik det hele til at se ut som etslags billede paa midlertidighet. Men paa bordet midt i rummet stod en bolle med hestehov; de var plukket før sneen kom og hadde staatt og grodd i vandet med høie skjelledede stilker; blomsterne var falmet til brunagtig –.

«Svigermor!» Hun var nødt til at ta og ruske lempelig i den sovende. Hun laa med to tynde fletter av graasprængt haar ned omkring det lille hjerteformede ansigtet, i en natkjole av lyserød flanel. «Svigermor – du maa være saa snil at vaagne –» det hørtes rent latterlig ut syntes hun selv, og den [436] anden gryntet og vilde bare snu sig i sengen, akkurat som guttene gjorde naar hun vækket dem de mørke vintermorgener, de skulde paa skolen – og da hun fik op øinene stirret de akkurat likedan forvirret og søvnøre.

Saa kjendte Borghild Braatø svigerdatteren, skvatt op saa hun halvveis sat i sengen, kvinket som for et slag:

«Hysch svigermor. – Her har været opringing fra sanatoriet. Oversøster vilde melde fra at Frithjof har været noksaa daarlig inat. Hun mente, det kunde kanskje være tryggest om vi kom op – for alle tilfælders skyld –.»

Borghild Braatø stak benene ut av sengen, gav sig til at fiske med føtterne efter sine tøfler. Ida Elisabeth skyndte sig at finde dem og smette dem paa de vanskjøttede føtterne. Den lyserøde natkjolen naadde hende bare til litt nedpaa læggen, og nedover benene var det hvite hold som omspundet med et net av tykke blaa aarer.

Borghild Braatø sat litt fremoverlut, og i lysskjæret trillet taarerne, glittrende som krystal, nedover de silkemyke, skjærtrøde kindbollerne som saa saa unge ut med alle fregnerne, endda ansigtet var rynket og. Hun saa purung ut og gammel paa en gang; med de blanke fugleøinene sine som graaten vældet ut av og de smaa fletter ned paa begge sider av ansigtet med den fine spisse haken var hun en yndig liten pike som var en stakkars rynket gammel mor.

Ida Elisabeth la sin arm om den rundede røde flanelstryggen, kysset sin svigermor: «Mamma, stakkars mamma,» og fik fuldt av salt taare paa læberne. «Du faar være saa snild at vække svigerfar, saa gaar jeg ut og gjør istand imens.»

Hvad hun skulde gjøre istand visste hun forresten ikke. Men saa kom hun paa at hun kunde da i det mindste sørge for at de fik en kop the, før de reiste [437] ut i kulden. Og det var en lise at kunne gjøre *noget*, om det var aldrig saa litet.

– Stjernerne blafret koldt paa himmelen som hadde begyndt at faa et falmende skjær mot dagbrækning alt, og sneen lysnet graablaa og knuspret under deres føtter, da de gik ut til bilen som ventet, svart med slukte lygter, utenfor havegrinden. Da de hadde satt sig ind, og Søster Tonettas nevø kastet lygtelyset fremover den hvite veien, sank Borghild Braatø graatende ind til svigerdatteren: «Aa Lisken! Lisken, Lisken –.» Jens Braatø sat paa klappsætet, sammensunken i den store ytterfrakken sin – ikke en lyd hadde Ida Elisabeth hørt fra ham siden hun bar ind theen til dem før de reiste –.

*

Fremmed saa Bakken ut med bare en eneste lampe brændende utenfor indgangen til sanatoriebygningen, ellers laa de store husene paa gaarden med mørke i alle ruter, og takmøner og store trækroner skimtet svart mot stjernehimmlen.

Søster Tonetta kom ut og møtte dem i gangen, hvisket at de maatte beholde yttertøiet paa, for han laa for aapent vindu. I salonen brandt en liten rødlig bordlampe i en krok, og fra rummet ved siden av, som døren stod paa klem ind til, hørte Ida Elisabeth en uhyggelig skraslelyd som steg og sank –. Hun var rædd, da hun gik ind til ham.

I værelset til Frithjof faldt en grell gul lyskegle over natbordet med alle sakerne paa, men sengen laa i skygge – den brunagtige pergamentsskjermen paa kipplampen var tippet over paa kant. Ida Elisabeth stanset nær døren, da de to andre gik bort til sønnen.

«Det er mamma, Fiffi – det er mamma. Kjender du mig, gutten min –»

Fort og sky saa Ida Elisabeth ditbort engang. Borghild Braatø sat bøiet indover gutten, med den ene armen krøket om hodeputen. Det var likesom ^[438] tid og aar og saant blev uvirkelige – der laa et barn i en seng, og dets mor bøiet sig over det: her er jeg, hvad er det –?

Ja selvfølgelig, syntes hun, det er jo noget jeg har visst bestandig. Det der er noget som blir ved at være det samme, i virkeligheten. De blir store og voksne og saan, og da ser det ut som det blir saa anderledes. Men det er alltid muligheten for at alt det andre skaller av og de faar bruk for at moren skal være der. Uvirkelig fjernt dukket erindringen op om at det var ikke længe siden hun hadde tænkt meget mere paa andre ting end paa barna sine, en mand hadde været hende meget kjærere end de to smaa –. Det var da godt at jeg sanset mig, syntes hun – tenk om guttene skulde faatt bruk for mig og jeg saa ikke hadde været der –.

Jens Braatø kom bort til Ida Elisabeth: «Jeg tror han har kjendt os,» hvisket han. «Kanske han gjerne vil se dig og, Lisa –»

Hun tok svigerfaren haardt under armen, klemte den. Kvælende hjerteklemt lot hun sig leie bort til sengen.

I den brune skyggen kunde hun ikke se ham saa tydelig. Borghild Braatøs ene arm laa rundt om hans hodepute, den andre haanden hendes holdt om sønnens paa det hvite uldteppe. Hun saa op et øieblik, fæstet sine unge taareblanke øine paa den anden, sa med et slags smil:

«Og her er Lisken ogsaa, Frithjof – vi er her alle sammen.»

Munden hans stod litt aapen og det var skrækkelig at høre denne pusten som likesom slet med hindringer alle steder, i brystet, halsen, næsen. Hodet hans saa saa mørkt ut mot puten, og panden

glinset av en blek blankhet som moren tørket over med en klut. Smalheten som hun hadde sett arbeide sig frem i hans ansigt uke for uke var blit til en fremmed grimet spisshet.

[439] «Lisken er her du,» sa moren igjen, mildt og kjærlig som hun snakket til et litet barn. «Kjender du Lisken, Frithjof –?»

Frithjof aapnet øinene litt, saa det mindet om hans blik, slik hun hadde kjendt det før i verden – metalagtig, ugiennemsiktig glinset det indi smale sprækker. Men det var umulig at vite om han kjendte dem.

Men hun syntes at nu kunde hun jo se, det var Frithjof, kameraten hendes hjemmefra, han som laa der. Femtenaaringen var kommet frem igjen, som en finder det underste gamle billedet igjen i en skuf med gamle tegninger. Der laa han nu og var bare en stor gut, han som hun hadde været sammen med dengangen da de begge var saa unge saa de ingenting skjønnte andet end hver av dem sin egen uro, og de hadde begge været ængstelige og utaalmodige indfor noget som de ventet skulde lukke sig op for dem – livet vel. Og nu var det døden.

Det var bitterlig virkelig nok alt det andet; hver eneste dag de hadde levet siden dengang var like virkelig og ufrakommelig som alt andet solen skinner paa hver evige eneste dag. Og gjort gjerning staar ikke til at ændre; det kan ikke gjøres ugjort noget av det som hænder her paa jorden. Men utenfor jorden er der endeløse rum som dagen hænger sit slør for. Og her hun stod følte hun sig overvældende viss paa at der var noget, saa virkelig og saa usynlig som stjerneerne er om lysen dag, og den var den samme for dem alle fire, moren og sønnen her som var stykker av hverandres stoff, og de to gamle egtefællerne som var saa uendelig ett, og hun og denne manden som hun var blit gift med ved en feiltagelse – Gud var det eneste som virkelig var det samme for dem alle, det var hun like viss paa som hun var viss paa at ikke en ting de saa paa med sine egne øine var det samme for nogen av dem. Der var noget bortenfor tiden og dagen, hvor ungdom og [440] barndom og alderdom er ett, endda de her følger indi hverandre som mønstre i en vævning –.

Jens Braatø klemte hendes arm indtil sin side:

«Han kjender ikke noget selv,» hvisket han og førte Ida Elisabeth tilbake til stolen hendes ved døren. «Det ser saa vondt ut, men de selv lider ikke noget – det sa Sommervold da Merete døde.»

*

Søster Tonetta gled ind paa lydløse sko fra tid til anden, var borte ved sengen, hvor moren sat bøiet og stelte litt med den døende indimellem at hun stirret ned paa ham. Hun tørket av hans pande og vøtet hans læber med en vattdott. Den vonde pustelyden forandret sig, støkket sommetider og begyndte igjen, anderledes. –

Det blev lysere og lysere bak rullegardinene. Jens Braatø sat borte ved vinduet, urørlig sammensunket i den store frakken sin, med kraven slaatt op. Han var ikke længer bare en ruvende svart klump; et blekt morgenlys laa langs de flate kinderne hans og næsens blanke bøiede rygg; frakken graanet frem.

Ida Elisabeth reiste sig, listet bort til ham paa taaspisserne:

«Svigerfar, skulde du ikke flytte dig, tro? Det maa da bli skrækkelig koldt for dig at sitte der –»

Jens Braatø kvakk. Han hadde nok sittet i enslags døs. Nu hutret han en gang, strøk sig over den sammenfaldne manken. Saa reiste han sig, støl.

Han lot sig leie av svigerdatteren ut i salonen. Det var helt lyst ute nu saa de, da de kom ind her hvor der ingenting var for vinduerne. Paa himmelen rødmet faa og lette skyer imot solopgangen.

Kleberstensovnens var lunken endda kjendte hun, da hun la haanden paa den. Hun fik Jens Braatø til at stille sig med ryggen mot den.

«Jaja Idamor,» sa han sagte. «Du har jo prøvet det selv, stakkars barn. Men allikevel du, to voksne [441] barn, i den mest lovende alderen, jeg tror ikke du kan sætte dig ind i hvad det vil si –»

«Nei.» Hun la sin haand i hans, da han rakte den ut, og saa la han sin anden oppaa den, stod og klappet den.

«Du er en snil pike, Lisa, det har du altid været. – Og du maa ikke tro at vi bebreider dig nogen ting, kjære barnet mit. Stakkars ulykkelige Frithjof – vi forstaar at du maatte føle dig saaret i dit inderste. Men han ramte allikevel sig selv dypest, Ida Elisabeth, du kan tro mig paa mit ord.»

Ida Elisabeth rystet litt paa hodet – hun visste ikke selv av hvad. Det var nok armt og tomt at her var hun sammen med hans far og hans mor hos Frithjof som holdt paa at dø, og de hadde ikke andet fælles end bare nakne livet. De levet, og de skulde dø alle sammen – det var Frithjofs tur først, men turen kom til dem alle engang. Alt det som mennesker gjør noget ut av livet sit med – kjærlighet, arbeide, ansvar, det var og blev store nok ting, nu og altid – bare akkurat inat laa der som et lys, eller et mørke over det alt, saa formerne og farverne som gjør det ene menneskeliv forskjellig fra det andet, de kom bort, og bare stoffet de fik til at gjøre hver sit eget liv ut av, det følte hun som ler en tar i i mørke. Livet som en fik for at ha og bruke det – ikke saa forfærdelig lang tid før en maa gi det fra sig igjen og dø. –

Der stod en liten sofa borte ved ovnen, og Jens Braatø satte sig i den og trak hende ned ved siden av sig. Øinene hans faldt igjen næsten med det samme, og Ida Elisabeth merket sine egne tanker bli floket av trætthet, og saa vaagnet hun op igjen og saa at det var litt nærmere solopgang blit, – og saa var hun paa nippet til at falde isøvn igjen, og engang fór hun op igjen av det at svigermoren stod i døren, graatende. Og hun skjønte at nu var Frithjof død.

[442] Solen stod høit paa himmelen og det hadde alt begyndt at dryppe fra takene da de omsider stod færdige til at reise fra sanatoriet. Jens Braatø krøp ind i bilen først; han saa aldeles utslitt ut.

«Jeg tror heller jeg *gaar* hjem,» sa Ida Elisabeth, «og faar litt frisk luft. Jeg er litt træt – og dere vet det blir endel at ordne med.»

«Men da gaar jeg ogsaa.» Borghild Braatø stak sin arm ind i Ida Elisabeths. «Det tror jeg Lirken har ret i – det skal bli godt at faa gaa litt, saan skjøn morgen –.»

Jens Braatø reiste paa sig, resignert – ansigtet hans saa ut som det bad om at faa være i fred.

«Neinei svigerfar – du kjører. Og forsøk at lægge dig litt nedpaa straks du kommer hjem.»

Bilen kjørte. Arm i arm begyndte de to kvinder at gaa nedover bjerkealleen, der vand saa smaatt tok til at sippe i hjulsporene, og issvullen knakk under foten med mætt vaat lyd.

«Stakkars Jens,» sa Borghild. «Han er ikke saa ung mere som han har været – ja det har vel du og merket alt det. Han har ikke den gamle spændstigheten til at møte skjæbnens slag med længer. Gudskelov for at jeg er seigere du – kan ta av for ham det tyngste i de aarene som kommer.»

Ida Elisabeth gav armen hendes en liten klem.

Himmelen var svalt og lyst blaa endda, og glansen paa hvite stammer og vaarbrune kvister sølvagtig av morgen. Sneen laa sprød og frisk av nattefrost i skyggen, men i solen tipplet og dryppet det litt fra randen av de indhule fonner, og det klonket og randt vand, stilt endda dypt indunder sne og is. Elvebrusen lød fjern og dæmpet. – Men om nogen timer kom dagen til at være saan vaarhet og blendende som igaar da hun gik op til ham, med bar og trøtter som flammende mot mørkeblaa luft, og dalen full av vætedis og durende elvelaat og lyd av rindende [443] vand alle steder fra, og ut av skogen og op fra jordene smaa vellystige suk av sneen som sank.

Hele tiden gik hun og saa for sig Frithjofs ansigt, slik som det hadde været da han laa strakt og færdig stelt. Vakker, saa det var noget ubegripelig – og ung, bare ung. Ikke at hun narret sig til at tro, det var en Frithjof som hun nogengang hadde kjendt, eller at hun under hans væsen og væremaate hadde ant denne skjønhed der var som ungdommens fjernhet, utilnærmelig og ren. Det var bare ubegripelig og gaadefuldt, det som hun saa i Frithjofs døde ansigt Men det var kanskje som et syn av noget han var ment til at være, eller skulde bli – et glimt av det som et menneske er bestemt til faar en kanskje se den lille stunden efter det er dødt, før forraadnelsen begynder at forstyrre den hams det har slitt ut. For hun hadde sett det før og, denne straalende og skræmmende skjønhed som lik kan lyse av en liten tid. Men Frithjof, Frithjof med den svarte salmeboken under haken og hænderne foldet paa brystet, det var likesom det ubegripeligste hun hadde sett, at han var saa skjøn.

«Han laa saa pent og fredelig,» sa moren. Hun gik og graat hele tiden, men stilt og jevnt. «Det er saart for os som blir tilbake. Men godt for ham som har stridt ut»

Kanske. Eller kanskje det netop er nu han skal begynde at stride – nu da han er fridd ut av alt som gjorde at han ingenting kunde stride her i dette livet. Alt det de snakker om skjærsild og saant – kanskje det er det han er gaatt til nu, et sted hvor han kan lære at fatte, og elske og kjæmpe, og det er derfor han straalere, næsten som han triumferer. Kanske det er det som sker med os, naar vi er døde – at da kommer vi til at forstaa, og selv om det gjør vondt kanskje, saa er det veien ut av skodden til en klarhet – hvad vet jeg –. Men fatte, det maa være det [444] bedste av alt, for kjærligheten selv kommer til kort bare fordi vi forstaaer for litet.

«Aa ja.» Svigermoren sukket. «Du kan tro, Lisken, pappa og jeg vi ønsker nok at vi kunde faatt ham med os hjem. Saa han ogsaa fik hvile ved siden av Lille-Merete og Jens' far og mor. Der hvor vi alle skal samles engang. Ikke langt fra Sølvi heller – lille Sølvi som han elsket saa usigelig du!»

«Guttene hans bor jo her da vet du –.» Hun skammet sig for at si det. Men hun kunde ikke tilby dem at faa Frithjofs kiste med sig til Vallerviken. Det var høilys dag nu, hun var nødt til at tænke igjen paa hvordan hun skulde skaffe tilveie alt som maa til. Alt hun hadde hat i bakhånd var brukt op; før hun var igjennem begravellesomkostningene kom hun til at maatte laane litt av Carls bankbok.

«Ja naturligvis,» sa Borghild Braatø resignert, «Det kan jo være meget som taler for det. Frithjof var jo en voksen mand, det er rimelig om han ligger der hvor hans egen familie bor. – Ja du anlægger vel sorg efter ham du og, Lisken – nu da dere var blit forsonet igjen tilslut.»

Ida Elisabeth nikket. Ja hun kunde jo godt det. Hun maatte allikevel ha sig en ny hverdagskjole: hun kunde likegodt ta en sort og hvit for eksempel.

Borghild Braatø fortsatte at tale – og hele tiden graat hun stille imens – om alle saanne ting som de nu fik at ordne med, og Ida Elisabeth svarte og drøftet, hvordan det blev bedst at gjøre det. Og hele tiden imens tænkte hun paa hvor underlig døden hadde forandret Frithjof.

*

Guttene sat inde i stuen. Hun hadde telefonert ned fra sanatoriet; de skulde ikke gaa paa skolen da. Divanen stod uopredd endda, som da hun sprang ut av sengen inat. Hun saa det og hun saa samtidig barnas ansigter, da bedstemoren sanket dem ^[445] ind i en stor omfavnelser, mens graaten tok hende igjen:

«Stakkars – saa smaa, og saa bli faderløse saa tidlig. Ja det er haardt –»

Tryggveungen brøt øieblikkelig ut i graat han med, og Carl stivnet til; han var blek og saa bort paa sin mor som han haabet paa hjelp av hende. Ida Elisabeth gik bort og befriet sine sønner – hun tok omkring dem og gav dem hver et fort litet kys paa kindet.

«Hvor er farfar, Carl?»

«Han gik ind og la sig med en gang –»

Ida Elisabeth hvisket til ham, om han kunde være saa snil at gaa ut paa kjøkkenet og sætte over vand. Hun gav sig til at gjøre stuen iorden. Borghild Braatø sat i gyngestolen med Tryggve i fanget. Han fandt sig i det en stund, men saa forlangte han at faa slippe ned –

«Mor – kan jeg ikke faa lov til at gaa ut da?»

«Vent nu til du har faatt frokost.»

«Ragnhild har git os mat,» oplyste Carl.

«Naaja da saa. Da kan du jo godt gaa. Men stille i gangen da, saa ikke du vækker farfar.»

Borghild vilde ogsaa gaa ind og forsøke at faa hvile litt, da de hadde spist. Rikstelefonen kom til Ida Elisabeth – det var modforretningen nede i byen som skulde sende op nogen sorte hatter til utvalg. Da hun kom ind i stuen igjen skjønnte hun at bedstemoren hadde holdt paa og fortalt Carl om hvor vakker hans far saa ut som død.

«Ja i eftermiddag gaar vi vel op til ham igjen alle sammen, med blomster. Og da skal vel dere ogsaa med vel? – Du maa ikke tro det er noget uhyggelig, Kallemand, han er saa skjøn der han ligger.» Ida Elisabeth saa hvordan barnet stivnet igjen.

*

Straks efter gik Borghild Braatø ind til sig selv. Snudd ifra gutten sa Ida Elisabeth jevnt:

^[446] «Det der som din bedstemor sa – om at gaa op paa sanatoriet og se din far – du kan skjønne at det skal du ikke, hvis ikke du selv vil.»

Hun hørte at gutten rørte sig litt. Saa var han pludselig borte hos hende, kastet sig ind til hende stridhulkende.

Moren stod og holdt omkring ham. Det rykket i den magre gutteskrotten saa den skaket.

«Saa saa, Carl. Du kan skjønne du skal ikke gaa dit hvis ikke du vil.»

«Jamen jeg vil, mor,» higstet han indtil hende.

«Ikke hvis ikke du har lyst.» Hun tok tættre omkring ham.

«Lyst – har jeg ikke –» han snufset etpar ganger. «Men jeg *vil* gaa allikevel.»

Ida Elisabeth kjendte hvordan gutten likesom spændte kroppen sin, og en stor fryd eller lettelse overflommet hende. Hvad det var som rørte sig i barnets sind visste hun ikke – skulde aldrig vaaget at spørre om det heller. Men hun følte, som en rent sanselig fornemmelse under hænderne sine som sluttet om gutten, at han holdt paa og vokste. *Hvordan* det hadde foregaatt i ham hele dette sidste aaret, det visste hun ikke, men det hadde ialfald drevet hans sind til at skyte nye skudd og tøie sig og folde sig ut. Og endda hun husket Frithjofs døde ansigt som etslags tegn paa at det ubegripelige kanskje ikke skulde bli ved at være ubegripelig bestandig, saa skyllet det likevel hett og befriende gjennom moren – denne gutten her er i voksteren; han skulde bli voksent menneske engang, paa godt og ondt. Han kom til at faa sit at stri med i det vanskelige livet, men det er da en lykke bare det, at være saan saa man det kan –.

«Hvis du vil,» sa hun like jevnt som før «saa kan jo du og jeg gaa ditop sammen. Jeg maa nogen erender bort i stationsbyen siden iformiddag. Hvis du vil saa kan jeg først gaa med dig opom paa Bakken?»

Carl rystet bestemt paa hodet:

[447] «Jeg vil helst gaa alene. – Jeg kan gaa med dig naar du gaar, saa faar vi følge saa langt som op til veiskillet.»

«Du maa gjøre som du vil naturligvis.» Hun strøk og strøk over haaret hans. «Det er sandt som din bedstemor sier» – hun strøk nedover kindet hans ganske let. «Din far ser svært vakker ut. Saa vakker som han aldrig har været mens han levet. Det er aldeles underlig –.»

Carl stod litt.

«Jamen jeg vil helst gaa op til ham alene, mor.»

«Ja gjør som du vil.» Moren kysset ham paa panden. «Det skal du faa gjøre med som du vil, kan du vite. Du er jo en stor gut nu, Carl.»

Noter

- [n1](#). virkelig] rettet fra: virkekelig (trykkfeil)
[n2](#). 4] rettet fra: 3 (feilnummerering i 1. utgave)
[n3](#). 5] rettet fra: 4 (feilnummerering i 1. utgave)
[n4](#). 6] rettet fra: 5 (feilnummerering i 1. utgave)
[n5](#). 7] rettet fra: 6 (feilnummerering i 1. utgave)
[n6](#). 8] rettet fra: 7 (feilnummerering i 1. utgave)
[n7](#). Elisabeth] rettet fra: Elsabeth (trykkfeil)
[n8](#). 9] rettet fra: 8 (feilnummerering i 1. utgave)
[n9](#). 10] rettet fra: 9 (feilnummerering i 1. utgave)
[n10](#). 11] rettet fra: 10 (feilnummerering i 1. utgave)
[n11](#). 12] rettet fra: 11 (feilnummerering i 1. utgave)
[n12](#). vondt] rettet fra: vødt (trykkfeil)
[n13](#). 13] rettet fra: 12 (feilnummerering i 1. utgave)
-

Sigrud Undsets *Ida Elisabeth* er lastet ned gratis fra bokselskap.no